

ÍGY LÁTJUK MI '98

A Soros Alapítvány "If You ... társadalmi - tényfeltáró" programjának kutatási anyagai '98

TARTALOM

TÁRSADALOM ÉS EGYÉN
A MAGÁNYRÓL
BARÁTSÁG, SZERELEM
KRÍZIS ÉS PERSPEKTÍVA
DIÁKOK PROBLÉMÁI AZ ÉLETBEN
CIVILIZÁCIÓS ÁRTALMAK AZ IFJÚSÁGRA
A TÚLZOTT ÉS SZELEKCIÓ NÉLKÜLI TELEVÍZIÓ-NÉZÉS
MORTAL GENERÁCIÓ
A FIATALOK NÖVEKVŐ ALKOHOLFOGYASZTÁSA
MODERN ZENEI IRÁNYZATOK
A FIATALOK SZÓRAKOZÁSI SZOKÁSAI ÉS EZEK KÁROS HATÁSAI
AZ ORSZÁG SEBEI
KORRUPCIÓ SZÉKESFEHÉRVÁRON
HAJLÉKTALANOK MAGYARORSZÁGON
DOLGOZÓK, INGÁZÓK, ZSEBESÉK
A NEMZETI IDENTITÁS KÉRDÉSE MA MAGYARORSZÁGON
CIGÁNYSÁG ÉS ROMAKÉRDÉS
A "RÁDIÓ UTCA 11 ÜGY"
A CIGÁNYSÁG HELYZETE JÁSZFÉNYSZARUN
A JÖVŐRŐL
A TOVÁBBTANULÁS
JÖVŐKÉPKUTATÁS

TÁRSADALOM ÉS EGYÉN

Akik nem tudnak
tisztá szívből zokogni,
felszabadultan nevetni
sem tudnak.

A magányról

Kovács Anett, Guba Zsuzsa

Úgy gondoljuk, hogy igen nehéz fába vágtuk a fejszénket, hiszen a magány, mint központi téma, egy személyes és egy emberre vonatkozó dolog, ami ennek ellenére mégis hatással van a közösségre. A magányos ember más emberekkel nem, vagy nem szívesen érintkezik. Ez idővel az elidegenedéshez vezethet, amely az az állapot, amikor valaki érzésben, lélekben eltávolodik valakitől. Természetesen a magány - különösen ennél a korosztálynál - nem csak külső körülményekből fakadhat. Sok fiatal esetében az egyén saját személyisége okolható a magány kialakulásáért, amit csak fokoz a támogatás, a szeretet, az egymás iránti bizalom és az önbizalom hiánya.

Feltételezésünk szerint részben az emberek mai életvitele és rohanó hétköznapijai eredményezik azt, hogy egyre több magányos és magára maradt fiatal van, részben pedig a külső körülmények okolhatók. Külső körülmények alatt a barátok, a család, a megfelelő szórakozóhelyek és egyáltalán a kapcsolatteremtés lehetőségeinek hiányát értjük.

A magány alapvető emberi tulajdonság. Az is természetes, hogy a magány ellen próbálunk valamit tenni. A produktív szeretet eszközeit használjuk, azaz a másikat úgy fogadjuk el, ahogy van. Törődünk vele és figyelemmel kísérjük fejlődését. A magány oka a kirekesztettség, a kirekesztettség pedig általában a másságból fakad. A kisebb mértékű másságot a közösség még tudja tolerálni, de a nagyokat már nem tűri. A különbség, a másság oka lehet:

testi

- az egyén számára negatív tulajdonságok pl.: fogyatékos, betegség, elmaradottság

- az egyén számára pozitív tulajdonságok, amelyeket a közösség nem tud elfogadni

pl.: ha valaki sokkal szebb, csinosabb az átlagnál

lelki

pl.: Ha valaki túl zárkózott, annak az is lehet az oka, hogy otthon nem tanították meg azokra a viselkedési formákra, amelyekkel be tudna illeszkedni egy közösségbe.

szellemi

Ide tartozik az intelligencia, felfogóképesség, logika, rugalmasság.

pl.: szellemi fogyatékosok, zsenik

Az öngyilkosság története messzire nyúlik vissza. Egyes primitív népek ismerték, mások még a gondolatára is nevettek. Bizonyos civilizációkban alig volt ismert, másokban egyenesen tiszteletet ébresztő, elismert, csodált halálomódnak tartották. Az öngyilkosság egyik gyakori oka a szégyenérzet, a másik általános ok pedig egy halott követése, amint az Keleten is szokás, ahol a hindu özvegyasszonyok gyakran haltak önkéntes máglyahalált. A régi rómaiak és a görögök nem tekintették az öngyilkosságot bűnnek, kivéve, ha katona követte el. Még az őskeresztények is elfogadják a hagyományt, és gyakran követtek el öngyilkosságot. Az apostolok nem ítélik el az öngyilkosságot, és az Ótestamentum sem emel ellene közvetlen bosszút, ámbar vannak benne bizonyos közvetett, elítélő kitételek az öngyilkossággal kapcsolatban. A japánok tradicionális öngyilkossága a harakiri, amely során megnyitják a hasukat, hogy a lélek szabadon kiszállhasson belőle. Az ő hitrendszerükben hősként tisztelik az öngyilkosokat bátorságukért. 1961-ig Angliában az öngyilkosság megkísérlése

bűncselekménynek számított, azóta úgy kezelik, mint az elmebetegség vagy a rendellenes elmeállapot végső cselekményét. A statisztikák szerint Magyarországon a legtöbb öngyilkosság a családi veszekedések miatt történik, az öngyilkosság kiváltó okaiért viszont az ember génjei is felelősek lehetnek, illetve egy hirtelen esemény is lehet az előidézője pl.: Ha elveszítjük szeretteinket. Hazánk az utóbbi évtizedekben sajnos világszerte az öngyilkossági gyakoriságban. Az emberek megszokták, hogy csak azt tekintik öngyilkosságnak, amikor egy egyszeri behatás okozza a halált. Gondolni kell azonban arra is, hogy valaki visszaél a szervezetével, például az alkoholista, aki halálra issza magát, a szívbetegek, akik helytelen életmódot folytatnak, s épp ez okozza időnap előtti halálukat. Ilyen esetben "tudat alatti öngyilkosságról" lehet beszélni. Nincs logika abban, hogy miért kellene az öngyilkosságot hirtelen halálnak vagy majdnem hirtelen halálnak tekinteni.

Tudomásul kell venni, hogy az öngyilkosság nem magánügy, nem csupán egyetlen emberre tartozó személyes tragédia, hanem évente ma már több ezer embert elpusztító és még több ezret testi-lelki rokkanttá nyomorító társadalmi jelenség. A művészeti ágak alkotóinak többsége férfi, mivel bizonyított tény, hogy a férfiaknál a végletek nagyobb mértékben fordulnak elő, mint a nőknél. Tehát a férfiak között nagyobb a szellemi fogyatékosok száma, sűrűbben fordulnak elő ideg- és elmebetegségek stb., mint a nőknél, viszont eme fogyatékosok kompenzációjaként nagyobb a kiemelkedő képességűek, ún. zsenik száma is. Ezzel szemben a nőknek a biológiai funkcióik miatt sokkal kiegyensúlyozottabb a személyiségük. A művészeti ágakban alkotók többsége a végletekhez tartozik, ez indokolja azt, hogy maga az alkotó egyén sokkal elszigetelt, illetve az alkotókból álló közösség elzárta a társadalomtól. Másrészt sok esetben az alkotás folyamata is rákényszeríti a művészt a magányra. Az alkotók többségének a mű létrehozásához gyakran a lelki gondok, a pszichés problémák szolgálnak alapul, tehát az alkotók saját neurózisukból táplálkoznak. Nem lenne szükség írókra, költőkre, szobrászokra, festőkre, színészekre, de vannak! Ők nem a létfenntartásunkat szolgálják, mégis fontosak, hiszen az emberek szeretnek az alkotásokon keresztül magukra ismerni, valamint olyan problémákra, amelyekkel ők is szembesültek, szeretnek elgondolkozni.

Manapság mégis mintha ez a fiatalok körében háttérbe szorulna. Sokkal inkább hatást gyakorol rájuk a média (TV, rádió, mozi, újságok). Ezek közül a legerősebb a televízió stresszteremtő hatása, mivel a kontaktus ezzel a médiummal a leggyakoribb. A diákok többsége akár több órát is tölt naponta a TV előtt, és empátiás készsége lévén akaratlanul is magára vonatkoztatja a látottakat: a hírműsorok anyagát, a háborús helyzeteket; a szórakoztató műsorokból sugárzó jókedvet, vidámságot ugyanúgy, mint a krimik, az akciófilmek témáját, amelyek gyakran nem valóságűek. A televíziózás a néző számára passzív cselekvés, előnyei mellett a befogadó számára nem nyújt elfogadható alternatívákat a valós és aktuális problémáira. A modern technika miatt kevesebb időt töltünk aktív szellemi cselekvéssel, családi és baráti körben, a problémák megoldásával. Így a családi és a lelki gondok csak halmozódnak és nem kerülnek megoldásra.

A fiatalok eredménytelenség-érzetét elősegítik az oktatási rendszer hiányosságai is. A porosz sémán alapuló magyar oktatási rendszerben nagy nyomás nehezedik a diákokra, ezért gyakori vagy szinte állandó a stresszhelyzet. A diák teljesítési kényszer alatt áll, érdemeit csak akkor ismerik el, ha az elvárásokhoz képest és nem önmagához képest sikeres. Ha sikeres, akkor a negatív tulajdonságai is jobb elbírálás alá esnek, ha eredménytelen, a pozitív tulajdonságai is rosszabb elbírálás alá esnek. S mint tudjuk, a serdülőkori öngyilkosságok egy része épp az iskolai sikertelenség, eredménytelenség miatt következik be. Ezek mellett a kamasznak a közösség elvárásainak is meg kell felelnie. Ha erre különböző okok miatt (a beilleszkedéshez és a közösségi léthez kapcsolódó viselkedési formák ismeretének hiánya, túlzott intravertáltság stb.) nem képes, akkor a közösség kirekeszti magából mássága miatt, így előbb-utóbb társtalanná válik, elszigetelődik. Ha nem kap kellő időben megfelelő segítséget, ha a közösség abszolút nem tolerálja őt, akkor megvan rá a lehetőség, hogy később, felnőtt korára a társadalom perifériájára kerül.

Véleményünk szerint a mai középiskolás diákok jelentős részénél megtalálhatóak a magány különböző formái. Ennek természetesen számtalan oka lehet. Tanulmányunkban a legjellemzőbb okokra próbáltunk rávilágítani. A kutatásunk során 114 diákkal töltöttünk ki kérdőívet (lásd melléklet), ebből 58 lány és 56 fiú. A kérdőív öt részre osztható:

Az első részben a diák és a közvetlen család kapcsolatát és állapotát vizsgáltuk. Arról érdeklődtünk, hogy a fiatalok hogyan vélekednek helyzetükről, milyen körülmények között élik családi életüket, milyen a viszonyuk a családtagokkal, mennyire tevékenyek a szűkebb rokon környezetben.

A második részben a hasonló korú fiatalokkal való kapcsolatról kérdeztük a diákokat. Ebben kitértünk:

- a diák szórakozási szokásaira, gyakoriságára és módjaira,
- arra, hogy a diákok hogy érzik magukat az iskolában, az osztályban, hogy mennyire tudtak beilleszkedni a közösségbe és milyen a közösségi szellem,
- a fiatalok szerelmi életére, a párkapcsolatokra és arra, hogy hogyan viszonyulnak partnerükhöz illetve partnerük hogyan viszonyul az ő környezetükhöz.

A harmadik részben azt vizsgáltuk, hogy a diákok hogyan viszonyulnak az öngyilkosság gondolatához és mi a véleményük róla

A negyedik részben arról próbáltunk információt szerezni, hogy a különböző lelki segélyszolgálatok mennyire keresettek, illetve milyen mértékben nyújtanak segítséget a problémák megoldására.

Az ötödik rész a fiatalok általános közérzetéről tájékozik és arról, hogy a magány milyen téren és milyen mértékben jellemző a mai középiskolás korosztályra, valamint ha ez jelen van, akkor hogyan próbálják leküzdeni.

Család

Az első kérdésre, amely a családi környezetre vonatkozott, a megkérdezettek 67%-a (76 fő) azt válaszolta, hogy szülei boldog házasságban élnek együtt, 16 fő (14%) szülei együtt élnek, viszont sokat veszekednek, és ugyancsak 14%-uk szülei elváltak. A vizsgálat alanyainak 5%-a (6 fő) félárva, de egy diák sem volt, aki árva vagy egyedül élne. A megkérdezettek 84%-ának (96 fő) van testvére, 16%-ának nincs. Az "egyikék" 70%-a (13 fő) szeretne testvért. A lányok kivétel nélkül elsősorban ellenkező neműt szeretnének, a fiúk több mint fele viszont egyáltalán nem szeretne testvért. A lányok fele legszívesebben az édesanyjával beszél meg problémáit, míg a fiúknál ez az arány 38% (21 fő). Általánosságban elmondható, hogy a fiatalok 10%-a (11 fő) osztja meg gondoljait édesapjával, majd a testvérek következnek (22%). A diákok 20%-a (23 fő) senkivel sem beszél meg a problémáit a családban, a diákok 3%-a (4 fő) pedig más családtagot választ bizalmasul, mint pl.: nagynéni, unokatestvér. A fiúkat külön vizsgálva megállapítottuk, hogy ez a sorrend egy kicsit másképp alakul, ugyanis itt első helyen változatlanul az anyák szerepelnek, viszont 28%-uk senkire sem bizza rá problémáit. Véleményünk szerint ennek az lehet az oka, hogy a fiúk

kevesbé nyitottak, nem szívesen beszélnek problémáikról, még családi körben sem tudnak megnyílni.

Kivel beszéled meg a családból legszívesebben a problémáidat?

A diákok problémáinak megoldatlansága abból is fakadhat, hogy a szülők túl sokat dolgoznak, így nincs elég idejük arra, hogy meghallgassák gyermeküket, osztozzanak velük az örömeikben és a gondokban és, ha kell, tanácsot adjanak nekik. A kérdőívekből kiderült, hogy az édesanyák átlagosan napi 7,45 órát, az édesapák pedig 8,5 órát dolgoznak. Az 5. kérdésre adott válaszokból megtudtuk, hogy a megkérdezett középiskolások 61%-ának családjában szoktak családi kupaktanácsot tartani, 39%-uknál viszont nem. Családi "kupaktanács" alatt a meghitt beszélgetéseket, a napi élménybeszámolókat, a családi problémák megvitatását és közös programok tervezését értjük. A következő kérdésre adott válaszokból kiderült, hogy a fiataloknak 53%-a (60 fő) mindig részt vesz mindig az aktuális családi programokon, de ennek 8%-a (5 fő) ezt nem szívesen teszi (ez főleg a fiúkra jellemző). A diákok közül 48-an (42%) a "néha" választ jelölte meg, míg 6 fő egyáltalán nem vesz részt ezeken. Érdekes, hogy az "igen, mindig" lehetőséget kb. 20%-kal kevesebb fiú adta válaszul, mint lány, és kétszer annyi fiú szigeteli el magát teljesen a közös családi programoktól, mint az ellenkező neműek.

A hasonló korúakkal való kapcsolat

Szórakozás

A fiatalok 37%-a jár rendszeresen szórakozni, alkalmanként 51%, nagyon ritkán 10%, szinte soha 2%. Jóval kevesebb (szinte fele annyi) lány van, aki rendszeresen jár szórakozni, mint amennyi fiú. A lányok körében senki sem jelölte be a "szinte soha" lehetőséget, míg a fiúk 3,4%-a ezt adta válaszul. Ha valaki nem vagy nagyon ritkán jár szórakozni, annak - mint kiderült - fő oka az, hogy nincs olyan szórakozóhely a környezetében, ami megfelelné elvárásainak, izlésének, és ahol igazán jól érezné magát. Minimális esetben jelölték meg okként a szülői tiltást, az anyagi okokat, illetve a baráti kör, társaság hiányát.

A "Hova jársz szórakozni?" kérdésre adott válaszok alapján a következők derültek ki.

A lányok a diszkót 63%; a házi bulit 5%; a sörözőt, presszót 29%; az egyéb szórakozóhelyeket 3% arányban választják.

Valószínűleg ennek az lehet az oka, hogy a lányok többsége szeret ismerkedni, szívesen járnak olyan helyekre, ahol sok ember megfordul és nagy a "nyüzsgés". Ezért választják a sokan a manapság legelterjedtebb szórakozóhelyet, a diszkót.

A fiúk a diszkót 29%; a házi bulit 20%; a sörözőt, presszót 45%; az egyéb szórakozóhelyeket pedig 6%-ban választják. A megkérdezettek egyéb szórakozási lehetőségeként jelölték meg például a koncertet, a biliárdszalont, és a különböző

szakköröket, klubokat. Mindebből kiderült, hogy a fiúk szívesebben töltik idejüket egy-egy hangulatos sörözőben, a megszokott baráti társasággal, haverokkal, akikkel beszélgethetnek. Lehet, hogy azért választják kevesebben a diszkót, mert félénkek?

A középiskolás diákok szórakozási szokásaiba, sajnos, gyakran a káros szenvedélyek élvezete is hozzátartozik (itt elsősorban az alkoholra és a kábítószerre gondoltunk). Egy-egy összejövetel alkalmával a fiúk 32%-a, a lányok 11%-a mindig, a fiúk 61%-a, a lányok 68%-a néha, a fiúk 7%-a, a lányok 21%-a pedig soha nem fogyaszt alkoholt. A lányok 4%-a rendszeresen, 96%-a soha nem fogyaszt kábítószerrel, a fiúk 3%-a mindig, 19%-a néha, és 78%-a sohasem él ezzel a szerrel.

Iskola

A középiskolás diákok az osztályuk közösségi szellemét túlnyomórészt hármással és négyessel értékelték az ötös listán, de ezeknek az értékeknek a számtani átlaga mégsem érte el a 3-ast (2,8). Ez azt tükrözi, hogy az osztályok közösségi szelleme közepes, nem elég összetartó, inkább kisebb csoportok alakulnak ki.

A "Hogy érzed magad az osztályban?" kérdésre már kedvezőbb értéket kaptunk eredményül. Az átlag 3,6 lett, ami azt jelenti, hogy habár a közösségi szellem nem túl jó, ennek ellenére a fiatalok többnyire jól érzik magukat ebben a közösségben. Ezt az eredményt a harmadik kérdés is alátámasztja, mivel a diákok 97%-ának válasza szerint van olyan ember az osztályban, akit barátjának, haverjának mondhat. Problémát jelent viszont az osztályon belüli kiközösítés, amely gyakran a baráti kapcsolatok megromlását is jelentheti, hiszen sok középiskolás baráti körét az osztálytársai alkotják. A megkérdezett lányok 32%-a (19 fő) érezte már úgy, hogy valamilyen okból kifolyólag kiközösítik az osztályból, szembefordulnak vele., míg ez a fiúk csak 18%-ánál (10 fő) fordult elő.

Partnerkapcsolat

A partner igen fontos támasz a fiatalok életében. A kérdőívet kitöltő fiúk majdnem fele (48%), a lányok 61%-a folytat partnerkapcsolatot. Ezek időtartamának adataiban igen nagy volt a szóródás, főleg a lányoknál, akiknek partnerkapcsolatuk átlagos ideje közel 14 hónap, de sok esetben még csak rövid ideje ismerkedtek meg (1 hét, 1 hónap). Viszont jónéhány olyan ember is volt, aki már több éve együtt van a partnerével, sőt, néha már szinte valótlanok tűnő, "maratoni távú" kapcsolat is előfordult. A fiúk esetében kicsi volt a szóródás. Ezek szerint a fiúk kitartóbbak, a lányok pedig gyakrabban "váltakoznak".

A fiúk 86%-a (48 fő) állítólag minden problémáját megosztja társával, míg a lányoknál csupán 59% (34 fő) teszi ezt. Ennek az aránynak túlnyomórészt oka lehet a rövid ideje tartó párkapcsolat, a túl friss ismeretség is. Az adatokat összesítve kiderült, hogy a fiatalok 93,5%-a bármilyen témáról tud beszélgetni barátjával, illetve barátnőjével, a következő kérdésre adott válaszok viszont nagymértékben eltértek a két nem képviselői között.

A diákok szüleinek 82%-a feltétel nélkül elfogadja gyermeke partnerét, míg 6%-a - és ebbe a csoportba érdekes módon csak a lányok szülei tartoznak - ellenséges érzéseket táplál a "betolakodóval" szemben. A partnerkapcsolattal rendelkező fiatalok 12%-a nem tudja, hogy szülei hogyan viszonyulnak társához. Ez eredhet a rövid ideje tartó kapcsolatból, illetve abból, hogy a kamasz titkolja a szülők előtt a szerelmi életét.

A fiúk több mint felének nincs partnere (52%), a lányoknál ez az arány 39%. Ezen fiúk 53%-a és lányok 36%-a úgy érzi, hogy jelenleg nincs szüksége társra. Ezen kívül mindkét nem egynegyede arra hivatkozott, hogy nem talál olyan személyt, aki megfelelné az elvárásainak. A lányok 9%-a (5 fő) jelölte meg magányosságát okaként a félénkséget, gátlásosságot, míg a fiúk - saját bevallásuk szerint - ilyen téren sokkal bátrabbak. A szülői tiltásra és arra, hogy valaki túlságosan fiatalnak érzi magát egy kapcsolathoz, nem volt példa. A fiúk majdnem 30%-a és a lányok 20%-a jelölt meg egyéb okokat, mint például a kevés szórakozási lehetőséget, az időhiányt jelölte meg, illetve volt, aki önmagában találta a hibát, az akadályt, vagy a társadalmat okolta mindezért (pl. a nagy korkülönbség vagy a homoszexualitás toleranciájának hiánya).

Öngyilkosság

Kutatásunk szerint a középiskolások 5,5%-ának (6 fő) fejében gyakran megfordul az öngyilkosság gondolata, egyharmadának egyszerű-kétszer, 61,5%-a (70 fő) pedig még soha nem gondolt rá.

Több ok miatt merült fel bennük: a szeretethiány, a család és a barátok részéről, az örökös veszekedés a szülőkkel, az

elhagyatottság, a magáramaradottság érzése, iskolai gondok, ismeretlen kihívás stb.. Az öngyilkosság gondolata a legtöbb esetben nem végső elhatározás. A serdülőkor legjellemzőbb tulajdonságai a bizonytalanság, a határozatlanság, a sehova nem tartozás kínos érzése. Ekkor szorulnak a fiatalok leginkább a környezet segítségére, s ha ez a segítőkészség hiányzik, komoly lelki válságba sodródhatnak. Ilyenkor fordulnak elő - persze legtöbbször csak kóros esetekben - ifjúkori öngyilkossági kísérletek. Ami mégis visszatartotta őket, az nagyrészt az volt, hogy rádöbbentek saját fiatalosságukra, és arra, hogy még keveset tapasztaltak, túl keveset láttak a világból. A kérdőív alanyai közül négyen követték el öngyilkossági kísérletet, egy fiú és három lány. Velük alkalmunk volt személyesen is elbeszélgetni. Próbáltunk a miértekre választ kapni. A fiú esetében barátja elvesztése jelentette az okot. A lányoknál érdekes módon az öngyilkossági kísérlethez egy hosszabb folyamat vezetett, több problémát is megjelöltek, amelyek fokozódása miatt úgy gondolták, hogy ez az egyetlen megoldás. A három lány különböző gondokkal küszködött:

- régóta tartó, sok fájdalommal járó betegség és sorozatos iskolai kudarcok
- nemi erőszak áldozata lett, amely nagy lelki válságba sodorta, emellett családi és iskolai problémái voltak, elege lett a világból
- úgy érezte, hogy senki sem szereti, nem törődnek vele, elveszítették érezte magát

A vélemények megoszlanak az öngyilkosságról. Egyesek gyávaságnak, a problémák kikerülésének, mások különös bátorságnak tartják. Van, aki szerint önző dolog, hiszen az emberek nincs joga a saját élete fölött rendelkezni. Sokan elítélik, de van olyan ember, aki szerint bizonyos esetekben ez a végső megoldás. Szerintünk az öngyilkosság kétoldalú dolog, lehet bátorság vagy gyávaság, értelmetlen dolog vagy megoldás, egyetlen lehetséges választás vagy figyelemfelkeltés. Nehéz állást foglalni, de mi teljes mértékben elítéljük, hiszen az embereknek meg kell tanulniuk élni, és a gondokkal, fájdalommal, bánattal is szembesíteni és harcolni ellenük. Az az igazi sikerélmény és erő, ha a problémákat le tudja küzdeni és a kudarcok után újra értékesnek találja a világot, az életet.

Lelkisegély szolgálatok

Ebben a témában igen meghökkentő eredményeket kaptunk. A 114 megkérdezett diákból mindössze egy jár rendszeresen pszichológushoz, ketten keresték föl egyszeri alkalommal, és csupán két lány érezte úgy, hogy szüksége van/lett volna a "lélekdoktor" segítségére. Az öngyilkosjelöltek közül csak egy keresett fel egyszer pszichológust, de úgy érzi, hogy egyáltalán nem segített neki. Az a két fiatal lány, akik egy alkalommal voltak kezelésen, semmi változást nem érztek, közérzetük ugyanolyan maradt. Viszont részben javult a lelki állapota annak a fiúnak, aki rendszeresen járt pszichológushoz. Meglepődünk azon, hogy a 114 diák közül egy sem akadt, aki valaha igénybe vett volna telefonos lelkisegély szolgálatot. Azonban a diákok tudnak ezekről a szolgálatokról, leginkább a médiából értesülnek, nagyon kis százalékuk a barátoktól és az iskolából, illetve egy ember különböző diákkonferenciákon szerezte ezeket az információkat.

A 4. kérdésben arról faggattuk a középiskolásokat, hogy véleményük szerint hasznosak-e ezek a szolgálatok. A lányok 83%-a, a fiúk több, mint kétharmada válaszolt igennel. Mi lehet ennek az oka? Valószínűleg az, hogy a lányok sokkal nyitottabbak, a fiúk viszont általában sokkal zárkózottabbak és sokkal bizalmatlanabbak az idegenekkel szemben. Akik hasznosnak találják, azzal érvelnek, hogy:

- vannak olyan személyes problémák, amelyeket az ember szívesebben beszél meg egy idegennel
- már az is segítség, ha valakinek elmondhatjuk a gondjainkat
- az ember bármikor tud könnyíteni a lelkén
- van olyan, aki nem is tud máshoz fordulni

És az ellenérvek:

- segít a pillanatnyi görcsök feloldásában, de hosszú távon nem működik
- telefonon egy idegen emberrel nem lehet olyan közvetlenül beszélni, mint egy baráttal vagy egy családtaggal
- a komoly problémára nem megoldás egy telefonhang
- az ilyen szolgálatok csak azoknak a fiataloknak kellene, akik nem értik meg, hogy valójában mi is a bajuk

Magány a hétköznapi életben

Ez a vizsgálódás céljának egyfajta összefoglalása, lezárása, amelyben a diákok mindennapi közérzetére, lelkiállapotára próbáltunk fényt deríteni, megtudni, hogy milyen mértékben jellemző a magány a mai fiatalokra, illetve, hogy hogyan próbálják ezt az érzést leküzdeni. A lányok 3/4-e, a fiúk 2/3-a érzi úgy, hogy néha eluralkodik rajta a magányosság. A középiskolás korosztály körében a legjellemzőbb és a legnagyobb mértékben a párkapcsolat és a baráti kör, majd a család területén fordul elő az elhagyatottság érzése. A családon belüli magányosság nagyrészt azoknál az embereknél fordul elő, akiknek nincs testvérük, illetve van, de ellenkező neműek vagy túl nagy a korkülönbség köztük. Kisebb mértékben ugyan, de a diákokra az iskolán belüli magányosság is jellemző.

A válaszok alapján kiderült, hogy a fiúk közül hárman is úgy érzik, hogy minden téren magányosak. Az érzés gyakoriságára legtöbbször a "ritkán" és "nagyon ritkán" választ adták. A lányok közül senki sem érzi állandóan magányosnak magát, a fiúk közül viszont ketten is szinte mindig ettől az érzéstől szenvednek.

És mit tesznek ellene a fiatalok? Általános tapasztalatként elmondhatjuk, hogy a legtöbbször ilyenkor megpróbálnak társaságot keresni, elmennek szórakozni, viszont azok is sokan vannak, akik úgy vélik, hogy a magány egy múlt állapot, nem kell ellene semmit sem tenni, magától elmúlik. A fiatalok egy része magányosságáról, kirekesztettségéről - főleg iskolai körben - bizonyos pótcselekvésekkel (pl.: olvasás, nassolás) próbálja elterelni a figyelmét.

A magukat magányosnak valló lányok 52%-a saját személyiségét okolja, míg 43%-uk a külső körülményekre fogja és 5%-uk mindkettő hatásának tudja be állapotát. A fiúknál ez az arány jelentősen eltér ettől, mivel 56%-uk a külső körülményekre, 31%-uk saját személyiségére és 13%-uk mindkettő együttes fennállására hivatkozik.

Következtetés

A sikeres pályázat elkészítése érdekében arra törekedtünk, hogy minden lényeges szempontból megközelítsük a témákat. Okokat kerestünk és következtetéseket vontunk le.

Megfigyeltük, hogy főleg a lányoknál volt jellemző a partner hiányából fakadó magányosság. A fiúk körében elsősorban a partner és a barátok hiánya miatt kialakult magány jelentett problémát. A fiatalok általában nyitottak partnerükkel szemben, több dolgot mondanak el társuknak, mint egy-egy családtagjuknak. Az idegenekkel bizalmatlanok és ez is okozhatja azt, hogy a lelkisegély szolgálatok iránti érdeklődés a megkérdezettek körében nincs jelen. Kicsit jobb a mutató ugyan a pszichológusok

keresettségének felmérésénél, mégsem mondhatjuk, hogy az érintett diákok teljes mértékben elismerik hatékonyságát. Igazolást nyert továbbá az a feltevésünk, miszerint a középiskolások öngyilkossági kísérleteiért elsősorban a családi háttér okolható. Főleg azokra jellemző az öngyilkosság gondolata, akiknek szülei sokat veszekednek, vagy elváltak. Pályázatunk elkészítése során sok tapasztalatot szereztünk. Világossá vált előttünk, hogy

- manapság egyre több a magányos fiatal
- sokan nem találnak az izlésüknek megfelelő szórakozóhelyet
- a szülők túl sokat dolgoznak és nincs idejük a gyermekükre
- az osztályokon belül többnyire nem megfelelő a közösségi szellem

Talán bennünk van a hiba, talán a szülőkből, talán a társadalomban, vagy mindegyikben. Ezt mindenki döntse el magában!

Pályamunkánkat Nietzsche gondolatával fejezzük be:
"Ti mai magányosok, ti elkülönültek, egykoron nép lesz majd belőletek..."

Barátság, szerelem

Kovács Mónika, Juhász Attila

Pályázatunk megírásához, kutatási területünkön való eredményes munkánkhoz kérdőívet készítettünk. Ezt Eger középiskoláiba eljuttattuk, ahol a tanárok illetve diáktársaink segítségét kértük, hogy minél többen kitöltsék, ezáltal minél pontosabb és átfogóbb véleményeket kaphassunk adott témában. A 700 darab kiadott kérdőív 48,86 százalékát, 342 értékelhető darabot kaptunk vissza.

A kiadott kérdőíveket megszámoztuk, hogy a feldolgozási folyamatot megkönnyítsük, valamint, hogy a kérdőívekre adott válaszokból való idézetek felhasználása áttekinthetőbb legyen. A kérdőívek számozásának tematikája:

1-199 szakmunkás iskola
200-399 szakközépiskola
400-599 gimnázium
600-700 főiskola

A későbbiekben az idézetek olvasásakor előbbi táblázat segítségével azonnal megtudhatjuk, hogy a válaszadó milyen szintű oktatási intézményben tanul. Ugyan a pályázat a középiskolás fiatalok véleményének megismerésére irányul, munkák során felkerestük a főiskolásokat is kérdőívünkkel, mert Eger diákváros és a diákság egy jelentős részét a főiskolások adják, s mind tanulmányi, szórakozási és egyéb programok területén a középiskolások és a főiskolások csoportjai összekapcsolódnak.

Barátság

Mennyire tartod fontosnak a barátságot?

"A barátság nagyon fontos, ez az az emberi kapcsolat, ami a legtovább tart és a legnehezebb szétrombolni." (1.)

"Barátokra mindig nagy szükség van, nélkülük az ember magányos lenne és zárkózott." (418.)

"A barátság nagyon fontos. Az ember társas lény és az élet minden területén, minden helyzetben szüksége van barátokra." (517.)

A barátságot szinte mindenki nagyon fontosnak tartotta, a diákévek és a későbbi időszakok állandó és nélkülözhetetlen élet-eleme.

Hol ismerted meg a barátaidat?

Azon helyek, ahol a legtöbben barátokat szereztek:

- iskola
- lakókörnyezet
- szórakozóhelyek
- rendezvények, koncertek
- sportegyesületek, klubok
- kollégium

Legtöbbek barátaik köre azokból tevődik össze, akikkel idejük legnagyobb részét együtt töltik. Kevesebbre datálódik ugyan azon válaszok száma, melyek szerint az emberek közötti barátság egészen gyermekkoruk óta tart, de e kettő nem zárja ki egymást.

Mit tartasz fontosnak egy barátságban?

A barátságban mindkét nem egyformán fontosnak tartott néhány kritériumot (őszinteség, megértés, tolerancia, megbízhatóság, empátia), azonban vannak eltérések, miszerint a titoktartás és a segítőkészség sokkal fontosabb a nőknél, még a férfiaknál a hiúság és az egoizmus nagyon visszas egy baráti kapcsolatban. A hasonló érdeklődési kör egyaránt fontos, még az erősebbik nem képviselői elképzelhetetlennek tartják egy barátságban a különböző gondolkodási módot. Az egyik legfontosabb tényező azonban mindenki számára a feltétel nélküli szeretet és elfogadás, melyet Shakespeare szavaival illusztrálhatunk a legszebben: "Barát az, ki mindent tud rólad és mégis szeret."

Van-e különbség egy barát és egy haver között?

"A haverokkal szombatoként találkozok a diszkóban, dumálunk egy kicsit (többnyire közhelyekről), aztán egy hétig újra elvannak felejtvé." (287.)

"Óriási különbség van a barát és a haver között. Barát csak néhány adódik az ember életében, haver akár több millió is." (587.)

"Természetesen. Egy haverral bulizok, beszélgetek, de egy baráttal jóban-rosszban együtt vagyok." (592.)

"A haver alkalmi, a barát örök kapcsolat." (641.)

A két fogalom elkülönítése egyértelmű, ennek okának megmagyarázása azonban már nehezebb feladat. A haverság egy alkalmi, lazább, felszínebb kapcsolat. A haverral általában az ember nem igazán osztja meg a problémáit; meghittébb, komolyabb beszélgetésre nincs mód. A haverokkal inkább csak együtt vannak az emberek, mint sem egymásért, nem úgy, mint a barátok. A barátság bensőségesebb, személyesebb kapcsolat, mód és lehetőség nyílik a problémák megvitatására, titkok megosztására illetve komolyabb beszélgetésekre egy ilyen kapcsolatban. És a baráti kapcsolatok meghittsége,

összetettsége miatt az embernek nincs túl sok barátja, főleg igaz barátja.

Van-e olyan igaz barátod, akiben teljesen megbízol?

A fiatalok többsége rendelkezik legalább egy olyan igaz barátal, akiben teljes mértékben megbízik. Néhány esetben ez a számadat kettő vagy esetlegesen még annál is több. Az, hogy valakinek van igaz barátja, azon egyszerű okkal magyarázható, hogy a két fél kölcsönösen bizalommal viseltetik egymás iránt. Azon kérdésre azonban, hogy valakinek miért nincs igaz barátja, az alábbi válaszlehetőségek állíthatók fel:

- nem igényli, illetve nem tud senkiben teljes mértékben megbízni;
- csalódott már barátokban és ezáltal nem fedi fel legbelsőbb énjét senkinek;
- nincs olyan barátja, akivel olyan mély lenne a kapcsolata, hogy beavassa a legszemélyesebb dolgaiba.

Mindazonáltal az embernek szüksége van egy bizonyos szabadságra, így vannak dolgok, melyeket esetlegesen a legigazabb barát előtt sem fed fel.

Van elég ideje az embereknek egymásra?

"Az tény, hogy nagyon pörgősek manapság az emberek hétköznapjai, de az a véleményem, hogy aki akar az tud időt szakítani a másikkra." (420.)

"Az életritmusunk, az életvitelünk egyre inkább lehetetlenné teszi az illetén kapcsolatok ápolását. De ha akarjuk erre is van időnk." (493.)

"A családomra, a barátaimra, azokra akik fontosak nekem, mindig szakítok időt; ennek az a visszaütője, hogy sokszor magamra nem tudok annyi időt szánni, amennyit szeretnék." (517.)

A vélemények megoszlanak. Az tény, hogy egyre kevesebb idő jut a családra, a barátokra, a szeretettekre és önmagukra. Ez többek között magyarázható a felfokozott élettempóval, a megemelkedett követelményekkel és számos más, életünket befolyásoló tényezővel. Az is tény viszont, hogy az ember mindig arra szakít időt, amire igazán akar. És ha valami vagy valaki igazán fontos neki, akkor úgy próbálja beosztani az idejét, hogy jusson mindenre.

Mennyire tartod fontosnak az őszinteséget az emberi kapcsolatokban?

"Van amikor nagyon fontos, van amikor kevésbé." (608.)

"Alapillére az emberi kapcsolatoknak." (485.)

"Fontos, nagyon fontos. Őszinteség nélkül nem létezik valódi kapcsolat. Ha mégis, az nem hosszú távú. A mai világban nem jellemző az őszinteség." (655.)

"Fontos, de van olyan helyzet, amikor az ember nem mondhatja ki nyíltan, amit gondol." (329.)

"Fájó tud lenni, de kell a bizalomhoz." (320.)

Az őszinteség a túlnyomó többség számára nagyon fontos. Előfordulnak bizonyos esetek, amikor szükség van úgynevezett kegyes hazugságokra, de az esetek nagy százalékában az őszinteség élvez előnyt. Az egy nehéz kérdés, hogy az őszinte véleményformálás minden esetben a legjobb megoldás-e, és megválaszolására csupán az adott situációban kerülhet sor.

Létezik fiú-lány barátság?

A fiúk véleménye:

"Természetesen létezik. Úgy gondolom, hogy lehet sokkal mélyebb, mint egy fiú-fiú, lány-lány kapcsolat. Egy-egy szerelmi kapcsolatban is megjelenhet, ami ezt a kapcsolatot sokszínűbbé teheti." (386.)

"Eddigi tapasztalataim szerint ez nem lehetséges. Abba a lányba, akivel nagyon egy húr pendülök, abba előbb-utóbb szerelmes leszek." (597.)

"Természetesen lehetséges. Van olyan lány, akit már nagyon régen ismerek, barátok vagyunk és soha nem gondoltunk arra, hogy együtt járjunk." (681.)

A lányok véleménye:

"Nem hiszek benne már régen. Nagyon sok fiú barátom van-volt, de egy idő után, kezdenek komolyabbá válni a dolgok. Ha sok időt töltök el egy fiúval, azt ugye azért teszem, mert hasonló a személyiségünk és elmondok neki sokat magamról, mert bízom benne, ezért vagyunk barátok. És nagyon pocskék érzés, amikor egy barát elkezd szerelmes levelekkel ostromolni, vagy ajánlatokat tesz." (222.)

"Persze hogy létezik. Nagyon kevés lánybarátom van, mert a csajokkal csak a ruhákról, a pasikról, vagy abszolút általános, sablonos dolgokról lehet beszélni. Komoly és tartalmas beszélgetésekben többnyire csak fiúkkal volt eddig részem, meg különben is, velük még bulizni is jobban lehet." (571.)

"Nem tudom, sokszor megdől már a nagy elméletem, hogy létezik ilyen kapcsolat. Én is hibás vagyok tulajdonképpen, de nő vagyok és sokszor felmerült már a gondolat bennem, hogy ennyire hidegen hagyom az adott úriembert? A legjobb barátommal is így volt, aztán együtt töltöttünk egy estét. Utána ugyan kellett egy kis idő mindkettőnknek, de azóta is ő a legjobb barátom és már eszünkbe sem jut, hogy úgy közeledjünk egymás felé." (689.)

Mint az a felmérésből kiderült, a kérdés megválaszolása abszolút egyéntől függ. Van, aki hisz benne, mert neki bejött. Van, aki nem hisz benne, mert csalódott már. Az biztos, hogy az ellenkező neművel kialakított baráti kapcsolat rendkívül hasznos és tanúságos. Hisz bizonyos dolgokat a másik oldalról látni nem utolsó szempont. És tulajdonképpen a legszebb dolog - feltéve ha mindkét fél így akarja - , ha barátságból lesz szerelem ...

Szerelem

"Az angyalok úgy hívják: égi gyönyörűség.

Az ördögök úgy nevezik: pokoli kín.

Az emberek azt mondják szerelem."

Manapság létezik szerelem?

"Igen, csak elég ritka és nehéz megtalálni - illetve megtartani." (543.)

"Feltétlenül létezik, bár a fogalom ártértékeldött. A szerelem azonban az emberi lét része, alapja. Hiszem, hogy létezik és hogy egyszer mindenkiért eljön a herceg a fehér lovon, kezében egy szál vörös rózsával." (517.)

"Kezdem elveszíteni a belévetett hitemet." (493.)

"Kevesebb ember van, aki azt gondolja, hogy van szerelem, mint aki azt mondja, hogy nincs." (459.)

"Persze, legalábbis nagyon remélem, mert akkor nagyon nem tudom, mit érzek időnként." (342.)

"Nehéz rátalálni, de érdemes kivárni." (112.)

"Persze, hogy létezik. Egészen addig, míg van férfi és nő." (2.)

Az adatok alapján ugyan a kérdés pozitív irányban talál választ, mégis sok a kételkedés. Úgy gondolom, ez az időszak kellene, hogy legyen a nagy szerelmek ideje. Ezek ugyan nem sok esetben tartósak, mégis ezen "diákszerelmek" készítik elő a talajt a későbbi, esetlegesen komolyabb érzelmek befogadására. Sokan csalódtak már a partner hűtlensége illetve a tartalom nélküli szép szavak és hazug ígéretek miatt. Úgy vélem azonban, hogy a negatív vélemények ellenére a reménység még pislákol mindenki szívében. Azok, akik szentül hiszik ezen érzés létezését: éppen szerelmesek vagy szép emlékeket zártak szívéükbe. Azok, akik lehangoló képet festettek, csalódottak vagy éppen túlságosan vágnak a boldogságra esetleg semmit nem tesznek érte.

Ki tudja azonban, hogy mit hoz a holnap?

Mit jelent számodra a szerelem?

A szerelmet, e különleges és szenvedélyes érzést hét jellemvonással írnám le:

- a legfontosabb boldogság forrása - az embert boldoggá legkönnyebben a szerelem,
- boldogtalanná pedig a magánélet sikertelensége teheti
- energiát szabadít fel - a szerelem jótékonyan hat az alkotótevékenységre;
- a szerelmes képes rejtett adottságait és minden meglévő energiáját szerelmes párjáért,
- közös jelenükért és jövőjükért mozgósítani
- a személyiséget jótékonyan befolyásolja - a szerelmi katarzisz felolvasztja a személyiséget
- és képessé tesz bennünket, hogy eredendő önzésünkön úrrá legyünk, ilyenkor
- saját érdekünkénél is fontosabbá válik társunk érdeke és öröme
- szubjektívvé tesz - az eufóriás lelkiállapotban szinte mindent szépnek és jónak lát,
- hajlamos kisajátítani a másik fél múltját, jelenét és jövőjét
- közös gyermek vágya - a szerelem legszebb emlékműve a gyermek; a pár közös biológiai
- kihatatlansága lesz biztosítva, a közös genetikai állomány, a közös nevelés és szeretet által
- mulandó - a szerelem különlegesen magas hőfokú érzelmi lángolása egy idő után
- takaréklángra állítódik; az érzelmi túltelítettség helyét átveszi a megszokás, mely előbb-utóbb
- a láng végleges ellobbanását jelenti - ha hagyják ...
- szexuális kapcsolat - lásd később

A fiúk véleménye:

"Boldogság, vágyakozás." (608.)

"Szeretet, odafigyelés, őszinteség, szex." (641.)

"Boldogság és szenvedés." (386.)

"Egy hirtelen lecsengő érzelmi telítettség." (615.)

"Valami izgalmasat, újat, élményeket és odaadást." (240.)

A lányok véleménye:

"Mindkét fél kölcsönösen szereti és tiszteli egymást." (216.)

"Boldogságot némi gonddal fűszerezve." (603.)

"Egy partnert, aki egyben a barátom is, csak még érzelmi szálak is fűznek hozzá." (445.)

"A szerelem * élet. Teljesség, a kibontakozás és az önismeret felső foka. Harmónia és boldogság, de leginkább felelősség." (655.)

"Ha szerelmes vagyok, minden megváltozik körülöttem. A tárgyak életre kelnek és valaki mindig énekel." (249.)

Az, hogy kinek mit jelent a szerelem, egy pár soros válaszból nem tudható meg. És egyáltalán, azon pár perc alatt, míg a kérdőíveket kitöltötték, át sem lehet gondolni igazán. A válaszok mindenestre érdekesek, hisz ismételt fellelhető azon tényező, hogy akik éppen szíven talált Amor pajkos nyilával, a szerelmet a legszebb és legvarázslatosabb érzések egyikének tartja. Míg azok, akik esetleg csalódtak, vagy már rég nem voltak szerelmesek, nem is tartják olyan szédítő és babonázó érzelmi töltésnek. A másik dolog, ami megfigyelhető, hogy a férfiak kevésbé tartják olyan fontosnak és felemelő érzésnek, mint a másik nem képviselői - legalábbis ezt mondják. De tényleg, milyen ciki a haverok előtt, ha a vagány bandavezér, bevallja, hogy teljesen megszedítette egy nő és hogy szerelmes!? Badarság! Ugye ...?

Miért vagy (lennél) szerelmes a kedvesedbe?

Rubin (1973) szerint a szerelemnek három olyan tulajdonsága van, amely megkülönbözteti a szeretettől:

- törődés - vagyis gondoskodás a másik személy boldogságáról és jólétéről
- kötődés - igény arra, hogy a partnerrel együtt legyünk és a partner gondoskodjon rólunk
- intimitás - a kapcsolatnak van szexuális összetevője

A kizárólagosság is szintén a szerelem jellemzője, amely általában hiányzik az egyszerű szeretetből. Ez néha azt jelenti, hogy egy intenzív szerelmi kapcsolat egy személy egész társas életén uralkodhat és ezáltal minden egyéb kapcsolat gyengüléséhez vezethet.

És az, hogy miért lobban fel a láng valaki szívében?

fiúk

mert tetszik;

szép, okos és jól megértjük egymást;

ritka az olyan lány, mint ő;

csinos, megértő, nyitott;

van benne valami, ami megragadta a képzeletemet;

külseje vagy a lénye miatt;

belső tulajdonságai miatt;

minden előnyös tulajdonság megvan benne;

jó nő!

mert ez egészséges emberi szükséglet;
azért, ahogy kinéz;
aranyos és sokat mosolyog;
szép a szeme és jó az ágyban;

lányok

önmagáért, mert olyan, amilyen;
kedves, figyelmes, jól megértjük egymást;
tartalmasabb vele az életem;
figyelmes, érdeklődik irányomban;
társ mindenben;
szeretem a gondolatait, gyengéd;
csodálom és szeretem - ennyit!
belső tulajdonságai miatt;
tetszik, úgy ahogy van;
minden jó vele és benne;
megértő, megbízható és őszinte;
egyéniségéért;
adok és kapok;
szép szeme van ...;
mert szeretem;

Megmagyarázni, hogy valaki iránt miért érzünk olyan különös vonzalmat és miért kezdünk olyan furán viselkedni, ha a társaságában vagy a közelében vagyunk? Miért remeg a gyomrunk, ha csak rá gondolunk? A diagnózis rendkívül egyszerű: szerelmes az illető. Hogy miért? Arra a válasz nem igazán lehet megmondani és talán nem is érdemes keresni. Inkább lássuk be, hogy a feltett kérdés nem túl szerencsés, amint azt az egyik válaszadótól meg is kaptuk:
"Egyszerűen hülye a kérdés; mert ha meg tudnám magyarázni, akkor nem is lennék szerelmes." (603.)

Léteznek-e még romantika az emberi kapcsolatokban?

"Ritkán találkozni vele, de néha előfordul." (420.)
"Próbálkozik az ember ..." (536.)
"Egy kis fantáziával és akarattal mindig lehet romantikát varázsolni." (567.)
"Persze, aki elég intelligens, az igényli ezt." (600.)
"Biztos, hogy léteznek, bár sokan nem gyakorolják. Inkább jól leisszák magukat, aztán lekapják a csajt. Szerintük ez a romantikus." (394.)
"Létezhet, ha azt mind a két fél pártolja. Egy-egy szál virág, egy-egy kedvenc zeneszám, pillantás, mosoly, kézfogás ..." (460.)
"Léteznek, de ritkán fordul elő, néha már az is csoda, ha elég időnk van egymásra." (250.)
"Szerintem valahol, a lelke mélyén minden ember romantikus. Sokan szégyellik ezt bevallani, főleg a fiúk. De szerintem mindenkiből ki lehet hozni a legjobbat. Úgyhogy, ha igyekeznek az emberek, akkor talán sikerül a párukból kicsalogatni a romantikus lelket." (479.)
"Akinék szüksége van rá, az biztos megteremti magának. Manapság különben nem "divat" a romantika." (1.)
"A romantikát hajlamosak vagyunk a sarokba dobni és elfelejteni. A kapcsolataimban azonban igyekszem megszabadítani a vastag porrétegtől és színt vinni a kapcsolatba. Romantikát olyan egyszerűen lehet teremteni: egy kis kedvesség, egy kis hangulatos gyertyafény, egy virág, apró meglepetések ... - mind-mind romantikus hangulatot teremtenek egy harmonikus kapcsolatban. Apróságok, de sokan még erre is sajnálják a fáradságot. Pedig megérem ..." (517.)

A romantika létezését taglalni szintén nehéz feladat. Mert manapság az emberek elfelejtenek kedvesek lenni, örömet és boldogságot szerezni a másoknak - önzetlenül. Őszinte tisztelet illeti ugyan azon párokat, melyek képesek romantikus hangulatot teremteni. Ami sajnós jellemzőbb, hogy az emberek kevésbé hajlanak a romantikára, nem illik bele a kordivat által meghatározott szigorú normák csoportjába. Pedig hát: "A rózsza nem élhet fény nélkül, a nő nem élhet szerelem nélkül." És a szerelem egyhangúvá, lapossá válik, lényegét veszti, ha nem törekszünk változatosságra és nem lopunk be némi fényt a kapcsolatba. Ez a fény pedig a romantika. Manapság a férfiaknak nem szokása az udvarlás, néhány hölgynek pedig visszás, nem kívánatos dolog az udvaroltatás - hisz túl komplikált. Ezen megállapítással lehet vitatkozni, de nem árt, ha előbb mindenki megvizsgálja a saját kapcsolatát, a szerelem mindent elsöprő erejét és megalapozottságát, a testi-lelki kapcsolat egymáshoz viszonyított arányát és mélységét.

Van szex szerelem nélkül, illetve szerelem szex nélkül?

"A szerelem és a szex összetartozik." (17.)
"Első a szerelem, aztán a szex." (249.)
"Szex szerelem nélkül? Van. Gondolj a szórakoztató iparra. Szerelem szex nélkül? Szerintem a kettő szorosan összetartozik." (287.)
"Mind a kettő van. Az egyik (az első) érdekből, a másik pedig erkölcsi vagy vallási okok miatt." (288.)
"Szex szerelem nélkül? A szexualitás tág fogalom. Sok mindent magába foglal, melyek intimitásának mértéke különböző. Egy-két ártatlan csók, érintés megengedhető érzelmek nélkül is. A szeretkezés azonban, mint az elnevezés is mutatja, a szeretet érzésén alapul. Az ösztönök és a vágyak nem adnak felmentést az érzelmek kikerülésére. Szerelem szex nélkül? A szerelem magában hordozza a testiséget is, nemcsak a lelki összekapcsolódást." (517.)

Mint már említettük korábban, az egészséges szerelmi kapcsolat hozzátartozója a szexualitás. Azonban ugyanúgy, mint a szerelmi kapcsolat kialakításához, a szexuális érintkezéshez is szükség van egy bizonyos lelki érettségre. Egy kapcsolatban a két fél általában mást akar: a férfiak szexet akarnak, a nők kapcsolatot. A férfiakat a test ejti rabul, a nőket a szerelem. A nőknek kevésbé fontos a nemi kielégülés, mint a férfiaknak; ők inkább a szexuális kapcsolatokban a gyengédséget és a meghittséget keresik.

A fiataloknál igen gyakoriak az úgynevezett "egyestés kapcsolatok". Kalandnak is nevezhetnénk: testi kapcsolat minden érzelem nélkül. Ez jellemző a diszkókra és nyáron is igen előnyösnek tekintik sokan. Azonban megfosztja a feleket az igazi élvezetektől, hiányzik a varázs, hiszen a szex az egyenlő a szerelemmel, de játékforma is egyben. Gyöngéd, kedveskedő játék,

pajkosság, mely az élvezeteket fokozza; ez viszont csak úgy lehetséges, ha érzéssel, érzellemmel teszi az ember ...

Ismerkedési, szórakozási lehetőségek

Pályázatunk ezen fejezetében arra a kérdésre kerestünk választ, hogy városunkban Egerben, milyen lehetőségei vannak a fiataloknak az ismerkedésre, tartalmas emberi kapcsolatok - legyen az barátság, vagy akár szerelem - kialakítására. Másképpen dolgoztuk fel kérdőíveink ide tartozó kérdéseit, mint az korábban tettük, a könnyebb megértést tartva szem előtt. Diktafonnal körbejártuk a különböző szórakozó helyeket, interjúkat készítettünk az ott dolgozókkal - nagyrészt pultosokkal - s megkérdeztük hogyan vélekednek a mai fiatalok szórakozáskultúrájáról.

Miből áll egy jó buli?

A fiatalok véleménye szerint a legalapvetőbb feltétele egy jó társaság, minden ízlést kielégítő zenék, mindenféle finomság, vidám hangulat és nem utolsósorban türelmes szomszédok.

Az, hogy jól érzi-e magát az illető, az csak tőle függ. Ezek azonban leginkább egy házibuli keretein belül valósíthatók meg. A probléma csupán az, hogy manapság nem túl sok fiatalnak adatik meg az önálló lakás kiváltsága. A szülők jóindulatát, rugalmasságát és türelmét azonban nem tanácsos a végletekig kihasználni. Így, ha valaki szórakozni vágyik, akkor különböző szórakozóhelyeken keres lehetőséget a kikapcsolódásra. És milyennek ezek a lehetőségek? Miből választhat Eger szórakozni vágyó ifjúsága?

A legnagyobb népszerűségnek az úgynevezett kocsmák örvendenek, melyekből, mint mindenhol, itt is akad bőven. És azt talán nem kell ecsetelni, hogy egy ilyen helyen milyen lehetőségek vannak a szórakozásra és ismerkedésre! Ezenkívül jó pár, nem igazán a fiatalok pénztárcájához méretezett cukrászda, néhány pizzéria, gyorskajálda valamint a néhány hete megnyílt, sokak által akvárium-kajálda névvel illetett McDonald's működik városunkban.

Sokan nem találják meg a számukra megfelelő helyet a szórakozásra, kikapcsolódásra. Az egyik lehetőség, hogy elmegy az ember egy ilyen "bájos" kocsmába, ahol ugye vágni lehet a füstöt, a közlekedést pedig igen nehézkessé teszik az "enyhén" illuminált állapotban lévő ifjak. A kommunikáció is leszűkül vagy éppen a jelbeszéd szintjére korlátozódik, ami magyarázható a hangfalakból vagy éppen a rekedt torkokból harsogó magas akkordokkal, másrésztől viszont az alkohol miatt homályosuló, megváltozott gondolatvilágú, zilált tudatállapotú fiatalokkal. A másik lehetőség, ha mindezek helyett otthon marad: a tévé előtt vagy éppen a könyvek fölött ül, vagy esetleg nem csinál semmit.

Térjünk vissza az első megoldási javaslatához! A kínálat megvan. Található Egerben még egy hely, ami ugyan nem kocsmá, sőt egész messze áll ezen kategóriába való besorolástól, mégis egy olyan hely, ahol a fiatalok össze tudnak gyűlni és esetleg beszélgetésekre is lehetőség van. Ez a hely a város szívében elhelyezkedő Dobó tér, ez azonban inkább csak gyülekezőhelyként szolgál, hogy innen induljon a csapat együtt bulizni. Most nyáron azonban számos rendezvénynek ad helyszínt ez a csodás tér. A fiatalok - és a turisták - által szívesen látogatott hely a Szépasszonyvölgy, ahol borospincék tucatja várja a szomjazók sokaságát.

Az ismerkedési lehetőségek szempontjából talán a MÁS Klub érdemi a legpozitívabb megítélést, ahol az egyes koncertek alkalmat nyújtanak a kapcsolatok kiépítésére; és talán ez az a hely, amely a legszélesebb réteg által látogatott.

A vendéglátók többségének véleménye alapján a fiatalok képtelenek kulturáltan szórakozni, ami egyrésztől magyarázható az életfelfogással: "Éljünk a mának, bulizzunk!".

"Ez a társadalom, amelyben élünk, berendezkedett arra, hogy az emberiség az már bizony iszik - még hozzá nem is keveset. A felnőttek a példával előjárnak - magyarárnak - és vajon mitől várják, hogy ne igyanak a fiatalok; ebben a közegben természetesnek tartom, hogy isznak, viszont az igaz, hogy a fejlődő szervezetre veszélyes. Abban kellene eredményeket elérni, hogy az ivó fiatalokat kulturált ivásra szoktassuk." - nyilatkozta az egyik szórakozóhely tulajdonosa.

A fiatalok alkoholfogyasztásának mértékéről elég lesújtó véleménnyel vannak, tragikusnak nevezhető, főleg a lányok esetében. Véleményünk szerint a lányok alkohol fogyasztása nem olyan súlyos, de sokkal súlyosabbnak ítéli a női társadalom alkoholfogyasztását, mint a férfiakét.

Milyen lehetőséget hiányolsz városunkban?

- hangulatos kávéház
- alternatív szórakozóhely
- szabadtéri rendezvények
- nosztalgia táncestek
- igényes diszko
- sportpálya
- ifjúsági szervezetek
- olyan helyek, ahol a zene, a tánc és a beszélgetés lehetősége is megtalálható
- bevásárlóközpont

Krisz és perspektíva

Dobai Attila, Varga Erika

Az elemzés alapjául négy kortársunkkal készített mélyinterjú szolgált. A négy interjúban közös, hogy különféle súlyú problémák kapcsán, de mind a négy alanyunknál fontos szerepet játszott a problémamegoldásban a drog, ezért ez a téma nagy súlyt kapott a dolgozatban is. Valamennyi interjúalanyunk leány. Ezt azzal magyarázhatjuk, hogy a lányok felelőssége a családalapításban és az egzisztencia megteremtésében sokkal előbb jelentkezik, mint a fiúké, és ha egy leány drogfogyasztóvá válik, potenciális veszélyeztetője lehet születendő gyermekeinek. Megfigyeltük az interjúalanyok kiválasztása során, hogy a leányok sokkal nyitottabban tudnak beszélni erről a kérdéstről, mint a velük egyazon korosztályba tartozó fiúk. Tudjuk, hogy a négy mélyinterjú elemzése kevés ahhoz, hogy feltárjuk az igazságot. De bízunk abban, hogy sikerül megmutatnunk a valóság egy szeletét. Az interjúk elkészítéséhez diktafont használtunk. A beszélgetést alapkérdésekkel indítottuk (hány éves, milyen családi körülmények között él stb.), majd a későbbi beszélgetés a spontaneitás elvén alapult. Így barátságos légkör alakult ki. A mélyinterjúkat nem teljes egészében közöljük. A leírásban egy-egy szempontról összefoglaló véleményt közlünk, majd illusztrációként a megfelelő interjúrészleteket.

A továbbiakban két fiatalokat ellátó intézmény (egy állami kórház és egy alternatív kortárs-segítő csoport) tapasztalatait közöljük az interjú teljes szövegével, lezárásként pedig mindezek alapján megfogalmazzuk általános megállapításainkat.

Krisztina, 19 éves

Ne fordulj el a lehetséges jövőktől, mielőtt meg nem bizonyosodtál, hogy nincs mit tanulnod belőlük. (Richard Bach)

Családjával látszatkapcsolatban él. Szüleivel sosem volt igazi szülő-gyermek kapcsolata. Az apa gyakran iszik, az édesanya alkalmi ivó. Nővére főiskolás, öccse lényegesen fiatalabb a két lánytestvérénél. 14 éves korától rendszeresen pszichológushoz jár, ahol problémái rendeződnek - azóta nem foglalkozik vele pszichoterápiás szakember. Jelenleg gimnáziumba jár. Szülei mindent megadnak neki, hétvégére pénzt kap, de gyakorlatilag nincs fölötte szülői kontroll, azt csinál, amit akar. Korán kezdett foglalkozni a droggal, először csak hét végén, majd hét közben is fogyasztott amfetamin származékokat. Jelenleg hétköznap is használ pszichoaktív szereket. Barátai elsősorban drogosak, ő nagyon fontosnak tartja jelenlétüket az életében. Távlati tervei vannak. Ezek megvalósítását könnyűnek tartja, véleménye szerint csak arra kell vigyázni, hogy ne lője túl a napi adagját. Hétköznap csak akkor van jól, ha használ valamilyen szert. Ennek hiányában külseje viharvert, arca fáradt, koránál sokkal idősebb benyomást tesz.

Zita, 21 éves

Messze vagyok már, messze röpültem,
messze az olcsó, híg dudaszótól,
dél és nyugat között csapong az én lelkem,
mindig szabadabban. (Marcus Aurelius)

Családjával csupán egészen fiatal koráig élt, mindig elköltözött otthonról - akár az utcára ment, csak hogy ne lássa szüleit. Igazi érzelmi kapcsolata egyik hozzátartozójával sem volt. A leány vándorol az országban is, városról városra utazik, csövezik, alszik hidak alatt, kihalt utcákon, ha nincs hová mennie. Néha hazamegy édesapjához, de csak azért, hogy pénzt kérjen tőle. Számtalan anyagos barátja van, a hétvégeket általában velük tölti. Elsősorban marihuánát szív, de az LSD-t is használja olykor-olykor. A herointól rosszul lett, és azóta nem próbálta. Iskolai tanulmányaiban a kábítószer miatt számtalan botlás figyelhető meg. Olykor nem tud koncentrálni, gyakran hosszabb időre eltűnik. Jelenleg érettségi előtt áll. Távlabbi perspektívában család és gyermekek szerepelnek. Ugyanakkor vágya, hogy külföldön élhessen és szabadon anyagozhasson.

Klári, 21 éves

Amikor ébredezni kezdtem, éppen virradt, rózsaszín fények és arany árnyak villódtak.
De nem a fényre riadtam fel, hanem mert valami, bár roppant gyengéden, de megérintette az arcomat. (Richard Bach)

Vér szerinti családjából állami gondozásba került, majd 7(!) család nevelte, jelenleg nevelőanyjával tartja a kapcsolatot. Majdnem minden drogot kipróbált. Súlyos heroinfüggőség állapotába került. A drog következtében és a hozzájutás érdekében volt hajléktalan, csöves kéregető, örömlány. Jelenleg 1997 novembere óta komoly küzdelmet vív absztinenciája megtartásáért. Rendszeres kapcsolatban áll szociális munkással, pszichológussal. A visszaesés veszélyétől tartva gyakran szorongó, depressziós. Eltartja magát és önálló albertét, munka mellett birkózik középiskolai tanulmányaival.

Tímea, 20 éves

A kötelék, mely igaz családot összefűzi, nem a vér, hanem az egymás élete iránti tisztelet s a benne lelt öröm. (Richard Bach)
1992-ben elveszítette édesapját. Nővére ezidőtájt költözött el otthonról, azóta édesanyjával kettesben él. Az anya mániás depresszióban szenved. Gyakran kezelik kórházban, otthon tartózkodása során pedig előfordul, hogy a lánya felügyeletére szorul. Apja halála után fél évvel kezdődik az alkoholfogyasztás, majd a gyógyszerhasználat. Azóta kipróbálta már az LSD-t, hasist, marihuánát, speedet. Többször próbálkozott már leszokással, de igazán nincs mellette senki, aki támogatná. Magányos természetű, az otthoni felelősséggel nehezen birkózik. Több középiskolából kimaradt, jelenleg semmiféle perspektívát nem fogalmaz meg.

Company Alapítvány (Tini-lánc Kortárssegítő Csoport)

És halkán és messzire hangzón énekeltünk
végre hát végre eljött az idő s mi teljesek vagyunk (Kassák Lajos)

A Company Alapítvány kortárssegítő szolgálata Budapest belvárosában működik, klubszerű formában. Minden pénteken várja azokat a 15-24 éves fiatalokat, akiknek problémáikat társaság híján nincs kivel megosztaniuk. A kortárs segítők olyan fiatalok, akik arra vállalkoztak, hogy saját tapasztalataik alapján segítsék társaikat. A klubban önismereti csoport és pszichodráma csoport működik. A kortárs segítők képzését és munkájuk felügyeletét szakemberek látják el. A kortárssegítő szolgálat a mentálhigiénés munkát, a megelőzést tekinti fő feladatának.

Dr. Paraicz Éva

Minden házba a beteg javára lépek be, s őrizkedni fogok minden szándékos károkozástól. (Hippokratész)
Egy budapesti kórház gyermekneurológiai osztályának orvosa, aki több éves neurológusi munkája során számos kirívó esettel találkozott. Osztályuk speciális betegségcsoportra (epilepszia és más neurológiai kórképek) szerveződött, de tekintettel a drogok rohamos terjedésére ma már foglalkoznak a narkotikumok által okozott neurológiai problémákkal.

A drogról általában

Beszélgetés Zítával és Krisztinával

Szerintetek mi a különbség a nyugati országok és Magyarország drogfogyasztása között?

Zita - Semmi, árbeli különbségek.

Krisztina - Ott jobbák a kábítószeresek és bizonyos kábítószeresek már legálissá váltak. Ami azt jelenti, hogy bemegyek egy üzletbe és megvásárolom a marihuánás kakaót, ami nagyon jó. Szóval ez egy pozitív dolog, hogy ott figyelnek az emberre, így már jobban tudnak figyelni a dologra, mert én tartom azt a mondást, hogy a tiltott gyümölcs a legédesebb.

Itthon hogy működik mindez?

Krisztina - Ez úgy működik, hogy vannak bizonyos helyek, amikben egyszerűen elterjed az, hogy ott kábítószer lehet kapni. Azonkívül baráti társaságban, illetve elmegyek egy diszkóba, és volt már rá példa, hogy egy vadidegen ember odajött hozzám, és kérdezte, hogy ez vagy az.

Zita - De azt hozzá kell tenni, hogy nagyon sok ember nem szereti, hogy odamegy egy vadidegen hozzá, szóval én mindig kerülöm az ilyeneket. Volt, hogy odajött, hogy nincs egy kis anyagod, mire mindenki azt válaszolja, hogy nincs.

Hogyan viszonyulnak mindehhez a rendőrök, akiknek feladatuk, hogy megelőzzék a drog árusítását?

Zita - Sokan benne vannak. Azért foglalkoznak le kábítószerrel, hogy fogyassza vagy eladja.

Krisztina - Ez szerintem elég ritka, de arra volt már eset, hogy az ismerőseimet megállították, autóval voltak, és keresték a kábítószerrel, nem találták, viszont leszedték őket 10 000 Ft-tal. A rendőrök is tudták, hogy paráznak, hogy füvet találnak, és szabályosan provokálták őket, hogy beviszik őket, pedig az nem szabályos bírság volt, hanem a saját zsebükre ment.

Szerintetek hogy működik a kórházi és az alternatív segítségnyújtás?

Krisztina - Én nem vettem részt kórházi kezelésen. Amit hallottam: volt, és van olyan ismerősöm, akit heroinról sikeresen leszoktattak, tehát jelenleg ott tart, hogy csak amfetamint és füvet használ. De a kórházi bánásmódról az ő elmondása szerint nem tudni, mert ő két héttig szenvedett, tehát ő nem tudja megítélni, hogy mi is történt vele. Az viszont tény, hogy ezekkel az emberekkel már senki nem törődik, csak a barátok. Ez a lány erősen függő volt, és hogy le tudott állni, ezt a kórháznak köszönheti.

A barátok léte, nemléte hogyan befolyásolja a gyönyörűséget?

Krisztina - Én megtartom egy olyan szinten, hogy nekem azért vannak terveim, tanulás és miegymás, ritkán találkozom velük, ami azt jelenti, hogy sokkal ritkábban járok szórakozni, mint ők, gyakorlatilag ők minden nap együtt vannak. Én néha hozzájuk csapódom, de ugyanúgy tudják, hogy a barátjuk vagyok, soha nem közönszítene ki, sőt, támogatnak, Ebben a társaságban, ahol én vagyok, az emberek figyelnek egymásra és meg is szólították az illetőt, aki egy kicsit túllépett a célon, hogy fékezd magad, és ő lefékezett, mert a barátai mondták.

A családra lehet számítani?

Krisztina - Áh, család. Családra nem lehet számítani, illetve vannak szülők, akik megértők. Inkább visszatérnék a társaságra. A társaság, ugyanakkor, hogy segíti a barátját, ugyanakkor le is húzza, lerántja magával. Tehát én például hiába próbálnék elszakadni.

Mi a legfőbb gondja a társadalomnak az anyagosokkal és az anyagosok életével, és miért nem beszél erről a témáról úgy igazán senki?

Zita - Szerintem az a baj, hogy ha meghallják azt a szót, hogy kábítószer, akkor ezzel rögtön a nagyon negatív dolgokra gondolnak, egyből egy heroinistára, aki löketi magának. Ez pedig abszolúte nem így van, mert kábítószer és kábítószer között iszonyatos különbség van. Az anyám, aki biológiát tanult az egyetemen, az rögtön elírta magát, amikor megtudta, hogy szívok, egyből azzal jött, hogy legközelebb már heroint fogsz lőni. Semmi köze a két dolognak egymáshoz, mondjuk szemét voltam, mert azt mondtam, hogy nem fogom kipróbálni, mert már kipróbáltam, és rossz is volt. Mindenki mindent egy kalap alá vesz, pedig a fizikai függőség csak a kemény drogoknál jelentkezik, a többinél csak pszichés, és ez szerintem nagyon fontos.

Krisztina - Gyakorlatilag valamennyi kábítószerrel pszichés függőség alakul ki, a rosszabb a heroin, ahol ehhez fizikai függőség is társul. Gyakorlatilag a legveszélyesebb a crack, ami tiszta kokain és fél év kell a teljes testi, szellemi leépüléshez, majd a halálhoz. Nagyon veszélyes anyag.

Mélyinterjúk

Interjúalanyaink családi háttere teljesen különböző. Krisztina teljes családban él, Zita szülei elváltak, Tímea édesapja meghalt, Klári pedig állami gondozásban nevelkedett. A szociokulturális háttér megismerése sejteti, hogy kinek-kinek egészen más problémákkal kell megküzdenie. Gondot jelenthet a családon belüli elmagányosodás, a túl nagy szabadság, a tisztázatlan érzelmi viszonyok. Az is elbizonytalanodáshoz vezethet, ha a gyermek azt látja, hogy a szülő maga nem tudja kezelni a saját problémáit (alkoholista, depressziós, partnerkapcsolataiban kiegyensúlyozatlan). A szülő felelőssége gyermek sorsával kapcsolatban folyamatos. Az okokat nem akkor kell elkezdni keresni, amikor a gyermek már veszélyeztetett helyzetbe kerül. A drogkarrier kezdetéről interjúalanyainknál két fő ok figyelhető meg: az igen nehéz és nyomasztó családi háttérből, súlyos feldolgozatlan érzelmi problémákkal terhelt (Tímea, Klári) a szabadulás, feloldódás reményében kerültek kapcsolatba - először az alkohollal, majd a droggal. Zita és Krisztina esetében a kíváncsiság, érzelmi és szellemi hiányérzet vezetett a drog kipróbálásához. Valamennyi alanyunk a drogfogyasztás egyik fő vonzerejét a sajátos élményeken túl a drog körül kialakult társaságban ("barátok") látja. A társaságról alkotott véleményük ambivalens. Miközben kötődnek hozzá, érzik, hogy ez a kötődés hosszú távon veszélyes. Tartalmas baráti kapcsolatról csak Tímea számolt be, de ezt a kapcsolatot is a későbbiekben a drog határozta meg.

Az interjúalanyok beszámolnak droggal kapcsolatos élményeikről, a droghoz jutás módzatairól, a drogosok világáról. Itt újra megjelenik a barátság sajátos értelmezése, az egymásrautaltság. Beszámolójuk néha azt a benyomást kelti, hogy a saját drogfogyasztással kapcsolatos szokásaikat teljesen szárazon, tényként kezelik, azon már nem gondolkodnak el. Interjúalanyaink közül Tímea és Klári jutott el szakemberhez. Tímeát egy drogos barátja beszélte rá a kezelésre. Klári többször került súlyos állapotban kórházba, de az elvonókúrát nehezen vállalta. Sokáig hitt saját erejében. Végül az utógondozója hatására vállalta a kezelést. Ketten többféle felfogású kórházi kezeléssel találkoztak, mind az állami, mind az alternatív szférában. Klári sokkal súlyosabb állapotban volt, viszont a leszokáshoz erős motivációval rendelkezett. Tímea esetében úgy tűnik, a kórház maga is csak egy volt kapkodó próbálkozásai közül. Mivel a kezelés a drogos háttérét, körülményeit megváltoztatni nem tudja, csak annak sikerül tartósan leszokni, akinek erős a motivációja, és akit tartósan segít a környezete is. Ezeket a feltételeket szerencsére Klárinál tapasztalhattuk. Zitánál felmerültek belgyógyászati és pszichés problémák is, de a kezelésnek öntudatosan ellenáll.

A legtermészetesebb környezet a barátkozásra az iskola lehetne. Tímea elbeszéléséből látjuk, hogy a társak nem veszik észre a másik súlyos problémáját. A kortárskapcsolatok felszínesek. A drogos fiatal nem akar kapcsolatot teremteni, társai pedig nem "szólítják meg". Egy toleráns iskola sokat segíthet abban, hogy a fiatalok könnyebben megnyíljanak, és így közelebb kerüljenek egymáshoz.

Minden középiskolás számára a legfontosabb kérdés a jövő: a pályaválasztás és a leendő családi élet tervezgetése. A mi beszélgetőpartnereinknek azonban nem olyan egyszerű ezekre a kérdésekre válaszolni, mert a múlt és a jövő között a jelen kérdése nekik a drog. Úgy tűnik, Tímea egyelőre csak a jelenével tud foglalkozni, még középiskolai tanulmányai is veszélyben vannak. Féltő, hogy megoldatlan ifjúkori problémái a jövőben is hátrányt okozhatnak. Klári esetében azzal az érdekes tapasztalattal találkozhatunk, hogy hogyan lesz a társadalom perifériáján küszködő fiatal felelős gondolkodású segítőtve. Saját küzdelmeiben megtanulta, hogy mennyit ér a segítség, és ezért ő is segíteni akar - szociális munkás szeretne lenni. Zita és Krisztina párhuzamosan beszél a drogról és a jövőről. Tudják, hogy ők nem kerülhetik meg ezt a témát, amikor a jövőről gondolkodnak. Mindketten gyerekeket szeretnének. Hisznek abban, hogy meg tudják valósítani a vágyaikat.

Krisztina

- A szüleiddel élsz?

- Jelenleg igen, de elég sokat vagyok egyedül, ugyanis van egy lakásom, és én ott lakom, de mivel anyagi fedezetem nincsen, csak a szüleim támogatnak, emiatt kénytelen vagyok otthon lenni, ami gyakorlatilag nem olyan rossz, csak én szeretem az

egyedülletet.

- Van testvéred?

- Van, igen, egy húszéves nővérem és egy hétéves öcsém.

- Milyen családban szeretnél élni?

- Azt hiszem, az én családom olyannak jó, ahogyan van. Itt abszolút nem súrlódásmentesek a dolgok, elég sok a veszekedés és a probléma, nem tudunk kompromisszumot kötni, folyamatos konfliktushelyzetek vannak. Azt hiszem, ez így jó, mert így tudom azt, mit fogok másképpen csinálni. Egyébként a szüleim nagyon kedves emberek.

- A szabadság intézménye hogyan alakult ki nálatok? Mennyire lehet szabadnak lenni?

- Az anyagról konkrétan nem tudnak, sejtik, egyszerűen csak nem tudatosult még bennük, és addig nincsen belőle botrány.

- És a titkok, és egyebek megbeszélése?

- A nővérem mindent tud rólam. Most azt hozzá kell tennem, hogy a nővérem pszichológiát és pedagógiát tanul, úgyhogy ő valamilyen szinten tud rajtam segíteni, azon kívül én is tanultam kommunikációt, és különböző személyiségtesztjeim vannak, amelyeket folyamatosan oldok meg, hogy ne legyenek problémáim. Pszichés betegségem már volt, igen, de elég korán elkezdtem pszichológushoz járni, az iskolám küldött el, azt hozzá kell tennem, hogy akkor még nem kábítószeres voltam, tehát nem befolyásolt semmiféle drog. Nekem már akkor megmondták, hogy labilis és elég rossz lelkiállapottal rendelkezem, tehát nagyon kell vigyázni magamra.

- Mikor, és minek a hatására kezdtél el anyagozni, itt gondolok arra, hogy hány évesen, milyen csoportban, milyen iskolai körülmények között, egyáltalán jártál-e iskolába?

- Gyakorlatilag 14 évesen próbáltam ki először a kábítószer, azon belül a fűvet, tehát egy alkalommal kipróbáltam, és utána hosszú-hosszú időkre, évekre befejeztem, gyakorlatilag tavaly, a tizenharmadik születésnapomon kezdődött igazándiból, nagyon komolyan a kábítószer, és azóta vannak hullámok, tehát hol aktívan, hol kevésbé aktívan van. Ez az iskolám miatt van, tehát számomra fontos az iskola, és amiatt egyszer kénytelen voltam lejjebb venni a dolgokat. Gyakorlatilag azért kezdtem el aktívan kábítószeres lenni, mert a kábítószernek van egy olyan pozitív hatása számomra, hogy boldogság érzetet ad na most én hagytam magam becsapni, tehát ez nem tart örökké, inkább már eljön az az iszonyatos levertség-érzés, az a pesszimista hangulat, de hagytam magam becsapni szándékosan, szükségem volt az ilyenfajta barátokra, legalábbis úgy érzem. És ha példát nem is vesznek rólam, tehát azt elfogadják, hogy a Krisztina az egy olyan ember, aki ritkán jár el szórakozni, de mégis beletartozik ebbe a körbe, de ő nem olyan mint a többiek, és több ilyen ember is van. Van egy ismerősöm, aki például most jelentkezett a Kereskedelmi Főiskolára, és ő már egy éve abbahagyta a szintetikus szerek fogyasztását, hogy sikerüljön a főiskolára való bejutása, úgyhogy ezek miatt, vannak különböző emberek, vannak kiváltságosok, akik kikerülhetnek ebből a körből, de ezek csak ők.

- Mit próbáltál eddig ki összességében?

- Amfetamint, tehát a Speed, azonkívül az Extasy tablettát, Kokaint, Heroin, fű, hasis, azt hiszem itt vége, illetve az LSD-bélyeg, és itt van vége. Amiatt, hogy a kábítószeres megpróbálják a személyiséget lerombolni, és nem egyszer sikerül is, de nagyon kell vigyázni, ez egy nagyon fontos momentum.

- Tanulásban okoz-e problémát a mostani állapotod?

- Amikor nem vigyázok, akkor igen, de hát ezt mindenféleképpen mérsékelni kell, az ilyen vizsgahetekre abszolút elhagyni, és akkor tud az ember koncentrálni. Tud odafigyelni, és tud tanulni.

- Félelmek azért voltak?

- Félelmek nem, abszolúte nem féltém, és ezt egyébként biztos, hogy a kábítószernek köszönhetem. Nem féltém, nem gondoltam bele magába a ténybe, hogy ez most nagyon komoly dolog, attól függetlenül jól sikerültek a vizsgák. A vizsgákkal kapcsolatban az a véleményem, hogy ez most utolsó lehetőség, tehát nem kapok több lehetőséget.

- Mit szeretnél csinálni a jövőben?

- Főiskolára készülök, illetve az egyetemre. Az Iparművészeti Főiskola belsőépítészeti szakára készülök, grafikára, festek folyamatosan, azonkívül a debreceni egyetemre van némi protekcióm, és emiatt gondolkozom a jogon, ez az, ami foglalkoztat. A másik, ami nagyon fontos dolog, én szeretnék gyereket, nem is egyet, kettőt, és én úgy érzem, hogy jogom nincsen ahhoz, hogy a gyerekeimet kitegyem ilyenfajta bármilyen veszélynek, emiatt amikor úgy döntök, hogy valakivel összekötöm az életemet, akkor biztos, hogy be fogom fejezni, és három-négy évet fogok hagyni, hogy kitisztuljon a szervezetem valamennyire, mert én már szedtem olyan szereket, amik lerakódnak a szervezetemben, és nem fognak sohasem kitisztulni.

Zita

- A szüleiddel élsz?

Nem, egyedül élek, dolgozom, és iskolába járok.

- Testvéreid vannak?

Két féltestvérem van, anyáméknál két kisöcsém.

- Milyen a kapcsolatod a szüleiddel?

- Semmilyen, bár az öcséimet nagyon szeretem. Szüleimmel, apámmal, abszolúte nem lehet beszélgetni, anyámmal a kapcsolatom akkor szakadt meg, amikor a nevelőapámmal összeházasodtak, tizenegy éves voltam, gyakorlatilag semmiféle kapcsolatom nincsen, sem a nevelőapámmal, sem az anyámmal, sem az apámmal.

- A férjeddal kapcsolatban milyen elvárásaid volnának alapvetően?

- Férjem nem lesz, társam lesz. Hát annyi, hogy szeressen, majd az igazi.

- És valahogy úgy érzed, hogy a korábbi család, ahol felnőttél...

- Semmilyen példát nem mutatott, ha erre gondolsz. Abszolúte nem követendő példa.

- Mikor és minek hatására kezdtél el anyagozni?

- Engem mindig is érdekelt, és úgy általános iskola 7-8. osztályában vettem ki a könyvtárból az olyan könyveket, amik erről szóltak, és úgy olvastam utána, ugye akkor még nem tudtam hozzájutni. Nyolcadikban volt az első ilyen élményem, szerencsésül szeltek le, és kipróbáltam, nem emlékszem, de semmilyen hatása nem volt. Azután 14 évesen szívtam el az első spanglimat.

- Ez az egyetlen rosszullet, ami jelentkezett eddig?

- Ez most meg már kialakult. Akkor túlszúrtam magam egy kicsit a heroinnal, akkor azt mondtam, hogy soha többet, ez volt 2-3 hónap szünet, és utána megint. Tehát azt sem rendszeresen, csak ha kedvem tartja, akkor.

- Mit próbáltál eddig?

- Fű, hasis, bélyeg, heroin, szipu, mari, maszlag, csavi lazi-palma tej

- Úgy gondoltod, hogy a kórházi osztályokról, és minden olyan helyről el fognak tűnni a drogosok?

- Szerintem nyáron biztos, de sokan fognak kijönni, és sokan fognak bemenni, nagyon nagy cserélődések lesznek, tehát folyamatosan lesznek bent emberek.

- Volt már valami - akár testi, akár pszichés - betegséged?

- Volt, egyszer volt, sejtem, hogy mitől, voltak problémáim a májammal, de magától elmúlt, teljesen. Akartak küldeni pszichológushoz is, de nem az anyag miatt. Persze anyám mondta, hogy menjek el egy pszichiáterhez, és megmondtam neki, hogy hagyjon békén, majd én rendbe hozom magam, és rendbe is hoztam.
- A mostani iskolád tetszik?
- Nagyon jó iskolának tartom.
- Tanáraid?
- A tanárok nagyon jól tanítanak és elég laza, de nem túlságosan.
- Véleményed szerint mennyire gond az itt lévő tanároknak, hogy nem szokásos tanrendben, szokványos körülmények között tanítanak?
- Szerintem ez nekik nem gond, szerintem az volt a gond, ahogy év elején hozzáálltak a diákok.
- Érettségi után mi a perspektívád?
- Ki akarok menni valahová külföldre egy évre vagy ameddig jól érzem magam, ilyen intervallumok nincsenek egyáltalán. Ez úgy jön. Még kitalálom és speciális elképzelésem nincs arról, hogy továbbtanuljak, de elképzelhető, hogy művelődés menedzsernek vagy angol szakra menjek.
- Szeretnél gyereket?
- Persze, kettőt, hármat.
- Milyen családban szeretnéd?
- Milyen családban? ... Én csak azt akarom, hogy olyan munkám legyen, amiből el tudom tartani a gyerekeket, mert tudom, hogy semmi sem tart örökké, így egy kapcsolat sem tart örökké, és ezért az a lényeg, hogy én el tudjam tartani a családom, nem fogok azért a másokra építeni, a társamra.

Timea

- ... Kispesten, és az anyukámmal élek.
- A szüleid elváltak, vagy valami más történt?
- Meghalt az apám. 1992. május 13-án.
- Milyen kapcsolat van közötted és az anyukád között, és milyen körülmények között éltek?
- Hát nem mondanám, hogy a létminimum alatt élünk, de nem élünk túl jól, de viszont van egy bizonyos összeg, ami segít sokat. Ami nem sokáig fog tartani, mert elköltjük, de különben anyukámmal nem vagyok igazán... Milyen szinten vagyunk? Mintha mondjuk megismernéd a szomszédodat, és egy életen keresztül a szomszédod lenne.
- És ez miért alakult így ki?
- Szerintem én akartam először, és aztán már kevésbé volt helyrehozható, mert megváltoztam, és ő is megváltozott, és a körülményeink...
- Próbáltál ki drogot, vagy valami mást?
- A gyógyszereket nem nevezném drognak, hanem inkább tompítószereknek. Vegyi hatású tompítószereknek.
- Hogyan jutottál hozzá, hogyan szerezted meg?
- Egy részét az anyukám éléskamrájából, mert akkor is szedett már elég erősen seduxent
- Elmentél, elcsavarogtál-e otthonról, vagy milyen hatással volt rád a drog?
- Nem vettem észre, kik vannak körülöttem, olyanok voltak körülöttem, akikkel jó volt lenni. Mért volt jó, azt nem tudom elmondani, mert akkor úgy éreztem, hogy jó, ma már semmi jót nem találnék benne.
- Meddig csináltad mindezt, hogy elmentél otthonról?
- Vezetjük úgy, hogy mondjuk apám halála után fél évvel, akkor az 92 tele, valahogy így, és olyan 17 éves koromig, tizenhat és fél, és akkor utána voltak még kisebb visszamenések, de akkor így eléggé el voltam szeparálva a környezettől amúgy is, mert egy olyan helyre kerültem, a nagymamámékhoz, Pécelre, helyileg is eléggé távol voltam, meg történt egy-két dolog, ami miatt...
- A többi családtagod az édesapád halálát hogyan dolgozta föl, és volt-e valaki akkor a közelben, volt-e, aki megnyugtatót, és biztatott, hogy hogyan csináld a dolgokat?
- Átlagemberek a rokonaim, úgy fogták fel az egészet, hogy "Jaj Istenem, meghalt", meg gyászoljunk, és akkor feketében kell járni, és teljesen természetesnek vette a családi környezetem, hogy én otthon ülök egy fél évig, és egy fél évig jár az agyam, azt nem tudják, hogy min, és mindenki sír körülöttem, ugyanakkor azt rajtam nem láthatták, hogy sírok, mert eléggé ritkán sírtam, mert nem voltak könnyeim, mert azt mondják, hogy a könny az már az, amikor valaki megkönnyebbül.
- Csak az édesapád miatt kezdted el drogozni?
- Amikor ő meghalt, akkor jött el az idő, hogy elkezdjek kirajzani, mert előtte is akartam én, de nem lehetett, az volt benne, hogy el akartam felejteni, hogy nekem van apukám, mert belül tudat alatt tudtam én azt, hogy ő ma is hall, és talán azért halt meg, hogy ... na nem azért halt meg, de mivel ő meghalt, ezért nekem kellene valamit tennem, és ezt így próbáltam elfelejteni, meghalt. Nem gondolkodtam.
- Próbáltál meg valami más drogot, vagy csak a gyógyszert?
- A fű, az mikor? Mikor a Viviennel összejöttünk ketten, akkor volt az, 93-ban. Akkor volt az első ilyen fűélményem, meg a gyógyszer is. Volt olyan, hogy Algopyrinre ittunk bort, meg cherryt, akkor voltam 15. Volt nekem ott egy csaj, ahova jártam, akinek a barátja az én barátom barátja volt, és mi akkor nagy ilyen halálvárók voltunk.
- Az LSD-hez, meg a fűhöz, mivelhogy nagyon drága, hogy jutottál hozzá?
- Nem volt az olyan drága, elsősorban a Vivientől. Meg volt Pestszentlőrincen két fiatalember, akik ott természetek, szóval vadon nőtt, meg volt másféle is, amit így baráti alapon... Meg hát volt olyan, amikor vettük, de a legtöbbször így utcán ismerkedett emberekkel. Voltak olyan dolgok, hogy pár rendőrségi izé is, amikor beültünk vagonokba a Nyugatinál gyakran, és akkor egyszer elkapunk. Akkor csak ittunk. Összelejmoltunk egy éjszaka alatt ezer-valahány száz forintot, vodkát vettünk, és akkor az volt ott.
- Mi az az egy-két dolog?
- Vivien kórházba került, mert egy kissé túladozta a látványt szerintem, mondhatjuk azt is, hogy megpróbált meghalni, de nem mondhatjuk is.
- Te hogyan jutottál el a pszichiátriára, és mit tettek ott az orvosok érted?
- Nekem volt egy kedves ismerősöm, egy ideig a barátom is volt, most már szó szerint csak a barátom, de ő volt az, aki leszokóban volt dolgokról, ő azt mondta legalábbis. Nagyon keményen füvezett, emiatt voltak ilyen problémái, és ő vezetett így rá dolgokra, hogy egy időben elkezdte mondani nekem, hogy le kéne... hogy abba kéne hagyni mindent. Mert hát ez elég nagy gondot okoz azért ... nem tudsz elaludni, mert mivelhogy már megszokta a szervezeted. És akkor ezért is be kellett szedni valamit. Na, mindégy, ő volt az, aki kezdett nekem ilyen gyógyhatású dolgokat adagolni.
- Tehát az ő segítségével kerültél be a pszichiátriára. Ott az orvosok mit csináltak?
- Semmit. Nem, hát az volt, hogy mért szedi, meg hogy mért szedi, meg hogy mért szedi. Ez volt a költői kérdés, és akkor fölírtak nekem Xanaxot, hogy azt szedjem, és azokat ne szedjem. Ennyi volt.

- Tehát jöttek a gyógyszerek, csak éppen mások. Mert nem tudtak veled mit kezdeni...
- Nem akartak. Nem érdekük az, hogy... Vagy nem tudom. Van egy főorvos, és van egy pszichiáter. Ő az, aki foglalkozik a lelki dolgokkal, a főorvoshoz meg utána be kell menni, hogy először megbeszéljük, és utána a gyógyszert odaadják, de... nem tudom, szóval...
- Tehát nem hagyta abba.
- Akkor már antidepresszánsnak szedtem. Az nagyon sokban befolyásolta azt, hogy én rászoktam, először nyár végén 97-ben, akkor kezdtem el úgy újra igazán, akkor egy ideig abbahagytam nyáron, nem volt semmi különös. Akkor is beszédünk ezt-azt, ráitunk, ... nem tudom, mi volt.
- Hova jártál iskolába, amikor édesapád meghalt?
- Általános iskolába jártam, nyolcadikos voltam.
- A tanárok mit szóltak mindehhez, a tanulmányi eredményeden nem látszott?
- Nekem volt egy nagyon kedves osztályfőnököm, aki a rajztanárnőm volt és ő volt az elsők között, aki küldött ilyen gyásztaviratot, meg hát sokat jelentett, mert az osztály... akkor pár hétig kimaradtam, az osztály és ő volt az első aki értesített a részvétéről, és ez jó volt.
- Rajta kívül más nem küldött ilyen táviratot?
- Akkoriban még csak ilyen pajtásaim voltak, meg így ahova jártam el, ott volt egy-két hely, meg rászoktam a dohányzásra, ezt ők úgy fogták fel, hát igen, meghalt a Tímea apja, akkor most hagyjuk, és akkor volt egy-két ember, Vivien is, akkor kötődött köztünk... a gyerekkori barátságunk... szóval azt hiszem, hogy akkor lettem igazából felnőtt.
- Bekerültél a Gimnáziumba is. Ott sem csináltak veled valamit, nem vették észre, hogy te gyógyszerezel, és iszol rá?
- Már volt olyan, hogy LSD, akkor már fű is, minden.
- A gimnáziumban mit csináltak? Nézték, ahogy egyre jobban épülsz le?
- Nem, ott is az volt, hogy mindenki olyan... ezek az átlag társadalom fiataljai... akik így eljárnak discoba meg ilyenek, és nem különösebben voltak nekik ilyen dolgaik. Szerintem. Az osztálytársaim, azok nem. Talán a ... volt egy magyartanárnő, egy ilyen idős bácsi, ő volt az, akinek így végül is lett beszélve, hogy nekem akkoriban voltak ilyen ügyeim, főleg mikor azt mondtam, hogy ennyi volt... akkor anyám is bejött, hogy nem lehetne-e valami, és akkor mondtam, hogy nem tudom, jöjjön be, megbeszéljük, és így egy ilyen beszélgetést folytattunk, akkor az anyukámat próbálták kimenteni, hogy igen, mert én ilyen társaságba keveredtem,
- Téged hibáztattak azért, amiért ilyen társaságba keveredtél?
- Senki nem hibáztatott senkit, ez nem volt olyan látványos.
- Vázolnám a mostani helyzetet. Bekerültél a Zöld Kakasba, közben még folytattad a gyógyszereket. Az anyukád mániás depressziós, bármikor bármit megtehet, éppen ezért nem hagyhatod egyedül. Mit érzel ezzel kapcsolatban?
- Mit érzek akkor, amikor ő azt mondja, most maradj itt? Lányom, fogd meg a kezem, ne menjél el, most ne menjél el, most az egyszerű... Hát, nem tudom. Megpróbálok megcáfolni önmagamot, és azt mondani, hogy jó, most nem megyek el. Közben belül azt mondom, hogy igenis, én elmegyek, mondjuk este egy buliba, vagy bárhova, vagy mondjuk egy olyan dolog van, például iskola, hogy nekem azért be kellene menni, és akkor ő esetleg azt mondta, hogy ...
- De ez a helyzet most szorosabb köteléket biztosít anyukád és közted...
- Valamikor így elkezdünk beszélgetni, és hát vannak olyan periódusai ennek a "most nem akarok egyedül maradni"-nak, amikor ő alszik, vagy beveszi a gyógyszerét, és akkor nem alszik, csak így elszáll. Én akkor legtöbbször vagy telefonálok, ahova kellett volna mennem, vagy ha nem, akkor olvasok. Vagy gondolkodom, vagy meditálok ezeken a dolgokon, megrágom ötször hatszor.
- Most, 98-ban mi a helyzet? Az osztálytársunk voltál, és lehet, hogy leszel még ... Bár tudjuk, hogy ki akarsz iratkozni... Mi a helyzet?
- Nem tudom, hogy mi a helyzet. szerintem még mindig ott tartok, hogy nem. Most úgy gondolom, hogy egy elég nehéz időszakon kellett... keresztül menni, például nehéz átjutni a piroson, de nekem sokat kell most meditálnom dolgokon, meg most van egy ilyen lépés, amit nem szabad elkövetni.
- Mi az a lépés?
- Most az, hogy anyám újra itt kint van, de most jött ki, mert most nagyon ingadozó az állapota, és ez nagyban befolyásolja, amikor ő bekerül az én... az, hogy én mit cselekszem.
- Miken szoktál gondolkodni?
- Ez így nehéz. Azon, hogy meddig mehet, meddig tarthat? Négy év, négy év alatt két tél, aztán utána jött egy tavasz, és most újra tavasz, most már épp bent vagyunk a nyárban is, egyre rosszabb, én úgy látom, most én nem akarok a jövőről beszélni, de ezen gondolkodom végül is. Mindig végigpereg ez az egész.
- Tehát ez neked egy kín és egy szenvedés, hogy neked anyukáddal otthon kell maradnod, és nem mehetsz sehova.
- Ezt nem mondom ki soha. Nem kín és szenvedés, hanem egyfajta megmérettetés. Ezt most így könnyű mondani, hogy most itt beszélgetünk, utána megyek haza hozzá, és most épp jobban van. De hogyha mondjuk esetleg rosszabbul van, akkor nem ilyen könnyű ezt mondani, akkor iszonyatos az, hogy kín, és szar.

Klári

- Mondd el, mi volt az anyaggal való kapcsolatod előzménye!
- Öt hónapos koromban édesanyámék csecsemőotthonba adtak. Négy éves koromig mindig más nevelőszülőknél voltam. Így összeszámolva összesen hét családnál. Egy idős néninél voltam négy évig, 7-11 éves koromig. Az ő lányához kerültem, miután meghalt. Ő alkoholista volt, felügyelő nem igen járt ki. Az idős néni foglalkozott velem, mindent megadott, mintha a sajátja lettem volna. Alsóban közepes tanuló voltam, majd kezdtem elhanyagolni az iskolát, ekkor már csavarogtam. Ekkor éreztem azt, hogy igazán nem tartozom senkihez.
- Miért illetve minek a hatására kezdted el anyagozni?
- Tizenkét éves voltam, alkoholista nevelőszülőknél voltam, nyolc hónap után intézetbe kerültem. Ugyanúgy folytattam az alkoholizálást, ami miatt egyszer jól ki is ütöttem magam, a serdülőre kerültem. Gyógyszeres kezelést adtak, amit később kevertem az alkohollal. 15 éves koromig volt így. Amikor is az intézetbe bemászkáltak olyan egyének, akik anyaggal meg fűvel foglalatostkodtak, kínálták az ilyen szerencsétlen gyerekeknek. Röhögtem, jól éreztem magam.
- Mit éreztél konkrétan, amikor egy fugát elszívta? El lehet-e egyáltalán mondani, vagy csak az érzi, aki benne van?
- Végülis úgy igazából elmondani nem lehet, de én a magam részéről felszabadult voltam és jókedvű. Nem számított semmi.
- Éreztél-e koncentrációzavart az anyagozás után?
- Többször volt emlékezet-kihagyásom, öt perccel azelőtti dolgokra nem tudtam emlékezni. Mit csináltam tegnap?
- Hol kezelték először, ahol azt mondták, hogy felajánlanak egy kész programot, orvost, pszichológust, gyógyszert?
- Ez még jóval később volt, amikor kipróbáltam a keményebb drogokat, mint például a heroint, és az volt az, ami gyönyörű álmokat adott. Ez akkor jött be, amikor kiköltöztem albérletbe, kezdtem elhanyagolni magam és az egész környezetemet.

Minden nap anyagoztam. Több munkahelyről elbocsátottak emiatt. Ekkor figyelt fel rám az utógondozóm a gyermekvárosban, olyan szépen lebegtem, szinte kiütöttem magam. Szárnyaló érzésem volt, és egy vonatsínen feküdtem. Amikor magamhoz tértem, már a kórházban voltam.

- Hogyan kerültél a kezelés közelébe?

- Mindig mentővel vittek.

- Volt olyan, aki azt mondta, hogy el kell menned kezelésre, ez a feltétele a további segítségnek?

- Végülis amikor az utógondozóm az albérletben megtalálta a fecskendő, mondta, hogy menjek el rehabilitálódni, majd volt egy hét gondolkodási időm. Eleinte azt mondtam, le tudok állni egyedül is, aztán mégis.

- Milyen intézménynél találtál segítséget?

- Voltam Dunaharasztiin, majd két hónapig elvonón. Haraszti vallásos dolog, azt nem szerettem. Végül elmentem a Szigetbe meg a Jász utcába, ahol orvos, míg az előző helyen pszichológus kezelte. Segítség kell, mert egyedül nem megy. A lelkieket sokkal nehezebb elviselni, mint a kezdeti testi elvonást.

- Szerinted az a jelmondat, hogy a segítségadás kötelező, követendő példa?

- Értelmezés: Egy anyagos el tudjon menni akár a kertészhez, ha problémái vannak, ha csak benne bízik meg. Ez jó lenne, csak a mai világban ez nem lehetséges, ha nincs motiváció a leszokás irányába, és csak akkor lehet ezt megvalósítani, ha valaki nem a márnak és a bódulatnak él. Tavaly lett egy barátom, ő volt az, amikor beszívtam, akkor becsukta az ajtót, úgy, hogy nem mehettem sehova. Láttam rajtam, mire is megy ki, ő fogott vissza.

- Észlelsz-e valamilyen testi változást a szer elhagyása után?

- Alacsony vércukorszint, magas vérnyomás, alacsony vérnyomás, májcirózis, szívelégtelenség

- Kezelnek-e belgyógyászaton?

- Kezelnek, igen, 2 havonta járok

- Hogy viszonyul ehhez a dologhoz az orvosod?

- Nagyot nézett, amikor a laboreredményt meglátta, azt mondta, hogy ez egy ötven éves alkoholfüggő leleteinek felel meg. Ilyen fiatalon...

- Mióta vagy tiszta?

- Tíz hónapja dolgozom, novemberben még egy hónapig fűveztem, megint rájöttem, hogy mindent összerombolok, amit addig felépítettem. Abba kell hagyni, mert lesüllyedek újra, megjártam már a hajléktalanszállót, voltam csöves.

- A segítség fontos, hogy olyan embertől jöjjön, akiben megbízol?

- Igen, itt olyan pszichológus van, akiben megbízom. Itt is fontos, hogy felnyitják a szemem, és ha el vagyok keseredve, megmondják, hogy értékes vagyok magam számára, és van még, aki szeret, és bízik bennem. Akkor én magamban miért ne bizzak?

- Miben más ez az iskola, mint a többi hely, ahova jártál? Miben tudnak neked itt segíteni?

- Sokkal másabb, nincsenek mesterséges skatulyák. Mindenkit egyformán elfogadnak. Nem igen kivételeznek senkivel. Többféle stílusú ember jár ide, elfogadnak...

- Segítettél már valakinek az iskolából?

- Igen, beszélgettem.

- Hogyan szeretnél működni, mint felnőtt?

- Szeretnék családot, gyereket, legalább hármat.

- Van-e perspektívád a továbbtanulás tekintetében?

- Szociális munkásnak szeretnék tanulni, de először érettségizni.

- Az érettségítő félsz?

- Nem tudok sokáig koncentrálni egy dologra. Szeretem magamból kiírni az érzéseimet. Ott is az zavar, hogy gyorsabban jár az agyam, mint a kezem.

Hogyan látják a segítők? (Égi Marcell és Béni Boróka kortárs-segítők)

Szerintetek mi a kortárs-segítés?

Marcell - Attól kortárs, hogy a fiatal nem egy idősebb emberhez fordul, tehát nem a szüleihez, pszichológushoz, hanem a kortársaihoz. Ezek a kortársak attól kortárs-segítők, hogy van valami késztetésük, ambíciójuk a segítségre, de ettől még nem kortárs-segítő, hanem mi ezt természetes segítőnek hívjuk. Mi azt gondoljuk, hogy az a kortárs-segítő, aki egyfajta képzésen megy át, önismereti csoportokban vesz részt, önismereti munkát végez.

Boró - Attól kortárs-segítő, és nem természetes segítő, hogy van valami háttér, az a háttér, hogy egyrészt önismereti munkákat végez. Másrészt, hogy segítő, és kortárs, de nem szakember, ettől viszont egy kettős szerepben van, amit a szó összetettsége is mutat, hogy kortárs, és segítő.

Marcell - Az a problematika, hogy ez mindkettő részéről megnyilvánul, nyilván a kortárs-segítőben is és, a segítséget kérőben is. Mindig felemás.

Boró - Kicsit felebaráti, kicsit szimpátián alapul. Hozzátennék még annyit, hogy a kortárs-segítő annyiban különbözik a többiekétől, hogy kortárs, nagyjából az a korcsoport, de mindig egy kicsit idősebbek a kortárs-segítők, valamivel az útjuk előbbre van, ezzel tudnak valamilyen mintát mutatni.

Milyen komplex programot dolgoztatok ki és dolgoztok ki?

Boró - Többek között van a pszicho-dráma, ami egy csoport-terápiás módszer, aminek a fő hangsúlya a dramatikus elemeken nyugszik, a problémák, a helyzetek színházi megjelenítése a problémák szóban történő feldolgozása helyett. Vannak az önismereti csoportok, ezekben van benne az esetmegbeszélések, van a probléma-feldolgozó csoport, és vannak elméleti és gyakorlati előadások. A módszerek csoportosak, tehát mi a csoport megtartó erején és a csoport beilleszkedésén keresztül dolgozunk, ami ebben a korosztályban nagyon fontos. Van egy klubunk, ami heti rendszerességgel működik, nyitott, bárki bejöhét - mi a klubban fogadjuk az embereket. Ide ismeretség útján jönnek vagy szakemberek küldik ide a fiatalokat. Itt vannak együtt a segítők, és a segítettek, egy közösségben, ez egyfajta befogadó csoport. Van állandó programunk, és ez háttérrel nyújt a segítőknek, a beilleszkedésnek, ami a csoportkohéziót és az együttléteket segíti.

Mi a helyzet akkor, ha a kortárs fiatal a csoportokban nem akar részt venni, hanem egyénileg akar beszélgetni, és ez a beszélgetés mennyire lehet bizalmas?

Boró - Akik hozzánk jönnek, gyakran azzal az igénnyel jönnek a klubba, hogy nem igazán vannak személyes kapcsolatai a kortárjaival, és egy befogadó közösséget keresnek. A klubban is megteheti valaki, hogy megkocogtatja valakinek a hátát, hogy "Hahó, szeretnék veled beszélgetni", és akkor félre lehet vonulni, de ez nagyon ritkán fordul elő. A személyes problémákat ott a csoport segítségével, a csoport megtartó erejével, másrészt a szakember biztonságos háttérével lehet feldolgozni. Tehát a csoportokban nem kell részt venni, de egy idő után be kell kapcsolódnia a csoportokba is?

Boró - Nem kötelező semmi. Az önismereti csoport egy zárt egység, egy évet dolgozik együtt, ősztől-tavaszig, mint egy

iskolaév, és jó ha ezt végigjárja, de van, aki kimarad. Ha viszont abba már bekapcsolódik, akkor ő már benne van, és újak nem kapcsolódhatnak az évfolyamba.

A kortárs-segítők milyen mélységben foglalkoznak a kortárs problémáival?

Marcell - Ezt ő tárja fel, mi direkte nem kényszerítünk ki belőle semmit.

Boró - Senkin nem lehet segíteni, aki nem akarja. Aki meg akarja, azon lehet - elvileg.

Marcell - Van egy határa, tehát amikor olyan problémákkal találkozunk, amikhez már nem vagyunk kompetensek. Mi közvetíteni tudunk szakember felé, ez is fontos, hogy hivatást képezünk a kortársak és a szakember között.

Boró - Ha az ember segíteni akar, akkor ez nem úgy van, hogy leraknak elé egy batyut, ami tele van problémákkal, és azt úgy fogod visszaadni, hogy tessék üres vagy megtöltöttük valamilyen jó érzéssel, hanem mi segítünk egy másik embernek, hogy tudjon rajta dolgozni.

Marcell - Tehát valami közös gondolkodás, közös beszélgetés folyik, nem egy kérdésfeltétel és válasz, tehát hogy megmutatom az a jó és az a rossz, hanem közös gondolkodásról van szó, kicsit terelgetős jelleggel.

A kortárs-segítőnek és a problémával küzdő fiatalnak milyen legyen a viszonya az iskolán kívül és belül?

Marcell - Valamilyen visszahatásról van szó, hogy az iskolába nem tud beilleszkedni, otthagyták a barátai, vagy a családi kötelek túl erősek ahhoz, hogy egyáltalán barátai legyenek stb..., tehát ezek a konkrét dolgok mögött van valami. Nyilván mi nem tudjuk így konkrétan megtenni, hogy újra elhívják a buliba stb..., de a kapcsolatunk folytán változik, tehát máshogy látja, rálát a dolgokra, ott átszakad egy gát, elmúlik egy félelme, akkor egy ilyen alapszintű általánosan elterjedt dolgok is változhatnak.

Vagy mintaadás által a mi körünkben biztonságban kezdi el érezni magát, a klubban bátrabban mer beszélni magáról, gondjairól, és látja, hogy másnak is hasonló problémáik vannak. Ezek megoldhatják a másik csoportban (iskola, baráti kör) a problémákat, vagy segíthetik. Persze ott ugyanúgy meg kell dolgoznia ezért, de azzal, hogy megvolt már egy ilyen biztonságos lépés, tehát egyszer már megtette ezt a lépést egy védett közösségben, akkor ha kimegy a nagy világba, a nagybetűs életbe, ott ugyanerre a lépésre már könnyebben fog lépni.

Mint magánvélemény, milyen hatást gyakorolhat a kortársra az iskola?

Boró - Kortárs-segítő szerepben nehéz rá válaszolni, mert a kortárs-segítőnek nem igazán lehet véleménye. Mint magánvélemény, a kortárs-segítés nem egy éles helyzet, mert a kortárs-segítők is problémás fiatalokból lesznek.

Marcell - Ugyanúgy egy közeg, egy nagyon erős közeg, ami elvárásokkal és mintákkal lép fel. Problémára kihegyezve a dolgot, bár nem mindig van így, de van egy ilyen része is, hogyha a te hozott mintád vagy a számodra jó minta nem egyezik az iskolának a mintájával, akkor ott nyilván feszültség keletkezhet.

Boró - Az iskolában jelentkező problémák csak leképződésai a háttérben meghúzódó problémáknak, ami a fiatalok körében, elsősorban a családban és a kortársak között húzódik, mutatkozik meg. A klubban, amit már mondtunk, kapcsolatok nélküli kortársak találhatók, mert az iskolában nekik is az a bajuk, hogy egy terep lenne a kortársakkal való kapcsolatteremtésben is, és mégsem az.

Szerintetek mennyire szükséges, hogy valaki beilleszkedjen a társadalomba, illetve mennyire hagyható meg az ő "deviáns" szerepében?

Boró - Kortárs-segítőként nem lehet személyes véleményem, csak magánvélemény. Az kell, hogy fontos legyen valami az ember számára, adott esetben a fiatal számára, hogy ami problémát jelent számára, az benne megoldódjon, hogy tudjon kezdeni valamit a helyzetével. Ebből a szempontból, ha őt az zavarja, hogy nem tud beilleszkedni, akkor azon kell lennem, hogy be tudjon illeszkedni, míg valakit az zavar, hogy túlságosan be van illeszkedve, akkor vele kapcsolatban azon kell lennem, hogy kevésbé illeszkedjen be. Akármennyire is furcsa, de valakinek az jelenthet problémát, hogy túlságosan hétköznapi, polgári életet él, annak az életébe színt kell vinni.

Marcell - Nekem kapcsolódik mind a szerep, mind a segítő, tehát egy szerepben mondom, hogy sosem a formákra kell tenni a hangsúlyt, hanem az egyes ember belső értékeire és a belső egészségre. Tehát hogy ő mitől válik egésszé, mindenkinek más úton, más konkrétumokkal kell(ene) rendelkeznie.

Boró - A kortárs-segítőnek mindig a feltétel nélküli, a teljes elfogadás az, amivel dolgoznia kell, vagy az, ami nélkül nem tud mit kezdeni. Nem értékelhetem az ő viszonyát a társadalomhoz, mert az az ő viszonya, az ő dolga, azon belül pedig az a kérdés számodra és számára, hogy mi az, ami neki ebben nehéz, és ezen kell dolgozni.

A társadalom mennyire vesz részt a kortárs-segítésben, és mi a tapasztalatok?

Marcell - Az alapítvány non-profit, nem ingyenesek a szolgáltatásaink, és a programokat úgy tudjuk csinálni, hogy pályázunk, ilyen formában az államtól és más non-profit szervezektől kapjuk a pénzt. A pénz a programjaink futásához szükséges, amiket a szakembereink végeznek, és így közvetlenül bekapcsolódunk a társadalomba, részesei a szakemberek, pszichológusok, pszichiáterek, elsősorban.

A kortársnak is kell anyagiakkal rendelkeznie, hogy bekapcsolódhasson?

Boró - Nem. A kortárs-segítőnek a képzés és az összes program ingyenes, vagy valami minimális hozzájárulással. Kell élni, hogy bekapcsolódhasson a programba, de az anyagiak kellenek ahhoz, hogy a szakmai háttérrel biztosíthassuk, ami azt jelenti, hogy a klubban nincsenek jelen a szakma képviselői, mert saját magunknak csináljuk, de kell, hogy ott legyenek mögöttünk azok, akik hozzá tudnak szólni, hogy X. Y.-nal vajon jól alakult-e a helyzet. A képzéseken részt veszünk, amiket a szakemberek csinálnak. Tulajdonképpen nemcsak mi számítunk az ő segítségükre, hanem ha ők nem tudnak mit kezdeni egy fiatallal, akkor ők küldik hozzánk, tehát egy kiegészítő szerepük is van.

Mennyire hatékony a kortárs-segítés?

Marcell - Nehéz ezt így lemérni, nehezen kapunk visszajelzéseket. Van olyan, aki bejön és elmegy, de nem tudjuk meg, hogy miért. Vagy bejön egy srác, aki eddig nem nevetett, és elmosolyodik, vagy elkezd beszélni saját magáról, vagy nem lesz olyan búskomor, és jó érezni, hogy talán ehhez a mosolyhoz mi is hozzájárultunk.

Dr. Paraicz Éva gyermek-neurológus

Felveznek-e az osztályra olyan epilepsziást, aki drogos, vagy rendszeresen alkoholt fogyaszt?

- Az osztályra rendszeresen veszünk fel epilepsziás roham után, vagy még rohamban levő fiatal gyereket, illetve fiatal embert, a felső korhatár 18 év elvileg, de hát sok olyan betegünk van, akit gyerekkora óta kezelünk már itt, és így ifjú felnőttként ide kerül. Az, hogy az epilepsziás rosszullét kiváltásában az adott esetben szerepet játszott-e a drog vagy az alkohol, az sajnos nem mindig derül ki. De ha itt tölt az a fiatalember egy-két napot, akkor előbb-utóbb érezhető, hogy a környezet, amiből jött, illetve a helyzet, amiből ide került, az egy szokásos élethelyzet-e, sokszor felmerül a gyanú, hogy nem szokásos, és ezért esetleg fordulhatott droghoz vagy alkoholhoz, ha ilyen érzésünk van, akkor elsősorban vele próbálunk meg erről a dologról beszélgetni, de sokszor a hozzátartozók vagy a bejövő látogatók adnak jelzéseket.

Ha az epilepszia kísérelése az alkohol vagy drog fogyasztásának, kezelik-e tartósan az adott egyént, vagy ellátás után áthelyezik?

- Ha az derül ki, hogy az epilepsziás rohamokra készsége van, tehát nem arról van szó, hogy egy egyszeri drog vagy alkohol

kiváltotta rosszsulléte volt, hanem van egy készsége, amit ezek a szerek esetleg erősítenek, akkor mint epilepsziás beteget sokszor kezelni kell. De az alapjával, tehát az alkoholhoz vagy droghoz fordulásával egy organikus ideggyógyász, mint amilyen a miénk, nem sok mindent tudunk kezdeni. Szerencsére velünk együtt dolgozik egy családsegítő szolgálat jól felkészült pszichológussal, és vele dolgozik együtt olyan pszichológus és most már pszichiáter is, aki fiatalok, gyerekek ellátására is alkalmas. Tehát ha ez derül ki esetleg, vagy ilyen benyomásunk van, hogy az adott fiatal nehéz élethelyzetben van, vagy segítségre, tanácsra szorul, akkor javasoljuk, hogy ehhez a velünk egy házban működő csapathoz forduljon, velük beszélgessen, és ott nagyon sok problémára tudnak azonnali vagy folyamatos segítséget nyújtani.

Van-e olyan eszköz a kezükben, amivel el tudják látni a betegcsoportot?

- Hát az eszköz leginkább is ez - és sajnos nagyon sokminden hiányzik még, ehhez az orvosoknak sem képzettségük, sem időben lehetőségük nincs, az ápolónők sincsenek erre kiképezve, és hát nekik is más feladatuk van egy kórházi osztályon, tehát nagyon nagy segítség lenne számunkra a szociális munkások, illetve pedagógusok jelenléte, akik utána tudnának járni ezeknek a gyerekeknek, fiatal embereknek, a környezetükkel kapcsolatban tudnának maradni, ha kell, akkor akár hónapokig vagy éveket, és tudnának segíteni minden adott problémájukban.

Általában milyen problémával fordulhat a neurológushoz a drog- illetve az alkoholfogyasztó?

- A leggyakoribb ok, amivel idekerülnek ilyen diagnózissal, hogy feltehetőleg bevett valamit, vagy elfogyasztott valamit, az egy hirtelen kialakuló tudatzavar. Tehát a családtagok figyelnek arra, hogy egyik napról a másikra, vagy reggeltől délutánig a fiatalnak vagy gyereknek a viselkedése gyökeresen más, a járása sokszor tántorgóvá válik, bágyadt, aluszékony, nemegyszer hány, és ritkán, de előfordulhat, hogy valódi epilepsziás rosszsullét zajlik le otthon - így kerül ide.

Mi lenne a legfontosabb tennivaló e téren?

- Arra gondolok, hogy az alkoholfogyasztás, vagy a drogfogyasztás megelőzése terén? Azt gondolom, hogy jó lenne, ha a fiatalok szembesülnének társaik vagy kortársaik példáján azzal, hogy hová vezet, hogyha valaki tartósan ilyen szerekhez nyúl vagy akár alkalmasszerűen ilyen szerhez nyúl. A saját tapasztalatom a családomban, hogy amikor a gyerekem szemtanúja volt annak, hogy kortársai, kis barátai milyen mértékben lettek betegek egyszeri buli során, ahol mértéktelenül és tapasztalatlanul leitták magukat, és mennyire rosszul voltak egy ilyen esemény után, azt hiszem, ez egy életre tanulság és mindig meg fogja gondolni, hogy miből mennyit iszik, majd hogyha kíváncsiskodik, és megpróbálja.

Szükséges-e az intézmények szemléletváltása ezen a területen?

- Igen, természetes. Tehát, hogy sajnos a gyerekosztályon - és 18 éves korig a fiatalok gyerekosztályra kerülnek - nem gyakori és ezért nem nagyon ismert probléma a drogfogyasztás és alkoholfogyasztás. Ide rengeteg gyerek kerül epilepsziás rosszsulléttel, és sosem jut eszünkbe ilyet keresni mögötte, tehát ez legtöbbször véletlenszerűen derül ki a panaszok, vagy tünetek mögött. Kellene, hogy mi is ismerjük már ezeket a dolgokat, ezeket az állapotokat, nem vagyunk rá kiképezve, nem tanultuk meg, és biztos, hogy ezeket a gyerekeket gyökeresen másképp kell kezelni is. Tehát az a hagyományos orvosi kezelés, hogy bejön ide rossz állapotban, és aztán jó állapotban távozik, és minden meg van oldva, hiszen hát ő jól van, ez ebben az esetben nem elég. Mert a probléma gyökere, az, hogy egy drog vagy alkohol okozta rosszsullét - most ettől, hogy egy rosszsullétből éppen kigyógyult, még nem oldódott meg.

Az Ön véleménye szerint hol és hogyan kellene befolyásolni az egyre növekvő drogfogyasztást?

- Biztos, hogy sokat segíthetnek az iskolákban egyre gyakrabban tartott felvilágosító programok, de az is biztos, hogy nem mindegy, hogy ki és hogyan szól a fiatalokhoz, annak a személynek nagyon hitelesnek és lehetőleg hozzájuk nagyon közel állónak kell lennie ahhoz, hogy a véleményére adjanak.

Mit tehet az orvos a maga sajátos eszközeivel?

- Hát, az az érzésem, hogy az orvos tehet a legkevesebbet. Tehát az orvos tanulmányaiból tudja, hogy mik a hosszú távú káros következményei a drogfogyasztásnak vagy az alkoholfogyasztásnak, és feltehetőleg azt is el tudja mondani, hogy az életvitelben hova vezethet egy ilyen tartós drogfüggőség, de az egyszeri találkozás az orvossal biztos, hogy nem tesz senkire olyan benyomást, hogy megváltoztassa az életvitelét. Ezért azt gondolom, hogy ezekben a kérdésekben egy hiteles és tisztelt pedagógusnak, vagy egy szülőnek vagy egy barátnak sokkal nagyobb lehetőségei vannak.

A gyermekellátásban még milyen jellegű intézmények állnak rendelkezésre?

- Hát sajnos a gyermekellátásban nem nagyon. A városban vannak szervezetek és vannak laboratóriumok, ahova lehet fordulnia egy orvosnak, hogyha ilyen gyanúja van, vérmintát, vizeletmintát lehet vizsgáltatni, hogy a drogfogyasztás ténye fennáll-e, de még ha sikerül is igazolni, ettől a probléma természetesen nem oldódik meg, és olyan intézményt, ahol ilyen gyerekeket felvállalnak, nem sokat tudunk, illetve akiről tudunk, az véletlenszerű, esetleges, nem egyszer betegeink szüleitől szerezzük az információt, hogy ők tudnak valakiről, tudnak egy telefonszámot, jártak valahol, láttak egy plakátot - ezek az intézmények, nyilván mert a fenntartásukra is kevés a pénz, reklámra egyáltalán nem tudnak költeni, és így sajnos sokszor szinte titokban dolgoznak.

Véggöveztetés

Korábban elmondtuk, hogy vizsgálódásainkhoz tudatosan választottuk a mélyinterjú-készítés szubjektív technikáját. De azt is tudjuk, hogy amit megmutattunk, csupán cseppben a tenger. A közölt statisztikák adnának átfogóbb képet a drogfogyasztás elterjedtségéről. Azt látjuk azonban ezekből az adatokból, hogy a számok nem a valóságot mutatják. Valószínűsíthető, hogy jóval többen vannak azok, akik semmiféle nyilvántartásban nem szerepelhetnek, mert nem veszik igénybe a segítő szolgáltatásokat. Amint az interjúinkból is kiderült, a négy érintettből mindössze ketten jutottak el a kezelésig. Változatlanul az a véleményünk, hogy a probléma megközelítésében fontos szerepet kell, hogy kapjon az egyéni sorsok feltérképezése. Így lehetne hatékonyabb és emberközpontúbb a kezelés, különösen a prevenció. Úgy gondoljuk, ha ez hatékonyabban működne, sok alkalmasszerű drogfogyasztó is az ellátórendszer látókörébe kerülne.

Mindent ki kell mondani, amit lehet - amit éppen lehet, vagy már-már nem lehet -, még akkor is, ha nem lehet minden elmondani: az olvasók majd továbbgondolják. (Hankiss Elemér)

Jelenleg jobb híján bármilyen lélektani problémával küzdő fiatal elsőként elküldenek egy szakemberhez, ez lehet az adott helyzetnek megfelelően pszichológus, vagy pszichiáter orvos. Ha az eset megkívánja a komoly és szakszerű ellátást, elhelyezik egy gyermek- vagy serdülőpszichiátriai osztályra - ezek felvételi létszáma véges. Ezek az intézmények egy sor jelenleg az ifjúságot érintő probléma befogadására nincsenek felkészülve (ahogyan azt Dr. Paraicz Éva interjújában is láttuk) - ilyen például a drog- és az alkoholhasználat. Ezt a jelenlegi helyzetet mindenképpen kompenzálni kell, méghozzá sürgősen, egy mindinkább ember- és problémaközpontú, magas hatékonysági fokú rendszerrel. Maguk a szakemberek is belátják, hogy a jelenlegi eszköztár már nem elegendő a felmerülő problémák megoldására, de megvalósításához, úgy hogy az a mai szakmai és erkölcsi feltételeket kielégítse, jelentős anyagi keretre lenne szükség. Ha a fiatal nem a klasszikus séma szerint helyezzzük el, például serdülőosztályon, akkor csupán egy lehetőség adott, méghozzá a felnőtt pszichiátriai osztály, ami számos buktatót

hordoz, például azt, hogy ezen korosztályt együttesen kezelni a felnőtt lakosság speciális szerfogyasztási szokásaira kialakított osztályon, - esetleg - nem eredményes. Ha egy 16 éves heroinfüggő aspektusából nézzük a kérdést, akkor bizonyos, hogy nem volna neki megfelelő a légkör a felnőtt terápiás osztály speciális keretei és meghatározott szokásai között. (Klári terápiás kezelésének sok állomása ezt bizonyítja.)

Speciálisan a drogfüggő fiatal problémáit tekintve az ellátórendszeren belül négy megoldási út kínálkozik. Alternatív, kórházi, egyházi illetve speciális gondozó általi ellátás. Az alternatív ellátás problémáspecifikus és emberközpontú (Klári kezelésében ez a változat vezetett eredményhez), de a nehéz információhoz jutás következtében ehhez a segítő formához a drogok nehezen jutnak hozzá. A kórházi ellátás középpontjában a gyógyszeres kezelés áll. A gyógykezelésben való részvétel ágyszám-korlátozások miatt determinált. Az egyházi gondoskodás csak azoknak a fiataloknak nyújthat biztonságot, akik fogékonyak a sajátos vallásos szemléletre. (Klári példáját itt is említhetjük.) A speciális gondozó szolgálatok járóbetegként kezelik a rászorulókat. Ennek az ellátásnak a hozzáférhetősége nagy, de a visszaesés veszélye miatt hatékonysága bizonytalan.

Végigtekintve a mai eszköztárat az a következtetés vonható le, hogy míg a kórházakban az akut helyzetek kezelése folyik, a rendszer többi részének feladata a prevenció és a rehabilitáció. Ezen a területen nagy előrelépést jelentene az alternatív intézmények és egyházak jelentősebb szerepvállalása és az érintettek számára elérhető információ biztosítása.

A tanulmány megírása, a mélyinterjú elkészítése érzelmileg is megérintett minket. Ezért szeretnénk munkánkat néhány szubjektív gondolattal zárni.

A mélyinterjúkat a Zöld Kakas Líceum tanulóiként, iskolatársainkkal készítettük. A megszólalók nyitottságukkal segítették munkánkat, mi pedig adósuknak érezzük magunkat, mert nem tudunk nekik segíteni. Ez a tényfeltáró munka csak arra volt elegendő, hogy világosabban lássuk a problémákat és saját tehetetlenségünket. Bár iskolánkban a mentálhigiénés gondozás a programba beépített módon működik (pszichodráma-csoport, pszichológus jelenléte, a tanár-diák kapcsolatban mentor-rendszer), ez csak azt biztosítja, hogy a diákok, ahogy ők is elmondták, biztonságban érezzék magukat. Az iskola egyfajta háló, ami megfogja őket az aktuális állapotukban, de önmagában kevés ahhoz, hogy igazi elmozdulást eredményezzen. Azt gondoljuk, hogy a mi iskolánk így is sokkal többet segít a problémák megoldásában, mint legtöbb kortársunk iskolája. Ha a mi diáktársaink ennyire nehéz helyzetben vannak, valószínű, hogy sok kortársunk még súlyosabb problémákkal küszködik.

Mindezekkel a problémákkal nemcsak mi foglalkozunk, hanem az IF YOU pályázat keretében rajtunk kívül még sok középiskolás diák. Nagyon fontosnak tartanánk, hogy személyesen is megismerhessük őket, hogy többen, hatékonyabban tehesünk kortársainkért. A tanulmány összeállítására fordított munka jó alapot nyújthat a valódi cselekvéshez. Nem szeretnénk, hogy mindaz, amit leirtunk, pusztán elmélet maradjon.

Diákok problémái az életben

Muhari Andrea, Tarcsa Gábor, Vágó Krisztina

A "diák" szó ebben az esetben a mi korosztályunkba (16-18 év) tartozó fiatalságot foglalja magába. Mi a diákélet bajainak tengeréből csak néhány cseppet emelnénk ki, a gyakoribb, majdnem megszokottá vált, mégis égető fontosságú példákat. Ehhez riportokat készítettünk B.P. 17 éves tanulóval (Válás gyerekszemmel), H. 18 éves tanulóval (Egy lány története) és Sz.-né T.E. pszichológussal. Emellett két 17 éves tanuló "elmélgédését" is olvashatjátok (Tökéletes nap, Negyedikes leszek).

Emellett kérdőívek alapján készítettünk felméréseket a diákok véleményéről, viselkedéséről, helyzetéről, 100 fő megkérdezésével a Liska József Erőszakmentes Szakközépiskolából, Jászberény (LISKA) és a szintén jászberényi Lehel Vezér Gimnázium (LVG) ugyancsak 100 diákjával.

Válás gyerekszemmel

Mindegy, hogy mit érzel, mindig keltsd a győztes ember benyomását. Még ha le vagy törve, a fegyelem és a magabiztosság látszatának megőrzése olyan lelki tartást ad, amely végül győzelemhez vezet. (Arthur Ashe)
Olvadni nem olyan szörnyű ezt a szót, de egy gyereknek átélni annál inkább. P., riportalanyunk 17 éves, s ma már könnyebben beszél a múltáról, tompult a fájdalom a szívében...

- Mikor kezdődtek a gondok a családotokban?
- Úgy 6. osztályos lehettem, mikor édesapám megváltozott. Egyre többet járt ittasan haza, munkahelyet váltott, és egyre többet veszekedett velünk. Főleg édesanyámmal, pedig soha nem volt rá oka. Nem tehattünk semmit.
- Az iskolában biztos sokmindenkinek feltűnt, hogy már nem vagy a régi.
- Egyáltalán nem. Jól tudtam titkolni. Nem akartam elmondani senkinek.
- Nem volt ez így rosszabb, hogy feszített belülről a fájdalom, és nem adtad ki magadból?
- Akkoriban ez tűnt a legjobb megoldásnak: anyu és a nővérem is titkolták, még a nagymamám előtt is. Csak azt látta, hogy anyu lefogyott és gyorsan megöszült.
- Térjünk vissza az általános iskolai éveidre! Milyen hatással voltak rád az otthoni bonyodalmak?
- A tanulmányi eredményem nem változott, ugyanúgy kitűnő maradtam. De meg kellett szenvednem érte. Amikorra "ÉDES"apám hazaért már mindent megtanultam, csak ne kössön belém.
- Anyagilag mennyire viselt meg benneteket?
- Hát... nem volt könnyű; apu nem hozott haza pénzt, s a meglévő nagy részét elitta. Anyunak kellett mindent helyrehoznia... De ez nem mehetett így sokáig. Egyetlen megoldás volt: mamámhoz költöztünk. A nagy, kertés ház helyett most egy kis házban élünk mamámmal. Épp hogy elférünk ...
- Soha nem kérte, hogy menjetek vissza?
- Egyszer ... de azt mondta, akkor is inni fog ..
- Most milyen a kapcsolatotok?
- Nem foglalkozik velünk, éli a maga életét. Pedig régebben én voltam nála a kedvenc... Tudom, hogy így a legjobb, ahogy most van, boldog vagyok, hogy van, aki törődik velünk.

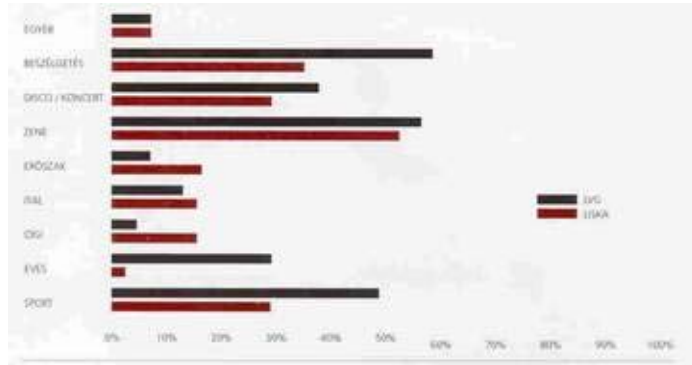
Problémák - mennyi, kivel, hogyan

Problémák mindig, minden helyzetben adódhatnak, de kinek mennyi, s hogyan tudja feldolgozni.

Felméréseink is bizonyítják, hogy egy gimnázium (LVG) tanulói általában több nehézséggel küszködnek. A magánéletbeli problémák mellett, mivel nagyobb súlya van minden jegynek (a felvételihez szükséges pontszámok megszerzése érdekében), gyorsabban tanulnak, nagyobb a stresszhatás, s kevesebb idejük van a lazításra, az idegesség levezetésére.

Hogyan vezetted le az idegességet?

A diagrammon láthatjuk, hogy a diákok sokféle, helyes és helytelen módon próbálják elfelejteni bánatukat. A fentiekben említettük, hogy a gimnazistáknak sokkal kevesebb idejük és lehetőségük (néhol a szigorú házirend miatt) van a kikapcsolódásra, mégis diszkrétebben, észszerűbben vezetik le idegességüket. (Az egyéb részről megadott válaszok között megtalálhatjuk az alvást, a rajzolást, az utazást, a vásárlást, a számítógépezést, de a falverést is.) Míg a gimnáziumban nagyobb szerepet kap az ártalmatlan sport, evés és a zene, addig a szakközépben (LISKA) a káros szenvedélyekkel (alkohol, dohányzás) vagy erőszakkal próbálnak megszabadulni a bennük felgyülemlett feszültségtől. Mindkét iskola tanulóinak segítséget nyújt a zenehallgatás és ami talán a legfontosabb, a beszélgetés. De kivel? Ki az, akinek a diákok kiönthetik lelküket?

A pszichológus: "Úgy gondolom, hogy egy szakközépiskolába általában több fiú jár, s ez is nagy szerepet játszik abban, hogy erőszakosabb, a társadalom által elítélt - ital, cigaretta - módszereket választanak. Persze ugyanezek jelen lehetnek a gimnazista tanulóknál is, csak ők máshová sorolják az italt, a cigit. Sokan közülük nem úgy kezelik, mint ideglevezetőket. A beszélgetés mindenképpen hasznos. Fontos a kortársbeli barát, aki meghallgatja őket, de valójában ő sem tud többet a problémáról. Szükséges, hogy a fiatalok kikérjék egy felnőtt véleményét, aki ha nem is oldja meg a problémát, legalább egy másik szemszögből megvilágítja azt. Ezt a szerepet szolgálnák a szülők, de pont ebben a korban lép fel az, hogy a serdülő mindinkább el akar fordulni szüleitől, s meg akarja mutatni, hogy ő már "nagy". Beszélgetés szempontjából így a legjobbnak a főiskolás korúak bizonyulnak, hisz ők már túl vannak a nehéz középiskolás koron, már kézzelfoghatóbb segítséget tudnak nyújtani, s szívesebben fordulnak hozzájuk, mint egy felnőtthez."

Kivel osztod meg problémáidat?

A két iskolában megegyeztek erről a vélemények, a tanulók 50-60%-ban megjelölték a baráti társaságot, és a barátot vagy a barátnőt. Elég szomorú adat, hogy az osztályal csak 3-4% osztja meg szívesen gondjait. Ez is tükrözi a jó osztályközösségek hiányát, melyet olyan sokan megemlítettek az iskolával kapcsolatos negatív élményeknél. Még kétségbe ejtőbb a tanár-diák viszonyról szóló statisztika. Sok tanár egyszerűen csak munkahelyként kezeli az iskolát, és hidegségükkel teljesen elvágják a bizalomhoz vezető utat a diákok előtt.

A pszichológus: "A tanár feladata elsősorban az oktatás és a személyiség fejlesztése. Persze, hogy hasson a diákra, kicsit közelebb kell kerülnie hozzá, meg kell "érintenie" őt, különben olyan lenne, mintha gépek tanítanának. Mégsem foglalkozhatnak a tanulók összes problémájával, s oldhatják meg őket, főleg komolyabb gondok (pl.: családi háttér) esetén. A legjobb az lenne, ha jeleznék, valamely más szervezetnek (pl.: Gyermekjóléti Iroda), ha észreveszi a problémát."

Kérdőívünk utolsó pontjában (iskolához fűződő legnegatívabb élmények) nagyon sok diák számolt be a tanárokkal kapcsolatos különböző problémáiról. Többek között kivételezés, önkényeskedés, ingerültség, túlzott szigor, felsőbbrendűség érzetése stb. A szülői gondoskodás már sok esetben megmutatkozik gyermeke iskoláztatásában. Diagrammunkból is látható, hogy a gimnazistáknál a szülői kapcsolat erősebb, ez nagyban segítheti a gyerek boldogulását az élet valamennyi területén.

Talán a szülői háttér, a család adhatja a legerősebb támaszt, szerencsés esetben egy biztos, nyugodt helyet, ahová az ember mindig menekülhet, kortól és társadalmi helyzetétől függetlenül.

A szülők mellett a testvér az, amit nem válogathat meg az ember. Akinek testvére van, az tudja, hogy miről próbálnak beszélni, hogy mennyit jelent a testvéri szeretet. Ez a fentiekben látszódik, hogy független az iskolai elhelyeztetéstől. A korban egymáshoz legközelebb álló testvérek, ikrek nyújthatják egymásnak a legtöbb segítséget, hiszen gondolkodásuk és érdeklődési körük is hasonló.

A végső megoldás?

A rossz családi háttérrel, de testvérral nem rendelkező fiatalok sok esetben kénytelenek magukba zárnak problémáikat. Persze olyanok is vannak, akik képtelenek bármilyen kapcsolat kialakítására, ezzel teljesen elszigetelik magukat a társadalomtól. Legfőbb ok talán a bizalom hiánya az emberekkel szemben. A sok probléma, fájdalom egy idő után oly méretekben jelentkezik, hogy ez már elviselhetetlen egy embernek, és sokuknak az idegrendszere is "rámegy", vagy egy káros szenvedélyben próbálják megtalálni nyugalmaikat.

Ők azok, akik a leggyakrabban gondolnak az öngyilkosságra.

Kutatásaink alapján úgy tűnik megdöbbentően sok fiatal gondot érre a megoldásnak nem nevezhető ballépés megvalósítására. De a valódi problémát (saját magukra) nem ők jelentik. Könnyű fenyegetőzni ezzel: Megölöm magam!

Az igazi veszélyt azok jelentik, akik nem mondják ki, hanem egy idő után, amikor betelt a pohár, elszántan, félelem nélkül teszik meg. Véleményünk szerint az öngyilkosság nem megoldás, hanem egy kétségbeesett, reménytelen helyzetből való menekülési szándék. A legtöbben el sem tudjuk képzelni, hogyan érhet annyi csapás és fájdalom egy embert, hogy véget

vessen életének. Valami kapaszkodónak csak kell lennie, ami segítséget nyújthat bármilyen problémában is, ha pedig végképp nincs semmi támasz, akkor az egész társadalom: szülők, tanárok, osztálytársak, mindenki hibáztatható!!! Persze idő kell míg az ember az öngyilkosságig eljut. Közben rengeteg érzés, élmény hat rá. Kérdőívünk egyik pontjában részletesebben foglalkoztunk ezzel a témával.

Mely fogalmak erősödtek meg benned az eddigi középiskolai éveid alatt?

A középiskolai évek azok, amikor a legtöbbet változik, fejlődik a diák (felnőtt) gondolkodása. Ezekben a zavaros, kusza években a legsebezhetőbb az ember, és érheti a legtöbb pozitív, negatív élmény. Ezek feldolgozása, értékelése alakítja ki a továbbiakban az egész életszemléletünket. Nagyon kell figyelni ezekben az években, hogy ne váljunk túlságosan nyíltakká, de vigyázni kell, hogy túlzásba se vigyük a túlzott óvatosságunkat, mert hidegségünkkel, zárkózottságunkkal mindenkit elriaszthatunk magunktól.

A felmérésből kiderült, hogy sok hasonlóság van a két iskola diákjainak élményvilágában. A két listavezető pozitív fogalom, mely mindkét iskolában egyaránt az élen jár, a barátság és a közösség érzésének megerősödése.

A legtöbb barátságot a középiskolában köti az ember. Az itt tanuló diákok már közelebb állnak egymáshoz, így mélyebb kapcsolatok kialakítására képesek. Minden feltétel a legoptimálisabb, hogy barátokat találjunk. A barátok azok, akik a család után a legtöbb segítséget, örömet adhatják. Fontosnak tartjuk, hogy mindenkinek legyen egy igazi barátja, akivel mindent meg tud beszélni félelmek és gátlás nélkül. Sokan nyíltabban fordulnak barátjukhoz, mint bárkihez a világon. Nem helyes az sem, ha valakinek mindenki a barátja, mindenkivel mindent megoszt, minden emberi értékét eltékozolja. Lehet, hogy mindenki szeretni fogja, de soha nem lesz egyetlen igaz barátja.

A barátságok kialakulása mellett a közösség, az összetartozás érzése is megerősödhet. Egy jó osztályközösség, baráti társaság színesebbé, elviselhetőbbé teheti a sűrű, unalmas napokat. A fenti ábrán láthatjuk, hogy a harmadik helyen, mint megerősödött érzés, az önbizalom szerepel. Minden fiatalnak szüksége van erre. Ez az érzés sokat segíthet céljaink elérésénél. Bizunk kell magunkban, de tudnunk kell, hogy mire vagyunk képesek, mennyit vállaljunk el, hogy ne keljen csalódnunk a sikerek helyett. Az iskolai évek alatt egyre több és egyre nehezebb feladat szakad a diákok nyakába. Minél nagyobb célokat tűzünk ki magunk elé, annál jobban nő az önbizalmunk, persze csak akkor, ha sikerül boldogulni velük. Ha valamelyikünk bajban van, s nem lát kiutat a probléma elől, segítsünk kell, hogy visszanyerje önmagába vetett hitét. Az önbizalom az ember egyik legerősebb fegyvere.

Minden osztályban, minden közösségben találunk olyan személyeket, akik valami miatt kilógnak a sorból. Ez lehet a kinézet, az anyagi háttér, a személyiség miatt. Őket a fiatalok, nem mindig ok nélkül közösitik ki, s esélyt sem adnak a megváltozásra, a visszatérésre. Sajnálatos az olyanok számára, akik nem tehetnek hibáikról, mondjuk ha kinézetük, csúfságuk, vagy egyszerű irigységből anyagi helyzetük miatt közösitenek ki. Mint minden osztályban, a miénkben is vannak olyanok, akiket az osztályközösség kivetett magából, akik teljesen elszigetelve mindentől és mindenkitől, szóltalan gubbasztanak a padban. Megerdemlik? Érdemes elgondolkodni rajta ... Úgy látszik a középiskolás évek még egy érzés, tulajdonság megerősítésére alkalmasak. Ez nem más mint a kétszínűség. Nincs olyan ember, aki még ne találkozott volna ezzel a kellemetlen, visszataszító érzéssel. A kétszínű embereket nem könnyű felismerni, ezért is olyan veszélyesek. Közel engedjük őket magunkhoz, utána a legtöbb esetben jön a csalódás...

Milyen hatással van rád a családot?

A társadalmi elhelyezkedés nagy mértékben befolyásolja a családot az élet szinte minden területén. Ha a gyerek úgy érzi, hogy szégyellnie kell családját, anyagi, vagy más helyzete miatt, a szüleit hibáztatja érte, pedig nem biztos, hogy tehetnek róla. Ugyanígy tévesen érheti meg a szülői féltést, amit a szülők gyakran nem mutatnak ki, s más indokokat keresnek a szórakozás korlátozására. A gyerek ezt támadásnak ítéli.

A felmérésből kitűnik, hogy a szülők tanulásra ösztönzik gyerekeiket, ami pozitív hatással van mindkét iskola, de főleg a gimnázium tanulóinak teljesítményeire. A szülők próbálják megóvni gyerekeiket attól, hogy megoldatlan problémájuk legyen.

Melyek azok a dolgok, amik zavarnak téged/másokat?

Az adatok azt mutatják, hogy egy 15-18 éves diákot a szokásai és a tulajdonságai nyugtalanítják a legjobban. Pedig a rossz szokások vagy tulajdonságok egy kis akaraterővel vagy segítséggel megszüntethetők.

"Ügyelj gondolataidra, mert azok szabják meg szavaid!

Ügyelj szavaidra, mert azok szabják meg tetteid!

Ügyelj tetteidre, mert azok szabják meg szokásaid!

Ügyelj szokásaidra, mert azok szabják meg jellemed!

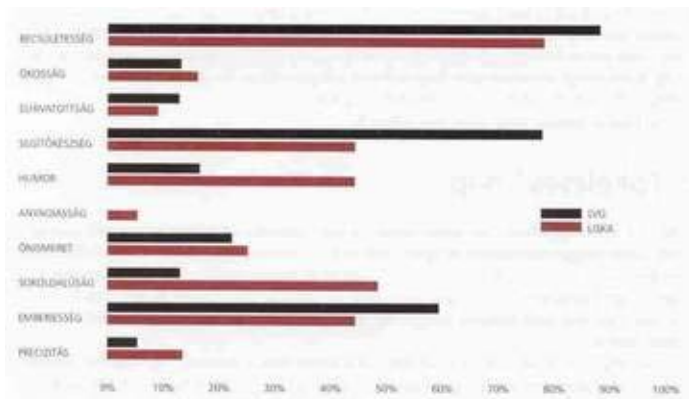
S ügyelj jellemedre, mert az szabja meg sorsodat!

(Frank Datlaw)

Meglepő, hogy viszonylag nagy mértékben zavarja a fiatalokat a külsejük. Ez érthető és érthetetlen is egyben. Sokan az emberek személyiségét a külseje, ruhája alapján ítélik meg. Külsőre és belsőre is szinte lehetetlen magunknak és másoknak is megfélelni. Próbáld elfogadni és elfogadtatni magad, amilyen vagy!

Melyek a legfontosabb emberi tulajdonságok?

Érdekesek a gimnazisták és a középiskolások értékrendszerében fellépő különbségek. A gimnazistáknál egyhangúan a következő három tulajdonság emelkedik ki: becsületesség, segítőkészség, emberiség. Míg a Liskások értékelésében nagyobb a választék, megosztottabb az értékrendjük. Itt a becsületesség, a segítőkészség és az emberiség mellett a sokoldalúság és a humorosság is jelentős szerepet játszik. Mindkét iskolatípusban az anyagiasság szerepel az utolsó helyen, úgy látszik ez a tulajdonság hidegen hagyja a fiatalokat.

Egy lány története

H. kivételnek számít ebben a témában. Élete a családjának köszönhetően jól alakult.

"Pontosan nem tudom megjelölni mikor történt ez az egész ... 17 éves elmúltam, amikor rászántam magam, hogy orvoshoz menjek. Féltém ... Féltém attól, amit már hónapok óta sejtettem: Terhes vagyok!

Az orvos nagyon ridegen és lenézően viselkedett velem, amikor közölte az eredményt. Könnyek szöktek a szemembe, az öröm és a fájdalom könnyei voltak ... A barátom, aki ma már a férjem, mindenben segített és támogatott. Nélküle nem tudtam volna végigcsinálni ... Abortuszra nem is gondoltam. A falubeliek szóbeszéde elsuhant a fülem mellett. Emelt fővel mentem ki közéjük. 1998. március közepétől nem járhattam iskolába. Év végi osztályvizsgát kellett tennem, hogy mehessek érettségizni. 1998. március 28-án férjhez mentem. Ezúton is köszönöm szüleimnek, hogy akkor mellém álltak.

A pici étellel a hasamban áprilisban felvételiztem a főiskolára. A tanulásban osztálytársaim segítettek. Szorgalmasan küldték a leckét, azt hitték beteg vagyok. Májusban tudták meg az igazságot ... Itthon sokat tanultam, és rengeteget gondoltam rájuk, hiányoztak ... Sokáig nem mertem meglátogatni őket, féltém, hogy fájdalmat okoznak, hogy kinevetnek ... Amikor rászántam magam, hogy bemenjek hozzájuk, nagy szeretettel fogadtak. Kellemesen csalódtam bennük. Ekkor jöttem rá, hogy hiányoztam nekik, és visszavártak a "betegségemből". A falubeliek is érdeklődően figyelték, sikerülni fog-e, amit elterveztem: Kisbaba és az érettségi együtt.

Június 8-ra vártam a kicsit, szerencsére már 5-én megszületett, ekkor másfél hetem volt még a szóbeli érettségiig. A tanárokat is érdekelte, hogy az a lány, aki egymás után három nap nagy pocakkal jött az írásbelire, hogyan fog szóbelizni. Sikeresen leérettségiztem! Átlagom 4,2 lett. Úgy érzem sokan felnéznek rám, hogy terhesen is képes voltam tanulni, és miután megszületett Robika, jó eredménnyel érettségi és felvételi vizsgát tettem.

Most boldog vagyok, hogy akkor nem adtam föl.

"Tökéletes" nap

Kinyílt a szemem... Megint egy újabb reggel... Megint közelebb valamihez, és távolabb valamitől. Alig bírom magam kivonszolni az ágyból. Rohanok a vonathoz, csakhogy beérjek a suliba. A sok ember tolong a vonaton. A fáradtságtól nem látom az arcukat, csak szellemként mozognak előttem. Végre beérek a suliba... Ülök az órán, mint egy fadarab; nem tudom, és nem is akarom tudni, miről van szó. Csak bámulok magam elé. Minden órán megjegyzik, hogy figyeljek oda és ne ábrándozzak...

13:50, vége az óráknak ... letelt a nap fele. Zötykölődök haza a vonaton... nem akarok hazamenni. Inkább visszamennék a suliba. Lassan, lehajtott fejjel vonszolom magam ... A kétperces út a fáradtságtól kilométernyinek tűnik. Már előre félek ... Mivel kötnek belém otthon? Mindig csak abban reménykedek, talán holnap ... talán holnap békén hagynak. Nem nekem akarnak ártani, csak rajtam vezetik le a feszültséget. Bemegyek a szobámba, s próbálok tanulni a holnapi napra. Nem értem őket! Sok szülő mondja: Mi gondod lehet, hiszen csak tanulnod kell? Hát pont ez az! Nem látják mi történik velem ... néha elmondom, néha nem. Csalódásaimmal egyre csökken a bizalmam.

És itt ülök a csendben, most magányos vagyok. Jó így ... Tényleg jó?

Ez nem volt egy "tökéletes nap", csak mindössze 24 óra az életemből. Rá kell döbennem, ha akadályokkal teli is, akkor is van értelme az életemnek.

Megnyugodva fekszem le ... a feszültség lassan feloldódik, de lehet, hogy holnap újra ugyanilyen "tökéletes" napra ébredek...

(Ralph Waldo Emerson)

Negyedikes leszek

"Gimnazista vagyok, és mint minden iskolatársamat, engem is mindennél jobban érdekel a pályaválasztás. Bevallom őszintén, félek, nem tudom, mi lesz. A célom Pest, a Közgazdaság Tudományi Egyetem. Nehéz, göröngyös út vezet odáig, s komoly erőfeszítésekkel kell készülnöm a mindent eldöntő felvételire. Sok minden áll még előttem: nyelvvizsga, érettségi és felvételi. Az elkövetkezendő év lesz az, ami meghatározza egész hátralevő sorsomat. Nagy rajtam a teher, ideges, figyelmetlen vagyok. Jól esne, ha átéreznék, mivel kell már ilyen fiatalon szembesülnöm. Nem azért írom ezeket, mert sajnálatni akarom magam, mert igenis büszke vagyok arra, hogy idáig is eljutottam, hanem, hogy felhívjam erre a feszítő érzésre a figyelmet. A szülők, a tanárok is megértőbbek, elnézőbbek lehetnének, s ezzel megkönnyebbíthetnék mindennapjainkat. Sok kitűnő, jó eszű tanuló családi háttere miatt még a lehetőséget sem kapja meg, hogy továbbtanulhasson. Én szerencsére megkaptam, élni akarok velem, s nagyon remélem, hogy tudok is..."

Így is lehet

Ebben a részben egy-két ötletet adunk a nehezebb pillanatok leküzdésére. Igaz példáink elég egyszerűnek tűnnek, mégis sokan húzódkoznak még az ilyen alapvető megoldásoktól is. Azzal senki sem veszít semmit, ha egyszer kipróbálja.

Ha ideges vagy, legjobban, ha leülsz. Igaz ez a legnehezebb. Vegyél mély lélegzetet! Így felkészíted magad arra, hogy kissé higgadtan átgondold a problémát. Gondold át pillanatnyi állapotodat! Bontsd föl szakaszokra gondodat, tekintsd át újra, próbáld meg külső szemlélként megfigyelni! Azután határozd el, mit akarsz, koncentrálj arra a helyzetre, amikor megvan a megoldás (pszichológiában: célállapot). Vedd sorra azokat a dolgokat, amikkel, esetleg akikkel kilálsz a problémából,

eljuthatsz a célj. (pszichológia: cél-eszköz elemzés)

Ha nem találsz magad ilyen "eszközöket", akkor legjobb, ha megbeszéled valakivel.

Ha a problémád nem olyan jellegű, hogy valamilyen eszköz vinne el a megoldásához, pl.: csalódtál valakiben, megbántottak, vagy kudarc ért, akkor is mindenképpen hasznos, ha beszélgetsz valakivel, s megpróbálsz másként felfogni a dolgot. Esetleg sírd ki magadból, az nem szégyen, nem gyengeség.

" Akik nem tudnak tiszta szívből zokogni, felszabadultan nevetni sem tudnak." (Golda Meir)

Mi a valódi problémákat, életet, fájdalmakat írtuk le, nem pedig lexikonok száraz szakszövegeit. A gondok orvoslásánál elsősorban személyes tapasztalatainkat használtuk fel.

Az utolsó mondathoz érve, visszatekintve az eddigi munkánkra, reméljük jó témát választottunk, és segítségére lehetünk néhány fiatalnak.

CIVILIZÁCIÓS ÁRTALMAK AZ IFJÚSÁGRA

... kíváncsiak voltunk arra, hogy a megkérdezettek van-e konkrét célszemélyük agressziójuk levezetésére ...

A túlzott és szelekció nélküli televízió-nézés

Bródy Anikó, Bródy Eszter

Velünk is gyakran megtörtént, hogy szabadidőnk legnagyobb részét TV-nézéssel töltöttük ahelyett, hogy aktív pihenéssel kapcsolódunk volna ki. Egy-egy programunkat a TV műsorhoz, esetleg kedvenc sorozatunkhoz igazítottuk. Ez tehát azt jelentette, hogy egy fiktív történet megtekintését, adott esetben előbbre helyeztük a barátainkkal megbeszélte találkozónál. Barátainkkal is egyik fő beszédtemánkává vált egy adott műsor, film, reklám, stb., megtekintése. Ez egy bizonyos pontig természetes lenne, csak hogy egyre inkább azt vettük észre, hogy némelyik sorozat szereplőiről szinte mindent, míg akár saját ismerőseinkről, évfolyamtársainkról, szomszédainkról sokkal kevesebbet tudunk mint a televízióban látható kitalált személyekről. Nyilvánvaló hogy korosztályunk legtöbb fiatalja számára a TV-műsorokban látható viselkedési forma, ideálok, stb. a mérvadók saját személyiségük kialakításában. Habár a konstruktív jellegű vagy igényes kikapcsolódást nyújtó műsorok (híradók, ismeretterjesztő filmek és némelyik szórakoztató műsor) kifejezetten hasznunkra válhatnak, de ezek aránylag kevés műsoridőben tűnnek fel a képernyőn. Többnyire pedig korosztályunkban lévő fiatalok egymást közt sem keltik fel az igényt az ilyen típusú műsorokra (a szülői ráhatás a serdülőkorban pedig már csak kis esetben számít).

Sokan az iskolából, munkából fáradtan hazatérve, más kikapcsolódást nem találván inkább elnyúlnak kedvenc foteljeikben és tovább szelekció nélküli információáradatot zúdítanak nyakukba. Ez nem minősül sem aktív, sem passzív pihenésnek mindössze, akár fárasztó, időtöltésnek. Sőt akár egy nyomasztó film hatására rosszkedvűvé válhatunk. Súlyosabb esetben, hipotézisünk szerint is felerősítheti a problémáinkból fakadó rossz közérzetet, mentálhigiénés betegségeket és akár a devianciára való hajlamot.

Ma már csak a legritkábban töltik el a családok estéiket közös vacsorával, beszélgetéssel (hiszen a napi elfoglaltságok után, szinte csak ilyenkor marad idő a családi együttlétre). Az esti főprogramot többnyire betölti a TV nézés, videózás, így nem marad idő megbeszélni vagy csak felszínesen érintik a napi élményeket, problémákat, melyeket jó és hasznos lenne családi körben megvitatni. (Hétvégén pedig inkább a többszínű választékból választható családi vagy más filmet néz a család, kirándulás helyet ...) Ennek a hiánya lapul többnyire a kommunikációs készségek fejletlensége mögött, amit kérdőívünkben tudományos módszerekkel nem mértünk, de a lekérdezés során tapasztaltunk.

Külön hangsúlyt fektettünk a 14 évesnél fiatalabb gyermekkel (az ún. minket követő generáció) rendelkező családok vizsgálására. Kíváncsiak voltunk hogy a szülők mennyire kísérik figyelemmel gyermekeik TV-nézési szokásait és mennyire ellenőrzik azt, illetve hogy nevelik-e és ha igen, milyen módszerrel a szelektív televízió nézésre.

A kérdőív mintavétele saját lakókörnyezetünkben történt, ahol adott volt a széles csatornaválasztás lehetősége. Igyekeztünk megtartani a magyarországi nemek szerinti megoszlás arányait, ez kis eltéréssel sikerült is (Férfiak: 36 fő, nők: 40 fő). 76 családhoz jutottunk el, ahol családonként egy kérdőívet töltöttünk ki. Felmérésünkben külön szerepeltettünk 14 éven aluli gyermekekre vonatkozó kérdéseket, melyeket a szülők választottak meg, így egyrészt képet kaphattunk a gyermekek TV-nézési szokásairól, másrészt hogy szüleik mennyire befolyásolják ezt. Ezáltal a 76-os mintán felül még harminc (14 éven aluli) gyermek adatait is megkaptuk.

A születési évszámok alapján korcsoportokat állítottunk fel. A megkérdezettek legnagyobb hányada, az általunk fiatalnak (1972 és 1980 között születettek - 38.15%) és aktív korúnak (1971 és 1958 között születettek - 30.26%) minősített kategóriából kerültek ki. Az 1957 előtt születetteket is két csoportba soroltuk: az egyik, a már valószínűleg nyugdíjban lévő - 7.89% (60 év felettiek), a másik pedig a középkorúak - 23.68%.

Kérdőívünk feldolgozásánál mérvadónak - de nem a legfontosabbnak - tekintettük a válaszadók iskolai végzettség szerinti megoszlását, mégpedig azért mert úgy gondoltuk, hogy minél magasabban kvalifikált valaki, annál nagyobb gondot fordít mind saját, mind pedig a gyermekei által nézett műsorok milyenségére. Eredményeinket az alábbi táblázatban ismertetjük:

	alapfokú	érettségi	felsőfokú
férfi	16	12	8
nő	14	16	10
összesen	30	28	18

Véleményünk szerint a televíziók, a nézettségi index növelésének érdekében, egyre több olyan műsort sugároznak (filmek, egyes hírműsorok, stb..) amelyek bár széles rétegeket vonzanak a képernyő elé, mégsem hordoznak kulturális, emberi, stb., értékeket. Ezt a tendenciát vizsgáltuk a 9-es kérdésre adott válaszok alapján, melyből kiderült, hogy a nézőkhöz több erőszakos cselekményt bemutató műsor jut el. Ezek alapján kimutatható hogy a kérdezettek 61%-ához több vagy sokkal több, 26%-ához kb. ugyanannyi, míg csupán 13%-uk vélte úgy hogy kevesebb agressziót sugalló filmet vagy műsort lát, mint olyan amelyek nem mutatnak be erőszakos cselekedeteket.

A 11-es kérdés tesztyszerűen vizsgálja a válaszadók esetleges depresszióra való hajlamát. Feltevéseink szerint a túlzott és szelekció nélküli televízió nézés, lelki egyensúlyzavarokhoz vezethet illetve az ilyen jellegű, meglévő problémákat felerősítheti.

Ahhoz, hogy ezt mérni tudjuk összefüggéseket kerestünk a 10-es és a 14-es kérdésekre adott válaszok között. A 11-es kérdésnél az alábbi osztályzatok közül lehetett választani: egyáltalán nem jellemző: 1; alig jellemző: 2; jellemző: 3; teljesen jellemző: 4.

A feldolgozás során különválasztottuk azokat az embereket, akiknél többször is előfordult hármás vagy annál magasabb osztályzat. 29 főnél merült fel ezek alapján, a depresszió vagy hogy hajlamosabbak erre a betegsége. A továbbiakban egy kicsit szeretnénk részletesebben szeretnénk foglalkozni ennek a csoportnak a tagjaival.

A férfi-nő aránya a kategórián belül: 27.6%-72.4%. Fontos adat, hogy míg a férfiak ebben a csoportban átlagban napi 2 órát, a nők 5 órát töltenek TV-nézéssel. Ezek alapján úgy tűnik, hogy a nők hajlamosabbak a televíziózás által keltett mentális betegségekre.

Ezek az emberek 55.2%-ban erőszakosabbnak illetve sokkal erőszakosabbnak minősítik a televíziós műsorokat, annak ellenére, hogy a 8. kérdésre adott válaszközl 38.5%-uk szívesen néz akció illetve horrorfilmet, amelyek nyilvánvalóan agressziót sugallnak. 34.5%-uk vélte úgy, hogy ugyanannyi, míg 10.3%-uk véli kevesebbnek ezt az arányt.

31%-uk gyakran illetve rendszeresen küszködik koncentrációs zavarokkal (10. kérdésre adott válaszok), 65.5%-uk úgy nyilatkozott, hogy néha előfordulnak ilyen jellegű problémái, és csupán 3.5%-uk nem tapasztalta magán ezt a jelenséget.

Azoknál akiknél nem tapasztaltunk depresszióra utaló jeleket az ugyanerre a kérdésre adott válaszok a következőképpen oszlottak meg. Gyakran illetve rendszeresen 10,6%, néha 61,7%, soha 27,7%. Előző állításainkat igazolja az a tény is, hogy a 15. kérdésre adott válaszok alapján a csoport 79.3%-a panaszkodott valamilyen - TV-műsor által kiváltott - alvási problémáról. (A másik csoportnál ugyanez az arány 50-50%).

A 16.-os kérdés elemzése: a csoport 89.6%-a szembesült már problémájával egy TV-műsor kapcsán, akiknek felét valamilyen irányba befolyásolta is a látott program. Így a televízió bizonyos módon, ezeknél az embereknél nagy számban, befolyásolja döntéseiket, akár életüket is!

A továbbiakban már az összes megkérdezett körében vizsgáljuk azokat akik alvászavarral küszködnek. Munkamódszerünk ebben az esetben az volt, hogy a 14-es kérdésnél kiválogattuk azokat a személyeket, akiknek valamilyen problémájuk van az ébredéssel. Összesen 37 -en jelölték meg ilyeneket. Nemek szerinti megoszlásuk: férfi - 43.2%, nő - 56.8%.

Közülük a 11/g kérdésre 19-en adtak legalább 2-es vagy ennél magasabb értéket, tehát ők azok akik rendszeresen küszködnek alvási problémákkal. Ezeknek a válaszadóknak 68.4%-a jelölte meg a 15-ös kérdésnél a televíziós műsorokat mint az alvászavar okát.

Az utolsó kérdéscsoporttal (18-24. kérdések) azt szeretnénk volna kideríteni, hogy azok a szülők akiknek 14 éven aluli gyermekük van próbálkoznak-e azzal, hogy valamiféle televíziós kultúrára neveljék a jövő generációját. Ez azért fontos mert statisztikák alapján kimutatható, hogy a gyermekek már Magyarországon is egyre többet ülnek a képernyő előtt. Ennek fényében pedig nem mindegy, hogy ezt az időt milyen műsorok nézésével töltik el.

Kérdőívünkkel 30 olyan családhoz jutottunk el, ahol ilyen korú gyermekek voltak. A 30 szülők nemenkénti megoszlása 50-50% volt. Az apák becslése szerint a gyerekek többet néznek tévét. A szülők ugyanolyan arányban határozzák meg, hogy a gyermekek mennyit nézhetnek TV-t (20. kérdés) meglepő azonban, hogy az apák állításuk szerint szintén gyakran néznek gyermekműsorokat gyermekeikkel.

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a gyermekek milyen műsort nézhet (21. kérdés) illetve, hogy megtiltják-e neki, hogy megnézhesen valamit (22. kérdés) az apák engedékenyebbek.

Az utolsó kérdésben a gyermekeknek szóló műsorokról kérdeztük a szülőket. Minőségüket 70% (bizonyára a nyugati országokból érkező műsorok miatt) tartotta jónak, míg 20% közepesre, 10% pedig rosszra értékelte. Annak ellenére, hogy a minőséget ennyire magasra értékelték a műsorok hatását a gyermekekre már csak 33% tartotta jónak, 50% közepesnek és 17% rossznak. A tartalmat tekintve 43.3% jó minősítést adott, 40% közepeset és csak 16.7% adott rosszat. A legfontosabb teendő az lenne, ha a szülők ebben a tekintetben is figyelemmel kísérik gyermekük fejlődését, hiszen a túlzott és szelekció nélküli televízió-nézés, a hipotézisünkben feltett és a tanulmányunkban is beigazolódot módon súlyos károkat okozhat gyermekeikben. Nem hisszük, hogy a V-chip (az USA-ban elterjedőben lévő műszer, amely kikapcsolja a TV-t, ha ott nem gyerekeknek szóló műsor van) lenne a megoldás. A gyermekeknek meg kellene tanulni, hogy hogyan szelektáljanak, mi az amit érdemes megnézni vagy igényes szórakozást nyújt, hogy ez majd felnőtt korukban is így legyen. A Gyermekbarát Mozgalom kezdeményezte, hogy a NAT keretében az iskolákban is oktassák a szelektív TV nézést. Ez, úgy tűnik egyelőre nem valósul meg, pedig a televízió szinte mindannyiunk életének része. A mozgalom képeslapjait ajándékoztuk válaszadóinknak, azzal a céllal, hogy talán kérdőívünk hatására is elgondolkoznak televízió-nézési szokásaikon.

Mortal generáció

Benedek Beáta, Erős Gyula

A rendszerváltás után Magyarországon is igény mutatkozott a számítógépes játékokra. Sorra létesültek az eleinte klubszerűen működő, de gyorsan terebélyesedő, hálózattá váló játéktérmekek, amelyek az évtized végére beépültek a komplex szórakozást és szolgáltatást nyújtó hatalmas méretű bevásárlóközpontokba is. Szándékunk az volt, hogy igazolhassuk, miszerint a játéktérmekek rendszeres látogatása, azoknál a serdülőkorúaknál, akiknél már kialakult egy bizonyos függőség ezzel a játéktérmekek rendszeres látogatásával, negatív személyiségjegyek változásokat eredményezhet.

Kérdőívünkben szerepeltek a személyiségre, a függőség meglétére, az anyagi lehetőségekre és az emberi kapcsolatok minőségére vonatkozó olyan kérdések, amelyeket megfelelően találtunk a téma minél mélyebb feltárásához. Kutatásunkat Budapest négy legnagyobb bevásárlóközpontjában üzemelő játéktérmekekben végeztük. A kérdőív felvétele véletlenszerű mintán történt, az adott helyet látogatók köréből. Figyelmet fordítottunk arra, hogy minden helyen azonos számú (20-20, tehát összesen 80) személyt kérdezzünk meg. Pozitív élményünk volt, hogy csak nagyon kevesen zárkóztak el a válaszadástól.

A megkérdezettek nemek szerinti megoszlása: 62 férfi (77,5%), 18 nő. (23,5%) ez az arányszám véleményünk szerint tükrözi a játéktérmekek látogatóinak nemek szerinti arányát.

A korcsoportokra lebontott eredmények a következők voltak: 1986-1990 között született: 5 fő

1982-1985 között született: 18 fő, 1980-1981 között: 18 fő, 1976-1979 között született: 20 fő, 1973-1975 között született: 15 fő, 1972 után: 4 fő. Az eredményekből kitűnik, hogy a játéktérmekek látogatói leginkább az 1976 és 1985 között születettekből (70%) kerülnek ki.

A legmagasabb iskolai végzettségre vonatkozó kérdés válaszainak megoszlása: 8. általános alatt: 28 fő, 8 általános: 4 fő, szakmunkásképző: 15 fő, érettségizett: 24 fő, technikum: 5 fő, felsőfokú végzettségű: 4 fő

A negyedik kérdésre adott válaszokból kiderült, hogy az 1980 előtt születettek nagy része (76,92%) dolgozik, vagy vállal valamilyen alkalmi munkát. A 8. általánost vagy kevesebbet végzetek közül 5 fő (15,62%) már nem folytatja tanulmányait, holott életkoruk alapján még serdülőkorúaknak számítanak.

Az ötödik kérdésnél két kategóriát állítottunk fel. Az egyikbe azok kerültek akik egy évnél még nem régebben járnak játékkerembe (19 fő, 23,75%), a másikba azok akik már legalább 12 hónapja ismerik a szórakozásnak ezt a formáját (61 fő, 67,25%). Ezek alapján leszögezhetjük, hogy a válaszadók többsége már jelentős tapasztalatokkal rendelkezik a játékkermeket illetően, valamint felmérhetünk egy csoportot akik legalább heti gyakorisággal, és egy olyat, melynek tagjai ritkábban járnak játékkerembe. Ez azért fontos, mert feltételeztük, hogy akik már régebben is látogatták ezeket a helyeket, azoknak a személyiségére már gyakorolt valamilyen hatást a számítógépes játékok élvezete. Ez a tény önmagában az itt eltöltött idő függvényében kevés lenne ahhoz, hogy függőség alakulhasson ki, de megvizsgálva a látogatások gyakoriságára (6-os kérdés) és játékkal eltöltött idő mennyiségére (8-as kérdés) vonatkozó válaszokat, már a megkérdezettek körében is szignifikáns különbségek mutathatók ki. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a szórakozásnak miért pont ezt a fajtáját választják a fiatalok. A többség (68%) leginkább a játékok miatt, a lányok 66%-a viszont a társaság miatt jár játékkerembe.

A hatodik kérdésre (Milyen időközönként jársz játékkerembe?) adott válaszok.

Naponta 18 fő (22,5%), hetente többször 12 fő (15%), hetente 6 fő (7,5%), havonta többször 7 fő (8,75%), havonta 15 fő (18,75%), alkalmanként 22 fő (27,5%).

A hetedik kérdésre kapott válaszok alapján két válaszadási tendenciát figyelhettünk meg. A válaszadók egy része - elsősorban a lányok - a "társaság miatt" kategóriát jelölte meg. A túlnyomó többség azonban úgy nyilatkozott, hogy leginkább a "játékok miatt" jár ide (55 fő, 68,75%)

A nyolcadik kérdésben a játékkeremben eltöltött időt 5 kategóriába soroltuk. Az első csoportba azok kerültek, akik egy órát, vagy ennél kevesebbet töltenek el (18 fő - 22,5%). A második csoport (26 fő - 32,5%) tagjai azok, akik az egy és két óra közötti időtartamot jelölték meg válaszukban. A harmadik kategóriába azok kerültek, akik a kettő és öt óra közötti időtartamot jelölték. A negyedikbe pedig azok, akik legalább öt órát, vagy annál többet töltenek a játékkeremben. Ha valaki a játékkeremben eltöltött idejének 50 vagy annál több százalékát töltötte játékkal, akkor az egyik csoportba került (62 fő - 77,5%), ha ennél kevesebbet, akkor a másikba (18 fő - 22,5%).

A kilencedik kérdés eredményei: egyedül 5 fő, partnerrel (barát, barátnő) 8-an, baráttal 19-en, barátokkal 34-en, nagyobb társasággal 10-en, szülőkkkel pedig 4 fő jár játékkerembe.

A tizedik kérdésben azt vizsgáltuk, hogy egyáltalán választanak-e karaktert és ha igen mi alapján, milyen céllal teszik ezt az emberek. Sok meglepő választ kaptunk. 59-en neveztek meg valamilyen tulajdonságot, 21-en nem. A valamilyen karaktert választók közül 33-an kifejezetten olyan tulajdonságot (ügyesség, technika, stb.) neveztek meg, amely a játék minél sikeresebb befejezéséhez elengedhetetlen. A többiek (26 fő) ellenben szimpátia vagy külső megjelenés alapján döntött. Néhány példa az ebbe a csoportba tartozó válaszok közül: olyan játéknál, ahol országok közül lehetett választani, sokan kedvenc nemzetük mellett tették le voksukat (pl.: svédek, németek, brazilok a labdarúgásban; amerikaiak a kosárlabdában stb.). A küzdősportokkal kapcsolatban egy fiatalember válasza az volt hogy neki teljesen mindegy, csak ne ember legyen a karakter... A lányok közül ketten is női figurákkal játszanak szívesen.

Tizenegyedik kérdés. Feltételeztük, hogy minél régebben és minél gyakrabban jár valaki játékkermekbe, annál több kedvenc játéka vagy játéktípusa van. Ez utóbbiakat a feldolgozásnál besoroltuk a stratégiai, gondolkodtató, sport valamint agresszívnek minősíthető (lövöldözős, verekedős, harci szimulátorok) kategória valamelyikébe. Olyan válaszokat vártunk, amelyek alapján kideríthettük, hogy melyek a legnépszerűbb játékok és ezeket típus szerint értékeltük ki. Az egyik csoportba azok kerültek, amelyek - bármilyen formában - agressziót jeleníthetnek meg (harci szimulátorok, verekedős, lövöldözős játékok). A másikba pedig azok, amelyekben nem szerepel ez a tendencia. Az egyik csoportot azok alkotják, akiknek kedvenc játéka 50, vagy annál nagyobb százalékos arányban tartoztak ebbe a kategóriába, és a 10 és 13-as kérdésre adott válaszaikban is ezt a tendenciát erősítették (38 fő). Külön-külön vizsgálva a két csoport tagjainak a 11-es kérdésre adott válaszait, kiderül, hogy az általunk veszélyeztetettebbnek tartott réteg adatai arányosan jóval meghaladják a csupán alkalmanként itt szórakozók eredményeit. A játékkermeket rendszeresen látogatóknak 80,55%-a (29 fő) említett kedvencei között olyan játékot, amelyben előfordult agresszió. A ritkán járók ehhez hasonlóan magas arányban neveztek meg ilyen jellegű játékokat (27 fő /61,36%). Felmerült az agresszióra való hajlam lehetősége azoknál is, akik csupán a 11-es kérdésre adott válaszaikban több ilyen jellegű játékot neveztek meg, ám a többi kérdéssel összevetvén, ez nem volt kimutatható. A többiekénél (24 fő) egyáltalán nem merült fel ez a lehetőség.

A tizenkettedik kérdés azt volt hivatva felmérni, hogy aki rendszeresen jár játékkerembe mennyire van elszigetelődve a külvilágtól. Ugyanis a válaszokat a 9,16,17,18-as kérdésekkel együtt vizsgálva feltűnhet, ha valaki magányos és ezért a virtuális világba menekül. A kérdésre adott válaszok alapján a következő eredmények születtek: 31 fő játszik legszívesebben gép ellen, míg 39-en barátaikat, ismerőseiket részesítik előnyben. Azonban - megdöbbenésünkre - egy esetben előfordult, hogy az egyik válaszadó egy kulturális kisebbség valamely tagjával küzdött volna meg.

A tizenharmadik kérdést azért tettük fel, mert kíváncsiak voltunk arra, hogy a megkérdezetteknek van-e valamilyen határozott célszemély jelöltjük agressziójuk levezetésére. A feldolgozás ismertetésénél kitérünk majd néhány megdöbbenítő válaszvariációra. 63-an neveztek meg konkrét személyt. A megnevezett lehetséges ellenfél 39 esetben volt a válaszadó számára pozitív figura (barát, ismerős). 24 esetben viszont negatív. 17-en nem választottak senkit. Néhányan ismert politikusokat, közéleti személyiségeket neveztek meg kívánt ellenfélnek, némi negatív felhanggal.

Tizennegyedik kérdés. 44 főre tehető azoknak a száma, akik ritkábban (havonta néhányszor vagy még ritkábban) látogatják a játékkermeket. Jelentős különbség mutatkozott a két csoport között az anyagi ráfordítás tekintetében (14-es kérdés). A rendszeresen látogatók, alkalmanként jóval több pénzt fordítanak "szenvedélyük" kiélésére. Míg a ritkán járók 1000 Ft-ot meg nem haladó összeget költenek alkalmanként, 32 fő a 44-ből (72,72%); 1000 Ft felett csak 12 fő (27,27%) van és ennek a kategóriának egyetlen tagja sem lépi túl az 5000 Ft-os határt, míg a rendszeresen járóknál pont fordított az arány.

500 Ft alatt - 24 fő
500 - 1000 Ft - 20 fő
1000 - 2000 Ft - 23 fő
2000 - 5000 Ft - 11 fő
5000 Ft felett - 2 fő

A játékkermeket rendszeresen és alkalmanként látogatók anyagi ráfordításának aránya a 14. kérdésre adott válaszok összesítése alapján. 500 Ft alatt csupán 7 fő költ, 500 és 1000 Ft között 5 fő, 1000 és 5000 Ft között 22 fő(!), sőt 2 fő 5000 Ft felett költ és legalább hetente többször jár játékkerembe. Elgondolkodtató, hogy ez a pénzmennyiség csak egy hónapra számolva is jóval meghaladja a magyarországi átlagfizetéseket. Ennek fényében még megdöbbentőbb az a tény, hogy ezen csoport tagjai között legnagyobb részben között 16 év alatti fiatalokat találunk (18 fő /50%), és további 9 fő még nem töltötte be 18. életévét.

A következő kérdéseknél (16-17-18.) a kérdőíven az 1-5-ig terjedő skálát használtuk. A családhoz, rokonokhoz fűződő

kapcsolat osztályzásából (egy 1-től 5-ig terjedő skálán) a következő eredmények születtek: 1-est (tehát a legrosszabb kapcsolatra utaló osztályzatot) négyen; 2-est öten; 3-ast tizenheten; 4-est tizenkilencen és 5-öst (vagyis a legjobb "jegyet") harmincöten adtak. A barátokhoz, ismerősökhöz fűződő viszonyra hármasnál rosszabbat nem adott senki. 3-asra nyolcan; 4-esre harmincan és 5-ösre 42-en értékelték.

Ehhez a kérdéshez kapcsolódik mintegy kontrollként a 18-as kérdés, amelyből az derült ki, hogy a problémák feldolgozásához szükséges segítség erősen életkorfüggő. A fiatalabbak, 10-12 éves korig, leginkább szüleikhez; a kissé idősebbek, serdülőkorúak barátaikhoz; a fiatal felnőttek, pedig partnerükhöz fordulnak legszívesebben, problémáikkal.

Az tizenkilencedik kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, hogy a megkérdezettek megneveznek-e valamilyen tevékenységet, illetve képet szerettünk volna kapni arról, hogy aki rendszeresen felkeresi a játéktérmet, azoknak van-e idejük sportolni, kikapcsolódni. 65 fő végez valamilyen szabadidős tevékenységet (többé kevésbé rendszeresen), míg 15-en nem jelöltek meg ilyen jellegű elfoglaltságot. A ritkán járók (44 fő) közül 41-en neveztek meg valamilyen rendszeresen végzett szabadidős tevékenységet. Ezzel szemben, a játéktérmetben gyakran megforduló fiatalok körében ez az arány csupán 66%. Arra a kérdésre, hogy egy adott játékkal meddig játszanak a válaszok nagy része két csoportra oszlott. 51-en addig játszanak amíg meg nem unják. 16-an a kitűzött cél elérését tartották a legfontosabbnak. Csak hét esetben fordult elő, az "amíg pénzem van" kategória.

Összegzés

Vizsgálódásunk még saját kereteinken belül is alkalmas volt arra, hogy feltárjanak olyan problémákat, amelyek talán még korosztályunk számára sem voltak teljes mértékben ismertek. (Gondolunk itt azokra a tényszerűen megállapított eredményekre, melyek arra mutatnak rá, hogy az általunk vizsgált, családban élő fiatalok egy részének megértetlen pénzköltekezése és szabadidejük eltöltésének nagy része kizárólag a játékszervező kielésére szolgál.)

A minta, amelyen dolgoztunk, véleményünk szerint reprezentálja a játéktérmetbe járó fiatalokat. A kontrollcsoportot vizsgálva kitűnt, hogy nagyobb részük tényleg szórakozásból, időtöltésből jár játéktérmetbe, és ésszerű határokon belül költekezik (hiszen manapság már egy mozijegy is ötszáz forint körüli összegbe kerül).

Az a véleményünk, hogy nem lehet kézlegintéssel elintézni a két kategória közötti életkorbeli különbségeket, mondván, hogy a rendszeresen járók csoportjába tartozó fiatalok idősebbé válnak ezt a szervezők. Tényként szögezhetjük le, hogy a játéktérmet és az agresszív jellegű játékok elterjedésének időpontját a 90-es évek közepére tehetjük.

A kérdőív felvételekor feltűnt, hogy a rendszeresen játéktérmetbe járók szívesen álltak rendelkezésünkre és az is előfordult, hogy utánunk jöttek azzal, hogy szeretnének kérdéseinkre válaszolni.

Az is előfordult, hogy a kérdőív kitöltése után beszélgettek velünk problémáikról, gondolataikról. Ezek alapján megoldási lehetőségként felvethetjük, hogy ha valaki foglalkozna ezekkel a fiatalokkal - akár szülő, akár külső szakember - esetleg arányba lehetne állítani a játéktérmet látogatását és a szabadidő hasznos eltöltését.

A fiatalok növekvő alkoholfogyasztása

Horváth Réka, Terjéki Anita, Pintér László

Választ kerestünk arra, hogy ma Magyarországon lehet-e a fiatalok körében alkoholizmusról beszélni. A téma igencsak közel áll hozzánk. Az alkohol, az alkoholfogyasztás nagy szerepet játszik a mai tizenévesek életében. Szinte naponta találkozunk vele barátaink között; ezért szerettünk volna többet tudni a hozzánk hasonló fiatalok alkoholfogyasztásáról. Annak érdekében, hogy minél pontosabb adatokhoz jussunk, illetve az általunk fontosnak tartott kérdésekre választ kapjunk három különböző típusú kérdőívet állítottunk össze. Felméréseinket az ország több területén is elvégeztük, hogy minél szélesebb körben tudjunk vizsgálni. Közel 100 fiatalot, 40 általános iskolást és 20 szülőket kérdeztünk meg. (Főként Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok és Pest megyéket.) A kérdőívek kiértékelése után a százalékos adatokat saját véleményünkkel, tapasztalatainkkal egészítettük ki. Kutatásunk során a probléma lefolyását vizsgáltuk az előzményektől egészen a később jelentkező hatásokig.

Előzmények

Vizsgálódásunk első pontjaként a 14 évesnél fiatalabbak alkoholhoz való hozzáállását vizsgáltuk a Jász-Nagykun-Szolnok és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben élő általános iskolás tanulók körében. A Jász-Nagykun-Szolnok megyeiek 19%-a már családján belül is megtapasztalta, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében élők közül senki nem adott ilyen választ; ők ismerőseik körében illetve hallomásból ismerik ezt a problémát. A diákok megfelelő felvilágosítása eredményeképpen a tanulók 66%-a állítja, hogy részletesen ismeri az alkoholnak a szervezetre gyakorolt káros hatásait; 34% mondja, hogy valamit tud róla. Olyan, aki semmit nem tudott róla, nem volt.

Ami az alkoholhoz való hozzáállást illeti, a megkérdezett tanulók 90%-a kóstolt már alkohol tartalmú italt (a szülők csak 71%-uk esetében tudnak a dologról). A megkérdezettek többségének (46%) nem ízlett az alkohol, 43%-uk elviselhetőnek találta az ízét, míg 11% szerint finom volt. A megkérdezett diákok 57%-a nagyon ártalmasnak, 40%-a mértékkel elfogadhatónak, és csak 3%-a tartja jó dolognak az alkoholfogyasztást. Ami későbbi terveiket illeti, 93% nem akar felnőtt korában sem rendszeresen alkoholt fogyasztani (52% azért, mert a környezetében senki sem iszik, 41% pedig azért, mert mindenki iszik).

A kezdetek

Ezek az elhatározások azonban később jócskán megváltoznak, hiszen - tapasztalataink szerint - a 15-17 éves korosztálynak mindössze 15%-a nem fogyaszt semmilyen formában alkoholt. Mindebből azt gondolhatjuk, hogy a fiatalok 14-15 éves korukban "kötnek barátságot" az alkohollal. Érdekes módon a 15-17 évesek válaszaiból az derül ki, hogy sokan (42%) csak 14 éves koruk után kóstolják meg először az alkoholt. Ezt az adatot a "kicsik" válaszaival összevetve ellentmondást tapasztalhatunk. Ennek az ellentmondásnak az oka lehet az, hogy a 13-14 évesek "fel akartak vágni" azzal, hogy ittak már alkoholt (bár kérdőívünk teljesen anonim volt). Az esetek többségében baráti társaságban "esnek át a tűzkeresztségen". Motivációként a baráti társaságot, elsősorban az idősebb barátokat/barátnőket, említhetjük meg. Sajnos azt kellett tapasztalunk, hogy a szülők nagyon keveset tudnak gyermekük ivási szokásairól. Bár a megkérdezett tizenévesek nagyobb részét (33%) szülei tiltják az alkoholtól, a szülők nem tudják, hogy igazából veszélyben van-e a gyermekük.

A fiatalok növekvő alkoholfogyasztása

Kutatásunk harmadik pontjaként a 15-17 éves fiatalok alkohol-fogyasztási szokásairól tájékozódunk. Az ország különböző részein, Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok és Pest megyékben (illetve Budapesten) élő 15-17 éveseket kérdeztünk meg. (Adataink az ország több megyéjéből is voltak, de kis mennyiségük miatt külön elemzésre nem voltak érdemesek; az országos összesítésben viszont szerepelnek.) A 15-17 éves diákok körében végzett felméréseink alapján

megállapíthatjuk, hogy a diákok többsége (40%) csak szórakozásból, baráti társaságban, alkalmanként iszik. Emellett a diákoknak közel 15%-a feszültségoldásként családi, iskolai problémáit próbálja leküzdeni azzal, hogy iszik. Nem számottevő azoknak az aránya, akik étkezéshez kapcsolódóan, vagy csak megszokásból fogyasztanak alkoholt.

Felméréseinkből kiderült, hogy a fiatalok legnagyobb része (59%) szórakozóhelyen szokott alkoholt inni, 24%-uk elsősorban otthon fogyaszt alkoholt, 11%-uknak mindegy a helyszín, 6%-ukat az árak befolyásolják, ezért minél olcsóbb helyeket igyekszik találni, 9%-uk pedig egyéb helyszínt választ az iváshoz.

Ami az egyes alkalmakkor elfogyasztott ital mennyiségét illeti, a megkérdezett tizenévesek 33%-a csak annyit iszik, amennyi jólesik neki, 20-20% csak egy pohár alkoholt fogyaszt, illetve annyit, hogy az ne ártson meg neki. 11%-uk egy alkalommal csak két-három pohárral fogyaszt, 7%-uk viszont - állítása szerint - addig iszik, amíg le nem részegedik, ami azért elég riasztó. A maradék 9% azt mondja, hogy egyáltalán nem fogyaszt alkoholt.

A 15-17 éves fiatalok - a felmérés tanulsága szerint - az alacsony alkoholtartalmú italokat részesítik előnyben (38%).

Hasonlóképpen népszerű italok még a bor (26%) és a sör (22%). 13% vallotta, hogy a tömény szeszek a kedvencei.

Szülők

Vizsgálódásunkban ebben a szakaszában a Jász-Nagykun-Szolnok megyében élő 15-17 évesek szüleit kérdeztük gyermekük alkoholhoz való viszonyulásáról. Ugyanazokat a kérdéseket tettük föl nekik, amit a fiataloknak is, és a kapott válaszokat összehasonlítottuk a diákok válaszaival.

A megkérdezett szülők 80%-ának van tudomása arról, hogy gyermeke alkoholt fogyaszt. 50%-uk szerint gyermeke 14 éves kora után kóstolta meg először az alkoholt, 38%-uk úgy tudja, hogy 10-14 éves kora között ivott először a gyerek, 13%-nak pedig arról van tudomása, hogy a csemete még 10 éves sem volt, amikor először "találkozott" az alkohollal. (A diákok szerint 11%-uk volt 10 évesnél fiatalabb, 53%-uk volt 14 éves kor alatt, 37% pedig 14 évesnél idősebb, amikor először próbálta ki az italt.) A szülők szerint a gyermekek által legkedveltebb alkoholfajták az alacsony alkoholtartalmú italok (30%-uk szerint). 20% úgy gondolja, hogy gyermeke bort iszik a leggyakrabban, míg 10% szerint gyermeke a sört kedveli. Sajnos a szülők 40%-ának fogalma sincsen arról, mit iszik a fia/lánya. A szülők 46%-a egyetért gyermeke alkoholfogyasztási szokásaival. 27%-uk szidja a gyereket miatta, ugyancsak 27% pedig nem foglalkozik a dologgal. A felnőttek 82%-a szerint divat most inni, és 64%-uk szerint volt divat az ő fiatalságuk idején. Ami az alkoholizmushoz való viszonyt illeti kb. 20 évvel ezelőtt, a megkérdezettek 40%-a szerint elfogadták, 30%-uk szerint ez akkoriban tabu téma volt, 20% mondta, hogy nem fogadták el, 10% szerint pedig ilyen dolog az ő idejükben nem is létezett.

Szerettük volna megtudni, hogy a szülők szerint mi az oka annak, hogy manapság egyre több fiatal "nyúl a pohárhoz". Ők ezt az okot elsősorban családi problémákban látják (44%-uknak ez a véleménye). 25%-uk úgy gondolja, hogy a szülőknek nincs elég idejük a gyerekekre, ezért kezd el inni. 19%-uk társadalmi problémákat lát a probléma hátterében, 6% pedig a szesztilalomban látja a gondok okozóját. Szintén 6% egyéb okra gyanakodik - pl. kamaszkori problémákat, vagy a gyerek ellenőrizetlen baráti társaságát okolja.

A gazdasági fejlettséggel összefüggő eltérések

Ennek tanulmányozásakor az általunk korábban vizsgált három megyében (Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok és Pest) kapott eredményeket hasonlítottuk össze és megállapítottuk, hogy bizonyos eltérések összefüggésbe hozhatóak az eltérő gazdasági fejlettséggel.

Azt tapasztaltuk, hogy mindhárom megyében az alkoholt csak alkalmanként fogyasztók vannak a legtöbben. Emellett az alkoholt egyáltalán nem fogyasztó fiataloknak a gazdaságilag legfejlettebb Pest megyében a legmagasabb az aránya (25%), míg az alkoholt rendszeresen fogyasztók aránya a gazdaságilag legkevésbé fejlett Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legmagasabb (11%).

Az alkoholfogyasztás gyakorisága mellett annak kezdeteiben is találtunk összefüggést a gazdasági fejlettséggel. Megfigyeltük, hogy Pest megyében kezdik a fiatalok a legkorábban az alkohollal való ismerkedést (45%-uk már 10 éves kora előtt kipróbálja). A kevésbé fejlett Jász-Nagykun-Szolnok megyében lakó fiatalok legnagyobb része (53%) 10-14 éves kora között kóstolja meg az alkoholt életében először, míg a legkevésbé fejlett Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a tizenéveseknek több mint a fele (56%) csak 14 éves kora után találkozik először az alkohollal. Azt is tapasztaltuk, hogy a gazdaságilag legfejlettebb megyében (Pest megye) a legmagasabb azoknak az aránya (33%), akiknek ivási szokásait nagy mértékben befolyásolja az egyes alkoholfajták ára. Ezeknek a fiataloknak az aránya a gazdaságilag legkevésbé fejlett Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legalacsonyabb (21%); a "középső" Jász-Nagykun-Szolnok megyében ez az arány magasabb, 25%.

Szerettük volna megtudni, hogy a fiatalságnak melyik rétege fogyaszt alkoholt a legnagyobb mértékben. Az már az előzőekben kiderült, hogy a három általunk vizsgált megye közül Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legnagyobb mértékű az alkoholfogyasztás. Ebben a megyében a szakmunkásképző iskolába járó tanulók fogyasztanak alkoholt a legnagyobb mértékben (28%-uk rendszeres alkoholfogyasztó). Ezek alapján megállapíthatjuk tehát, hogy a fiatalságnak a nehéz körülmények között élő, nem értelmiségi rétege a legnagyobb alkoholfogyasztó.

Tanulmányoztuk, hogy a fiatalok anyagi helyzete mennyire befolyásolja ivási szokásaikat. A felmérések alapján az egyes alkoholfajták ára nem jellemző befolyásoló tényezője a tizenévesek ivási szokásainak. Átlagosan a fiatalok 17%-a ismerte be, hogy az ital kiválasztásánál elsősorban az árat nézi. Arra a kérdésre, hogy befolyásolja-e italozási szokásaikat az egyes alkoholfajták ára, 24% válaszolt igennel, 37% nemmel, 39% pedig a demokratikus "néha" választ adta.

Vizsgálódásunk további részében kiderült, hogy a fiataloknál az italfogyasztás helye, és a fogyasztott alkohol fajtája teljesen esetleges. Ami a helyet illeti, a tizenévesek legnagyobb része (59%) szórakozóhelyen fogyaszt alkoholt, 24%-a otthon iszik, 11%-a bárhol, ahol adnak neki inni, 9% pedig egyéb más helyeket jelölt meg. Azt, hogy milyen alkoholt választanak elsősorban pillanatnyi hangulatuk határozza meg (49% esetében). 17-17%-uknál a zsebpénz illetve egyéb szempontok a döntőek, míg a kezdetben olyan nagy jelentőségű baráti kör (13%-kal) csak a harmadik helyre került. A megkérdezett fiatalok 4%-a mondta azt, hogy neki "mindegy, csak ártson" amit éppen felhajt. Meglepetésre az derült ki, hogy a média semmilyen befolyásoló hatással nincs a fiatalok italozási szokásaira, szerintünk erre még pár évet várni kell hazánkban.

... a szülők meglepően keveset tudnak gyermekeik alkoholfogyasztási szokásairól ...

A kérdőívekre adott válaszok országos összesítése alapján kísérletet tettünk arra, hogy összegyűjtsük a fiatalokúak alkoholfogyasztásának főbb jellemzőit, és megalkossuk - persze csak papíron - az "átlagos alkoholt fogyasztó fiatal"-t. Meglepő módon ez a fiatal egy 16,5 éves lány, aki szakközépiskolában tanul. Alkoholt csak alkalmanként fogyaszt, általában szórakozóhelyen; kedvencei az alacsony alkoholtartalmú italok. Az alkoholt a szervezetére gyakorolt káros hatásait részletesen ismeri, és szerinte neki az italból már egy kevés is megárt. Alkoholfogyasztásából kifolyólag még soha, semmilyen

problémája nem adódott.

Tanulmányunk elején már megállapítottuk, hogy az általános iskolában kellő figyelmet szentelnek a problémának. A 13-14 éves korosztályba tartozó diákok már felvilágosultak, és nagyobb részük már személyes tapasztalatokkal is rendelkezik az alkoholfogyasztás terén. Ezek a gyerekek még nagyon ártalmas dolognak tartják az alkoholt (szinte félnek tőle), és fenntartással fogadják az alkoholfogyasztást. Később azonban (14-15 éves koruk között) olyan - idősebb - barátokra találnak, akik számára az alkoholfogyasztás megszokott dolog. Természetes, hogy ők sem akarnak lemaradni, összekapcsolódik szórakozási szokásaikkal, és így részévé válik az életüknek.

Ezt az elgondolásunkat bizonyítja az is, hogy - amint az a felmérésekből kiderül - a fiatalok (15-17 évesek) nagy része nem potenciális alkoholfogyasztó, italozási szokásai egyértelműen a szórakozással függnek össze. Esetükben az alkoholfogyasztás inkább örömforrásnak, a társasági légkör megteremtésének értékelhető. Ez a magatartásforma elsősorban a 14-15 évesekre, a későbbiekben pedig elsősorban az értelmiségi fiatalokra jellemző.

A pszichológus szerint ezek a fajta együtt ivások nem veszélyesek, mivel az ital a fiatalok esetében a kapcsolatteremtés egyik eszköze, és a tizenévesek a későbbi felnőttkori szerepüket próbálgatják akkor, amikor mintegy a felnőtteket utánozva alkoholt fogyasztanak. Ez a jelenség azonban csak addig normális, amíg a fiatal a helyét keresi a társadalomban.

Az alkoholnak azonban vannak más olyan hatásai is, ami miatt a fiatalok szívesen választják. Ilyen hatás például az alkohol feszültségoldó hatása. Ennek levezetésére használják sokan az alkoholt. Az alkoholfogyasztásnak ez a formája már nem teljesen ártatlan és veszélytelen, mivel ekkor a fiatalok egy alkalommal nem sokat isznak, de ezek az alkalmak igen gyakran követik egymást. Végül már a legegyszerűbb probléma esetén is a pohárért nyúlnak.

A fiatalok alkoholfogyasztásának egyik lehetséges oka az, hogy a szülőknek nincsen elég idejük a gyerekeikre. A pszichológus is lát ilyen okot a probléma hátterében. Mindezeket összefoglalva megállapíthatjuk tehát, hogy a fiatalok alkoholfogyasztásának növekedését társadalmi változások is előidézhetik.

Azt már láttuk, hogy milyen hatással van a fiatalokra a baráti körük, vizsgáljuk most azt, hogy mekkora befolyásoló erőt jelent a fiataloknál a családjuk, elsősorban a szülei. Azt tapasztaltuk, hogy a család hatása is meghatározó a fiatalok esetében.

Kérdőívünkben az általános iskolásokat kérdeztük, hogy fognak-e felnőtt korukban alkoholt fogyasztani. Megállapítottuk, hogy ha a szülők úgymond jó példával járnak elől, és nem isznak, gyermeküknek sem fog hiányozni az életéből, míg ott, ahol a gyermek a családon belül tapasztalja a rendszeres alkoholfogyasztás hatásait, szintén nem kívánja a későbbiekben összekötni az életét az alkohollal - ez lenne tehát a klasszikus "a negatív példa nevel!" esete? Sajnos azt kell mondanunk, nem. A pszichológus véleménye szerint ezek a gyerekek később mégiscsak inni kezdenek, ha problémáik támadnak, mert ebben nőttek föl, ezt látták a szüleiktől.

Egyéb, személytelen, befolyásoló tényezők közül az egyes térségek gazdasági fejlettsége és az ott élő fiatalok alkoholfogyasztási szokásai között létezik bizonyos fajta kapcsolat. Úgy vettük észre, hogy minél fejlettebb gazdaságilag egy térség, annál több azoknak a fiataloknak a száma, akik soha nem fogyasztanak alkoholt. Ennek az lehet az oka, hogy a gazdaságilag fejlettebb területeken élők jobb anyagi körülmények között élnek, ezáltal kevesebb stressz éri őket. Érdekes dolog azonban, hogy míg a gazdaságilag fejletlenebb térségekben több fiatal iszik, itt később (idősebb korban) kerülnek kapcsolatban az itallal a gyermekek. Ez a jelenség, hogy minél fejlettebb a társadalom, a korhatárok (alkohol, drog, szex) úgy tolódnak lejjebb, az egész világon évek óta megfigyelhető.

Mindezek ismeretében most már felelőséggel kijelenthetjük, hogy ma Magyarországon létezik alkoholizmus a fiatalok körében. Igaz, hogy nagyon kevés ilyen fiatal van (vagy mi nem találtuk meg őket), de a probléma létezik, jelen van a mai magyar társadalomban, és, mint probléma, megoldásra vár.

A túlzott alkoholfogyasztás későbbi hatásai

Tanulmányunk negyedik részeként azt terveztük megvizsgálni, hogy felnőtt korban milyen problémákhoz vezethet a fiatalok (túlzott) alkoholfogyasztás. Ennek az országos szintű tanulmányozása nekünk nem állt módunkban, ezért saját tapasztalataink és pszichológusi vélemény alapján próbáltuk megválaszolni az itt fölmerülő kérdéseket.

Elsőként arra a kérdésre kerestük a választ, hogy az alkoholt túlzott mértékben fogyasztó fiataloknak lesz-e problémájuk később, a felnőtt társadalomba való beilleszkedés során. A statisztika azt mutatja, hogy lesz. A fiatalok túlzott alkoholfogyasztás nem vezet társadalmi problémákhoz addig, amíg az illetőből nem lesz alkoholista.

Lehetséges megoldások

Ha már a megoldásoknál tartunk, szerintünk - csakúgy, mint a problémát - ezt is több lépcsőben kell elképzelni.

Az első "lépcsőfok" a 13-14 évesek esete. Ők már elég jól tájékozottak, az iskolákban tanító tanárok elegendő figyelmet fordítanak a felvilágosításukra. Szerintünk (és erről tanárok véleményét is megkérdeztük) elsősorban a diákok gondolkodásmódjára, az alkoholhoz való hozzáállására kell hatni észérvekkel, és nem megfélemlíteni őket.

Az idősebbek esetében több szülői odafigyelésre, illetve a stressz csökkentésére lenne elsősorban szükség - mindkettőt, sajnos, igen-igen nehéz lenne elérni. Ami pedig az alkoholista ifjakat illeti, az ő esetükben a pszichológiai kezelés (és az elvonókúra) jelentheti a gyógyulást. A pszichológus szerint az alkoholt rendszeresen fogyasztó fiatalok képesek abbahagyni az ivást, ha ebből kifolyólag valami nagy tragédia (ún. negatív csúcsmélység) éri őket. Ez kétség kívül hatásos, megoldásként azonban mégsem javasolható.

Amint az az országos összehasonlításból is kiderült, a gazdasági fejlődésnek köszönhető lassú társadalmi változások magukkal hozzák a javulást. Valamivel gyorsabb eredményt hozna az, ha léteznének olyan karizmatikus egyéniségek ("bálványok" - rockszírók, sportolók), akik "jó példát mutatnának", és akiket követni tudnának a fiatalok.

Eltérések

Igen meglepő volt, hogy a 15-17 éves fiatalok elég jelentős része nem szereti, és csak ritkán fogyaszt alkoholt.

Természetesen így is eléggé megdöbbentő a rendszeresen alkoholt fogyasztó fiatalok aránya. Kutatásunkból az derült ki, hogy a zsebpénz illetve az egyes alkoholfajták ára kevéssé befolyásolja a fiatalokat az ital kiválasztásakor. Már a tanulmány megírása előtt megfogott bennünket, hogy szinte minden fiatal részletesen ismeri az alkohol káros hatásait, és mégis jelentős mennyiségű alkoholt fogyaszt. Sajnos alátámasztotta korábbi elgondolásunkat az a tapasztalatunk, hogy a szülők nagyon keveset tudnak gyermekeik alkoholfogyasztási szokásairól. A tanulmány elkészítése előtt azt feltételeztük, hogy a reklámok nagyobb hatást gyakorolnak a fiatalokra, viszont a kérdőívek kiértékelése során rá kellett jönnünk, hogy a média a fiatalokat szinte egyáltalán nem befolyásolja az alkoholfajták kiválasztásakor.

Modern zenei irányzatok

Hári Péter, Győri Zoltán

A történelem folyamán az emberi civilizáció fejlődésével párhuzamosan folyamatosan fejlődött a zene is. Az elmúlt néhány évtized során azonban olyan mértékű változásnak lehettünk tanúi, melyre korábban nem volt példa. A technika terén végbement forradalmi fejlődésnek köszönhetően megteremtődtek az elektromos majd a számítógépes zene előállításának feltételei, a különböző hanghordozók (bakelit-lemez, magnószalag, CD) megjelenése pedig egyre több ember számára tette lehetővé a modern zenéhez való hozzáférést. Így válhatott a zene árucikké illetve gondolatok, életformák közvetítő eszközévé. Mindezeknek köszönhetően ugrásszerűen megnövekedett a zenei stílusirányzatok száma is. Míg korábban egész korszakokra egy-egy stílus nyomta rá bélyegét, népcsoportok, egész nemzetek közös kulturális értéke lehetett, ma énekes és instrumentális, akusztikus és elektromos zenék sokaságából választhatja ki mindenki a számára szimpatikusait. Fialatok között gyakoriak az ellentétek az általuk kedvelt zenei irányzatok különbözősége miatt. Már külső megjelenésük alapján is könnyű a különböző csoportokat elkülöníteni: lehetetlen nem észrevenni az öltözékek, hajviseletek közötti kiáltó eltéréseket. Döbbenetesen különböző emberekkel találkozhatunk egy house- diszkóban, egy Total Dance fesztiválon, egy rock-koncerten vagy egy alternatív klubban. Ennél azonban sokkal érdekesebb a fiatalok életmódjának, szórakozási szokásainak, beszédének, életfelfogásának, társadalmi helyzetének vizsgálata. Az alábbiakban egy-egy zeneirányzathoz kapcsolódó, középiskolások körében végzett felmérés eredményeit, adatait is bemutatjuk.

A slágerzene

A slágerek a kezdetektől az üzleti alapon készülő zenét jelentik. Természetesen ez a zenetípus nem művészi igényrel készül, ennek ellenére, vagyis inkább éppen ezért nagy tömegeket vonz. A rádió, televízió, lemezen, kazettán a világ valamennyi tájára eljutó zene óriási népszerűséget és hasznot hozhat a legjobban menedzselte és a többség ízlését legügyesebben megragadó előadóknak.

Ebben a stílusban mindig központi helyet foglalt el a tánc. A rock&rollt és twistet fokozatosan felváltották a diszkózenék, melyek ma is a slágerzene jelentős részét adják. Ma az egyik legfontosabb dolog, hogy a slágernek erőteljes, táncolható alapritmusa legyen.

A slágerzenével szorosan összefonódik a sztárolás. Az előadókat menedzserek, fodrászok, táncitanárok és más imázs-formáló szakemberek hada veszi körül, akik pontosan megtervezik a zenekar stílusát. Egyre gyakrabban találkozhatunk azzal is, hogy egy együttes valójában nem is zenél: dalszövegeiket hivatásos szövegírók készítik, melyet aztán fizetett, profi énekes előadásában vesznek föl. A számtalan túllihogt külsőség, a megjelenés hangsúlyozása teljesen háttérbe szorítja, mintegy szükséges melléktermékké degradálja a zenét. A közönséget ez persze egyáltalán nem zavarja, a fiatalok jelentős része erre vevő. Valósággal istenítik a színpadra állított bábokat, a tökéletesre formált szívtiprókat és bombázókat.

A slágerek természetesen mulandóak. Egy - két jól sikerült, fülbemászó dallam persze fennmarad, ám a többség néhány hét esetleg néhány hónap után eltűnik a sülyesztőben. Ki tudná ma már felsorolni a tíz évvel ezelőtti slágereket? Ma a Backstreet Boys, a Spice Girls, az East 17 és hasonlók ünnepezték sztárok: de hol lesznek ők húsz év múlva? Ugyan ki fog emlékezni rájuk?

Számokban

Kérdőíves felmérésünk alapján egyértelmű, hogy a fiatalok többsége a különböző slágerekért rajong, ők a válaszadók 49%-át teszik ki. A nemek közötti eltérés szembetűnő, hiszen ez az adat a fiúk esetében 40%, a lányokéban viszont 57%. A fiúk jobban hajlanak az extrémitásra, a lányok gyakrabban elégednek meg a szokványossal, a tömegesen kedvelttel.

A slágerzenék kedvelői általában a legkevésbé ellenségesek más irányzatokkal szemben. Az elektronikus gépzene átlagosan 3.2, a rap és gengszterzene átlagosan 2.6, a rock 2.5 minősítést kapott (1-5-ös skálán). Ez valószínűleg a már említett stíluskeveredésnek köszönhető, ha a többi stílusról van szó, annak slágeresített változatára gondolnak.

A megnevezett kedvencek között különbségek vannak, ám valamennyi a rádióban, televízióban nap mint nap hallható együttesek közül kerül ki, a legtöbb "szavazatot" a Spice Girls és a Backstreet Boys kapta, de sokan írtak magyar zenekarokat is.

A szórakozási szokásokra vonatkozó kérdésekre adott feleletekből az derül ki, hogy az irányzat kedvelői a diszkókat és a házi bulikat részesítik előnyben, ha valahova beülnek, legtöbbször gyorséttermek, spagettiházak, pizzériák és általában a felkapott, divatos helyek jönnek szóba. A gyakoriságra adott válaszok átlaga 2.4, a legtöbben heti egy-két alkalommal mennek bulizni, ám itt a legnagyobb azoknak a száma, akik ritkábban, mint két-három hetente. Ez utóbbiakat valószínűleg nem is igazán foglalkoztatja a zenés szórakozás.

Hétvégi diszkó

Szombat éjjel tanulmányútra indulunk a városszéli diszkóba. Előbb-utóbb úgyis túl kell esni rajta, akkor inkább előbb, ma úgyis itt koncertezik hazai pop-életünk két gyöngyszeme, méretes plakátok hirdetik őket egy hete. Már a buszon módunk van ráhangolódni az estére, egyrészt a sofőr valamelyik kereskedelmi rádióadó változatos zenei programját hallgatja, másrészt már megindult a fiatalság lelkes áradata.

Kerüljön szóba az öltözék is, érdemes ruhaszemlélt tartani. A lányoknál a magastalpú cipő uniformizált, bár a vastagsága nem feltétlenül ennyire riasztó. A nadrág többnyire bor vagy bársony és kellően lábhoz simuló. A testet szoros és rövid trikóra emlékeztető valami fedő(?). A fej külön műfaj, a haj festve, akinek szőke lenne, annak feketére, akinek fekete lenne, szőkére, a szemem is csak a pupilla a biztos pont, a többi általában festék. A fiúkon "léviszfarmer" vagy hasonló, az ő bakancsuk alacsonyabb (cserélhető viszont szélesebb) és felül márkás pótlóg. A hajakról szinte senkinél sem hiányozhat a zselé. De azért ez nem általános érvényű szerelés: csak az a lényeg, hogy divatos legyen, a divat viszont gyorsan változik, van aki még az előzőnél tart, van aki már a következőnél.

Közben megáll a busz. Elindulunk gyalog a szórakozóhely felé, bár még nem jártunk itt, a villózó fények és a nép útiránya esélyt sem ad az eltévedésre. Hatszáz a beugró, ez se semmi, ennyiért már valami nagyon extrát illene nyújtaniuk. Odabent már a színpadon az első együttes, épp kezdik a produkciót. Mivel nem nagyon tud lekötöni, gyorsan megunom, úgyhogy inkább elindulok terepszemlére.

Buli van! A színpad előtt nagy a tumultus, megkezdődött a tánc. Sok pár még nincs, úgyhogy most viszonylag nagy tömeg vonul a bár részleghez. Odafurakodunk mi is, hátha valami érdekes információhoz jutunk. Hát nem sokhoz. Bor, vadász, gin. Fiúknál konyak, whisky, sherry, lányoknál likőrök. A téma nem túl emelkedett: ki mit iszik, ivott illetve fog inni, milyen állati klassz a buli, kinek milyen márkájú új ruhája van. Slussz, ennyi. Komolyan. Minden kis társaságnak van egy közepe, vagy

valakije, aki szeretne a közepe lenni. Számunkra ez a szórakozási mód meglehetősen lehangoló volt, így idő előtt távoztunk.

A Rave - az elektronikus gépzene

Az elektronikus gépzene a nyolcvanas évek második felében indult hódító útjára. Az abszolút tánczene kristályosodott ki benne. Gyakorlatilag teljesen száműzték a zenéből a szöveget és a dallamot is minimálisra redukálták: a ritmus az, ami dominál.

A rave, house, acid zenei irányzatok megszüntették a slágerzenére jellemző sztárkultuszt. A zenét nem félisteni magasságokba emelt zenekarok csinálják, hanem DJ-k (disc-jockey-k más néven lemezlovasok) keverik a rendelkezésükre álló lemezekből, melyeket ismeretlen, vagy legalábbis csak a "szakma" körében ismert előadók készítenek. A valódi "zenészek" tehát a DJ-k, akik a meglévőből, az adottból tudnak mindig újat összehozni, a nagyközönség is elsősorban az ő nevük alapján ismeri a bulikat. A géppenének két változata van. Az egyik a tömegirányzat, melyet az óriási rave-, acid- és house-partyk jelentik. A másik az úgynevezett underground irányzat, melyet szűk körben, klubokban hallhatunk. Az előbbi pusztán szórakoztatási céllal készül és ma már üzletnek sem utolsó, utóbbi esetében a DJ-k számára a zene elsősorban művészet, szabadságukat, alkotókedvüket névtelenségbe burkolózva, intelligens közönség mellett élik ki.

A legismertebb géppenével foglalkozó folyóirat a Free magazin, az underground irányzat kedvelői számára készül a Gépszava, mely azonban nem csupán zenei, egyben társadalmi lap is.

Egyes vélemények szerint az elektronikus gépzene a legfejődőképesebb zenetípus, és a rohamosan tökéletesedő számítógépek alkalmazása korlátlan lehetőséget rejt magában.

Számokban

A kérdőívekre adott válaszok alapján a fiatalok 23%-a rajong az elektronikus géppenéért. Ez esetben inkább az iskolatípus szerinti különbségek szembetűnőbbek, a nemek közötti eltérés nem számottevő. A gimnazisták körében 19%, a szakközépiskolások közt 24%, a szakmunkásképzősökéknél 27% az arány. Ezek az adatok arra utalnak, hogy ez a stílus nem kifejezetten intellektusra épít.

Amint az talán már az eddigiekből is kitudt, a gépzene a többi irányzathoz viszonyítva személytelen, a többség nem nevezett meg kedvenc együttest. A legkedveltebb előadók a különböző DJ-k (DJ Budai, DJ Junior stb.). Ha valaki mégis együttest írt, az inkább a slágerzene közé sorolandó zenekarokat választotta, ilyen például a Scooter. A más irányzatok híveivel szembeni ellenszenv itt már erősebb, bár a slágerzenéket átlagosan 2,3-re értékelték, a rap már csak 1,9-et, a rock pedig mindössze 1,3-et kapott. Érthető, hiszen itt már nagyok a különbségek zene és magatartásforma terén egyaránt.

A szórakozási gyakoriságra adott válaszok átlaga 2,0, és ebben a csoportban találhatóak a legnagyobb arányban olyanok, akik egy héten három-négy éjszakát is átbuliznak. A legnépszerűbb szórakozóhelyek körükben természetesen a diszkók, a gyakori house-, rave- és acid-partyk. Mindössze két ember írt valamilyen alternatív klubot, ami azt jelenti, hogy ők az underground irányzat képviselői. A vendéglátóipari egységek közül többnyire ugyanazok látogattak, mint a sláger-rajongók előbbiekben már ismertetett kedvenc helyei.

House-party

Plakátról szereztünk tudomást a DJ Ajóégtudjamárhogyhívták által vezetett fergeteges house-partyról. Most itt zötykölődünk a buszon, a múltkor már megismert diszkó felé. Ma éjszaka mintha kevesebben lennének, de még sokkal elvadultabb külsővel rendelkeznek. A lányok ruházata mintha a néhány nappal ezelőtt megfigyeltnek a még extrémebb változata lenne, bár inkább az volt ennek a finomítása, konzolidálgatása. A fiúk külseje jobban különbözik a már megismerttől, alul bornadrág, felül izompóló. A hajviselet lányoknál rövid "tüske", fiúknál jól fésült középhosszú, mindkét nemnél szinte csöpög a zselétől. Kedvelt ékszer az arany- és ezüstkarika, melynek szinte mindenhol van helye: a fülben, az orrban, a szájban, a szemöldöknél és a köldökben, a többi a ruhától nem látszik. Villognak a különböző márkanevek a drága ruhákon, melyeknek van egy közös tulajdonságuk: fényesek.

Megérkezünk, ma csak négyszáz a belépő, két hét múlva már ingyen jövünk. Bemegyünk, már elkezdődött a buli. Elvegyülünk a tömegben, nézelődünk, hallgatózunk. Általános a jókedv. Bár ez feltehetőleg nem független a nagyobb mennyiségben fogyasztott alkoholtól, az az egész este folyamán feltűnő marad: nem látni komoly embert, nem hallani komoly beszédet, csak vidámság van, nevetés és szórakozás, közvetlenség, miszerint vadidegen emberrel is úgy társalog valaki, mintha hosszú évek óta a lehető legbizalmasabb lenne a kapcsolatuk.

Az egészre jellemző különben a személytelenség. Maga az egybefolyó, elkülöníthetetlen számokból álló monoton zene, a megtévesztésig hasonló külső is ezt sugározza. Sokakkal tudunk beszélgetni, közvetlenek, közlékenyek. Összkép? Hát itt finom megfogalmazással elve kevés a gondolkodó, intellektuális elem. A komoly témáknak a szele sem érinti meg őket, minden ilyen irányú kérdést lesöpörnek. Az a fontos, hogy legyen pénz és buli, na meg persze haverok és szerelem. Senki nem szenved az eredetiség hiányától, hiszen ez nem számít, az itt bulizó fiatalokban nincsen önkifejezési kényszer. Nincsenek egyéniségek. De a többség vidám, jókedvű.

A rap és gengszterzene

Az amerikai börtönökből indult útjára, majd kezdetben a néger gettókban terjedt el a rap-zene. Bár a köztudatban sokáig még csak mint "fekete-zene" élt, a valóságban gyorsan elterjedt a fehér amerikai körében, majd Európában is. Sokan próbálkoznak a rap-pel, hiszen az előadóknak nem kell páratlan zenei talentumoknak lenniük, csak egy egyszerű alapdallamra és pergő szövegre van szükség és már kész is a zene. A befogadó közönség nem sokat változott, csak a gettók helyett a lakótelepek, nagyvárosi szegénynegyedek népe alkotja. Ennek megfelelő a témaválasztás is, a számokban a közönséges városi halandó életéből vett valóságos témákat dolgozzák fel, durva, gyakran trágár szókinccsel.

A kilencvenes évektől azonban megjelent a sláger - rap is. Az előadók konzolidálták a dalszövegeket, a megcélzott társadalmi csoport is módosult. Ezzel együtt azonban kialakult a rap-nek egy speciális változata, a gengszterzene. Amint az elnevezés is mutatja, ez a zene már szinte kizárólag egy témakörre koncentrál: a modern társadalmat létében veszélyeztető alvilágra, a maffiákra, a nyomor felé sodródó, a bűnözés világában menedéket kereső szegényekre, a kallódó, csavargó fiatalokra. Sajnos a mai Magyarországon mindezek szomorúan aktuálisak: a rendszerváltás utáni társadalomban növekszik a szegénység, amit többek között kiválóan tükröz a gengszterzene általunk megfigyelt rohamos népszerűsödése is.

Számokban

A fiatalok között ez az irányzat örvend a legkisebb népszerűségnek, rajongói a megkérdezettek nem egészen 10%-át alkotják.

Itt nagyon nagy az eltérés mind a nemek, mind az iskolatípusok között. Míg a fiúk között 14%, a lányok között csak 5% rajong ezért a stílusért. Ami azért jelzi: a lányok még mindig kevésbé vevők a nyers, primitív durvaságra. A gimnazisták 7, a szakközépiskolások 10 és a szakmunkásképzősök 13%-a sorolható ebbe a csoportba, tehát ez sem kimondottan egy elit számára gyártott zenei termék.

A felsorolt együttesek közül vitathatatlan a Ganxsta Zolee és a Kartell nevű formáció vezető szerepe. Ezen kívül érdekes, hogy csaknem valamennyi válaszadó magyar csapatot nevezett meg. Ennek oka feltehetőleg abban keresendő, hogy ennek a zenei irányzatnak a lényegét a szöveg adja, ezért előnyösebb a magyar nyelvű produkció. Azért kisebb számban előfordultak külföldi együttesek is, ám ezek többé-kevésbé a slágerkategóriába is besorolható formációk, mint például a Coolio.

A más irányzatok rajongóival szemben megnyilvánuló ellenszenv itt nagyon erős, mindhárom átlaga 1.2 alatt van, csak néhány kettős szerepel közöttük.

A szórakozási szokások az előbbieken bemutatotthoz képest itt más jellegűeknek tűnnek. A zenés szórakozás ritkább (átlaga 3,0), ez többnyire a diszkókban időnként koncertező zenekarokat jelenti. Mivel a rajongók többsége a szegényebb rétegekből kerül ki, a divatos, drága helyekre ritkán ülnek be. Sokan neveztek meg viszont a csavargást, mint szórakozást.

Egy délután a Jocóval

Nincsen gengszter-buli. Lassan már kész kellene lenni, és még nem lettünk sokkal okosabbak ezzel az irányzattal kapcsolatban. Aztán végre jön a mentő ötlet. A Jocó! Hát persze, régebről ismerem, a Ganxsta Zolee örültje, ha más nem, hát vele beszélhetünk. Másnap már megyünk is hozzá. Örömmel fogad, végül is régen találkoztunk, nem változott sokat. Külön örül, mikor elmondom, miért is keressük. Hogyne, szívesen segít. Bemelegítésként felrak néhány számot a kedvencei közül. Érdekesek. Amit a vasos trágárságok mögül ki lehet hámozni, az egy nagy adag pesszimizmus, sokcélú gyűlölet. Hogy ezen mit lehet szeretni? Jocó láthatóan élvezi, hangosan kántálja is a szöveget. Mikor befejezte, fel is teszem neki az imént megfogant kérdésemet. A válasz egyszerű:

- Hát nem jó?

Közlöm, hogy ezt ugyan nem mondtam, de azért elmondhatná, mit szeret rajta.

- Marha jó a szövege - ezt nem ezekkel a szavakkal mondta -, és a valóságról szól.

Mondom, oké, mutassa meg azt a valóságot. Ó, miért ne, csillan fel a szeme, irány a tér, ismerkedjünk meg a barátaival. Le is ballagunk a sivar lakótelep játszótérére, ahol népes társaság ücsörög, páran az U-alakú görkorcsolya-paravánon ügyeskednek. Ami első látásra feltűnő, az a szétesésig menő lazaság. A fiatalokon lóg a rendkívül bő gatyá, a meleg miatt félmeztelenek, de a hátrafordított baseball-sapkát, illetve a fejkendőt le nem vennék. Az egysoros görkorcsolyát virtuóz módon kezelik. Ami még szembetűnő, hogy nagyon kevés közöttük a lány. Hamar megismerkedünk, szívesen beszélgetnek velünk. Látszik rajtuk, hogy unatkoznak, bár ezt a világejt sem ismernék el. Kérdezzük őket, minden délután itt vannak-e. Itt. Meddig? Estig. Máshová nem nagyon mennek, mondván hová mehethének? Mit csinálnak? Hát ezt. Görkoriznak, mászkálnak, beülnek egy kocsmába, esetleg fociznak, kosaraznak, néha összeverekednek. Felvetünk néhány ötletet, miért nem mennek ide és ide. Lehurrognak, a diszkók nyálasak, miért ráznák ott magukat, a "révereket" utálják, minek tudnak azok állandóan örülni, különben is azok gazdagok, rock-koncertre nem mennek, a rockereket is utálják, idétlenek és rondák, pizzériákba nem mennek, drágák és sznoboknak valók és így tovább. Ami biztos, hogy ők itt élnek a gettószerű lakótelepen, szegények, utálnak mindent, ami gazdag.

Mit akarnak csinálni később? Fogalmuk sincs. Különben milyenek? Agresszívek, közönségesek, erkölcsi normákról talán még nem is hallottak. Ezért vonzza őket a primitív, arrogáns, trágár szövegű zene. De ki haragudhat rájuk? Nem véletlenül ilyenek. Csak a környezetüket reagálják le így.

A rock

A mai rockzene az ötvenes-hatvanas években kibontakozó európai rock&rollból és néger bluesból fejlődött ki, eltávolodva a könnyebb műfajt jelentő pop-irányzatoktól. A hetvenes évek hippy- mozgalma erőteljes lökést adott elterjedésének.

Gyakorlatilag kialakulása óta folyamatosan változik, szakad egyre több irányzatra, és jelennek meg az egyre keményebb változatok.

A legismertebb rock-együttesek a hetvenes évekből a Doors, a Led Zeppelin, a Pink Floyd, a Jethro Tull, a Uriah Heep, a Deep Purple vagy a metál ósatya, a Black Sabbath. A nyolcvanas évek a sokféle rockot játszó Queen évtizede, ám mellettük már feltűnnek olyan együttesek, mint az Iron Maiden, mely már előrevetíti a rock "metálosodását".

Magyarországon a legsikeresebb rock-együttesek az Omega, kicsit később a Karthago, majd a nyolcvanas évektől az Edda Művek. Napjaink rockzenéjét a Kispál és a Borz és a Tankcsapda jelentik. A rock rajongói általában szeretik a műfaj klasszikusainak számító zenekarokat, ennek köszönhetően nem merül feledésbe a húsz-harminc évvel ezelőtti zene sem, mely a mai irányzatokkal együtt a hangszeres könnyűzene sokszínűségét biztosítja.

Számokban

A kérdőíves felmérés eredményei szerint a tizenhét éves fiatalok 18%-a sorolja magát a rockzene hívei közé. A fiúk körében az arány kicsit magasabb (21%), mint a lányoknál (13%), ami mutatja: az erőteljes individualizmus, melyet ez az irányzat képvisel, sokkal inkább a fiúkra jellemző.

Iskolatípus szerinti megoszlásban is tapasztalhatók eltérések. Míg a szakközépiskolás és szakmunkásképzős diákok körében 16%, illetve 13%, a gimnazisták között 22% a rockerek aránya. Ezen a téren azonban más különbség is felfedezhető: míg az első két iskolatípus esetében kedvencekként többnyire mai metál együtteseket neveztek meg, addig a gimnazisták között jelentős számmal voltak a régi rockzenekarok (elsősorban a Doors és a Deep Purple) rajongói is. Az egyéniességre, eredetiségre az értelmiség sokkal inkább fogékony.

Érdekes tény, hogy a rock kedvelők az összes többi irányzattal szemben kinyilvánították ellenszenvüket, elsöprő többségük értékelte elégtelenre mindhárom másik nagy zenei stílust.

A szórakozási szokásokat felmérő kérdésekre adott válaszok alapján leszűrhetjük, hogy a szórakozási gyakoriság szinte megegyezik a többi csoport körében tapasztaltakkal, a kedvelt szórakozóhelyek viszont teljesen mások. A többség számára a koncertek látogatása az elsődleges, ezek viszonylagos ritkasága azonban "rákényszeríti" őket saját szervezésű rock-bulikon való részvételre. Ezen kívül sokak kedvelt szórakozását biztosítják a rock-kocsmák, ahol egész éjszakai sörözgetés és zenehallgatás a program.

Koncert a sörátorban

Este rock-koncert a sörátorban! Ezt nem hagyhatjuk ki! Diktafon, kazetta, fényképezőgép megvan, felkerekedünk. Irány a sörátor!

Ahogy közeledünk a célhoz, egyre gyakrabban találkozunk rock-egyenruhás csoportokkal. A hajak minimum vállig, de gyakran derékig érnek, jelentős hányaduk természetesen vagy mesterségesen rasztásítva, esetenként festve van. Fiúkon - lányokon egyaránt fekete póló lóg, farmer vagy sötét bársonynadrág a jellemző, a cipő barna vagy fekete bor. Kedveltek a bor karkötők, nyakláncok. Érdekes a járás is: térd enyhén berogyasztva, fej lehajtvá, kéz a zsebben (vagy üveg a kézben) és hosszú, nagy lépések.

Mikor megérkezünk, az együttes még csak hangol. A sátor bejárata mellett húsz év körüli srác ül egy fának támaszkodva. Nem kell szakértőnek lenni, hogy megállapíthassuk: nem színjőzan, szeme a mellette heverő kiürült sörösüveget fixirozza, és valamit dudorászik félhangosan. Kíváncsian fűleljük, vajon mit? Gyorsan rájövök, csak az ötletszerű szövegtől kell elvonatkoztatni: a Doorstól a Break On Through. Megunva az ifjú Morrison-palánta magánkoncertjét, belépünk a sátorba. Vizsla szemekkel felmérjük a terepet, interjú- és fotóalanyok után kutatva. Balra tőlünk óriási a tömörülés, ott adják a sört! Sokan a földre csücsülnek kiverekedett sörükkel, a többség ezt szereti, sok szék ugyanis üresen maradt. A zenegépből a Black Sabbath Paranoidja bömböl, van aki énekl, van aki kézzel - lábbal dobolja.

Egy srác ül nem messze a bejáratától. Láthatólag egyedül van, csendben kortyolgatja a Sopronit. Leülünk mellé. Nem nehéz vele szóba elegyedni, bár eleinte láthatóan frusztrálja a diktafon. Miután elmeséljük neki a pályázatunk lényegét, két reakciója van: egyrészt örül neki, hogy végre valaki foglalkozik az igazi zenével (értsd: a rockzenével), másrészt viszont utálkozik egy sort azon, hogy mi a diszkópatkányokkal is szóba állunk. Szeme haragosan felcsillan mikor elmondja monológját:

- Ezek a majmok tönkreteszik a zenét! Hangszer nuku, csak egy rohadt szintetizátor adja a tamtamot, valamit alányávognak esetleg. Nehogy azt mondd, hogy nem undorító?! Aztán hirtelen gyanakodva néz ránk, és megkérdezi, vajon mi is a műanyagzenéért vagyunk-e oda? Megnyugtatom, hogy nem, csak nem vagyunk annyira ellenségesek, mire legyint egyet, mondván, aki nem gyűlöli a diszkópatkányokat, az nem igazi rocker.

Faggatnánk még szívesen, de közben elkezdődik a koncert, úgyhogy szó nélkül kirobog, mi pedig nyugodtan követjük. A végén talán lesz alkalmunk mással is beszélgetni.

Az egyébként neves zenekar az első számot játssza. Már vagy harmincan tombolnak, és egyre csak gyűlik a lelkes ifjúság. A pogó nevű közkedvelt táncot űzik, ami abból áll, hogy fiúk és lányok vegyesen ugrálnak, pörögnek feltartott könyökkel, ütözéseket provokálva (ami persze annál könnyebb, minél nagyobb a tömeg). Mi lesz itt a végén? Az első dal után bemutatkozik a zenekar, az énekes elsüt néhány poént. A székek között a lelkesedés legfeljebb a tapsban nyilvánul meg, a küzdőtéren azonban fél tizenegykor tetőzik a hangulat, már vagy százan pogóznak. Aztán a zenekar eljátssza legismertebb számát, az őrjöngés egyszerű vidámsággá szelődül, a hallgatóság a jól ismert vonatkozóssal szórakozik. Aztán vége a koncertnek, az énekes pedig közli, hogy ez a tizenegyedik életbe lépő csendreidelet miatt van, és ezúttal a környéken szunyókálni készülő kispolgárok kárára csillantja meg páratlan humorát.

A sørsátor persze üzemel hajnalig, úgyhogy a tömeg betödul a pulthoz, ha már zene nincs, legalább sör legyen. Dicsérik a bulit, szidják a csendreideletet. Aztán helyet foglalnak, ki az asztalok mellett, ki a földön. Innentől mi szabadon bóklászhatunk riportalanyokra vadászva. A többség rendkívül közlékeny. Akik már legurítottak néhány sört, előszeretettel adják elő nekünk kedvenc eszmefuttatásaikat. Lassan már körvonalazódik bennünk ezeknek az embereknek a lelkivilága. Valamennyiükből dől a világutálat. Mindannyian szeretnének valahogy megszabadulni attól az unalomtól, közönségességtől, ami körülveszi őket. A "csöves-stílus", a földön ülés, az exhibicionista megnyilvánulások mind a jelenlegi társadalommal szembeni tiltakozást jelenítik meg. Ami talán a leginkább észrevehető, hogy ezek a fiatalok szinte mindig valami ellen élnek: a kispolgáriság, az anyagiasság vagy éppen a "diszkópatkányok" és zenéjük egysíkúsága ellen. A sablon ellen

Összehasonlítás

Valamennyi irányzatnak megvan a maga egyenruhája. A rockerek külsejét tekintve kicsi a különbség fiúk és lányok között, míg a másik három irányzat esetében a különbség hangsúlyozott. Végeredményben mind a négy öltözködési mód divatot követ. A különbség az, hogy a rockzene hívei az eredetiség fontosságát hangsúlyozva lassan kialakították a maguk divaton kívüli divatját, míg a többi irányzat követői fenntartás nélkül vállalják a divat szerinti öltözködést. A legkevésbé uniformisjellegű a sláger-rajongók öltözéke. A külső megjelenés szempontjából a hajviseletnek van még jelentősége. Ez a gépzene rajongói között a zselé erőteljes alkalmazását, a rockereknél a hosszú haj kultuszát jelenti. De minden irányzatra jellemző lehet a hajfesték alkalmazása.

A zenéhez természetesen többnyire táncos szórakozás társul, ami élő koncerteken és különböző zenés bulikon egyaránt lehetséges. A különböző irányzatokra egyformán jellemző a hagyományos táncmodellek eltörlése, a páros helyett az egyéni-tömeges tánc bevezetése, ez legtöbbször az elektronikus gépzeneben, legkevésbé a slágerzenében valósult meg.

A szórakozáshoz mind a négy táborban hozzátartozik a szeszfogyasztás, ám egyiknél sem "kötelező", ez sokkal inkább egyéni alkattól függ.

Azt tapasztaltuk, hogy három irányzat követőinek életében rendkívül fontos szerepet tölt be a zene, a slágerrajongók között azonban jelentős számban vannak olyanok is, akiket nem igazán érdekel, kedvenceiket ezért választják a legtöbbet hallható slágerek közül. Általánosságban igaz, hogy a zene a fiataloknak szórakozást, valamint egy közösséghez tartozást is jelent, ami értéket visz a hétköznapi szürkeségébe.

A rajongók belső világát vizsgálva nehéz általánosságokat kijelenteni, hiszen az egyéni karakterekben komoly eltérések lehetnek egy irányzat hívei között is. Ami azonban többé-kevésbé nyilvánvaló, az a világszemléleti hasonlóság. A gengszterzene kedvelői szinte kivétel nélkül ellenséges hozzáállású, gyakran pesszimista emberek. A rockerek is inkább az élet negatív jelenségeire figyelnek fel, ám az erre adott válaszaik nem feltétlenül pesszimisták. Velük ellentétben az elektronikus gépzene hívei szinte valamennyien optimisták, mindenből csak a jót veszik észre. A slágerkedvelőket nem lehet így kategorizálni.

Az irányzatok egymáshoz való viszonyát vizsgálva egy olyan modellt állíthatunk fel, melyben középen helyezkedik el a slágerzene, mely a legkülönbébb stílusok slágeresített gyűjtömedencéje, így viszonylag kevés a karakterisztikus jellege. Körülötte helyezkedik el a másik három irányzat, melyeknek megvannak a maguk markáns stílusjegyei és többnyire élesen elhatárolják magukat a többitől.

Az, hogy valaki egy zenei ízlést képvisel, függ attól, milyen környezetben él. Hajlamosak vagyunk ugyanis - főleg fiatalokban-baráti körünkhöz, és annak ízlésvilágához alkalmazkodni. A zene, a zenés szórakozás pedig már vonja maga után a "táborral" történő külső és belső azonosulást. Viszont valakinek a jellemétől, beállítottságától is függ, hogy milyen zenéhez vonzódik, ezen keresztül pedig milyen barátokkal veszi körül magát, milyen környezetbe jár szórakozni. A jellem és a csoporthoz tartozás tehát kölcsönhatás, és a fiatalok körében a kettő közötti egyik kapocs a zene.

A fiatalok szórakozási szokásai és ezek káros hatásai

Réz Péter, Szeremi Levente

Összesen 1500 darab kérdőív került kitöltésre, és ezek után feldolgozásra. A kérdőíveket kitöltését két jászberényi középiskolában végeztük el. A Liska József Középiskolában, és a Lehel Vezér Gimnáziumban.

A Liska József Középiskolában Hlavacska Andrásné igazgatónő segítette a kérdőívek kitöltését. A Liska József középiskolában 1000 tanuló van ebből 900 tanuló töltötte ki. Korok szerint a kérdőíveket a 14 évesektől a 20 évesekig töltötték ki. (a 18-20 évesek technikai képezítői szakosok). Ebben az iskolában 5 fő szak van: Informatikai, Közös alapozású erősáramú, Elektrotechnikai, Közbiztonsági, és sima gimnáziumi szakok vannak.

A Lehel Vezér Gimnáziumba 1100 tanuló van. Itt csak gimnáziumi képzés van, tehát nincsenek szakirányok. A különböző korosztályok a 10 éves kortól a 18 évesekig minden korosztály megtalálható. A 10-14 évesek a nyolcosztályos gimnáziumba járó egyének töltötték ki a kérdőíveket, de ezen felmérések száma kb. 50 darab. A szaktanárok segítőkészek voltak, és a saját órájukból biztosították nekünk azt a 4-5 percet, ami a kérdőív kitöltését igénybe vette. A diákok 99%-a, tehát 1485-en vették komolyan a kérdőívet. A kérdőív anonim, és önkéntes válaszadásra biztatta a diákokat.

A kérdések

1. Nemed? 2. Életkorod? 3. Iskolád? 4. Mennyi időt töltesz el tv(videó)nézéssel naponta? 5. Milyen műsorokat nézel? 6. Meddig vagy képes este fennmaradni egy film megnézéséért? 7. Van otthon számítógéped? 8. ha igen mennyi időt töltesz el naponta előtte? 9. Mire használod? 10. ha van internet csatlakozásod, mennyit vagy online? 11. Mire használod? 12. Milyen játékaid vannak? 13. Szerinted a brutál játékok befolyásolják a személyiséget? 14. Szoktál játékszembe járni? 15. Ha igen mennyi időt töltesz ott el? 16. ...és mennyi pénzt adsz ki alkalmanként? 17. Milyen játékokon játszol? 18. Mennyi időt tanulsz naponta? 19. Mennyi időt sportolsz naponta? 20. Mennyi időt olvasol naponta? 21. Mennyi időt segítesz otthon naponta? 22. Mennyi időt alszol általában? 23. Ha sokat ülsz sz.gép előtt, a szülők mit szólnak hozzá?

A kérdőíves megkérdezési formát azért választottuk, mert egy általános felmérést akartunk készíteni, amely megkérdezi a tv nézési, a számítógépes, és játékgépfelhasználási szokásokat. Mivel a kérdőívek kitöltése teljesen anonim módon történt, muszáj volt valamire hivatkozni. Így feltételezésünk: a tv(videózási) arány a szakközépiskolában sokkal nagyobb lesz, azaz a tv nézési idő sokkal több lesz (órában kifejezve) az iskola követelésrendszerének, órák számai, elfoglaltság okozza ezt a nagy eltérést. Véleményünk szerint a szakközépiskolás diákoknak sokkal több szabadidejük van, mint a gimnáziumban tanuló diákoknak, ezért sokkal több idejük marad a "virtuális világra", azaz a tv-nézésre, a számítógép, és játékgépfelhasználásra. Reméljük a kérdőíves felmérés bebizonyítja, ezt a hipotézisünket.

A virtuális világ - a számítógép

Ahogy fejlődik az országunk, ahogyan egyre közelebb jutunk a nyugati kultúrához, úgy terjed kis hazánkban a számítógép használók és felhasználók köre. Ezen kör ma már nem korlátozódik az irodákra, és a fejlett technikát alkalmazó központokra, hanem mára már teljesen természetessé vált, hogy valaki otthon egy PC segítségével írja meg a leveleit, vagy éppen a bevásárlási céduláját. Az is teljesen hétköznapi dologgá vált, hogy a játszótéren a gyerekek nem a matchboxaikat cserélgetik, hanem a játékprogramokat tartalmazó lemezeiket. Néha meglepődünk azon, hogy egy 8-10 éves kisgyermek milyen ügyesen kezeli az egeret, vagy éppen a billentyűzetet. Néha már sokkal több pontot tudnak elérni egy-egy játékban, mint mi. A gyerekeknek nagyon jó az, hogy mire iskolába kerülnek és a számítástechnika órán gépekkel találkoznak, már ismerik a számítógép elemi működését. Ha csak ezeket az információkat vennénk figyelembe, akkor akár azt is állíthatnánk, hogy a számítógépek abszolút, jó hatással vannak a gyerekekre, mert játszva tanulnak meg bánni vele. De ez természetesen ez így ebben a formában nem igaz, mert a jó oldalakon kívül bizony negatív hatásai is vannak a "billentyűfejűségnek". Fialatok annyira hozzászoknak a játékokhoz és a számítógép által nyújtott segítségeknek, hogy egyszerűen mind testileg, mind szellemileg ellustulnak. Nem olvasnak, nem sportolnak, és bizony még a tanulásra sem mindig jut idejük. Ez a szindróma a fiatalabb korosztálynál még inkább megfigyelhető, ugyanis ők azért is játszanak, hogy több pontot gyűjtsenek az osztálytársaiknál, vagy a barátaiknál. Az a veszély is fennáll, hogy ha valamelyik csemete valamilyen okból nem ér el sikereket, nem tud érvényesülni a az iskolában, akkor a számítógép világába menekül, így menekül el a világ elől. Akár olyan beilleszkedési problémákra is szert tehet, amit esetleg még a szakemberek sem tudnak majd a jövőben feloldani. Természetesen a számítógép használat nem csak a játékprogramokból áll. Gondolnunk kell az internet által támasztott problémákra is. Ha valaki egyszer megismeri a világ legnagyobb pókhálóját, az légyként viselkedik és soha többé nem tud szabadulni tőle. Az internet káros hatásai: Talán minden a levelezéssel kezdődik. Minden internet kapcsolathoz jár az e-mail is, ami a levelezés korlátlan lehetősége az egész világgal. Az internetnek természetesen nem csak a levelezésben vannak csapdái. A WWW is nagyon sok veszélyt rejtget. A gyerekek számára ott jelentkeznek a legnagyobb veszélyek, amikor ráébrednek, hogy egy kis ügyességgel tulajdonképpen mindent megtalálhatnak egy számítógép és egy modem segítségével. Gondolunk itt a különböző pornográf oldalakra és a nem éppen gyerekeknek való site-okra (pl.: horrorisztikus oldalak, különböző fanatikus csoportok oldalai stb.). Sajnos előbb-utóbb ezen oldalakat is felfedezik a csemeték. A sex-oldalak ugyan csak a szülők pénztárcáját ürítik ki, de az utóbb említett web-oldalak teljes mértékig befolyásolhatják a gyerekek gondolkodásmódját. Akár olyan dolgokra is rávehetik a gyermekeket, amelyeket a saját agyuk szerint vagy éppen a nevelésük miatt semmiképpen sem tennének meg.

Televízió

Sajnos Magyarország társadalmában egyre jobban terjed egy betegség. A neve audio-video-idiotizmus. Olyan gyorsan fertőz, hogy észre sem vesszük, hogy mi is elkaptuk.

Ez a betegség tipikusan a fejlett társadalmak kórja. Ahogy emelkedik az egy főre jutó televíziók száma, úgy terjed azok köre, akik beszerezhetik a fertőzést, amely nem válogat. Nem tekint sem a nemet, sem a borszínt, sem pedig a vallási hovatartozást. Mivel ma Magyarországon a legtöbb társadalomban már megtalálható a TV készülék, ezért a kór mindenhol lappang.

A megfertőzött ember legjellemzőbb tulajdonságai: lustaság, folytonos unatkozás, nemtörődomség. Ezek a tünetek sajnos nagyon sok embernél megfigyelhetők. Ha valaki nem akar (elmondása szerint nem tud) semmit csinálni, az leül a TV elé és bámul. Eleinte még az sem mindegy, hogy milyen műsorokat néz, mert természetesen csak azt nézi meg ami iránt érdeklődik. - De egy idő után már teljességgel mindegyé válik számára, hogy mit néz, csak bámul, és nem gondolkodik semmin, csak állandóan kapcsolgat. Az egész életritmusa átalakul! Mivel a jó filmek késő este kezdődnek, ezért megszokottá válik a késői lefekvés, és a késői kelés, mert délelőtt nincsenek értelmes műsorok. Ha valamikor ki kell billennie ebből az életvitelből, fáradékonnyá, álmosná válik, és ezzel a koncentrációs képességeit is elveszíti. Természetesen még nem mindenkinél

jelentkezik ez a probléma, de felmerül egy másik gond is. A TV-ből áradó válogatás nélküli információhalmaz okozza. Bármilyen műsort nézhetünk. Horror, pornó, erőszakot stb. Ez az embereket elbutítja, és agresszívvá teszi. Tudósok megfigyelték, hogy milyen hatással van a fiatalokra a sok TV nézés. Arra kérésztül akár irányítani is lehet őket. Előfordult olyan eset, hogy egy gyerek a TV-ben látottak miatt követett el öngyilkosságot, vagy gyilkosságot. A TV társaságokkal persze semmit nem lehet tenni, és azóta is sugározzák azokat a műsorokat.

Játé gépek

Talán mindenki ismer olyan helyet (játéktermet), ahol különböző szimulátorokba, és nyerő automatákba dobálhatja pénzét. Sajnos fiatalok nagyon rászoktak erre a szórakozási lehetőségre. Főként a középiskolás korosztály kapható erre a szolgáltatásra. Megfigyelhető a csalódottság a játékterem elhagyása után az embereken. A játéktermekben természetesen különféle játé géptípusok vannak, a szimulátoroktól, a nyerő-automatákig. A különböző komolyabb szimulátorokat a haditechnikában a pilóták kiképzésére, fejlesztésére használják, de nem a játéktermekben megtalálhatókat, mert ezek rendeltetése teljesen más. Ezekkel a gépekkel ott a nagy probléma, hogy megpróbálják elhitetni a felhasználóval, hogy az egész játék a valóságban történik, ez a kiképző szimulátoroknál teljesen természetes. Sajnos az egyszerű játé gépek is erre épülnek. Az emberben egy más világot hoz létre, ami persze kedvezőbb, mint amiben él. Itt nincsenek gondok, problémák, és ez szembesül a felhasználó mindennapjaival. Ez egy óriási veszélyhelyzetet hozhat létre főleg a fiatalabb korosztálynál. bizonyos veszélyhelyzetekben meggondolatlanságot idézhet elő, a képességeken túlhaladó cselekedetek gondolatát. Megdöbbentő az a látvány, amikor az ember belép egy játé géptermbe, és az ismerősét látja a gépeket püfölvé, ordibálva, emberi tulajdonságaiból teljesen kivetkőzve, A felhasználó addig nem hagyja abba a játékot amíg be nem fejezte. A következő nagy probléma a nyerő-vesztő gépekkel van. Az emberek képesek feltenni az összes vagyonukat a nyerési cél érdekében, főleg ha éppen nyerési stádiumban vannak, akkor a veszélyhelyzetet nem tudják felmérni, és folytatni, ez nagy bukáshoz vezet. Ez a kudarchoz, sikertelenséghez vezet. Ez a nyerési vágy sajnos nagyon sok embert megfigyelhető. ha egyszer pénzt nyer, akkor nem tud megállni, kockáztat. Természetesen a játé gépek is úgy vannak elkészítve, hogy nyerjen is néha a játékos, ellenkező esetben elveszítené azt, aki mindennap pénzt dobál a perselyébe.

Összegzés kérdések szerint

A 4. kérdésre kapott válaszok alapján 0-5 óra között a megkérdezettek 90%-a válaszolt a többi 9% 5-8 órát néz tv-t egy nap, és 1% több, mint 8 órát néz naponta tv-t. A feltevésünk bizonyosodott, hogy a szakközépiskolások sokkal többet ülnek tv előtt naponta, mint a gimnáziumba járó diákok.

A 6. kérdésre kapott válaszok alapján, azt tudjuk meg, hogy a tv-s függőség mennyire alakult ki, a két korcsoportba 11-14 éves korig, és a 15-19 éves korig különböző adatok születtek. A feltételezésünk, hogy a gimnazistáknak kevesebb idejük van tv-nézésre. A kérdőív feldolgozása során bebizonyosodott, hogy ez az állítás nem igaz, mert a kiértékelésből a hipotézis fordítottja derül ki.

A 8-as kérdésben a megkérdezettek közül a 0,1 órától a 12 óráig használják a számítógépet naponta. A számítógépet 4 óra feletti kategóriában csak 2-5 fő időegységként.

Tehát az a hipotézisünk bebizonyosodott, hogy ebben a fejlődő technikai világban az emberek megpróbálnak minden lehetséges feladatot, problémát a számítógép segítségével megoldani, feldolgozni, és ezért ülnek sokat a számítógépek előtt.

A 9. kérdésben itt négy lehetősége válasz volt játék, tanulás, munka, Internet. A 11-14 évesek legtöbbször a játékra, és a tanulásra, a 15-19 évesek hasonló a játék, és tanulás a megkérdezettek 70%-a erre a két lehetőségre szavazott. A 10. az átlag a felmérések közül a heti 4-5 órát interneteznek.

13. A brutál játékok a megkérdezettek 63%-a szerint befolyásolja a személyiséget, a maradék 37%-a szerint pedig nem. Némek szerint a nők 69%-a a férfi válaszadók 57%-a ismeri el a személyiség befolyásolását. Tehát a hipotézisünket a kérdőív kiértékelése során kapott adatok bebizonyították, hogy a feltevés helyes. 14. A megkérdezettek 25%-a.

AZ ORSZÁG SEBEI

Korrupció Székesfehérváron

Csuka Edina, Ari Orsolya, Őri Adrienn, Csóbor Orsolya, Holló Péter

A korrupció fogalmát úgy lehetne legkönnyebben meghatározni, mint az emberiség történelmének kialakulása során létrejött azon negatív értelmű társadalmi jelenség, amely a közhatalommal való visszaélést jelenti egyéni haszonszerzés céljából. Elmondható róla, hogy nehezen megközelíthető, illetve nehezen megfogható fogalom, ezért megértése, értelmezése és a létezésének bizonyítása, esetleg hatásának és az általa okozott károk nagyságát felmérése is igen bonyolult feladat. Nehezen mérhető, bajosan utolérhető jelenség: a kriminológusok szerint ez a legkevésbé leleplezhető bűncselekményfajta. Egyik esete, amikor a hivatalos személynek (vagy tudtával másnak) hivatali kötelességének teljesítéséért adnak vagy ígérnek előnyt. Az utóbbi esetben a megvesztegető nem büntethető, ha az előnyt a hivatalos személy kezdeményezésére adta, illetve ígérte, feltéve, hogy vonakodása esetén jogtalan hátránytól tarthatott. Az a hivatalos személy, aki megvesztegetés ellenében vállalkozik, vagy ajánlkozik a szóban forgó cselekmények elkövetésére, illetve ezért erényt követel, kér vagy elfogad, ugyancsak bűncselekményt követ el.

A korrupció kutatásánál szintén nehéz megállapítani, hogy mi minősül lobbyzásnak és hogy hol kezdődik a korrupció. A lobby tevékenységhez kell egy szervezet és az érdekei, valamint egy döntéshozó testület. A tevékenység ekkor úgy néz ki, hogy ezen valamely szervezet érdekelt egy meghatározott döntés elérésében, szabályozási környezet kialakításában, és ezért a szóba jöhető döntéshozókat el akarja érni, szeretné, ha megismernék érveit, hogy ennek alapján az ő érdekeit figyelembe véve döntsenek. Vagyis valami jól képviselt egyéni, csoportos érdekvédelemről van szó, amely leginkább a "döntéshozó" címkét viselhetné. És ez az a pont, ahol könnyen át lehet csúszni a korrupció ingoványos talajára.

A sajtó időről időre megpróbálkozik azzal, hogy "beállítsa" az egyes országok "korrupciós mutatóját". A Time International (erről a szervezetről a későbbiekben lesz szó részletesebben) felmérése szerint Magyarország a "világranglistán" elfoglalt 28. helyével a közepesen korrump országok közé tartozik. A TIME tavalyi felmérése 52 állam, köztük Magyarország "eredményeit tartalmazza. A korrupciós indexünk az utóbbi időben folyamatosan nőtt (ami javuló tendenciát mutat) és szinte egy szinten mozog Csehországgal és Lengyelországgal, az EU-csatlakozáshoz legközelebb álló másik két kelet-közép-európai országgal. A mi indexünk tavaly 5,18 volt, ami azért jócskán elmarad a listavezetőktől, akiknek az indexe 9 pont fölött van a lehetséges 10-ből. Ezek az államok sorrendben: Dánia (9,94), Finnország (9,48), Svédország (9,35), Új-Zéland (9,23), Kanada (9,1), valamint Hollandia (9,03). A legmagasabb érték a 10 (tisztá ország), a legalacsonyabb pedig a 0 (totális korrupció). Ez a

számérték igen jól mutatja Magyarország helyzetét.

Kutatásunk során a kérdőíves felmérések mellett igen sok gazdasági szakembert, beruházót, hivatalnokot és egyszerű átlagembert is megkérdeztünk a korrupció súlyosságáról, megítéléséről, mindennapjairól, az alkalmazkodásról stb.

Egy amerikai üzletembert arról kérdeztük, hogy ő hogyan alkalmazkodik a magyarországi helyzethez. Magyarországon már nem olyan egyszerű a dolog, mint a fejletlenebb államokban, már sokkal finomabb eszközökkel dolgoznak: jellemző például az utaztatás és a családostul lebonyolított "tanulmányutak". A dolog tehát rafináltabb. Stílusa volt már ötven-száz éve is, hiszen a korrupció egyik aranykora a Monarchia és a dualizmus, annak gazdasági fellendülése során volt.

A "tanulmányutakra" egy másik jó példát hallhattunk egy bankszakembertől, aki a legnagyobb magyar kereskedelmi bank egyik ilyen esetét mesélte el. A banknak ugyanis Ausztriában négycsillagos szállodája van, a legszebb síparadicsomban. A másik oldalon pedig ott vannak a banknál milliós, milliárdos számlát vezető ügyfelek (vállalkozók, önkormányzatok). A bank legjobb ügyfeleinek gyakran ajándékoz teljes ellátásos üdüléseket ebbe a szállodába, hogy meggyőzze őket: érdemes itt tartani a pénzüket. És ez az eset egyáltalán nem mondható kirívónak. Olyannyira nem, hogy például a bank legnagyobb ügyfelét, a székesfehérvári önkormányzatot és annak kilencmilliárdos számláját egy másik, újonnan nyílt kereskedelmi bank csábította át. Az már talán említésre sem érdemes, hogy ama bizonyos másik bank egyik vezetője az előző kormány egyik miniszterének a fia...

A korrupció tehát élt, él és élni is fog, mindaddig, amíg társadalmi rendszerek és bürokrácia létezik. Azonban jelentős különbség van például a tíz évvel ezelőtti és a mai magyar korrupció között. "Az 1988 előtti Magyarországon a fogyasztási cikkek hozzáférhetőségéért dült a harc, ami a hiánygazdaság logikájából következett. A 1990-es évek korrupciója más, mert nincs értelme megvesztegetni az eladót, a hivatalnokot, hogy jobb hűtőszekrényt adjon, előbb juthass telefonhoz, autóhoz. A vagyonszerzésért folytatott korrupció 1989 után szakadt rá az országra, ezt az évtizedet ez határozza meg." (Kéri László politológus) A rendszerváltáshoz vezető hosszú átmeneti szakaszban (1989-1998, a legutóbbi választásokig) hatalmas vagyoni, társadalmi és erkölcsi anomáliák születtek, hiszen kormányok jöttek, mentek, állandóan változtak a viszonyok és a közben a jogrend kiformalódása igen lassan ment végbe. Maga a kormányzat sem tudta egységes elvek szerint működtetni azokat a szervezeteket, amelyeknek a nagy tranzakciók, mint például a közbeszerzéseket kellett volna szabályozniuk. Ez az időszak annak a típusnak kedvez, amelyik sokkal mozgékonyabban, leplezetlenebbül érvényesíti érdekeit. Úton-útfélen korrupciónak nevezünk sok mindent, ami nem is az. A korrupció megítélésénél jellemző, hogy mindenki leginkább a saját országát tartja korruptnak. Ha megkérdezzük egy dán vagy egy hollandot (ahol a korrupciós indexek a legmagasabbak), el fogja mondani, hogy az ő hazája miért korrupt. Nem létezik olyan társadalom, ahol ne hivatkoznának rá. Erre utal az a tény is, hogy a korrupciónak rengeteg hétköznapi, hivatalos és félhivatalos megnevezését ismerjük. Elég csak megemlíteni a protekciót, a lobbizást (?), a jattot, a paraszolvenciát, a panamát, a megveszthetőséget, a megkenést, az erkölcsi züllést, csúszópénzt, sápot: ezek a kifejezések mind-mind a korrupció égisze alá vonhatóak. Általában akkor is korrupciót emlegetnek, ha valami nem úgy történik, ahogy "történnie kéne".

A korrupció ott élénkebb, ahol szűk a társadalmi keresztmetszet. Az államszocializmus valóságos televénye volt a korrupciónak, mert ott a banán is "szűk keresztmetszetnek" számított. Ha megjelenik a piac, és oldódnak a bürokratikus elosztási formák, a korrupciónak ez a formája eltűnik. A nyitott piac nem kedvez a szűk keresztmetszeteknek. Létezhetnek olyan gazdasági összefüggések, amelyek között egyszerűen "nem éri meg" korrumpálódni. Hosszabb távon nekünk is csak az lehet a célunk, hogy elérjük azt a szintet, hogy már ne legyen érdemes korrumpálódni és a tisztességes út is kifizetődő legyen. Az államszocialista rendszer felbomlása után a korrupció új formája jelentkezett. A szocialista értékrendre mintegy rátorlódtott a "vadkapitalizmus", a tökélfelhalmozás, a gátlástalan vagyon- és tulajdonszerzés értékrendje, amely megzavarta az átlagembereket és ebben a zűrzavaros átmeneti időszakban az járt jól, aki gyorsabban (és gátlástalanabban?) alkalmazkodott az új renchez.

Ugyanakkor hiába "sóvárogznak" sokan vissza a Kádár-rendszerhez, hiszen a maga módján az egész nomenklatúra még sokkal korruptabb volt, mint a jelenlegi demokrácia, nem is beszélve arról, hogy most megvan az esély a közéleti tisztaság növelésére. A szocializmus igen sok hazugságra és ezáltal korrupcióra épült. A korrupció legszembevetőbb, "legdurvább" formája maga a párttagság volt, amely nem elégséges, de ugyanakkor lényegében (hangsúlyozom, nem minden esetben) szükséges feltétele volt bizonyos javak és pozíciók eléréséhez. De e mellett, hogy hétköznapi megnyilvánulásokat is megemlítsünk, ott volt a telefon, a lakáskiutalás, az autóhoz jutás stb. Mindez korrupttá tette az egész rendszert.

A rendszerváltást megelőző időben a pártfunkcionáriusok kezdtek rájönni arra, hogy a gazdagság többet ér bármilyen pozíciónál. Ezután már csak az számított, hogy ki tud gazdag lenni. Aki jókor és ügyesen lépett, megfelelő kapcsolatai voltak, az könnyen és jól tudott váltani. A rendszerváltás egyik jelentős mozzanata az állami vagyon magánosítása, más néven a privatizáció folyamata volt, amely elindította a korrupció új formáját, amely a vagyonszerzést tűzte ki céljául. Ezt a folyamatot nagyban segítette a törvényi viszonyok rendezetlensége, az újdonság és a még ki nem alakult etikai viszonyok. De még így is meglepő, hogy a különböző külföldi gazdasági szakértők a magyar privatizációt a régióbeli magánosítási folyamatban még így is a legtisztességesebbnek és a leghatékonyabbnak tartják.

Ugyanakkor a társadalom nagy része még a mai napig nem képes ilyen tárgyilagosan elfogadni a privatizáció folyamatát és a korrupció jelenlétét. Márpedig a privatizáció lényegében már befejeződött. A továbbiakban különböző fehérvári emberek mondják el a véleményüket arról, hogy ők miként látják a helyzetet (korrupció, közéleti tisztasága, privatizáció stb.).

Egy magát megnevezni nem kívánó fehérvári nyugdíjas a következőképpen látja a helyzetet: "Abban nem látok semmi kifogásolnivalót, ha az emberek szépen gyarapodnak. Ugyanakkor többször is olvastam már arról, hogy nálunk micsoda milliárdos úrgazdagok vannak. Kérdezem én: vajon ilyen fokú elszegényedés mellett, amikor a középréteg egyre szélesebb rétege kerül a létminimum küszöbének közelébe, megengedhet-e egy szűkebb csoportnak, hogy mamutjövendelmekhez jusson ügyeskedés révén, a korrupció segítségével? Ellenőrizte-e, ellenőrizi-e őket valaha is valaki? Vagy ott van a Sz... úr az előző kormánypártból, aki köztudomású, hogy milliárdokat lopott. Őt mért nem csukják le 10-20 évre? Nagyon megérdemelné. A korrupció megfékezését talán majd az új kormány alatt meg lehet valósítani valamennyire, azonban Orbánéknak mindenképpen erős és magas szintű érdekcsoportokkal kell szembenéznük, ráadásul az előző kormány áthúzó kötelezettségvállalásai is megkötik a kezüket. Az új kormány még nem korrumpálódott, úgy vélem, mindenképpen meg kell adni az esélyt nekik is. Nem is annyira a saját helyzetem izgat, hanem inkább a gyerekeim és az unokáim."

Ávár István vállalkozó: Az üzleti életben tevékenykedve én is rendszeresen találkozom a korrupcióval. Ennek a legáltalánosabb formája, amikor valaki egy üzlet megszerzéséért apró "ajándékkal" kedveskedik a megrendelőnek, vagy a megrendelést intéző személynek. Itt azonban nem beszélhetünk egyértelmű korrupcióról, hiszen van, hogy csak a kedvességét köszönöm meg, és van, amikor valakinek az irodáját kell berendezni egy nagyobb megrendelés reményében.

Kovács Valéria, operátor: Sajnos valóban olyan világban élünk, ahol a korrupció, esetenként a protekció elengedhetetlen feltétele az előbbre jutáshoz. Úgy gondolom, hogy ezt mindenképpen helyre kellene tenni, különben teljesen elszabadulhat a pokol. Az emberek elvesztik erkölcsi tartásukat, a tisztességbe vetett hitüket, a társadalom értékrendje hamissá válhat.

Horváth Aranka, tanuló: Én leginkább az iskolai bejutásról tudok beszélni, hiszen magam is gimnazista vagyok. Elvileg a megye legjobb gimnáziuma járok, ahová a felvételizőknek nehéz felvételi vizsga után lehet bekerülni. Ehhez képest több

olyan diákot is ismerek az évfolyamomon, akik később jöttek át az iskolánkba, gyakran egészen gyenge iskolából, miután a vállalkozó apuka jelentősebb összeggel támogatta az iskola alapítványát. Szerencsére azonban nem ez a meghatározó, de protekció mindenképpen van. Nem is beszélve az osztályozásokról...

Tóth Zsuzsanna, vállalkozó: A jelenlegi adóterhek mellett vállalkozóknak nem nagyon tudnak másképpen boldogulni, csak ha megkeresik a kiskapukat. Többnyire az élet kényszeríti ki a kiskapuk megtalálását. A korrupció általában akkor jön szóba, ha valami nagyobb dolog történik, de megvan a kisemberek szintjén is. Főleg akkor, ha a korrupció címszó alá veszem a protekciót is, ha már ilyen sok mindent elbír a széles háta. E szerint korrupció lehet az is, ha valaki a gyermekét akarja egy jobb iskolába elhelyezni, vagy ha munkahelyet keres neki. A másik ok, ami miatt az emberek belemennek tisztátalan dolgokba: a pénzszerzés. Tudom, hogy nehéz meghúzni azt a határt, ameddig még érdemes elmenni egy-egy üzlet megszerzéséhez, azonban nem a pénz az egyetlen érték.

Egy magát megnevezni nem kívánó hivatalnok véleménye szerint a magyar korrupció az államigazgatás szintjén indul ki, mivel a politikai elit és a feketegazdaság meglehetősen összefonódott. Ez főleg az előző kormányra volt igaz, de félok, hogy a feketegazdaság az új kormányhoz is megtalálja az utat. A privatizáció szükségszerű volt, de sokkal tisztességesebben kellett volna véghezvinni.

A magyarországi korrupció elterjedtségét és tényleges mértékét igen nehéz felbecsülni. Kifejezetten korrupciós jellegű bűncselekmény a tavalyi évben a regisztrált bűncselekményeknek csupán 1 ezreléke. Ami egyrészt jelentheti a korrupció igen szerves beépülését a magyar gazdasági és politikai életbe, de ugyanakkor némi pozitívumot is jelent a visszaélések felszínre kerülése, hiszen azt jelzi, hogy a független szervezetek és a korrupció-ellenes bizottságok igen jól működnek.

Megoldási kísérletek

"Mint ahogyan lehetetlen nem megízlelni a mézet vagy a mérget, ami valakinek a nyelve hegyén van, ugyanúgy lehetetlen annak számára, aki kormányzavakkal gazdálkodik, nem megízlelnie legalább egy kicsit a királyi gazdagságát" (Kautilja). Ezt az idézetet használta fel az 1993-ban alapított Transparency International nevű civil szervezet. A korrupció a kelet-európai országokban elég mélyen gyökerezik a társadalomban, és bár a különböző magyar kormányok minden erőfeszítést megtettek annak érdekében, hogy ezt a jelenséget visszaszorítsák, még a szakemberek megítélése szerint is rendkívül sok tennivaló maradt ezen a téren a jövőt illetően is. Ugyanakkor nem lehet elmenni egyetlen mondattal a jelenség mellett, mondván, hogy egész Kelet-Európában és Közép-Európában a korrupció általános jelenség. A legnagyobb probléma Magyarországon és a magyar társadalomban, hogy a társadalomnak ez az erkölcsi szövete kezd szétmállani, nem csekély mértékben eme jelenségek következtében. A mai magyar társadalmat tehát mindenképpen etikusabbá kell tenni.

Tapasztalataink szerint sokan úgy tartják, hogy a jelenlegi magyar társadalom nem etikus, bár hozzá kell tennünk, hogy szerencsére ez a kép fokozatosan javul az emberekben. Meglehetősen érdemes és érdekes volt elbeszélgetni egy magát megnevezni nem kívánó olyan értelmiséggel, aki jelenleg kisvállalkozóként tevékenykedik: "Korrupció, kisistű ügyeskedés, egymás lépten-nyomon történő becsapása, adócsalás, okirat-hamisítás, szélhámoskodás jellemzi az országot. Így egy társadalom nem fejlődhet, ezt az állapotot meg kell szüntetni. Felelős emberekre van szükség, a szónak a valódi értelmében. A felelős ember az, aki megszerezte a tudást, a gyakorlatot ahhoz, hogy előre lássa mi fog történni. A felelősség visszaállítása nem lesz egyszerű, mert ma rendszerint hiányzik a tudás arról a bonyolult társadalomról, amelyben élünk. Nem tudnak eleget társadalmunkról a felelős politikai és államigazgatási posztokat betöltők, a vállalkozók, a munkások, a parasztok, a cégtulajdonosok, az áruházi eladók stb. Nemcsak engem nem érdekelnek a történelmünkben rejtőző magyarázatok: a világ többi országa sem kíváncsi rá. A világot a jelen állapot és a jövőnk izgatja: ha azt vonzóknak találják, befogadnak, ha nem, elutasítanak."

A korrupció megszüntetésének egyik legjobb és legegyszerűbb eszköze a nyilvánosság, hiszen a korrupciós esetek elkövetői semmitől sem tartanak jobban, mint hogy visszaéléseiket a széles nyilvánosság is megismerje. Éppen ezért fontos, hogy a sajtó független és szabad legyen. A média magánkézbe kerülése esetén kevesebb lesz a politikusok ráhatása a sajtóra. Az ország helyzete annál jobb, minél kisebb a politikusok közvetlen gazdasági hatalma. Az egyik állomás tehát a hatalom és a gazdaság szétválasztása.

Magyarországon jelenleg az adómértékek lehetetlenül magasak, ez nemcsak csalásra csábít, hanem azt jelenti, hogy sok üzletágban - ahol a csalás uralkodóvá vált - ma már csalás nélkül nem is lehet a piaci porondon megmaradni. Tömegével váltak és válnak tehát az emberek adócsalóvá egyszerűen a megélhetésükért vívott kenyérharcban. Ennek demoralizáló, általános etikát rontó hatása mérhetetlen károkat okoz. Az elkövetkező évtized egyik legfontosabb feladata lesz ennek a megtisztulási folyamatnak a véghezvitele Magyarországon.

A székesfehérvári Önkormányzat minden egyes hónapban 60 millió forintot oszt szét a rászorulóknak között. A korrupció megakadályozása érdekében mindenféle bonyolult kritériumok alapján kapják meg ezek az emberek a támogatásukat. Ha valaki megfelel a kritériumoknak, akkor azonban automatikusan jár neki a támogatás, függetlenül attól tesz-e bármit is, hogy sorsa jobbra forduljon. Több olyan hangot is hallottunk, akik helytelenítették a jelenlegi módszereket és pénzbeli segély helyett különböző utalványok bevezetését tartanák célszerűnek: lakbér-, étkezési-, ruha-, oktatási-, közlekedési- és egyéb utalványokat, amelyeket csak szigorúan ellenőrzött (pályázaton odaítélt) boltokban, szolgáltatóknál válthatják be személyesen, és csak a megadott célokra. Az elgondolás helyességét nem a mi feladatunk megítélni, bár az hozzátesszük, hogy egyelőre némileg nehézkes lenne ennek az ötletnek a megvalósítása például Székesfehérváron.

Csoportunk szerint nagyobb jelentőségű lehetne a jogi szabályozás fejlesztése, vagyis törvényt kellene alkotni a közbeszerzésekről, szigorú összeférhetetlenségi szabályokat kellene alkalmazni az állami megrendelések feladójának esetében, s átláthatóvá kellene tenni a privatizációt. Ha mindez megvalósul, a privatizációs döntéseket a későbbiekben például nem lesz elég annyival indokolni, hogy "a beérkezett ajánlatok közül ezt találtuk a legjobbnak.". Fontosnak tartjuk a nyilvánosság megvalósítását, vagyis a megkötött szerződések tartalmának pontos ismeretét, amennyiben az nem tartalmaz olyan információkat, amely üzleti titkokat sértene. Az ilyen irányú döntésről saját hatáskörben ne dönthessenek.

A különböző szervezetek, csoportok és egyének más-más módon próbálják a korrupciót megelőzni, illetve visszaszorítani. Az alábbiakban ezekről a kísérletekről lesz szó, arról, hogy ki mit és hogyan tett a korrupció ellen, legyen szó akár fehérvári, vagy máshol meghozott döntésről.

A Legfőbb Ügyészség által a gazdaságvédelem területén tett intézkedések:

- közbeszerzésekről szóló törvény megalkotása megteremtette - többek között - a korrupció elleni küzdelem egyik fontos jogszabályi feltételét
- az államháztartás pénzeszközeinek ésszerűbb felhasználását, a korrupció elleni küzdelem egyik
- jogszabályi előfeltételét a biztositó, a közbeszerzésekről szóló tv. megalkotása
- hivatali korrupciót vizsgáló csoport

A tavalyi évben nagy botrányt kavart Budapesten a városházán kipattant közbeszerzési botrány. A főpolgármester 1997.

szeptember 15-én azt a bejelentést kapta, hogy a közbeszerzési és beruházási ügyosztály hat alkalmazottja korrupcióval gyanúsítható; összesen 950 ezer forintot osztottak szét egymás között. A főpolgármester azonnal kezdeményezte az ügy kivizsgálását, majd a korrupciódótt közalkalmazottakat azonnali hatállyal elbocsátották. Az ügy természetesen nagy vihart kavart, nem is beszélve arról, hogy sokan egyéni pártpolitikai érdekeik érvényesítésére akarták kihasználni az esetet. Demszky Gábor főpolgármester az öt támadóknak a következőt nyilatkozta:

Sorolni lehetne, milyen fontos ügyek dőltek el kisebb és nagyobb stílu umbuldák segítségével urambátyámok és illetékes elvtársak hátsó szobáiban. A korrupció él a demokráciában is. A rendszerváltást követő években az állami vagyon újraelosztása volt a korrupció által legveszélyeztetettebb terület. A gazdasági rendszerváltás azonban lényegében lezárult. Ezzel párhuzamosan megindult a gazdasági fellendülés is, és a korrupció új alakban jelent meg. Ma a Fővárosi Önkormányzat az ország második legnagyobb beruházója. Szoros verseny alakult ki megbízásaink elnyeréséért. Vannak azonban, akik ki akarják kerülni a szabályokat. Főpolgármesterként olyan politikát és jogalkotást szorgalmazok, amely minimalizálja a korrupció lehetőségét, nem fordít háttat a jogbiztonságnak és nem bénítja meg a város egészséges működését. Ennek szellemében készítettük hatpontos korrupcióellenes tervünket. Nem állítunk minden munkatársunk mellé ellenőrt, továbbra is bízunk a köztisztviselőkben, és nem gondoljuk azt, hogy a politikusoknak kell dönteniük a leginkább szakmai kérdésekben. Ezt a fővárosi képviselők többsége hasonlóan gondolja. Ezért a frakciók közös tervezetet készítettek. Ez figyelembe veszi az általam javasolt hat pontot éppúgy, mint az ellenzéki pártok javaslatait. A korrupcióellenes előterjesztés hatpárti konszenzussal készült el. A cselekvési pontokat a következőképpen határoztuk meg:

Olyan közbeszerzési főrevizor vagy "ombudsman" kinevezését készítjük elő, aki minden beruházási ügyet megvizsgálhatja, illetve akihez bárki panasszal fordulhatna. A főrevizor a közbeszerzési eljárások bonyolítása során bármikor jogosult lenne panaszok fogadására és kivizsgálására. Mindez azt biztosítja, hogy minden pályázó, amennyiben gyanúval él, már az eljárás közben is vizsgálat megindítását kezdeményezhesse. A főrevizor a beruházások dokumentációiba betekinthet, vizsgálódhat, illetve vizsgálatot kezdeményezhet majd.

A Főpolgármesteri Hivatal biztosítja az "ombudsman" számára a feltételeket ahhoz, hogy az általa vizsgálni kívánt feladatokhoz saját megítélésének megfelelően megszervezhesse mindenkori munkájának - hivattól és pártoktól független - szakmai háttérét.

A főpolgármester felkérte a főjegyzőt, hogy haladéktalanul indítsa vizsgálatot annak felderítésére, hogy a közbizonyt érintő döntéseket előkészítő hivatali mechanizmusban hol található olyan rés, mely a visszaélést lehetővé teszi, vagy az ellenőrzést megnehezíti.

Tovább folytatjuk a Közbeszerzési Ügyosztály szakmai megerősítését, és mihamarabb új vezetőt keresünk. A közbeszerzési döntések előkészítését csak a területhez értő szakemberek végezhetik! Mi, politikusok, nem vindikálhatjuk magunknak azt a jogot, hogy fűtés korszerűsítésről, gép-műszer beszerzésről vagy tisztasági festésről szakmailag megalapozott javaslatot készítsünk.

Változtatni kívánunk a beruházások elbírálásának jelenlegi rendjén is. Vizsgáljuk annak lehetőségét, hogy a jövőben a közbeszerzési pályázatok eredményhirdetését követően nyolc napot biztosítsunk az esetleges panaszok benyújtására. Azért, hogy a közbeszerzési tanács számára lehetővé tegyünk a döntések felülvizsgálatát és ezzel megelőzzük az azonnali szerződéskötés miatt felmerülő az esetleges jogvitákat.

Az önkormányzati törvény előírásainak megfelelően meghagyjuk a Pénzügyi Bizottság ellenőrző szerepét. Az ellenőrző albizottságot továbbra is ellenzéki politikus vezeti majd és minden frakció egy-egy tagot delegál. Ha az albizottság igényli, gondoskodunk fokozott szakmai megerősítésükről.

Az intézkedési tervhez Demszky a következőket tette hozzá: "Mint eddig, úgy ezután is nyilvánosságra hozunk minden olyan ügyet, ahol bármilyen aggály felmerül. Olyan főrevizort vagy ombudsmant nevezünk ki, aki tőlünk függetlenül is megteheti ezt. A főrevizor... minden beruházást megvizsgálhat. Célnk ezzel az intézkedéssel sem az volt, hogy újabb bürokratikus intézménnyel nehezítsük a beruházások menetét. Tisztában vagyunk vele, hogy a korrupciót sem tudjuk megszüntetni. A korrupció feltárásának esélyét azonban sikerülhet megnövelnünk. A politika feladata az, hogy nyilvánvalóvá tegye: nem éri meg korruptnak lenni, és a bűnösöknek számolniuk kell az igazságszolgáltatással."

Szerencsére városunkban és megyénkben nem nagyon hallani a közbeszerzési korrupcióról, amit örömmel konstatáltunk. Mindez annak ellenére igaz, hogy általában a vidékiek súlyosabbnak látják a korrupció elterjedtségét és mértékét, mint fővárosi lakosaink. A közbeszerzési korrupció kapcsán egy székesfehérvári hivatalnokot megkérdeztünk. A Kovács úr (nevezük mondjuk így a hivatalnokunkat), aki egyébként vállalkozó és a Fejér Megyei Kereskedelmi és Iparkamara etikai bizottságával is kapcsolatban áll, a következőket mondta: "Határozottan kijelenthetem, hogy megyénkben a fővárosinál jóval kevesebb pénzből beruházó önkormányzatok működési mechanizmusa, társadalmi kontrollja és a saját maguk által megalkotott közbeszerzési rendeletek lehetetlenné teszik nagyobb veszteséges ügyek kialakulását. Városunkban több olyan bizottság és döntés-előkészítő szerv is működik, amely az ilyesfajta visszaéléseket hivatott kiszűrni. Mindemellett a közbeszerzési bizottság és a pénzügyi bizottság munkája és működése is igen jól elkülöníthető, aminek fontosságát gondolom nem kell külön magyaráznom. A Fejér Megyei Kereskedelmi és Iparkamara ideiglenesen már elfogadott egy etikai kódexet, melynek véglegesítésén folyamatosan dolgozunk. Etikai szempontból nyilvánvaló, hogy a legjobb teljesítmény joggal várható el azoktól a cégektől, amelyek a közpénzek felhasználására pályáznak. Hogy ez valóságga is váljon, elsőként a gazdaság etikai intézményrendszerének felzárkózása szükséges."

Ha már szó volt megelőzésről, törvényi szabályozásról, egyéni véleményekről, akkor már csak az van hátra, hogy néhány szót szóljunk a Transparency Internationalról (TI), a korrupció-ellenes harc 1993-ban alapított világméretű civil szervezetéről. A TI legfőbb feladatának a világméretű korrupció visszaszorítását tartja a világ mintegy 70 országában, ahol szervezete van. Rövid előéletére tekintettel a TI még sem közismertségben, sem támogatottságban, sem eredményességét tekintve nem veheti fel a versenyt jelentős civil szervezetekkel, ám lehetséges, hogy ez a jövőben sem lesz másképp. A TI "harcos stratégiája": a rendszereket kívánjuk átalakítani, nincsenek eszközeink arra, hogy rendőrséggként vagy igazság-szolgáltatásként viselkedjünk, ugyanakkor nagyon támogatjuk az újságírókat az ilyen jellegű tényfeltárásban. A TI nemzetközi szervezetét számos szervezet és óriásvállalat támogatja, azonban a TI még azt sem ellenőrzi, hogy ezen cégek maguk mennyire tartják be a tisztességes verseny szabályait. A szervezet magyar tagozata 1996 novemberében alakult. Jellemző azonban a szervezetre, hogy nem annyira ismeretsége, mint inkább tagjainak elismertsége adja hírnevét. A magyar tagozatot alig tucatnyian alapították, elnökének pedig Vadász Pétert, a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének elnökhelyettesét választották meg. A nemzetközi TI mellett működő tanácsadó testületnek tagja Németh Miklós volt miniszterelnök, az EBRD alelnöke is. A Soros Alapítvány a tavalyi évben mintegy 16 millió forinttal és egy önálló weboldal (www.c3.hu/tihun) létrehozásával támogatta a szervezetet. A TI ebből a pénzből egyetemeken, kollégiumokban tartott előadásokat, átvilágította a fővárosi önkormányzat jogrendjét, valamint lefordította a TI-kézikönyvet, amely a korrupciót a demokráciára leselkedő veszélyek legfőbb forrásaként elemzi. A TI szerint a korrupció leginkább az állam által döntéshozatalilag befolyásolható területeken jelentkezik. Ezen területek: a közbeszerzés, az építési, bányászati tevékenységek engedélyezése, a közigazgatás, a jövedelembehajtás,

valamint a kormánykinevezés.

A TI azon törekvéseit, hogy minden országban sújtsa a külföldön korrumpálókat, ez idáig nem fogadta széles körű nemzetközi lelkesedés, hiszen például a nyugati konkurens esetleges magyarországi veszteségei miatt háborgó hazai cégek sem igen lennének hívei ilyen drákói szabályoknak, amikor saját piacaikat "építik" mondjuk a FÁK-országokban. A korrupció elleni küzdelemben a szervezet fontosnak tartja, hogy a kormányok civil szervezetekkel összefogva hozzájáruljanak a "tisztesség szigetéhez". Az elképzelés szerint az üzletkötések egész menetét a tenderkiírástól kezdve a leszállításig egy, az ügylet dokumentációjába teljes betekintést nyújtó civil szervezetnek kellene felügyelnie.

Az avantgárd kísérletek mellett a TI a hagyományos korrupcióellenes módszerekre is kitér. Ajánlja például a közhivatalnokok tisztességes megfizetését, valamint azt, hogy állami tisztviselő ne járjon pártgyűlésekre. A vállalatokat viszont arra figyelmezteti, hogy a becstelenség könnyen válik az üzleti kultúra részévé: a piaci sikerekért mindent bevetni hajlandó cégek vezetői egy szép napon azzal találják szembe magukat, hogy alkalmazottaik saját cégüket is meglopják. "A leghatékonyabb eszköz azonban a nyilvánosság bevonása" - hirdeti a TI.

Úgy tűnik tehát, hogy a korrupció elleni harc nem eleve vesztes küzdelem, hanem van remény a visszaszorítására. A korrupció elleni küzdelem csak a kormány, a közhivatalok, az üzleti körök és a civil szféra együttes fellépésével vezethet eredményre. A TB-önkormányzatok tisztázatlan állapota (az állampolgár nem tudja, hogy mire és mennyit fizet, és ezekért a befizetett összegekért mi járna neki), a közhivatalok működésénél (TB, APEH, önkormányzatok) a túlbujázó bürokrácia, az átláthatatlan ügymenet és a korrupciós híresztelések mennyisége rontja nemzetközi megítélésünket. Fontosnak tartanánk, ha minden területen személyes elhivatottságú, szakértő és tisztakezű hivatalnokok működne. Hogy ehhez szükséges-e a TI által szorgalmazott magasabb kereset, azzal nem feltétlenül értünk egyet, hiszen a hiba gyakran a fejekben van. A másik oldalon ugyanakkor jellemző, hogy a vállalkozók többségét zavarja a közigazgatásban elharapózott korrupció, a kormányzati és az önkormányzati döntések esetenkénti gyanús motívuma.

A kérdőíves felmérés

Tényfeltáró kutatásunk során a riportok elkészítése és a szakirodalom átböngészése mellett a saját kérdőíves felmérések elkészítése által felvázolt helyzetleírásokra támaszkodhattunk. Kutatásaink során 208 embert kérdeztünk meg városunkban (bevásárlóközpontok mentén, iskolákban, Piac téren). A kérdőívek kitöltése biztosította a névtelenséget, és megpróbáltuk kerülni az olyan kérdéseket, amelyek megválaszolása esetleg kellemetlen lenne a megkérdezettnek. Kérdőívünkben a népesség különböző szegmenseinek a témában való jártasságát, a korrupció megítélését vizsgáltuk. Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy későbbi kutatásainkat és lényegében ezen tapasztalatokra alapozva készítettük.

A válaszadó 208 személy között 117 nő volt, ami azt jelenti, hogy arányuk 56,25%. A férfi válaszolók száma 91, így arányuk 43,75%.

A válaszadók kor szerinti megoszlása igen egyenletesnek mondható. 56 személy volt 20 évesnél fiatalabb (26,9%), 60-an voltak 20-39 évesek (28,8%), 46-an 40-59 évesek (22,1%), a legidősebbek pedig 46-an voltak (22,1%).

A válaszadók legnagyobb többsége középiskolai végzettséggel rendelkezik (110 fő, 52,9%). Őket követik az értelmiségiek 52 fővel (25%), majd a szakmunkásképző intézetet végzetek (35 ember, 16,8%) és a 8 általánost végzetek következnek (11 fő, 5,3%).

A korrupció fogalmának meghatározásával - mint ahogy azt várni lehetett - az értelmiségieknek volt a legkevesebb gondjuk. Az értelmiségieknek mintegy 98%-a tudta helyesen megfogalmazni a korrupció fogalmát. Ez esetünkben - konkrét számokban kifejezve - csupán egy embert jelent. A középiskolai végzettséggel rendelkezők mintegy 90%-a használta helyesen a fogalmat, a szakmunkásoknál pedig csak 46% ez az arány, a 8 általánost végzeteknél pedig 25%. Ez az arány már elgondolkodtató. Súlyozottan összesítve a válaszokat, a válaszadók mintegy 82%-a tudta helyesen meghatározni a korrupció fogalmát (171 fő). Kérdőíves kutatásunkban leginkább a végzettség és a korrupció erős korrelációs kapcsolatára kívántunk rámutatni, ami főként az ötödik és a hatodik kérdésekre adott válaszok alapján tükröződik. Az ötödik kérdés első része az volt, hogy a megkérdezettek mennyire tartják elterjedtnek a korrupciót Székesfehérváron. Az "összátlag" 3,46 lett, ami azt jelenti, hogy az emberek inkább korruptnak tartják a várost. Itt is és a későbbi válaszoknál is jól látszik, hogy az értelmiségiek a legpesszimistábbak. Fehérvár "korrupciós indexe" az értelmiségiek szemében 4,3, ami nagyon magas arány. A középiskolai végzettségűeknél ez az index 3,3, a szakmunkásoknál 3,1, a legoptimistábbak pedig a 8 általános végzettségűek 2,3-as átlaggal. Hozzá kell azonban tennünk, hogy az alacsonyabb végzettségűeknél lefelé haladva egyre nagyobb volt azok aránya, akik nem is igazán tudták mit kezdeni a kérdéssel, hanem vagy nem is válaszoltak semmit, vagy pedig aránytalan számot mondtak.

Az ötödik kérdés második része az volt, hogy az országot általánosságban mennyire tartják korruptnak a megkérdezettek. Itt valamivel alacsonyabb osztályzat született, ami azonban még mindig meghaladja a 3-as szintet: 3,21. Itt is ugyanaz a tendencia érvényesült, mint az első résznél, itt is szintén az értelmiségiek voltak a legpesszimistábbak, akik 3,9-es értéket adtak. A középiskolai végzettségűek 3,1-re taksálták az országot, a szakmunkások 2,8-ra, a 8 általánost végzetek pedig 2,4-re. Mindez igazolja a TI felmérését, miszerint Magyarország a "közepesen korruptnak" mezőnyébe tartozik, bár a TI felmérésének 5,18-as átlaga inkább a pozitív vég felé, míg a mi felmérésünk kissé inkább a negatív vég felé hajlik el.

A kérdés harmadik része megdöbbentett minket. Székesfehérvár lakossága ugyanis nagyon sötét színekben látja Budapestet: 4,2-es indexe igen rossznak mondható. A három index közül ez az egy haladja meg jelentősebben a 4-es osztályzatot. Külön elkeserítő az értelmiségiek 4,7-es (!) minősítése, ami azt jelzi, hogy cselekedni kell. Ez az érték már egymaga alátámasztja azon megoldási javaslatpontunkat, miszerint a korrupció elleni harc egyik legjobb fegyvere a nyilvánosság. Hiába vannak ugyanis a korrupcióellenes intézkedések, ha az ország nagy része nem érzi a helyzet javulását. A középiskolai végzettségűeknél is 4 fölött van ez az átlag: 4,2. Csupán a szakmunkásoknál (3,6) és a 8 általánost végzeteknél (3,4) megy ez az index 4 alá. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy elsősorban az értelmiségiek és érettségizettek csoportja az, amelyik leginkább járta és kérdésben.

Napjainkban egy sikeres embernek meg kell legyen a képessége a kikapuk megtalálásához és kihasználásához. Ezt most már biztosan kijelenthetjük. Válaszadóink ugyanis döntően egyetértettek ezzel a kijelentéssel és 4,66-ra osztályozták. Nagyon magas az értelmiségiek helyeslése ezzel a kérdéssel kapcsolatban: az ő osztályozó füzetecskéjükben 4,8-as átlag szerepel e tárgy mellett, a középiskolai végzeteknél 4,7, a szakmunkás végzettségűeknél 4,3, a 8 általános végzettségűeknél pedig szintén 4,8. Kutatásunkban csupán a végzettség korrelációt vizsgáltuk. Néhány szóval most kitérünk az egyéb összefüggésekre is: a férfiak valamivel romlottabbnak látják az országot, mint a nők, az öregebbek, mint a fiatalabbak. Azonban a különbségek számunkra nem voltak meggyőzőek. Érdekes összefüggés, hogy a válaszadók annál korruptabbnak látták az országot, minél magasabb osztályzatot adtak a hatodik kérdésre. A kapcsolat itt volt a legszorosabb.

Mindent összegezve biztosan állíthatjuk, hogy van még mit tennünk a munka frontján. Sokat kell munkálkodnunk azon, hogy a

kis- és közemberek ne csak a gazdasági mutatók szerint éljenek egyre jobban, hanem ott belül is. Hiába a gazdag ország, ha a lélekleben keserűség van. Úgy nem lehet örülni. A rendszerváltást úgy kell befejezni, hogy annak ne 10 000, hanem 10 000 000 győztese legyen.

Hajléktalanok Magyarországon

Bézi Imre, Dalmi Péter, Fülöp Krisztián, Kiss Bernadett, Pluhár Szilvia, Rabcsánszki Laura Lúcia, Vona László

A hajléktalanság és ennek problémája az utolsó évtizedben vált valósággá hazánkban. Talán ennek következménye, hogy kissé értetlenül és sokszor tehetetlenül állunk e probléma előtt.

Az 1989-90. év fordulóján bekövetkezett rendszerváltás következtében kialakult hazánkban a szabad piacgazdaság, megnyíltak a határok; bankok, külföldi társaságok vetették meg lábukat hazánkban, kialakult a demokrácia. Ez az elmúlt 10 év távlatából biztos fejlődésnek tekinthető az előző szocialista rendszerhez képest, de sajnos vannak ezen folyamatnak negatív vonatkozásai is.

Az állami, nagy mamutvállalatokat megszüntették, privatizálták, az embereket pedig tömegesen elbocsátották. Így volt például a nehéziparban, bányászatban, az építőiparban, a ruhaiparban. Megszűnt az ország legnagyobb felvevőpiaca, a Szovjetunió. Sokan megismerkedtek a munkanélküliséggel, a hajléktalansággal. A problémák egyszerre zúdultak a nyakukba, és sokan megroppantak a terhek alatt.

A hajléktalanok száma hazánkban és a világban egyre növekvő tendenciát mutat. Manapság a városok képéhez már hozzátartozik a hajléktalanok, a tető nélkül maradt emberek látványa. Egyes felmérések szerint Budapesten található a legtöbb hajléktalan, s számuk mintegy 20 000 fő. Ez a szám Debrecenben, az ország második legnagyobb városában kb. 1500-2000 fő. Pontos számot nehéz mondani, ugyanis csak töredékük az, aki valójában regisztrálva van. A hajléktalanok főképpen városban, vagy város környékén élnek, ugyanis itt a legkönnyebb a mindennapi élelmet megszerezni. Vidéken azért sem jellemző a hajléktalanság, mert a tehetősebb gazdák mezőgazdasági, vagy más idénymunka végzéséért szerény hajlékot biztosíthatnak nekik.

A hajléktalanok csoportjai

(Iványi Gábor Hajléktalanok című könyve alapján)

Ha seregszemlét tartunk a hajléktalanok hatalmas hada felett, négy csoportra oszthatjuk őket. Az egyik zászló alatt a gazdasági struktúra átalakítása következményeként utcára kerültek menetelnek. A veszteséges vállalatok felszámolása következtében először az alacsonyabb iskolai végzettségű, érdekeit gyengébben érvényesítő munkásréteg került az utcára. A hatvanas években kezdték csöveseknek nevezni őket, a köznyelv szerint ma hajléktalanok. De itt sorakozik a második hadtest, amelyben az általános elszegényedés áldozatait találjuk. Jövedelmük elértéktelenedett, nem is álmodhatnak róla, hogy lakást vásároljanak, vagy építsenek maguknak.

A harmadik csoportot a "kedvezőtlen társadalmi folyamatok" áldozatai töltik meg. Magyarországon még mindig növekszik a válások száma, évi 25 000 házasság bomlik fel, ez 25 ezer potenciális hajléktalant jelent, hiszen döntő többségük nem tudja megoldani a lakhatást, a lakások megoszthatatlansága miatt.

Vessünk egy pillantást a negyedik oszlopra! Hiányos és túlterhelt az intézményrendszer. Ma azt lökik a hajléktalan-ellátásba, akinek eltérő, nehezen kezelhető a magatartása, vagy helyhiány miatt, nem fér bele a szociális ellátórendszerbe.

Belügyi Szemle című folyóirat alapján a hajléktalanok esetében két nagy csoportot lehet megkülönböztetni: az "effektív hajléktalanok" és a "hátrányos helyzetűek".

Effektív hajléktalanok

Ők azok, akik az utcákon, köztereken, pályaudvarokon töltik az éjszakát, semmilyen biztos lakhatási megoldással nem rendelkeznek. Összetételük is nagyon változatos. Találhatunk közöttük a halmozottan hátrányos helyzetűeket: volt állami gondozott fiatalokat, szenvedélybetegeket, csöveseket, bűnözőket, elváltakat, kilakoltatottakat, ún. kilépetteket.

Volt állami gondozott fiatalok

A hajléktalannak titulált emberek nagyobbik része életének hosszabb-rövidebb szakaszában az ifjúságvédelem valamelyik szervezetének felügyelete alatt, vagy annak gondozásában állt. Amint azt Radoszláv Miklós írja, a Fővárosi Gyermekek- és Ifjúságvédő Intézet utcai gondozószolgálatának 1990-es évi tevékenységéről "... a gyermekvédelem jelenlegi rendszerének és az utógondozásnak kritikája, hogy a hajléktalan sorsú fiatalok 60%-a volt korábban állami gondoskodás alatt". A nagyvárosokban az 1980-as évek közepéig a nem megfelelően képzett, gyakorlatlan munkavállalók számára is volt munka, sőt, a gazdasági szabályozók a vállalatokat az olcsó munkabérekért foglalkoztatható munkaerő alkalmazására ösztönözték. Az olcsó munkaerőt látták a vidéki munkavállalókban, s az alacsony bért olcsó szálláslehetőséggel egészítették ki (munkásszállások). A Gyermekek- és Ifjúságvédő Intézetek éltek is ezzel a lehetőséggel. Állami gondozottként felnövő növendékeik egy részét még nagykorúságuk elérése előtt munkába állították a nagyvárosokban. Ezt nyilvánvalóan kényszerűségből tették, hiszen a vidék nem tudott munka- és szálláslehetőséget biztosítani számukra, míg ezzel szemben néhány vállalat hajlandónak mutatkozott a szakképzettség nélküli volt állami gondozott gyerekeknek a foglalkoztatására, az elhelyezése a legégetőbb problémák közé tartozott, és tartozik ma is. Nem volt hova menniük 18. életévük betöltése után, mert az intézetben csak nagykorúságuk eléréseig maradhattak, egyedüli lehetőségük a munkásszállás volt. A kényszer tehát, melynek következtében a fővárosba vitték növendékeiket az intézetek, kettős volt: a szállásszerzés és a munkaszerzés kényszere. Arra azonban senki sem gondolt, hogy mi lesz ezeknek a fiataloknak a sorsa a nagyvárosokban. Szakmájuk, életpasztoriatuk nincs, azt sem tudják elviselni, hogy mások határozzák meg és irányítsák életüket. Nehezen tűrik a fegyelmet, a kiszolgáltatottságot. Próbálnak kitörni az "olcsó áru" kategóriából, munkahelyet változtatnak. Van akinek sikerült felemelkednie, a többségüknek azonban nem. Az állami gondozásból szökött fiatalok közül a férfiak 40%-a, a nők 10%-a kerül kapcsolatba az alvilággal.

Szenvedélybetegek

Feltűnően sok a hajléktalanok körében a szenvedélybeteg, kb. 30%-uk keményen alkoholizál, és nem kevés közöttük a narkomán. Jellemzően az első csoportba tartozók a családjuktól, illetve az intézetekből elszökött fiatalok közül kerülnek ki, míg a másik csoportban általában középkorú és idős emberek találhatók.

Csővesek

A csövesek között nagyon sok a fiatalok, akik főleg intézetből szökött állami gondozott. Háromnegyed részük férfi.

Bűnözők

Nem használja a hajléktalanok megítélésének, hogy kiszolgáltatottságukat kihasználva szívesen "csapódnak" hozzájuk a bűnözők. Ez azonban nemcsak egyoldalú dolog. Ugyanis a hajléktalanok között is akad néhány, aki egy-egy bűnözőcsoport közelében keresi és véli megtalálni a biztonságot. Többségük ugyanis hirtelen és váratlanul otthont, egzisztenciát veszített ember, aki nem látja és nem találja a kiutat.

Elváltak, kilakoltatottak

Közéjük tartoznak azok, akik a válást követően lakás, fedél nélkül maradtak, sem egzisztenciálisan, sem mentálisan nem képesek talpon maradni, és valamilyen nem kívánatos devianciába sodródnak, vagy az alkoholizmusban keresnek menedéket. Közéjük tartoznak továbbá a lakbért nem fizetők, illetve az önkényes lakásfoglalók, akiket tulajdonképpen a velük szemben indított hivatalos eljárás tesz, vagy tett hajléktalanná, nem törődve azzal, hogy mi lesz a további sorsuk.

A kilépettek

Magyarországon az utóbbi években létrejött egy olyan csoport, amely a hivatalos társadalommal szemben áll, és filozófiája a punkoktól jól ismert "nincs jövő" jelszavára vezethető vissza. Ez a végletes kijelentés nemcsak a társadalommal szemben álló alternatív közösségek létrehozását, hanem mindenféle közösség felszámolását is célozta. Ők azok a kilépettek, akik tudatosan vállalták a társadalmi lét peremén leélt életet, akik feladták viszonylagosan konszolidáltnak tekinthető megélhetésüket annak ellenére, hogy semmi közük nincs azokhoz, akiket a létminimum alattiság szorított az utcára. Sokféle felfogást képviselnek, megtalálható közöttük a végleges pesszimizmust hirdető darkok, s minden külső keménykedésük ellenére is sokszor az 1960-as évek felfogásával rokonítható metálosok és punkok. Abban azonban mindannyian megegyeznek, hogy nem látnak maguk előtt semmiféle reális jövőképet, jövőtlennek érzik magukat, még akkor is, ha anyagi helyzetük alapján ez elkerülhető lenne. A többi hajléktalannal ellentétben rajtuk nem segíteni kell, hanem megérteni sajátos álláspontjukat.

Az effektív hajléktalanság többnyire átmeneti állapot. Az életformaszerűen hosszabb ideig ilyen helyzetben lévőknél is vannak periódusok, amikor valahol meg tudják húzni magukat - azután újra kikerülnek az utcára. Általában az a jellemző azonban, hogy akik az ún. "veszélyzónából" kikerülnek, és egy idő után ismét megkapaszkodnak valahol, s megint mások kerülnek be az effektív hajléktalanok közé.

Hátrányos helyzetűek

A hajléktalanok között találjuk a folyamatosan eladósodó, elszegényedő családokat, az egyedülálló, alacsony képzettségű nőket és férfiakat, a magasan kvalifikált, de valamilyen okból lecsúszott embereket, a kisnyugdíjasokat, a csökkent munkaképességűeket, akik nyugdíjba vonulásuk alkalmából "ajándékképpen" kerültek az utcára, valamint azokat akik a munkásszállók megszűnése miatt veszítették el szállásukat, és ezzel egy időben gyakran állásukat is. Őket a többiekől az különbözteti meg, hogy a társadalom által meghatározott normákat és értékrendet tartják magukra nézve is kötelezőnek.

A társadalom hozzáállása

A tanulmány elkészítése során felmérést készítettünk a rendezett körülmények között élő emberek körében a hajléktalanságról. Véletlenszerűen kiválasztott 125 ember véleményét kérdeztük meg.

Ön szerint, hogyan válik az ember hajléktalanná?

Az emberek a hajléktalanná válás okait 3 nagy csoportba sorolták:

- Elveszíti családját, lakását (42%)
- Alkoholizmus, felelőtlen életmód. Káros szenvedélyek: alkohol, drog, "Eldorbévolják a házukat." (31%)
- A hátrányos helyzete miatt jut ide. Szegény családból származik, tovább szegényedik, munkanélkülivé válik... (20%)
- Egyéb: baleset, munkakerülés, szerencsejáték... (7%)

Ön szerint, hol és hogyan élnek a hajléktalanok?

Az embereknek van egy kialakult, szilárd elképzelésük a hajléktalanok életmódjáról. Különböző helyeket jelölnek meg, ahol meghúzhatják magukat, mint például:

- Utcán, kéregetve élnek. (50%)
- Menhelyen, szállón. (16,5%)
- Szeméttárolókban, liftaknákban, garázsokban. (13,5%)
- Állomásokon. (10%)
- A természetben, erdőben, "putrikban". (10%)

A "hogyan" kérdésre egységesen azt a választ adták, hogy a hajléktalanok rossz, embertelen körülmények között élhetnek, a létezés minimumán, sokszor nélkülöznek, éheznek. Kukázásból, koldulásból, alkalmi munkából tartják fenn magukat. Mindamellet, hogy az emberek rossznak látják a hajléktalanok életkörülményeit, mintegy 50%-nak előítéletei vannak azzal kapcsolatban, hogy az összekuporgatott pénzt esetleg italra költik. Csak kevesen gondolják úgy, hogy ezek az emberek lopnak, de mégis úgy tekintenek rájuk, mintha bűnözők lennének.

Mit érez, ha meglát egy hajléktalant?

Erre a kérdésre igen eltérő válaszokat kaptunk. Többségükből szánalmat, sajnálatot vált ki egy hajléktalan ember látványa. Empátiáról azonban nem lehet beszélni, mert sokan magukat a hajléktalanokat hibáztatják, hogy ilyen sorsra jutottak. "Magsajnálom, de együtt érezni nem tudok vele, mert általában ő tehet róla." (27 éves érettségizett férfi) Ugyanakkor negatív válaszok is születtek: közöny, taszítás, undor. Voltak, akik különbséget tettek idősek és fiatalok között, mondván; egy fiatal, ha akarna még tudna dolgozni, de mégsem teszi. Azt azonban ők is belátták, hogy egy hajléktalannak kevesebb esélye van arra, hogy munkát találjon.

Van-e valamilyen személyes élménye a hajléktalanokkal?

Azon kívül, hogy nap mint nap látja őket, 56,5%-nak nincs személyes élménye velük. 30,5% szerint erőszakosak, 6,5%-nak a kéregetés maradt meg élményként, 4,5% pedig tudatosan elkerüli őket bizonyos előítéletek miatt. Pozitív élménye mindössze 2%-nak volt, akik esetleg együtt töltik velük az időt, sörözgetnek, alkalmanként meghívják őket.

Próbál-e a hajléktalanoknak valamilyen formában segíteni?

A megkérdezett személyek 86,5%-a nem segít, vagy azért, mert nincs erre lehetősége, vagy azért, mert nem akar. Volt olyan, aki úgy vélte, hogy ez nem az ő feladata.

Az a 13,5%, aki segít, javarészt étellel, ruházzal, alkalmanként pénzzel teszi azt. Többek szerint nagyon fontos az erkölcsi segítség, a tolerancia, éppen ezért szokott beszélgetni velük, és odafigyel rájuk.

Megítélése szerint, kerülhet-e Ön ilyen helyzetbe?

23,5% válaszolta azt, hogy biztosan kerülhet ilyen helyzetbe, 21% bizonytalan volt e kérdésben, és 55,5% biztos volt abban, hogy ez vele nem fordulhat elő. Akik úgy gondolják, hogy ez velük megtörténhet, vagy esetleg bizonytalanok, többnyire megtapasztalták már a munkanélküliséget, vagy életszínvonaluk jelentősen romlott az utóbbi időben.

Mi az, amit egy hajléktalantól kérdezne?

Az emberek nagy többsége közömbös e tekintetben, vagyis nem kíváncsiak semmire. Az esetleg felmerülő kérdések hibáztató jellegűek, azt kutatják, hogy hogyan jutott erre a sorsra és nem azt, hogy milyen valójában az élete:

"Hová tette a pénzét és lakását?"

"Miért nem megy el dolgozni, és változtat helyzetén?"

Ezek a kérdések inkább elmarasztalóak, az empátia és segítőkészség itt fel sem merül.

Ön szerint milyen a hajléktalanok egészségügyi helyzete?

Az átlagemberek úgy vélik, hogy a tető nélkül maradt emberek egészségügyi helyzete katasztrofális, siralmas, mivel a higiéniaira nincs lehetőségük és az életvitelükből adódóan nem is lehet jó. Sokan mondták azt, hogy az egészségügyi ellátás általában is rossz, és a többi ember helyzete sem kielégítő.

Lát-e lehetőséget arra, hogy kikerüljenek hátrányos helyzetükből?

Az emberek a hajléktalanság leküzdésének gyakorlati módszereivel kapcsolatban elég pesszimistán nyilatkoztak, s a megkérdezettek fele egyáltalán nem lát esélyt helyzetük javulására. Az optimistábbak is csak abban az esetben tudnak elképzelni pozitív változást, ha a hajléktalanok maguk is akarják azt, és maguk is tesznek érte. És mindezt sokkal fontosabbnak tartják, mint azt, hogy hogyan...

Felmerült az emberekben a közhasznú munka gondolata, de megítélésük szerint ebben az állami segítség jelenleg nem megfelelő. Ezt a lehetőséget is csak egy jobb szociális háló megvalósításával tudják elképzelni, és anélkül, hogy a plusz terheket az adófizetőkre rónák.

A hajléktalanszálló

A beutalást beutalócsoport végzi a következő szempontok alapján:

- a bejutó hajléktalan önálló lakhatási lehetőséggel nem rendelkezik, lakhatását munkásszállás,
- albérlet, ágybérlet útján nem tudja megoldani
- igazolt jövedelemmel rendelkezik (munka vagy segély), vagy szándéka munkát vállalni,
- ennek érdekében cselekszik is és elfogadja a szociális munkás segítségét
- szándéka az életfeltételeinek javítása, és ebben is együttműködik a szociális
- és egészségügyi dolgozókkal
- elfogadja a házirendet.

A jelentkezőnek rendelkeznie kell:

- 24 óránál nem régebbi fertőtlenítési igazolással
- 1 hétnél nem régebbi bogyógyászati lelettel
- fél évnél nem régebbi tüdőszűrő lelettel
- 1 hétnél nem régebbi pszichiátriai, vagy ideggondozói lelettel.

Sürgős esetben: A fertőtlenítési igazoláson kívül az igazolások később (de záros határidőn belül) is beszerezhetők.

A bennmaradás feltétele: Térítési díj fizetése.

A lakók a szociális csoport segítségét igényelhetik:

- egyéni iratok beszerzésére
- szociális ellátási lehetőségek felkutatására
- továbblépési lehetőségek keresése
- szakellátáshoz való irányítás
- személyes gondok, problémák, krízishelyzetek megbeszélése, megoldás keresése.

A szállón folyó munkát szabályozó dokumentumok :

- házirend
- munkaköri leírások
- esetenapló (a szálló eseményeit tartalmazza)
- ügyeletes feladatait rögzítő szabályok.

A szociális munka dokumentumai:

- esetnapló
- felvételi adatlap
- eseménynapló (a klienssel kapcsolatos történéseket, ügyintézéseket, javaslatokat tartalmazza)

A szállón dolgozó szociális munkások kötött munkaidőben dolgoznak, és csak az ügyeletesek dolgozzák végig az egész napot. A munkaidőn kívül a portás felel a ház rendjéért. Általában ők jelentős tapasztalattal rendelkeznek a hajléktalan-ellátás terén is. A szociális csoport közös megegyezés alapján osztja el az eseteket.

Egy-két probléma a szálló működésével, eredményességével, a hajléktalanok rehabilitációjával kapcsolatban: a szállón folyó szociális munka legfőbb célja a reszocializáció és az egyént képessé tenni arra, hogy önálló, hasznos tagja legyen a társadalomnak valamint, hogy egyáltalán be tudjon illeszkedni a társadalomba. Ezután továbbléptethető egy komfortosabb szállóra, nagyon szerencsés esetben esetleg albérletbe.

Ezekkel kapcsolatban felmerül egy nagyon fontos probléma: sok hajléktalan jól megél a segélyekből, nincs motiválva a továbblépésre, nem hajlandó munkát vállalni. Az is előfordul, hogy bár az ételment ingyenkonyháról szerzik be, a pénzük még megvan, de abból alkoholt vásárolnak. Ez is nagyon akadályozza a továbblépést.

A hajléktalanok 80%-a hajlamos a mértéktelen alkoholfogyasztásra. Ennek szabályozása különösen kemény feladat. Ez szinte minden szállón jelentkezik. A többéves tapasztalat után kialakult gyakorlat a következő :

- Az ittasan érkező hajléktalantól a portás elveszi az alkoholt, és kifelé aztán visszaadja.
- Ha az illető túlzottan ittas és agresszív, a portás be sem engedi.
- Ha a szállón nem megfelelő magatartást tanúsít, a portás kiteszi a kijózanodásig.

Ez a többlépcsős rendszer megvalósításának egyik lehetősége. Az itt leírt adatok és tények egy megvalósított, és működő hajléktalanszállóról származnak.

A hajléktalanszállón élő emberek

Tanulmányunk elkészítése során megkérdeztünk hatvan, szállón élő hajléktalant, hogy hogyan látják jövőjüket, van-e kiút és lehetőség egy jobb élet alapjainak megteremtéséhez, akad-e számukra munka és dolgoznak-e?

Egy tíz kérdésből álló kérdőívet készítettünk. A kérdéseket három csoportra osztottuk. Az első csoportot alkotják az általános, valamint a hajléktalanság idejét és okát feltérképező kérdések. A második csoportba tartoznak a jelen állapotot tükröző kérdések, majd az utolsó, harmadik csoportot képezik, melyek a jövőre, az elképzelésekre, illetve azok megvalósulásának idejére vonatkoznak.

Életkor

Az átmeneti szálló férfi lakói főként 45-50 év közöttiek, ez a lakók 30%-át jelenti. Ezzel szemben a nők többsége, 40%-a 50-60 év közötti. Szomorú azonban, hogy a fiatal korosztály (20-25 év) is megtalálható a szálló falai között. Ők a hajléktalanság okaként főként a családi problémát jelölték meg, vagy az egyéb kategóriát, mely esetükben az állami gondozásból való kikerülést, azaz egyértelműen a hajléktalanságot jelenti. Az állami gondoskodásból kikerült fiataloknak kevés része veszi igénybe az átmeneti szálló nyújtotta lehetőséget, sokuk napközben inkább az utcán csellengnek, kukáznak, különböző bódítószerek használatával mulatják az időt. Éjszakára pedig, vagy meghúzzák magukat parkokban, pályaudvarokon, üresen hagyott házakban, vagy éjjeli szállásokon.

A fiatalabb és az idősebb generáció előfordulása az átmeneti szállón, főképp férfiaknál jellemző. Ez összegezve 36,6%. Az idős férfiak főképp családi probléma, vagy anyagi nehézség miatt válnak hajléktalanná. Többségük már több mint 2 éve van a szállón, és több mint 10 éve hajléktalan. Életkorukból adódóan ők már szociális otthoni elhelyezésre várnak.

Iskolai végzettség

Foglalkozásbeli megoszlásuk szerint 67,6%-ban segéd- vagy betanított munkás, 26,7%-ban szakmunkás volt. 5,7%-uk értelmiségi (szakalkalmazott), vagy vezető, irányító munkakörben dolgozott.

A hajléktalanság okai

Sokan felteszik a kérdést, hogy hogyan is válhat valaki hajléktalanná? Sajnos sok válasz sorakozhat egymás mellett. A megkérdezett férfiak és nők többsége a családi problémát jelölte meg 45%-ban. A válás, a devianciák megjelenése, például drog, alkoholfüggőség okozta családi probléma a leggyakoribb kiindulópontja a hajléktalanságnak.

A munkanélkülivé válás is jelentős konfliktusokat okozhat a családban. Az állás elvesztése nemcsak a család anyagi helyzetének stabilitását ingatja meg, hanem a munkanélkülivé vált személy életét is. A mindennapok megszokott ritmusát félbeszakító, hirtelen bekövetkező változást sokan nehezen viselik, és előfordul, hogy a felgyülemlett feszültséget és gátlást bódító szerekkel oldják. Számos családi probléma, melynek sokszor válás, a család, férj, feleség, vagy gyermek elhagyása lesz a következménye is eredményezhet hajléktalanságot.

A lakók 33%-a az egyéb kategóriát jelölte meg, például ide sorolható a lakásmaffia is, melynek egyre többen esnek áldozatul. Az anyagi problémát, mint a hajléktalanlét okát 6,6%-ban jelölték meg.

A hajléktalanlét ideje

A férfi és női lakóknál egyaránt kiemelhető (41%), hogy 2-5 éve vannak fedél nélkül. Ez összekapcsolható a rendszerváltás során és a következő években végbement jelentős társadalmi változásokkal. A munkásszállók megszüntetése, a nagyfokú munkanélküliség, mind a hajléktalanság megjelenéséhez és társadalmi problémává válásához vezetett.

A nők 30%-a egy éve hajléktalan, de kiemelhető a férfiak 23%-a, akik 5-10 éve hajléktalanok. 20%-uk 10 évnél régebben van tető nélkül.

Mióta van a szállón?

Hivatalosan az átmeneti szálló nyújtotta lehetőséget 6 hónapig lehet igénybe venni, melyet az intézetvezető 4x6 hónappal meghosszabbíthat. A férfiak 43,3%-a, a nők 30%-a már több mint 2 éve van a szállón. Amíg lehet, a lakók próbálják meghosszabbítani szerződésüket, melynek lejártával kevesen lépnek feljebb, inkább vissza és mélyebbre csúsznak.

A lakók 13%-a 6 hónapja él a szálló falai között, és 23%-uk 6 hónapja-1 éve a szálló lakója.

Most dolgozik-e?

A lakók kétharmada jelenleg nem dolgozik. Akik dolgoznak, főképp alkalmi, feketemunkát vállalnak, de vannak, akiknek állandó munkahelyük van, és bejelentve dolgoznak.

Milyen munkalehetőségek nyílnak részükre?

A férfi lakók 40%-a feketemunkát vállal, segítenek kirakodni piaci árusoknak, de vannak, akik építkezéseken próbálják megkeresni a megélhetéshez valót. 30%-uk állandó bejelentett munkavisztonnyal rendelkezik. Ők a szerencsések.

A lakók elmondása szerint nehéz tartós munkát találni. Vannak, akik kukázással keresnek. Napközben gyűjtenek, este megtisztogatják a talált holmikat, és másnap eladják. Sokak szerint "jó üzlet", hiszen előfordul, hogy egy nap akár több ezer forintot is megkeresnek.

A női lakók 30%-a vállal fekete, vagy alkalmi munkát, mint kiderült. 33,3%-uk pedig állandó bejelentett munkavisztonnyal bír, ők 25-40 év közöttiek.

Melyek a kilépés lehetőségei?

A megkérdezett férfiak 50%-a nem lát kiutat a jelenlegi helyzetéből, Ők főként 41-50 év közöttiek. A fiatalokra szükség van a munkaerőpiacon, ezért előtűnik még feltárulnak a lehetőségek, és talán nagyobb ambícióval is rendelkeznek. Az idősek, nyugdíjasok a szociális elhelyezésre várva már nem gondolkoznak önálló lakáson, vagy albérleten. De mi a helyzet a középkorostállyal? Ők szomorúan, de sajnos realisan látják jövőjüket. Ha 5-10 éve, vagy több mint tíz éve hajléktalanok, akkor elmondhatják magukról, hogy hajléktalan életük során számos megpróbáltatás érte lelküket, és szervezetüket is. A szabadban való tartózkodás, a hiányos táplálkozás, a rossz higiéné stb. legyengítik a szervezetet, és az immunrendszer védekezésének hiánya vezet például TBC-hez, légúti megbetegedéshez, májbetegségekhez, keringési szervek megbetegedéséhez, esetleges pszichés panaszokhoz. Mindezek következménye a csekély rokkantnyugdíj, melynek összege a rövid munkavisztonny miatt olyan alacsony. A megingott egészségi állapotok még alkalmi, vagy fekete munka végzését is lehetetlenné teszik.

A nők 33,3%-a azonban bízik a jövőben, és a saját magukban rejlő lehetőségekben. Szeretnének önálló lakást, és a cél elérésére jelentős esélyt látnak. A megkérdezett nyugdíjas nők 30%-a szociális otthoni elhelyezésre vár, ők már évek óta lakóik az átmeneti szállónak.

Mennyi idő alatt valósulhat ez meg?

Mivel a férfiak többsége nem lát lehetőséget és kiutat jelenlegi helyzetéből, úgy gondolja, hogy többé már nem tud beilleszkedni a társadalomba, és általános dolgozó állampolgár módjára élni. Akik bíznak a jövőben, 1-2 év alatt megvalósulni látják terveiket, önálló lakásban, családalapításban, vagy családhoz való visszaköltözésben látják a megoldást.

A nők 36,6%-a 1-2 év alatt szeretné rendezni életét, 40%-a több mint öt év múlva látja maga előtt a kitűzött cél elérését.

Esettanulmányok

Ahhoz, hogy teljes képet kapjunk a hajléktalanok helyzetéről, fontos volt őket is megkérdeznünk. A beszélgetések egy előre összeállított kérdéssor alapján folytak, és a megkérdezettek szívesen meséltek. Ezen beszélgetések alapján született a következőkben olvasható 6 esettanulmány.

Tom

Kor: 27 éves

Foglalkozása: Ács-állványozó, kéményseprő de segédműtősként is dolgozott.

Mostohaanyja és annak élettársa kirakta a lakásból. A lakás az apjéé volt, de az ő halála után fajultak idáig a dolgok. Éjszakánként lépcsőházakban húzza meg magát, vagy ahol éppen lehetősége van rá. Nincs társa, haverjai vannak, de idejének nagy részét egyedül tölti. Az állandó lakhely elvesztése után még dolgozott egy ideig, de ma már semmilyen rendszeres jövedelme nincs. Guberál és koldul, ebből tartja fenn magát. Kiutat keres, de legyőzhetetlen akadályokba ütközik. Ha lenne lakása, elmenne dolgozni, de így az utcáról nem teheti. Az alvási lehetősége ugyanis nem biztos, és így nem lenne megfelelő munkaerő. Egy régi barátjától kap néha segítséget. Ez általában egy kis pénz, élelmiszer, vagy cigaretta. Szintén nála tud rendszeresen tisztálkodni is, és a ruháját is ott mossa ki.

Véleménye szerint a társadalom hozzáállása nagyon változó. Az idősebbek inkább segítenek, elfogadóbbak, mint a fiatalok. Ők nem szívesen vesznek tudomást a hajléktalanok létezéséről, inkább átnéznék rajtuk, kikerülik őket. Egy más között az összetartás jellemzi őket, persze előfordulnak kivételek. Leginkább a kívülállóktól tartanak. Neki például a közelmúltban ellopták minden személyes iratát. Az ilyen incidensek nehezítik meg legjobban életüket.

Káros szenvedélye a dohányzás, és iszik is rendszeresen. "Ivás nélkül nem megy a csöves élet, ez tartja bennünk a lelket." - mondja ezzel kapcsolatban. Egészségügyi szűréseken rendszeresen részt vesz. Jó egészségnek örvend, nem szokott betegeskedni.

Lujó

Kor: 31 éves

Foglalkozása: Erdész, erdőipari szakmunkás.

Munkanélküli, önhibájából lett hajléktalan. Felelősnek érzi magát, hogy erre a sorsra jutott. Volt egy lakása, amit felesége halála után eladott, és az árát elköltötte. Sorsát nem szégyelli, de kivetettnek érzi magát. Egy zenekarban volt előadóművész, most egyik napról a másikra él. Egy könyv megírását tervezi a hajléktalanok életéről, a saját élményei alapján. Ettől várja, hogy jobbra forduljon sorsa, és társainak is segíteni akar. Saját bevallása szerint úgy él, mint egy átlagember. Alkalmi munkát vállal, vagy ha ez nem sikerül, akkor guberál. Korábban munkanélküli ellátásban részesült, de ma már semmilyen állandó jövedelme nincs. Megbecsüli amije van, a legkisebb dolgokat is. A társadalom hozzáállását negatívnak tartja, véleménye szerint az emberek lenézik őket.

Ennek kapcsán szóba került egyik társának halála, akit éjszaka agyonvertek egy aluljáróban. Az eset nagyon megrázta. "Hagyj élni másokat, és éljél te is!" - mondta erre. Azóta bizonyos fokú félelemben él. Éjszakákon egy, a város szélén lévő fabódében húzza meg magát barátjával. A hajléktalanszállóról rossz véleménnyel van. Túl sok ott az agresszió és a korlátozás :

"Meglopják a másikat... a szabadság ott véget ér." Néha betér a tisztálkodás miatt, akkor tiszta ruhát is kap, de akkor sem szívesen megy oda.

Saját elmondása szerint inkább a tóban fürdik meg. 3 havonta jár egészségügyi szűrésre is.

Kiseb betegségei voltak ugyan, de egészséges. Szerinte az embert az alkohol teszi tönkre, de a hajléktalanságot ő sem tudja másképp elviselni, így hát szüksége van az italra. Istenben hisz, azt mondja, ez erőt ad neki.

János

Kor: 43 éves

Foglalkozása: Vájár. Rokkantsnyugdijas.

Az erdőben él. Fóliásátrát épített magának, és ott lakik lakótársa is. Üveget guberál, ezt visszaváltja, ebből szerez plusz jövedelmet magának a rokkantsnyugdija mellé. Pénzéből javarészt élelmiszert és bort vásárol. 5 éve hajléktalan. Volt családja és lakása is, de a válása során mindenét elveszítette. Volt felesége Ausztráliában él, van közös gyermekük, akit az anyósa neveli, de nem tartja velük a kapcsolatot. Édesanyjával is összeveszett, nem volt hova mennie, így került az utcára. Felelősnek érzi magát abban, hogy hajléktalanná vált, de szerinte nem csak az övé a felelősség. Ha lett volna, aki támogatja, akkor lehet, hogy talpra tudott volna állni. Úgy gondolja, hogy a hajléktalanná válásában nagy szerepet játszott a házasság felbomlása és ezzel a lakás elvesztése.

Ezt a véleményét általánosan is fenntartja. Szeretne helyzetén változtatni, de véleménye szerint ennyi jövedelemből lehetetlen. Mivel rokkantsnyugdijas, nem tud elhelyezkedni, állandó munkát vállalni, pedig szívesen dolgozna. Bízik az új kormányban, segítséget vár tőlük.

A társadalom hozzáállásával meg van elégedve, de a fiataloktól tart egy kicsit. A szállót messze elkerüli. Szörnyűnek tartja az ottani állapotokat. A szociális gondozók és munkások szerinte kedvesek, de az ott élő többi hajléktalan magatartására panaszkodott. Régebben ő is lakója volt egy hasonló intézménynek. Ott jól érezte magát, de miután az megszűnt, kiköltözött az erdőbe. A tisztálkodási feltételeket biztosítani tudja magának "lakhelyén". Nem jár egészségügyi szűrésre, akkor sem megy orvoshoz, ha beteg, inkább "elviseli". A ruházatát adományokból biztosítja, vagy a kukából szedi össze.

Géza

Kor: 46 éves

Egészségügyi Főiskolát végzett, angol és német nyelvből középfokú államvizsgája van. Biztos volt a megélhetése, egészen 1990-ig. Ekkor azonban fordulóponthoz ért az élete. Szülei elvesztése után örökösödési vitáig fajult a családi széthúzás. A 6 millió forint értékű ingatlantól meg kellett válnia. Közben vállalkozása is csődbe ment. A bíróság mindenét az asszonynak ítélte oda. 1991-től kisebb-nagyobb megszakításokkal hajléktalan. 1994-ben tudomástéten esett át, melynek során a fél tüdejét eltávolították. Ekkor megszüntették munkaviszonyát, ugyanis betegsége miatt nem alkalmazhatták tovább az egészségügyben. Tehát 1994 óta nincs munkája és állandó lakhelye. Azóta egy barátjánál "lakik". Éjszaka nála alszik, és reggel onnan indul az utcára. A régi ismerősei biztosítottak neki egy kis megélhetési forrást. Elmege hozzájuk kapálni, kertet ásni, permetezni és kutyát sétáltatni. Szívesen dolgozna, de nem tud. Nehéz fizikai munkát képtelen végezni. Beteg.

Beteg, de az orvosnál és az önkormányzatnál 3 éve nem járt. Nem bízik bennük. Tehetetlen alakoknak titulálja a város vezetőségét. Állítása szerint csekély segélyért nem érdemes sorba állni. Elismerő szóval az "ökomenikusokat" illeti. Ők 50 forintért kínálnak nekik meleg ebédet.

Elmondása szerint a hajléktalanokat éjszaka fenyegeti a legnagyobb veszély, ugyanis tehetetlenek az erőszakoskodókkal és fosztogatókkal szemben. A legjobb megoldás, amit erre a problémára találtak, hogy csapatokban éjszakáznak. Neki szerencséje van, ugyanis a barátjánál éjszakázhat. Viszont nem egyszer előfordult, hogy a barát vendégeket várt, és neki így több napra menni kellett. Kérdésemre, hogy milyen az utca, azt válaszolta: "Azt nem lehet elmondani, ki kell próbálni..." Környékben mindenki iszik és cigarettázik. Csak a mennyiség a változó, a minőség nem. Mindenki a legolcsóbbat fogyasztja. Ha nincs pénzük, akkor a csikkeket összegyűjtik, kikaparják belőlük a dohányt, és azt egy új papírba sodorják. Ez az "utcacigaretta".

Elmondása szerint Debrecenben ma több ezer hajléktalan él. Télen a legrosszabb a helyzetük. Nyáron, aki tud, előtakarékoskodik. Felhalmoznak egy kis pénzt és ruhát. Télen általában havat lapátolnak, és még jobban nyomorognak. Nem ő az egyetlen diplomás hajléktalan Debrecenben. Azt állítja, hogy van köztük kertész- és agrármérnök, sőt közgazdász is. A legfőbb problémát abban látja, hogy állandó munkahelyet állandó lakóhely nélkül nem kaphat. Hajléktalant sehol sem alkalmaznak. Lakóhelyet bérelni nincs pénzük, azt kifizetni csak az első fizetésből tudnák. Viszont fizetést csak a munkahelyekről kaphatnának, de az nem lehet nekik. Ördögi kör ez, melyet lehetetlen legyőzni. Ő 46 éves, és 1% esélyt lát arra, hogy valaha saját tulajdonú lakása legyen.

Az állami gondozásból kikerülő fiatalokra nehéz sors vár. Sokan képtelenek megtalálni helyüket a társadalomban. Beszélgetéseim alapján a lehetséges életutakra a következő példákat hozhatnánk fel .

Angéla

Angéla fiatal, mindössze 23 éves lány. Ha szembe jönne velem az utcán biztos nem gondolnám, hogy ő is hajléktalan. Csinos kék együttest viselt, arca ki volt sminkelve. Karján tetoválás virított, ujjait bizsugyűrűk díszítették. Nehezen állt rá a társalgásra, s közben is idegesen játszott nyakláncjaival. Megnyugtattam, hogy csak arra kell felelnie, amire akar. Dégen, állami gondozásban nevelkedett sok társával együtt. 1-3 éves kora között élt családotknál, bár elmondása szerint rosszul érezte magát, mert állandóan verték. A nyolc általánost az intézet keretein belül végezte. Nem szerette a dégi életet, egyetlen célja volt, hogy minél előbb kikerüljön. Ennek megvalósulása 17 évesen, házasságkötéssel következett be. Rövid időn belül megszületett kisfia. Ekkor férjével albérletben éltek. Kapcsolatuk a férj hibájából megromlott: vasrúddal verte. Míg viseli nyomait. Csak azért nem hagyta el, mert nem volt hova mennie gyermekével. Nyolc hónapig élt állandó félelemben, a férj pillanatnyi szeszélyeinek kitéve. Sikertelenül megszökött otthonról. Nem volt hol meghúznia magát. Ekkor kezdett el inni, majd szipuzni, kábítószerezni. 1998. január közepén érte el a mélypontot, amikor öngyilkosságot kísérelt meg. Leugrott a malomból két emelet magasságból, de legnagyobb szerencséjére nem történt semmi komolyabb baja. Ekkor keresett fel a hajléktalanszállón egy szociális munkást és kért tőle segítséget. Megbeszélték, hogy holnap "tisztán" beszélgetnek. Az elkövetkező hetekben rengeteg, személyre szabott foglalkozást tartott neki az esetfelelőse. Kidolgoztak egy életút programot. Ebben az állt, hogy Angéla először a kórházban részt vesz egy elvonókúrán, majd egy rehabilitációs programban, végül, ha már teljesen tisztá lesz, iskolába megy és dolgozni kezd. Albérletet önkormányzati segítséggel kapott volna. Ez a program tartalmazta ezeknek a céloknak a megvalósításához szükséges lépéseket.

A kórházban másfél hónapot töltött, állapota javult. Megváltozott, absztinens volt, lelkileg kiegyensúlyozottá vált. Kedves, aranyos fiatal leány mosolygott vissza kezelőire. Rehabilitációra Dolinán szerette volna a szociális munkás elhelyezni, de sajnos nem volt senki, aki vállalta volna ennek a finanszírozását. Így került márciusban Bodakajtorra, munkaterápiás kúrára. Április közepéig tovább javult az állapota, nagyon jól érezte magát.

Nem tudtam meg, hogy minek a hatására, de megint inni kezdett. Később kiszökött és gyógyszerre ivott. Csupán a jó összeköttetésnek köszönhetően maradt az intézményben. Minden ittas állapota után megígérte, hogy nem iszik többet, persze soha nem tartotta be. Megbízhatatlansága miatt már csak kíséreléssel engedték ki az utcára. Júniusban már a munkát is

abbahagyta. Júliusra teljesen tönkrement. Hangulatváltozásai kiszámíthatatlanná tették. Tört-zúzott, önmaga ellen fordult. Ennek nyomait még ma is viseli. Többszöri eredménytelen segítségnyújtás után eltanácsolták az intézményből. Máig nem tudott alkoholizmusából kigyógyulni, váratlanul elsíri magát, majd a következő percben már nevet. Jelenleg egy barátjánál tölti az éjszakáit, nappal az utcákon tengődik. Célja, hogy legyen egy lakása, elmenjen dolgozni, és visszaszerezze kisfiát. Ehhez azonban először le kellene szokni az alkoholoról és a drogról.

Róbert

Róbert 25 éves, volt állami gondozott. Soha nem lakott családnál, de nem is vágyott rá, mivel nem tudta, milyen az otthon melege. Szüleit személyesen nem ismeri, de tudja, hogy szülővárosában, Győrött, jó körülmények között élnek. Ezért sem érti miért is adták nevelőotthonba őt és testvérét, aki jelenleg is nevelőszülőkkel él. Svájcban élő nagypapjával nemrégiben vette fel a kapcsolatot. Mint megtudta édesanyja hazudott külföldi rokonának, hollétüket illetően. Reméli, hogy a későbbiekben megerősödik a kapcsolata a nagypapjával, és esetleg meg is látogathatja. Tervei között szerepel nagy családot alapítani és gyermekeinek maximálisan mindent megadni.

A nyolc általános elvégzése után Fehérváron tanult szakmunkásképzőben. Ebben az időben kollégiumban lakott. Az érettségit Budapesten szerezte meg. Később egy személy és vagyondíri, majd egy targoncakezelői tanfolyamot végzett el. Jelenleg biztonsági őrként dolgozik egy pesti cégnek, de nem elégedett a fizetésével és a munkáját is unalmasnak találja.

Hobbija a főzés, mivel már a katonaságnál is a konyhára lett beosztva. Érdeklődik a műszaki dolgok, például az autók, a számítógép. Olvasni nem szeret. Régebben rendszeresen sportolt, de abbahagyta. Most elérkezetnek látja az időt, hogy ismét elmenjen uszodába, mert le akar fogyni. Belső értékének tartja, hogy talpraesett, gyors helyzetfelismerő, könnyen alkalmazkodik, szeret barátkozni. Egy negatív tulajdonságot említett csupán, hogy hangulatember.

Orvosi ellátás, felmerülő betegségek

A kríziskezelő központokban általában orvosi rendelő is található. Minden nap ingyenes rendelés van más-más szakorvosokkal (belgyógyász, nőgyógyász, ideggyógyász, bogyógyász). A leggyakoribb betegségek a fekélyek (pl. gyomorfekély) és az alkohol- és drogfüggőség. Előfordult már epilepszia, asztma, cukorbetegség, visszértágulás, petevezeték-gyulladás, télen nem ritka a hörghurut, tüdőgyulladás sem. A TBC-s megbetegedések száma is tízszer gyakoribb a hajléktalanok körében, mint az egészszenciálisan stabil emberek között. Hatalmas problémát jelent, hogy a hajléktalanok nem hajlandók alávetni magukat orvosi kezelésnek.

Mentális problémaként önértékelési hibák merülnek fel a leggyakrabban. Pessimisták és sokkal érzékenyebbek az átlagos embereknél. Ezen problémák megoldását igyekeznek elősegíteni a csoportos, illetve az egyéni foglalkozás a szociális munkással. Az állami gondozottak esetében a valamihez vagy valakihez való kötődés, és annak igényének hiánya okoz lelki konfliktust. Nem képesek családban élni. Kedvezőbb a helyzet azoknál, akik gyermekkorukban családnál éltek, még ha rövid ideig is. A legszembetűnőbb mégiscsak a szenvedélybetegség. Az addiktológus elmondta, hogy az alkoholizmusból valójában nincs gyógyulás. A kórházi szakrendelésre lehet beutalni őket, majd később egy rehabilitációs program keretében utókezelésre. Az orvosi vizsgálat eredményének függvényében megbeszélik a továbblépés lehetőségeit. A többi utcán élő hajléktalan egészségügyi állapota nagy mértékben leromlott. Sok hajléktalan - főképpen a regisztráció hiányában - nem áll állandó orvosi felügyelet alatt. Szűrésen csak ritkán vesznek részt. Az állami költségvetésben nem szerepel elkülönített pénzalap a hajléktalanok egészségügyi ellátására. Mintegy 20%-uk leszázalékolt, tehát munkaerőjével nem tud versenyképes lenni. Sokszor probléma, hogy a leszázalékolás mértéke miatt a támogatás még nem elég a megélhetéshez. Hazánkban a hajléktalanoknak csak töredéke fogyatékos, roma, vagy volt állami gondozott. A romák körében azért is kisebb az utcán élők száma, mivel sokkal erősebb közöttük a kohéziós erő.

Megoldási javaslat

A tanulmány elkészítése során világossá vált számunkra, hogy a hajléktalanságot, mint problémát, a jelenlegi módszerekkel megszüntetni nem lehet, esetleg csak a tüneteket orvosolni. Meglátásunk szerint csak szakszerű, türelmes és odaadó munkával lehet segíteni.

A hajléktalanság felszámolását magának a hajléktalan szónak a felváltásával kezdenénk, ugyanis a hajléktalan szó számunkra negatív hangzatú. Ehelyett a vándor szót használnánk.

Részükre, és a hátrányos, rossz körülmények között élő emberek részére egy olyan vándorszállót hoznánk létre ahová bárki betérhet, és ha viselkedésével nem akadályozza a komplexum működését, esetleg élete végéig ott maradhatna.

Biztosítanánk nekik szállást, ételmezt és esetleg bizonyos minimális összegű fizetést. Mindezt cserébe a hét öt napján bizonyos munkákat végeznének, képzéséhez, fizikai erejükhöz, beállítottságukhoz mérten. A vándorszálló profilját tekintve főképp mezőgazdasági, könnyű fizikai munkára alapozna, hogy létét és működését elő tudja segíteni. Főképp kétkézi munkát végeznének, ezzel lekötelnék idejüket és sikerélményhez juttatnánk őket. Szerintünk az alkotás öröme hatalmas erőt hordoz önmagában, továbbá bizonyos lelki stabilitást is jelent. A nők végeznék még az "általános" dolgokat, mint főzés, mosás stb.

A vándorok így a hét öt napján közösségben lennének, míg hétvégeken élhetik magánéletüket.

A közösség szerepét fontosnak tartjuk még a krízishelyzetben (alkohol-, drogfüggő emberek) élők szempontjából, mivel így sokkal könnyebb, sikeresebb lehet rehabilitációjuk. A rehabilitáció folyamán természetesen szakemberek figyelnek a betegek gyógyulását. A vándorok figyelmének leköttetése érdekében egyszerű szakmák hozzáférését biztosítanánk számukra, így tanulhatnak varrni, kötni, asztalos munkákat stb. Ezzel javítanánk tanultságukat is, és megnövekednének esélyeik a talpon maradáshoz, a szállón kívüli élethez.

A vándorszálló belső ügyeit egy 5-10 fős, már rég óta itt élő emberekből összeválogatott vezetőség irányítaná. A vándorszálló tehát nagymértékben különbözne a mostani hajléktalanszállóktól.

Kötetlenül bármikor érkezhethet az ember. Előítélet nélkül fogadják az embereket, segít tiszta lappal indítani. Munkát, szállást, ételmezt biztosít. Közösségben, lelki nyugalomban élhetnek. Állandó orvosi felügyeletet biztosít.

Lehetséges megoldási kísérletek, problémakezelés Rabcsánszki Laura Lúciától

A pályázat elkészítési során lehetőségem nyílt a székesfehérvári hajléktalanok helyzetének megismerésére, különös tekintettel az állami gondozásból kikerültekre. Próbáltam hiteles képet kapni életükről, ezért is beszélgettem el velük, és szociális munkásaikkal, valamint a kérdőíveket is magam töltöttem ki.

Alapvetően abban hibát, hogy az állami gondozottakat nem az életre nevelik. Tehát 18 évesen például nem tudnak bevásárolni, ami egy átlagember számára teljesen természetes napi tevékenység. Nem kötődnek senkihez igazán, képtelenek közösségben, főleg családban élni. Ezeket a problémákat csak az intézményeken belüli szemléletváltás és korszerűbb programok kidolgozása segíthet.

A kitörési lehetőséget a tanulásban látom. Az államnak az oktatás lehetőségének megteremtésén túl, kötelezni is kellene az állami gondozásban részesülő fiatalokat egy szakma elsajátítására. Ez növelné esélyeiket a megfelelő társadalmi beilleszkedésre, s életük megalapozásához is nagymértékben hozzájárulna. Ez a hajléktalanság megelőzésének eszköze lehetne.

A jelenlegi helyzetre vonatkozóan pedig fontos lenne a kríziskezelő központok és egyéb szociális jellegű intézmények színvonalának állami eszközökkel történő emelése, a szociális munkások, asszisztensek kondicionálása, továbbképzése. Meggyőződésem azonban, hogy a hajléktalanságot valamilyen könnyen elvégezhető, rendszeres munkára kellene kötelezni a szállásért és étkezésért cserébe, s ha konfliktust okoz - pl. ittas, összeverekedik társaival, lop - szankciókat kellene bevezetni ellene. Ehhez azonban a hajléktalanságot változtatniuk kellene a hozzáállásukon. Tapasztalataim, és beszélgetéseim alapján elmondhatom, hogy a székesfehérvári hajléktalanság maximális segítséget kapnak a szociális munkásoktól. Nagyobb lehetőségük van a felemelkedésre mint Kelet-Magyarországon élő sorstársaiknak, de ők saját törvényeik szerint élnek, és másoktól várják helyzetük javulását. Nem ismerik fel, hogy a segítő kezek már nagyon-nagyon régóta feléjük nyúlnak ...

Dolgozók, ingázók, zsebesek

Székesfehérvár társadalmi a Piac tér tükrében

Danka Balázs, Kehl Dániel, Klotz Péter, Kocsis Attila, Takács Ákos

A Piac tér. Székesfehérvár legforgalmasabb helye. Területén és közvetlen közelében található az autóbussz-pályaudvar, a piac, lakótelepek és a városközpont is. A megyeszékhely közvéleményét leginkább az autóbussz-állomás közbiztonsága foglalkoztatja. Mi egy székesfehérvári kollégiumban lakunk, hazautazáskor gyakran vesszük igénybe a Volán Rt. járműveit, így alkalmunk nyílt bepillantást nyerni az állomás belülegeibe, életébe. Érdeklődésünket számos újságcikk megjelenése is fokozta. Íme a legutóbbi:

Zsebesnek áll a világ?

A fehérvári Piac tér sokak visszatérő rémálma. Főleg a buszpályaudvar, ahol rendszeresen hangosbemondón figyelmeztetik a zsebtolvajokra polgártársainkat. Nem ilyen vészes a helyzet valójában - állítja Bozor József, Fehérvár rendőrkapitánya. A Piac téren nincs zsebtolvajlás, csak csoportosulás. Nagyobb a gond a gyufázókkal, akiket a köznyelv csak speciális "itt a piros, hol a piros" nevű játékokról ismer. A kapitány szerint a zsebelésből megélni nem lehet, de a gyufázásból egy darabig igen jól. A vigéceket három szabálysértési eljárás után tiltott szerencsejátékért jelenthetik fel az ügyészségen. Az ítélkezési gyakorlat még nem kiforrott e cselekményekkel kapcsolatban, de a bírságok már a 20 ezer forintot közelítik.

Lapunk pár szakmabelit is megkeresett. József, aki nem valami televíziós vetélkedő résztvevője, pár éve még a Sár utcában lakott, ma saját lakásában él. A fiatalember a szakma néhány fogását szívesen mondta el. Eszerint a zsebesek mindig legalább párban járnak, figyelővel dolgoznak. A tárcsa egy pillanat alatt a másikon van. A nyúló, aki valójában "szerez", sokszor törülközőt, pólót vagy újságot terít egyik kezére. Miközben dolgozik, társa "takar". A profik - mondja - soha nem otthon dolgoznak, ezért a fehérváriakat is csak ritkán látni a városban. Eleinte taxival vagy bérelt magánautóval jártak vidékre, ma azonban többnyire saját autóval járnak." (Fejér Megyei Hírlap, 1998. Július 3. péntek)

Buszunk két másik jármű mellett elhaladva végre üres helyet talál. Az ajtók nyílnak, végállomás: Székesfehérvár. Kilépünk a "friss" levegőre, majd elénk tárul a szocialista realista építészet helyi remeke. A leginkább kifordított esernyőkre emlékeztető épületek ráférne a felújítás. Benzingőztől elszíneződött falak, mosatlannak tűnő ablakok, gusztustalan, ragadós padok, motorzaj, szmogbűz és rohanó emberek. Nem egy megkapó látvány!

A váróterembe lépve tekintetünk egy nagy táblára téved: a pályaudvar házirendje. Miközben elmélyülten szemezgetünk a házirend pontjaiból, hangos kiabálásra leszünk figyelmesek. Diktafonunkat "véletlenül" bekapcsolva lépünk közelebb az esethez. (A következő oldalak szalonképtelenségéért és nehéz érthetőségéért elnézésüket kérjük, de a helyzet érzékeltetése érdekében nem fogalmazhattuk át a párbeszédet.) A társalgás egy rendész és egy asszony között folyik, melynek mi csak a végére érkezőnk:

- Hiába panaszkodik az ember akárkinek! - üvölti a hölgy. - Nem vagyok én se k.r.va, se marha, kikérem magamnak! Engem nevező' te ...-nek - szavai szinte az érthetelenségig torzulnak. (Talán az italtól?) - Meg mindent csináló'?

Az őt még higgadtan felel: "Ne kiabáljon!"

- Ne?! Én magát nem kérdeztem! Én nem magához beszéltem, én a lopásró' beszéltem!

Az őt most már idegesen:

- Takarodjon el innét! Nagyon gyorsan takarodjon el! - üvölti.

Egy ideig egyszerre beszélnek, és a hölgy a hangosabb. Hamisíthatatlan akcentusával ad tanácsot a rend emberének:

- Hívja ide a rendőrt, aztá' majd beszé'getünk! - a társalgás itt megszakad, a hölgy távozik, azonban mi nem hagyhatjuk ennyiben a dolgot. Diktafonunkat a táská mélyére rejtve, s papírt, ceruzát ragadva közelítjük meg az egyik "tűzközelben" lévő harmincöt körüli roma férfit.

- Elnézést, uram, megmondaná, mi történt az imént?

- Én nem nyilatkozom - próbál lerázni minket, s már lépne tovább, de mi hajthatatlanok vagyunk. - Én nem beszélek, de talán ő.

- s rámutat egy hasonló korú férfira, aki éppen most lép mellénk.

Ekkor kezdünk csak eszmélni: lassan tíz-tizenöt hasonló úr áll minket körül. Kicsit kivégzési hangulat lesz úrrá rajtunk, de legyűrjük.

- Az egyetlen baj, hogy cigányellenesek a rendőrök. - világosít fel az egyikük. Az iménti rendésznek feltűnhetett a csoportosulás, mert közénk lépett. Ő is segítőkésznek bizonyult, hisz miután megtudta, mi járásban vagyunk, válaszol a kíváncsiságunkra - Én rendési feladatokat látok el. Rend és fegyelem fenntartása.

Innentől kezdve kérdezni sem nagyon kell. A beszélgetés folyik magától.

- A rendőrök visszatartanak minket a munkában! - mondja valaki a tömegből. - Ha lenne munka, dolgoznék. Nemrég' voltam segédmunkás, de kevés volt a pénz.

- Körülbelül mekkora kiadásai vannak egy hónapban?

- Családos ember vagyok. A cigi, kaja, gyerek ... kb. negyvenezer havonta.

- A feleségemet megbüntették tízezer forintra, mert "tiszteletlenül beszélt a rendőrökkel"! - szól közbe egy úr. - csak a cigányokat igazolhatják. Közülünk nem mindenki lop, s magyar is van, aki lop! Az albacomposok is lopnak. Csak azok milliókat. Sőt, a rendőrök is!

- Csütörtökönként elmennek a munkáltatókhoz, de nem vállalnak el semmilyen munkát - említi meg a biztonsági őt.

Majd új arc, egy 20 év fölötti nő mosolyogva mondja:

- D. M. (Ő az egész nevet ismertette.) biztonsági ember lop. Ezt így írd le! A cigányoktól elvesz tárgyakat! Sőt, engem meg is ütött, amikor terhes voltam.

A rend őre nyugodt marad, nem szól semmit, mint aki már megszokta. Egy úr a jegyzetelő társunk kezére teszi jobbját, majd felszólítja:

- Azt húzd ki, amit a csaj mondott! Hülyeség! Húzd ki az egészet!

A rendész csak most kommentálja az esetet:

- Munkát kéne adni nekik. Ha mindenkinek rendes állása lenne, én sem kellenék ide. Én nem haragszom a cigányokra, csak a viselkedése számít.

- Mi volt az iménti összetűzés kiváltó oka? Most az ön és a hölgy közötti vitára gondolunk.

- Szotyolázott, s a héját a kezében tartotta. Én mondtam neki, hogy ne dobja el, mert az büntetendő. Erre ő mégis eldobta.

Aztán cigire gyújtott ott, ahol nem szabad, és szemtelenül beszélt velem. Elpateroltam. De egyébként a pénztárat nem hagyhatom el. Tavaly benyúltak az ablakon, és egy marokkal százharminc ezret vettek ki. Közben másol "ittapirosznak", zsebeznek. Akár szidhatnak is minket, ha feljelentem, sincs semmi. Jogok kellenének nekünk és a rendőröknek. Például csak akkor használhatom a fegyveremet, ha már megbizonyosodtam a felől, hogy meg akar ütni. Hát azt nem várom meg, hogy megüssön! Abban a pillanatban szétloccsantom a fejét. Az eddig higgadt biztonsági őr most egy kissé ingerülté vált.

- A neveltetésükben látja a problémát?

- Nem nevelés, ez faj. Nem a színükért utálom őket, némelyik seprí az utcákat, takarít. Én fegyverviselő vagyok, ezért rendészként nem nyilatkozhatom, ezt magánemberként teszem. Ha a feletteseim beleegyeznek, akár a nevemet is adom a dologhoz. Nekem harmincötezer a fizetésem, ezek a többszörösét lopják. Egyik nap 14 óra tájban egy cigány házaspár ment előttem, s hallom, kérdezi a férj a nőt: "Mennyi van eddig?" "Már összejött hetvenötezer, s ütögetni kezd a zsebét."

- Arra, amit ezek művelnek, magyar ember nem képes. Előtte rabolják ki az utazókat. Például egy idősebb férfi fagyit akart venni, és csak ötezrese volt. Miközben fizetett volna, kikapták a kezéből a pénzt. Szegény haza sem tudott menni.

- Vissza kéne vezetni a rabgazdaságot. Börtönökbe szállítani, s dolgoztatni őket. Egész nap itt rohadnak reggeltől fél hétig.

Utolsó aljas trógerék. Az Antall-kormány eltörölte a halálbüntetést. Ez a baj!

- Minden lopásért halál járna?

- Azért persze nem. Ezek soha nem dolgoznának, inkább ölnének. Egy kormány nem ernyedhet el ennyire, hogy ezt megengedje! Egy-két év és fényes nappal fognak gyilkolni!

Mindennapi gondok a Piac téren

A buszpályaudvar belügyeivel, forgalmával, gondjaival kapcsolatban is igyekeztünk információt gyűjteni, de mindenhol ugyanazt a választ kaptuk - Én nem nyilatkozhatom, próbálkozzanak a vezetőségnel!

Végre sikerült elérnünk Erdős Sándor urat, a forgalmi iroda vezetőjét, aki készséggel a rendelkezésünkre állt. A szűkös, ám ízlésesen berendezett iroda falán lógó oklevél a szoba gazdájának céllövész szenvedélyéről tanúskodik.

- Tudna nekünk valamilyen statisztikai adatot szolgáltatni a Piac tér forgalmáról?

- Kb. 600 járat érkezik naponta. Az utasforgalom nagy részét az ingázók adják (70-80%, akik délelőtt jönnek, s délután mennek

- ez egy embernek napi két utazás). Így százezres nagyságrendről beszélhetünk. Ez csak a helyközi járatok forgalmára vonatkozik, ezen felül a helyi járatú buszok és a gyalogosok közlekedése is jelentős

- Hallottuk, hogy új buszpályaudvar építését tervezik ...

- Még semmi konkrétum nincsen. Több javaslat született a probléma megoldására. További lehetőség még az esetleges átépítés, illetve a mostani pályaudvar környékén egy új állomás létesítése. A személyes véleményem az, hogy egy újat kellene építeni.

- Ez milyen költségeket emésztene fel?

- Minimum 100 millió forint, de akár 200 millióra is rúghat az összeg, melyre szükség lehet ahhoz, hogy egy ekkora várost normálisan ki tudjon szolgálni az állomás.

- Mi jellemző az utazóközönség összetételére?

- Fehérvár iparral ellátott, dinamikusan fejlődő város, ezért rengeteg a környékről beutazó, munkalehetőséget itt talált ember.

Az iskolákba bejárók száma sem elhanyagolható, itt több ezres nagyságrendről beszélhetünk. A tanulók körülbelül tízezer lehetnek, és 20-30 ezerre tehető az ingázók száma.

- A rendszerváltás óta történt az arányokban jelentős változás?

- Úgy '96-97-re állt be a munkába járók azon létszáma, mely már '88 előtt is jellemző volt. Főleg a bejárók száma lett lényegesen nagyobb, de az ő utaztatásukat más vállalkozók végzik, ezért a buszpályaudvar forgalmára ez nem hat ki.

- Az önök cége, az Alba Volán Rt. is nagy tömegek utaztatását oldja meg naponta. Gyakran előfordul, hogy jegy nélkül kísérel meg valaki utazást?

- A mi megállapított utazási feltételrendszerünk olyan, hogy az első ajtón kell felszállni. Ez elsősorban azért van, hogy a buszvezető azonnal ellenőrizhesse, hogy a felszállónak van-e utazásra jogosító menetjegye, bérletjegye vagy igazolványa. Ha nincs, minimális az esélye a "bliccelésnek".

- Az autóbusz-állomás és környéke az emberek tudatában egy kicsit a bűnözés és a zsebesek "melegágyaként" él. Mit próbál ez ellen tenni a vezetőség?

- A zsebelés és a piroszás közbiztonsági kérdések, és mi nem a közbiztonságért alapított cég vagyunk. Nekünk vállalkozói tevékenységünk van, igaz, érdekünk, hogy utasaink ne szenvedjenek kárt ilyenekből, de a bűnözés ellen fellépni a rendőrség dolga. A cégnek saját rendszerei vannak, s megpróbálnak ügyelni arra, hogy a pénz, amit kezelünk, és az utazóközönség egyaránt biztonságban legyen.

- Milyen jogokkal rendelkeznek ők?

- A mi rendészeink pénzkisérleti és őrzési jogokkal rendelkeznek, és ezzel kapcsolatban kaptak fegyverviselési engedélyt is.

- Az állomási pénztárak mellett található egy plusz helység ...

- Az a fehérvári városi kapitányságnak átadott helység. Természetesen az egész környéken vigyáznának, s ha valami történne, állandó járőrszolgálat van érvényben.

- Az információs iroda ablakán látható egy plakát, mely figyelmezteti az utasokat a gyakori lopásokra...

- Ez végül is közös ügyünk a rendőrséggel. Egy másik ilyen felhívásunk is van: ha látjuk, hogy megjelentek azok az alakok, az állomás hangosító rendszerén keresztül kérjük meg az utazókat a fokozott elővigyázatosságra ...

A fehérvári autóbusz-állomás mellett sorban állnak a taxik, fuvarra várva. A sofőrök vagy újságot olvasnak, vagy beszélgetnek.

- Az embereknek kevés a pénzük, ha mégis van, akkor azt nem taxira költik. Csak az jár taxival, aki nagyot siet valahová. Már lassan tíz éve csinálom ezt. Régebben önálló voltam, de kevés volt a fuvar, így beálltam a céghez - mutat a műszerfalán lévő matricára. Előre megszabott árakkal dolgozunk, s mostanság már a borralaló is egyre ritkább, sőt a kuncsaftok sok esetben a

fuvardíjat is sokallják. Ha más lehetőségem lenne, valószínűleg abbahagynám.

A járókelők közül elsőként egy gimnazista lánnyal beszélgettünk.

- A buszok kicsit le vannak robbanva, piszkosak, koszosak, fel lehetne őket takarítani néha, le lehetne pucolni az ablakot néha. Ezenkívül hangosak, és nagyon szennyezik a levegőt. Itt a Piac téren meg lehet fulladni a füstben.

- Ha már szóba hoztad a Piac teret, milyen itt a közbiztonság?

- Hát nem bíznám rá az életemet az itteni alakokra, az biztos. Veszélyesek. Szorítom is a táskámat, nehogy ellopják. Nem tudok pozitívumot mondani.

- Újat akarnak majd építeni.

- Nagyszerű, ennek örülök. A régit is modernizálhatnák, de az újat egy kicsit kijebb építsék, mert itt meg lehet örülni. Hangos meg bűdös.

A második járókelőnk egy húsz év feletti egyetemista hölgy.

- Mi a véleménye az autóbusz-állomásról?

- A férfévriről? Szörnyű. Nagyon sok benne a veszélyes alak. Állandóan bemondják azt a szöveget, hogy vigyázzunk, stb., de ma reggel is itt játszották az "ittapirost". Tele van cigányokkal, sok a zsebtolvaj közöttük. Az egész épület ronda.

- Mit kéne tenni ezek ellen az alakok ellen?

- Nem lehet velük semmit tenni. Ők is emberek, mint mi. Nem tilthatjuk ki őket, nincs jogunk hozzá. Óvatosabbaknak kell lennünk.

- A váróteremben található egy házirend, s abban az áll, hogy csak az tartózkodhat a váróteremben ...

- ... aki utazik valahová. Igen. Ők meg itt élnek az életüket. Tényleg rossz érzés, hogyha valamit veszek, akkor szorítani kell a pénzt, nehogy épp' akkor vegyék ki a kezemből. Bármikor elvehetnék tőlem. Odajön három férfi; persze, hogy el tudják venni.

- A buszokról általában...

- Sokat késnek, megbízhatatlanok, koszosak, bunkók a sofőrök. Némelyik, igaz, nem mindegyik. Van köztük olyan, aki úgy hajt, hogy az ember már üvölti magában "Állj! Lassíts!" Az úton végig száguldozik, mindenki borul, kezdve az öreg nénitől a kisgyerekekig.

- Ez az Alba Volán hibája, vagy teljesen a sofőröké?

- Talán többször kéne őket ellenőrizni. Én megértem, hogy ez van, s ő nem tehet róla, csak ...

Tizenhat éves vidéki diák. Súlyos táskáját a földre helyezve, s arra ülve válaszolt nekünk.

- Gyakran jársz busszal?

- Koleszos vagyok, így minden hétvégén kénytelen vagyok élni ezzel a lehetőséggel.

- Szóval hétféteken buszozol.

- Így van, bár abban sincs sok örööm. Egyrészt dugig vannak tömve a járművek, évente kétszer még ülhetsz is, másrészt sem az utasok, sem pedig a sofőr nem túl kedves élőlények.

- Mi a probléma a sofőrökkel?

- Az addig rendben van, hogy ellenőrzi, hogy jogosan utazom-e 67,5%-os kedvezménnyel, de tehetné ezt kissé emberibb módon is. Az utasok meg nagyon önzöek.

- És a pályaudvar?

- Ja, ezt te pályaudvarnak nevezed?! Pár tucat busz egymást és a járókelőket kerülgetve próbál minél gyorsabban elhajtani. Ezen kívül tele van olyan emberekkel, melyeket egyszerűen nem lenne szabad megtérni a városban sem, nemhogy közterületen. Nálam, ha pénz van, akkor azt a táská mélyére rejtem, s valamivel magamhoz láncolom. Ahhoz képest, hogy nem dolgoznak, egész sokan egész szépen megélnék "valamiből".

- Milyen megoldást ajánlanál erre a gondra?

- Sajnos ezt nem lehet megoldani, mert ennek határt szabnak bizonyos emberi jogok, melyek rájuk is vonatkoznak. Ezek egyszerűen ilyenek. Ha mindegyikük mellett két rendőr állna, akkor is megtalálnák a módját a lopásnak. Ha más nem, akkor ott a rendőr pénztárcája.

- Úgy tűnik, nem nagyon szereted Fehérvárt.

- Ebben tévedtek. Fehérvárral nincs bajom, sok lehetőséget rejt magában a város, de a közbiztonság nagyon mélyponton van. A barátaim gázspray-jel, botokkal járnak a távolabbi boltokba. Sokat lehet hallani a város gyors fejlődéséről is, csak sajnos vele párhuzamban az alvilág is fejlődik.

Akik a két kezükkel keresik...

Szerda, piaci nap van Székesfehérváron. Az autóbusz-pályaudvaron a megszokottnál is nagyobb a nyüzsgés. Ahogy követjük a tömeget, egyre messzebb kerülünk a régi piactól, végül elérkezünk a vegyes-cikk-piacra. A jelenlegi körülmények kulturálnak mondhatóak, a kerítésen belül aszfaltozott út vezet az árusok között. Nincsen igazán nagy forgalom, az emberek többsége csak nézelődik a többnyire ruhaneműt árusító sátrak között. Ahogy sétálgatunk, feltűnik egy zöldséges is. Sajátos taktikát választott: itt nincs akkora túlkínálat, mint a kofák között. Nem szeretnék munkájában zavarni, de láthatóan örömmel válaszol kérdéseinkre, miközben felesége a vevőket szolgálja ki. Amikor az átlagos forgalom felől kérdezzük, elneveti magát:

- Átlagos forgalom nem létezik. Forgalom vagy van, vagy nincs. Ha 1990-et nézem, amikor kezdtük, akkor nem vagyok megelégedve. Ha azt nézem, hogy most mennyi munkanélküli van, akkor viszont igen.

- Miből lehet érezni, hogy az embereknek kevesebb pénzük van?

- Nézzétek, mondok egy egyszerű példát: ha valami '90-ben 100 forint volt, akkor vettek belőle 5 kilót. '91-ben 4,5-et, jelenleg 1 kilónál tarunk. Csak annyit vesznek, amennyi pénzük van.

- Pedig azt mondják, hogy Magyarországon végre beindult a gazdasági fejlődés ...

- Á, ez a kis régiókat igazán nem befolyásolja - ingatja fejét partnerünk. - Attól, hogy Magyarország megindult felfelé, Nyíregyházán még nem lesz jobb. Mi, itt Fehérváron még viszonylag kiváltságos helyzetben vagyunk az ország többi részéhez képest. Leszámítva persze Budapestet, mert az egy külön ország. Szóval szerintem akkor lesz itt érezhető javulás, amikor a "multik" még több munkát adnak az embereknek, és még többet is fizetnek majd nekik. Erről szól az egész!

- Ez mikor fog bekövetkezni?

- A mostani negyvenévesek már nem fogják megváltani a világot, de ez nem is az ő dolguk. A mai tizenévesek már teljesen más szemléletmódban nőttek fel, mint mi. Ők magasabban képzettek, az iskolában arra készítik fel őket, amire kell. A sikeres vezetők közt is nagyon sok a fiatal, főleg a bankszakmában és a tőzsdén. Ha ők érvényesíteni tudják a szemléletmódjukat a munkahelyeiken, akkor húsz év múlva felzárkózhatunk Európához.

Ezzel a jól sikerült végzővel akár be is fejezhetnénk a beszélgetést, csak hogy még nem szoltunk egy nagyon fontos témáról: a közbiztonságról.

- Nincs belőle különösebb gond. A piacon van körülbelül öt lopó ember, ezeket mi ismerjük. A vevők már nem biztos, de a tolvajok nem rájuk utaznak.

- És a zsebesek?

- Ők már elszoktak innen, mert már ismerték őket. Inkább elmennek mondjuk egy innét 100 km-re lévő vásárra.

- A zsebesek visszaszorításában volt szerepe a rendőrségnek is?

- Nem, a rendőrök nem tudnak ellenük semmit tenni. Ha egy kicsit ismered a módszert, az megfoghatatlan. Ezerből, ha egyet sikerül elkapni. Az is csak valami tanuló lehet.

- Mi hozhat megoldást?

- Megoldást? Mindenki vigyázzon az értékeire ...

- Az autóbussz-állomáson azt mondták nekünk, hogy szívesen dolgoznának, csak nem kapnak megfelelő munkát ...

- Nézd, én se kapok ilyen munkát! Amíg az a kérdés, hogy van-e mit enned, addig ne válogass a munkák között! Ha már továbbléptél, akkor lehet válogatni, de kérdelek én, milyen végzettséggel akarnak érvényesülni? Irni-olvasni nem tud, fizikai munkát nem akar végezni ... Milyen munkahely lenne a megfelelő?

Érveivel nehéz lenne vitába szállni, ezért kutatásainkat inkább a zöldséges piacon folytatjuk. A nagy szabadtéren szürke asztalok mellett östermelők várják a vásárlókat. Ők a szomszédos falvakból érkeznek ide. A tervek szerint a város szívében fekvő ingatlanon bevásárlóközpont épülne "Alba Plaza" néven. Bár az izraeli-magyar befektetői csoport tervei között szerepel a zöldséges piac megtartása, az árusoknak fenntartásaik vannak, ugyanis félnek a várhatóan magas bérleti díjaktól.

A forgalom mostanra - kora délután van - láthatóan lanyhult, csak néhány kitaró árus maradt, köztük egy idősebb úr, akit meg is szoltunk:

- Milyen rendszerességgel jár ki árulni?

- Nyugdíjas vagyok, mikor időmtől telik, akkor kint vagyok. Baromfit tartok, tojásokat árulok, meg amim éppen van. Amit megtermelek, azt kihozom és eladom.

- Megéri ez önnek?

- Szeretem csinálni. Harminchét éve árus vagyok.

- Kedvesek önnek a vásárlók?

- Van, amelyik kedves, van, amelyik meg ... Ma is kiengedtek az utcára néhány hülyét kötél nélkül. Mer' nem adom olcsóbban a tojást. Tizennégyötvenért ajánlottam, ő meg tizennégyért akarta vinni. Így se jövök ki a pénzből.

Közben érkezik egy úr, hús tojást vesz...

- Busszal utazik? Nem környékezték meg önt a zsebesek? Egyre többet hallani róluk ...

- Próbálkoztak már. A rendőrség - tudod - a nullával egyenlő. Én azt nem engedném meg, ami itt megy. Nem dolgoznak, aztán meg zsebelnek. Nem azért árulok én itt, hogy nekik legyen pénzünk!

- Hallott már róla, hogy új piacot akarnak építeni?

- Ha nem külföldinek adják oda a pénzt, akkor már lenne piac! Szégyellheti ez a város, hogy ilyen piaca van. A cigányokat nyomják pénzzel, a piac meg sehol.

- Fehérvárról azt mondják, hogy Európa egyik legdinamikusabban fejlődő városa ...

- Neked bemesélik ezt. Nekem nem tudják bemesélni.

- Sok gyár épült mostanában ...

- Épült, persze. Ha protekciód van, bekerülsz, dolgozol, ha nincs, akkor éhen döglesz.

- Ön szerint lesz valaha egy jobb kor?

- Nem. Szavazni sem mentem el. Vagy ott vannak a romák. Konténerbe akarták tenni őket, aztán nem fogadták el? Én hol kapok lakást? Hát hol élünk mi? Nem dolgozik, itt áll, és azt lesi, mit tud lopni? Életveszélyes közlekedni a buszmegállónál! Pláne bemenni a váróba!

Az egyik napernyő alatt ülő idős hölgyet is megszólítjuk:

- Érdemes itt árulni?

- Azért csinálom, mert rákényszerülök. A lányom munkanélküli, az unokáim iskolába járnak, a legnagyobb most kezd az egyetem, kell a pénz. Az anyukám is ugyanezen a sarkon árult közel ötven évig, sohase gondoltam, hogy egyszer én is idejövök majd.

- Korábban hol dolgozott?

- 35 évig voltam az Alba Regia Építőipari Vállalatnál műszaki előadó, aztán a rendszerváltás után nyugdíjba mentem. Ekkor halt meg a férjem is, egyedül maradtam a nagy házban. Félkész állapotban van, pedig negyvenezer téglát építettünk bele. Most eladnám, de keveset ígérnek érte. Nem volt ilyen kilátástalan a helyzet talán még '45 előtt sem ...

- A piacon hogyan viszonyulnak egymáshoz az emberek?

- A vevőknek kevés a pénzünk, a legszebb árut akarják megvenni a legolcsóbban. Az árusok közt meg a megélhetésért folyik a harc. Mindegyik azt lesi, hogy a másiknak mennyi van, irigykednek egymásra.

- Miért nem szólnak a rendőrnek? - vetem közbe, mialatt a beszélgetést hallva néhány árus is közelebb jön.

- Ugyan már! Mit tudnának csinálni? A piacról nem lehet kitiltani. Egy asszony közbeszólt:

- Nekem is ellopták a pénztárcámat, benne volt az egész havi nyugdíjam. Nem szólhattam semmit, pedig most is meg tudnám mutatni, hogy ki volt.

A beszélgetőket magukra hagyva ismét az autóbussz-állomás felé indulunk. Az egyik padon három nyugdíjas nénike ücsörög, ők is a piacról tartanak hazafelé.

- Mit tetszettek árulni?

- Vót egy kis zöldbabunk, egy kis ez-az, azt elpotyátuk. Nagyon kevés vevő vót, azt ócsóér' köllött adnyi.

- Korábban nagyobb volt a forgalom?

- Eladnyi többet tudtunk, mert vót vevő, most meg nincsen. Akinek pénze van, az nem ide gyün, az meg tudja venni a bótba is, akinek meg nincsen, az ingyér' akar enni.

- Mások is ilyen kiábrándultak?

- Nem hisz itt már senki semmiben se! Mibe higgyünk? Mindent elraktak zsebre!

- A fiataloknak jobb lesz?

- Azt majd maguk meglátják! Aki olyan helyre kerül, hogy tud magának zsebelni, annak majd jó lesz. De aki a két kezével keresi meg, annak nem lesz jobb ...

Összegzés

Egy hat pontból álló kérdőív segítségével szélesebb körben végezhetünk kutatást. A Piac tér járőkelői a 250 kérdőív közül 226-ot teljesen kitöltöttek. A fennmaradó 24 esetben a harmadik és negyedik kérdés - miszerint létezik-e Fehérváron "cigánykérdés", illetve milyen fontos probléma ez - megválaszolatlan maradt. Akik a harmadik kérdésre nemmel válaszoltak, azok a negyedik pontot természetesen kitöltetlenül hagyták. A kérdésekre adott válaszok százalékos megoszlása a következő:

Közbiztonság

(Ön szerint javult-e Székesfehérvár közbiztonsága az elmúlt években?) 36 megkérdezett (14%) szerint igen, túlnyomó többségük, 214 fő (86%) szerint azonban nem.

A második kérdésünkre (Hogyan osztályozná Székesfehérvár jelenlegi közbiztonságát?) a következő válaszok születtek:

- Minősíthetetlen 4,8%
- Rossz 39,2%
- Átlagos 51,6%
- Jó 4,4%
- Kitűnő 0%

Ezen adatokból kitűnik, hogy az állampolgárok közel fele egyértelműen negatívan ítéli meg a város közbiztonságát. Alig néhány fővel többen találják átlagosnak, míg jónak mindössze 4%-uk.

Romakérdés

(Létezik-e Székesfehérváron romakérdés?) E témakörben az alábbi eredmények születtek.

- Egyáltalán nem fontos 0%
- Létezik, de nem fontos 9,84%
- Átlagosan fontos 55,74%
- Fontos 31,14%
- Nagyon fontos 3,28%

A válaszolók 90%-a elismeri a probléma fontosságát, 10%-uk tagadja ezt, bár létezését nem vitatja.

Önkormányzat

(Elégedett a helyi önkormányzat működésével?) A megkérdezettek 87,2%-a elégedett az önkormányzat működésével. A fennmaradó 12,8%-nak fenntartásai vannak a nevezett intézménnyel szemben. Ugyanez derül ki a táblázatunkból is, amely a nyilatkozók véleményét dolgozza fel.

- Minősíthetetlen 0%
- Rossz 1,2%
- Átlagos 96,4%
- Jó 2,4%
- Kitűnő 0%

A közvélemény alapján Székesfehérvár önkormányzata átlagosan végzi a munkáját. Kifejezetten rossznak mindössze 3 fő (1%) tartja.

Munkánk során sok emberrel kerültünk kapcsolatba, akik főleg az alsó és középső néprétegekhez tartoznak. Általánosságban elmondhatjuk, hogy többségük segítőkésznek mutatkozott, szívesen válaszoltak a kérdéseinkre. Segítségükkel remélhetőleg valós képet kaptunk a fehérvári életről. A megkérdezettek véleményét a következő szempontok alapján összegezzük:

Az itt élők számára érzékelhető változások a rendszerváltás óta

A rendszerváltás új gazdasági környezetet teremtett. Az emberek életét eleve befolyásolta az, hogy milyen esélyeik vannak a munkaerőpiacon. Az általunk megszólaltatott alacsonyabb iskolai végzettségűek, idősebbek ragaszkodtak a régi munkahelyeikhez, amelyek általában a csőd szélére sodródtak. Ők a rendszerváltás igazi vesztesei, hiszen csak annak árnyoldalaival találkoztak. Elkeseredésük érthető, hisz a felemelkedés esélye számukra minimális. Ugyanakkor azt látják, hogy "ügyeskedéssel" könnyebb előrejutni, mint tisztességes munkával. Ezek a körülmények tovább gerjesztik a már meglévő feszültségeket.

A munkahelyi és társadalmi esélyegyenlőség

Bár a törvény garantálja, az esélyegyenlőség mégsem érvényesül minden esetben. A szegény, rossz szociális körülmények között élők is hátránnyal indulnak, melyet azután később sem képesek behozni. Egyetlen felemelkedési esélyük gyermekeik taníttatása, ez azonban egyre súlyosabb terheket ró a családi költségvetésre. A helyzet változtatásra szorul, jó lehetőségnek tekintjük a továbbtanulás támogatását állami, illetve magánúton.

Közbiztonság a Piac téren és általában

A köztudatban a Piac tér a bűnözés melegágyaként él, így az emberek sem magukat, sem tulajdonukat nem érzik biztonságban. Az mindenestre tény, hogy az autóbusz-pályaudvaron rendszeresen olyanok is tartózkodnak (utazási szándék nélkül), akik félelmet ébresztenek másokban. Egy új, modernebb pályaudvar felépítése is csak ideiglenesen hozhatna enyhülést. Sokan az állandó járőrözésben látják a kivezető utat, de ez nem jelenthet tökéletes megoldást, mert a problémák gyökerei mélyebbre nyúlnak.

Az egyszerű állampolgár lehetőségei az őt érintő döntések befolyásolására

Habár immár nyolc éve demokráciában élünk, az állampolgárok a négyévenkénti szavazások kivételével nem élnek a lehetőségeikkel. A civil kezdeményezések gyerekcipőben járnak, még nem alakult ki az a gyakorlat, amivel az önkormányzat munkáját hatékonyan befolyásolni lehetne. Az emberek elfordultak a politikától. Ennek a legnagyobb veszélye az, hogy fogékonyabbá válnak az "egyszerű megoldások", szélsőségek irányában, ez pedig magát a rendszert ássa alá.

A magyarság és a kisebbség között fennálló konfliktusok

A magyarok többsége "kisebbség" alatt a romákat érti. A többség negatívan ítéli meg őket, úgy gondolják, hogy a romák nem dolgoznak, csak segélyekből és bűncselekményekből élnek. Valószínű, hogy ebben az állomáson tartózkodó roma csoportok tevékenységeinek is nagy szerepe van. Bár az emberek tagadják, hogy ez fajgyűlölet lenne, mégis előfordul, hogy előítéllettel viseltetnek irántuk. Szokásaik egy részét fel kell adniuk, viszont a magyarok segítsége és toleranciája nélkül a probléma nem megoldható.

Későre jár az idő. Már az utolsó busz is beállt a pályaudvarra. Egymás lábára lépve, tolongva, lökdösődve szállunk fel a járműre. Pár perc még van az indulásig, így még egyszer végigpillanthatunk az állomáson; a leginkább kifordított eseményekre emlékeztető épültre ráférne a felújítás. Benzingóztól elszíneződött falak, mosatiannak tűnő ablakok, gusztustalan, ragadós padok, motorzaj, szmogbűz és rohanó emberek. Nem egy megkapó látvány! A busz végre elindul. Egy fogatlan, kissé ittas úr váratlanul integetni kezd nekünk. Karunk reflexszerűen emelkedik fel: visszaintünk. Ahogy a busz haladni kezd egyre kisebbnek tűnik a férfi.

A nemzeti identitás kérdése ma Magyarországon

Donkó Katalin, Gáspár Anita, Mikola Rita

A hazaszeretet, a "magyarnak lenni" érzés nincs genetikailag bennünk. Talán születésünk után a levegővel szívjuk be, a földdel "amelyen annyiszor apáink vére folyt" épül belénk - nem szép és magasztos gondolat? Ésszerűen gondolkodva viszont azt kell mondanunk, hogy a közösségtől, a társadalomtól kapjuk. 15 millió ember, akik valamilyen módon egyek, akik tudnak valamit, amit mások nem, akiknek olyan értékeik vannak, amilyenek másoknak nem. De másoknak vannak más értékeik, mások is éppúgy összetartoznak. Mi nem állunk a többi ember fölött, büszkeségünk nem szabad, hogy el is vakítson bennünket. Nem csak a magyar népdal szép, nem csak a mi szemünkbe gyűlnek könnyek, ha a himnuszunkat hallgatjuk, semmivel sem vagyunk jobbak más népeknél, mint ahogy rosszabbak sem. Az előbb 15 millió magyar említettünk. Mert sokan élnek még távol, kívül a mesterséges határokon. Fizikailag távol a hazájuktól. De vajon a szívükben is távol? Sokan úgy gondolják, távol "könnyebb" magyarnak lenni. Mert ami az itt élőknek természetes, olyannyira, hogy szinte már oda sem figyelnek rá, az a más országokban élőknek nem. Más országokban nem nemzeti ünnep március 15-e, vagy október 23-a. Máshol nem olyan könnyű mindig magyarul beszélni, a magyar szavakban megmártózni. Ezért a kint élők szorosabban összetartanak, mint mi itthon. A távol élőknek fontos a nemzeti kultúrájuk ápolása és megőrzése. Ők többek valamivel, amit mi nem érzünk. Ez a valami a honvágy. Ha közülünk bárki külföldre megy, természetes a honvágya: hiányzik a család, a barátok, egy idő után a magyar szó. Ha hazajövünk, jó itthon lenni, de egy idő után újra természetessé válik. Az emigránsok nagyon sokáig nem tudtak hazajönni. Honvágyuk ellen védekezni kellett, mert kínzó érzés volt. Pedig milyen szép szó ez: honvágy. Vágyani a hont, a hazát tehetetlenül, fájdalmasan. Próbálták enyhíteni a fájdalmat, összetartottak, ünnepelték a nemzeti ünnepeket, együtt énekeltek és beszélgettek magyarul. Sok író költő kényszerült külföldre a politikai változások miatt. Márai sok olyan dolgot elmondott, amiről nekünk ma élőknek fogalmunk sem lehet. Egy nemzet nem kezdhet kivonulásba, tehát "itt élünk, halunk kell"! Mi itt most csak a tanulmányunk témáját érintő hogyanra gondolunk. A környezetünkben is a középiskolás fiatalok körében egy furcsa érzést, jelenséget kell tapasztalunk. Valaminek a hiányát, egyfajta nihilizmust. A fiatalokat nagyon sok minden érdekli, de nagyon sok minden van ami nem érdekli. Ha az életkorral járó kamaszos kiábrándultságot nem is vesszük figyelembe, elszomorító, néha kétségbeesítő az, ahogyan a tizenévesek ehhez a kérdéshez, a nemzeti identitáshoz viszonyulnak. A problémánk tehát az identitásbeli nihilizmus.

A nemzeti identitásnak az értékrend szerves részének kellene lennie. A kamaszkorban természetes a bizonytalanság, az útkeresés, a lázadás. Ilyenkor igyekszünk kézbe venni az életünket, és szabadon, vagyis sokszor a szülőkkel szembefordulva alakítani a véleményünket. Sok mindent fölösleges kötöttségnek érzünk, igyekszünk szabadulni, igazán át sem gondolva annak a dolognak a jelentőségét, fontosságát, amitől menekülünk. A társadalmi normák, a biztonságos, unalmas, egyhangú élet ellen a különböző ifjúsági szubkultúrák jelentik a látszattmegoldást. Nem akarjuk elfogadni, hogy nem lehet gyökerek nélkül élni. Pedig az élethez igenis szükség van a biztos háttérre, a forrásra amelyből meríthetünk, amely a bizonytalanságban erőt ad a továbbhaladáshoz. Ez a forrás lehet a család, de lehet a kultúránk, a múltunk is. A nemzeti gyökereink. A múltba fordulás sokaknak a konzervatív életet jelenti, ami nem egyeztethető össze az ifjúság "Élj a manák és gyorsan!" életérzésével. A régi értékek biztonsága fölösleges kötöttségnek látszik, ami nem tartást, hanem röghöz kötöttséget jelent. Emellett a mai ifjúsági kultúra bizonyos nemzetközi jelleget öltött. A zene, az öltözködés, a divat követése egyre gyorsabb ütemben halad. A fiatalok nagy hányadának szemében a hagyomány és a modernség egymással ellentétben áll, egymást kizáró fogalmak, úgy érzik választani kell. Miért kell nekik március 15-ét ünnepelni? Hülyeség! A Himnuszot énekelni felállva, vagy csak csendben beszélgetés nélkül végighallgatni, talán magukba fordulni? "Fölösleges! És ciki is..." Ez probléma. Miért alakult így? Feltételezzük, hogy senkit nem neveltek erre. Akkor az ellenkezőjére?

Ebben a kérdésben is nagyon nagy hangsúlyt kap a nevelés. Elsősorban a család feladata a gyermekeknek megadni az alapvető értékeket. Sok más mellett, a hazaszeretetet, mint alapvető értéket is. A kisgyermek azokat a viselkedésmódokat sajátítja el, követi, amit a családjában megtanul. Vagyis ha már egészen kicsi korától fogva megtanulja tisztelni a nemzeti értékeket, akkor az védelmet jelent majd neki később, olyan védelmet, melyet a külső hatások, az új ideológiák, vagy a kamaszkor válsága sem tud megszüntetni. Ezért az identitásbeli nihil okát is elsősorban a nevelésben, a családban kell keresni.

A politika kezében a nemzeti érzelmek sokszor eszközként jelentek meg. Századunk történelmében nyomon követhetjük ennek a megjelenését, a változásait. A húszas évek kis rigmusa: "Csonka Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország.", mély nyomokat hagyott az akkor felnővőkben. Nagyszüleink gondolkodásán mérhetjük le ezt. Később a szovjet minta utánzása, az internacionalista jelleg kiterjesztése vált uralkodóvá. A nemzeti érzelmek szembe kerültek az internacionalista propagandával, inkább megtűrt jelenségnek látszottak. Ebben a csendben nőttek fel sokunk szülei. Számukra nem elsődleges fontosságú a "magyarnak lenni" érzés, egyrészt e miatt a múlt miatt, másrészt a mindennapos megélhetési problémák miatt. A család biztonságát veszélyezteti a létbizonytalanság, így nem hogy a nemzeti identitás biztonságát, de néha még az optimista, kiegyensúlyozott élet biztonságát sem tudják megadni a gyerekeknek. Azok akik futnak a munkába, a munka után a pénzért, azért, hogy anyagi biztonságot teremtsenek, sokszor a pénzzel próbálják pótolni a gyerektől elvett időt. Ezeknek a fiataloknak a bizonytalanságát célozzák meg azok a hamis ideológiák, melyek a nemzeti érzelmekre próbálnak alapozni, azt próbálják meg kihasználni. Hogyan lehet ez, ha a fenti sorokban épp azt bizonygattuk, hogy a családok nem adnak nemzeti identitást a neveléssel? Egyrészt úgy, hogy nem azt állítottuk, hogy semmilyen értéket nem adnak, hanem azt, hogy nem megfelelő mennyiségűt, és minőségűt adnak. Másrészt a családon kívül egy másik fontos szintéren is folyik az ifjúság nevelése és ez az oktatás. Az oktatás az óvoda és az iskola az, ahol a felnövekvő nemzedéket alakítani lehet. Nagyon sok és felelősségteljes feladat hárul a pedagógusokra. Amikor a család válságának jelenségével kell számolnunk, az oktatás egyre nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon.

Az óvodában még hallunk népmeséket, játszunk régi játékokat. A gyerekek ekkor már találkoznak a nemzetközi kultúrával is, nagyon fontos lenne tehát megtanítani nekik a magyarságról amit lehet, pontosabban fogalmazva megmutatni, hogy milyen izgalmas és sokszínű a népművészet, a régi világ, és ezzel felkelteni az érdeklődésüket, hogy kialakuljon bennük egy belső igény a megismerésre, a tanulni vágyásra. Ez az általános iskolák alsóbb osztályaiban is szükséges. Később a történelem és magyar irodalom tanításában kaphat helyet ez a feladat, az ének-zene és a rajz mellett. Ez utóbbi kettőben sokkal inkább

hangsúlyosnak kellene lennie a népművészetnek. A gyerekek, a fiatalok nagyon érzékenyek, meg lehet őket ragadni az érzelmeiken keresztül. Érzelmeiken keresztül kell hatni rájuk. A nemzeti identitás kialakítása is az érzelmeiken keresztül lehetséges. A nihil helyett kell valami. Igenis hat a fiatalokra ha valaki példát mutat nekik hazaszeretetről az iskolában. A szülők viselkedésformája után a pedagógusok viselkedése az ami mintaként szolgál. Ha a diák látja, hogy a tanára is kitűzi a kokárdát, és hangosan éneklő a Himnuszt és a Szózatot, és ott van az iskolai ünnepélyen, akkor talán követni fogja a példáját. Persze ez nem ilyen egyszerű, de lehet, hogy van valaki, akinek talán ez a mozzanat jelenti azt az érzelmi töltést, amire szüksége van. És ha csak pár ember is, már azért is érdemes.

A kamaszkori bizonytalanság a középiskolás években teljesedik ki. A már fentebb említett hamis ideológiai irányzatok ekkor a legveszélyesebbek. Amivel itt is számolni kell az az információ hiánya. Tapasztaltuk, hogy sokan közülünk, de az idősebbek közül sem tudják azt, hogy miről is van szó, ha például a hungaristákról vagy a skinheadekről beszélünk. Egy-egy dolog szimpatikusnak tűnhet valakinek az ő programjából, s úgy gondolhatja ez az amire szüksége van. Az iskolákban a problémákról nem beszélnek nyíltan, így kezelni sem lehet őket. A középiskolákban már végképp nincs idő a diákok érzelmeivel foglalkozni, mert a teljesítményen van a legnagyobb hangsúly. Van olyan tanár, aki a saját bevallása szerint szeretne többet beszélni a nemzetről, a hazáról, szeretné elmondani, hogy mit jelent, de nincs rá idő és kénytelen lemondani róla. Így a diákoknak nem tűnhet fontosnak a hovatartozás. Pedig az továbbra is az, sőt egyre fontosabb lesz. Nem akarunk a már meglevők mellé még több sztereotípiát gyártani, azt azonban el kell fogadnunk tényként, hogy az iskolai végzettség szintjének változásával a nemzeti identitás, vagy az identitásbeli nihilizmus is változik. A magyarságtudat alakulását és milyenségét nem lehet iskolai végzettség szintjéhez kötni.

Akik örökségbe kapták, nem tudják milyen nagy dolog a Szabadság. Akik születésünkkor megkaptuk a magyar állampolgárság jogát nem mindig tudjuk értékelni. Ezért sem szabad teret engedni az idegengyűlöletnek. Ha csak mi lennénk, nem tudnánk mihez viszonyítani, akkor hogyan értékelhetnénk a kultúránkat, a múltunkat? Akkor miért kellene azt tisztelnünk, mi lenne, ami motiválna bennünket? Ha nem látnánk, nem ismerhetnénk mások művészetét, akkor hogyan tudnánk szépnek látni a sajátunkat, hogyan vennénk észre, hogy ismerjük azt, amiről szólnak? Ez az amit kevesen tudnak, és ez az amit nem mondanak el azok, akik rájöttek. Pedig kell! És kell hozzá a szó, hogy elmondhassuk, és hogy megérthessük.

Vannak akik ápolják, őrzik a szót, a magyar szót. A nyelvvel együtt őrzik a szokásokat, a hagyományokat, a kultúrát. Mások is felismerték, hogy nem szabad hagyni, hogy elveszzenek a gyökereink. Vagy talán felismerték a szépséget. Vannak hagyományörzőink, múzeumaink. Tanítják a néptáncot, és táncolják, és érzik egyre többen. Vannak akik magukra húzzák a huszárok egyenruháját és felvonulnak. Mi a fonóba már nem mehetünk, de elmehetünk kézműves táborokba, megtanulhatjuk a kosárfonást, fazekasságot, szövést. Elmehetünk megnézni a nagy magyar pusztát, gyönyörködhetünk az ősi magyar már majdnem eltűnt állatokban. Olvashatjuk a mondáinkat, meséinket. Persze eddig is megtehettük, de ma talán egyre többen és többen teszik. Jó volna, ha még több ilyen hely lenne, ahol tehetjük. Jó volna, ha nem csak a turistáknak lenne lehetőségük arra, hogy részesei legyenek a programoknak. Jó volna még nagyobb nyilvánosság. Mert bár aki akar, az így is eljut ezekre a helyekre, ezekre a programokra, de csak az, aki nagyon akar. Vannak, akik szeretnének de nincs lehetőségük arra, hogy részt vegyenek a hagyományörző rendezvényeken. Szomorú, hogy ma Magyarországon a kultúránkban éléshez pénz kell, nem kevés pénz. A hagyományörzés szinte mozgalmassámba megy, és nem természetes, magától értetődő tevékenység. Bár a vizsgálódásunk kezdetekor elsősorban gondolati-érzelmi-eszmei síkon próbáltunk a témánkkal foglalkozni, rá kellett jönnünk, hogy olyan átfogó az élet majd minden színterén jelentkező ez a kérdés, a nemzeti identitás, a magyarságtudat megjelenése, hogy egy másik oldalról is kutatnunk kell a teljesebb megértés érdekében. Ez a másik oldal a politikai oldal. A gazdaság, a társadalom és a politika oly mértékben összefügg, hogy szinte lehetetlen egyiket a másik nélkül vizsgálni.

Az előző politikai rendszerben az internacionalista jelleg volt a meghatározó, ahol először voltunk elvtársak, és csak utána magyarok. Először énekeltek az Internacionálét, csak utána a Himnuszt. A mélyen vallásellenes szovjet mintájú kommunista rendszer "intelligens" vezetői át akarták íratni Illyés Gyulával és Kodály Zoltánnal magyar nemzeti himnuszunk szövegét és zenéjét, csak azért, mert az az Isten szóval kezdődik. Ez is jelzi, akkor mennyire háttérbe szorították a nemzeti értékeket. A politika és a nemzeti identitás kérdését jelenleg egy fontos aktuálpolitikai kérdés, Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása is (!) befolyásolja. Lothar Ungerer Az Európai Unióról röviden című kis füzetében a következőket olvastuk. "A nemzetállam fogalma a jelenlegi alkotmányokban számos területen már elavult. Az EU politikai rendszerére jellemző, hogy a tagállamok politikai hatalmukat átruházzák az EU-ra. A tagállamok nemzeti szuverenitásuk bizonyos részét (törvényhozói hatalom) az EU szerveinek engedik át. Ezáltal válik az EU szupernacionális (nemzetek feletti, államok feletti) szervezetté, amely saját felségjogokkal, kötött hatalmi jogokkal rendelkezik és a tagállamokra közvetlenül hat."

Olyan kérdésekre kerestük ezután a választ, hogy például a nemzeti hovatartozás kérdése felől nézve, milyen előnyei illetve hátrányai vannak, lehetnek a csatlakozásnak, mennyire áll fenn a magyarság asszimilálódásának, beolvadásának veszélye, és hogy a csatlakozás után nőni fog-e az agyelszívás (brain-drain) stb. Továbbá EU-tól független kérdésekre is, mint például a nemzeti öntudat mibenléte és arra, hogy miért terjednek egyre inkább a nemzeti érzelmeire alapozó mozgalmak, pártok. Kutatásunk során törekedtünk arra, hogy minél szélesebb körben vizsgálódjunk, és sok szemlélettel találkozhassunk. Ezért választottuk elsősorban a széles magyar politikai palettáról azt a két pártot, amelyek egymás ellenpólusának (nem ellenségeként!) tekinthető. A Magyar Igazság és Élet Pártját és a Munkáspártot, illetve egy kevésbé szélsőséges Magyar Szocialista Pártot.

A MIÉP-től Csontos Sándor Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Elnökkel beszélgettünk.

- Főleg a nemzeti identitás kérdésének tükrében, milyen érvek szólnak az EU-hoz csatlakozás mellett illetve ellen?

- Hát, vannak érvek mind mellette és ellene is természetesen... Egyfelől vannak a vágyakozók, akik azt hiszik, az EU-ba belépésünk után itt a Kánaán, jó szociális háló, stb... Másrészt, akik úgy gondolják, hogy jobb ezt a dolgot jól előkészíteni, és a nemzeti érdekeket érvényesítve belépni az Unióba. Mert az nem lehet kérdés, hogy be kell-e lépünk. Lépések:

Jogharmonizáció, a magyar törvényeket az EU törvényeihez kell igazítani. A gazdaság teljesítőképességét hatékonyra kell tenni (ütőképessé vállalkozói réteggel), mert jelenleg a gazdaságunk nincs olyan helyzetben, hogy versenyképes legyen védővámok nélkül az EU-ban folyó gazdasági versengésben.

- Talán túl korai a kérdés még, de sokan tartanak attól, hogy a csatlakozás után a nemzeti identitást veszélyeztetően a magyarság asszimilálódik. Megvan-e ennek a veszélye?

- Én nem hiszek ebben!

- Ugyanis mostanában is sokan kíváncsiak a jobb kereseti lehetőségek miatt. Az EU csatlakozás után vajon fog-e növekedni ez a tendencia?

- Ez egy fikció. Ez nem fenyegeti a normális embereket, hogy felkerekedjenek és itt hagyják a hazájukat. Mert volt már ez az ország sokkal rosszabb helyzetben is, mégsem mentek el. Persze mindig vannak kóbor lelkek. Mert ugye nem mindenütt vannak atomkutatói lehetőségek.

És hát születik egy zseniális atomtudós, hát persze hogy az ki fog enni, nekünk nincs szükségünk rá! Örülünk ha kimegy,

legalább viszi az ország hírnevét... Minden esetre a földművelő Józsi bácsi nem fog kimenni. Ez egy kitaláció. Szándékos anarchiakeltés, olyan körök találják ki, akik szeretik a bizonytalanságot szítani. Mert bármilyen zseni az ember és bárhova megy, idegen marad. Nem akarok idegenek között élni, én jól érzem magam a saját hazámban.

- Egyre többen különböztetik meg e két fogalmat: európaiság és magyarság. Élhetünk-e mindkettőként? Azaz megőrizhető-e egyfajta egységes nemzeti érzés, anélkül, hogy nacionalistának bélyegeznének bennünket?

- A nacionalizmus egy természetes emberi állapot, nem egy bélyeg. Csak annak használják! Ennek nincs negatív tartalma, mert ez nemzetszeretetet jelent, ugye?

- Mi pozitív értelemben a patriotizmust, azaz a hazaszeretetet értjük.

- Az ugyanaz. De össze szokták keverni a fasizmust a náciizmussal, holott az nem ugyanaz. Én nem fogadom el, hogy a nacionalizmusnak van pejoratív értelme. És szerintem nincs is azzal ellentmondásban, hogy az EU tagjai szeretnék lenni. Mert nem hiszem, hogy cél lenne, hogy felolvasszák a nemzeteket, asszimilálják egymásba.

- Mivel magyarázza azt, hogy a nemzeti érzelmekre alapozó mozgalmak, pártok, szerveződések ma egyre nagyobb teret nyernek?

- A párizsi kommün óta megélünk egyfajta szocialista-kommunista-liberális rémuralmat és ebbe belejött a fasizmus és a náciizmus is. Ezek egymás mellett fejlődtek. A liberalista hatalom meg egy kicsikét örökébe lépett ennek a kommunizmusnak, de most elérte csúcspontját, haldoklik.

Az egész világon elég erőteljesen jelentkeznek a nemzeti eszmék, a jobboldali gondolatok.

- Ha ilyen nagy teret hódít elmondása szerint, akkor miért félnék sokan tőle?

- Nagyon egyszerű. Ezt hallják a médiából. A legkommunistább lap most nem véletlenül a legliberálisabb. Visszaulnék egy 1994. októberében készült interjúra, amit az egyik helyi lap újságírója készített velem. A magnót az interjú végén kikapcsolva azt kérdezte: Nézze, maga olyan szimpatikus ember, mit keres ebben a fasiszta pártban? Mire én megkérdeztem, hogy mitől fasiszta. Azt mondta, hogy ugye az 1992-es Csurka István által írt tanulmány miatt, amit antiszemizmussal, náciista alapelvűséggel, rasszizmussal vádolnak. Megkértem, hogy mutassa meg, melyek ezek a gondolatok, hát kiderült, hogy nem is olvasta az illető újságíró, aki ezek után a közvélemény formálója. És állítom, ebben az országban, akik akkor nagy balhét csináltak ebből, és erre a tanulmányra hivatkoztak, döntő többségükben nem olvasták. (A szerzők megjegyzése: Mi ezek után elolvastuk ezt a tanulmányt, mi nem találtunk benne példát az antiszemizmusról.)

Az egész világon a közvélemény sajnos olyan, amilyenre formálják. A sajtó jó manipulációs eszköz. Én csak azt mondhatom, hogy akit sárral dobálnak, az sáros is lesz. Érdekes módon, amíg a parlamentbe be nem kerültünk alig cikkeztek rólunk, ha igen akkor is csak pár sorban vagy egy-egy MIÉP augusztus 20-i, március 15-i ünnepségen szándékosan összemostak minket Szabó Alberttéssel, és a kamera leginkább őket mutatta.

- Riportunk elején említette, hogy sajnos nem eléggé foglalkoznak a mai fiatalok ezzel a kérdéssel, a nemzetével. Mégis azt mondta, a MIÉP népszerűségének növekedését várja.

- Igen. Meg lehet nézni, hogy a rendezvényeinken részt vesznek a fiatalok is, családanyák, fiatal házások, nagyszülők, unokáik... Közös ügyünk az, hogy 25 év múlva (ahogy a statisztika jósólja) ne csak 6 millió magyar éljen itt. Sajnos az előző rendszerben nem voltak meg a családok, a gyerekeknek nem volt igazi gyermekkoruk. Nem lenne ennyi alkoholista, idegbeteg, katonának alkalmatlan fiatal, ha meg lett volna a biztos családi közeg. A nőket sem anyának nevelték, hanem emancipált nőnek...

A MIÉP után a politikai paletta másik végén helyet foglaló pártot kerestünk meg.

A Munkáspárttól Bencsik Mihállyal, a párt városi elnökével beszélünk.

Tőle megtudtuk, hogy a Munkáspártnak nincs nacionalista jellege, ők az internacionalizmus jegyében politizálnak. Véleményük szerint ma az országban először a megfelelő és biztonságos gazdasági alapot kell megteremteni, és csak ez utána "magyarkodni". A Munkáspártot sokan nemzetietlennek bélyegzik. Holott ők azt vallják, hogy a hazaszeretet fontos, de ezt nem szabad túlfeszíteni, azaz ne legyünk túl nemzetiek, de mégis csak gondoljunk arra, hogy van egy történelmünk, egy szülőföldünk, melyhez kötődünk mindannyian. Bencsik Mihály kiemelte még az amerikai kultúra károsan befolyásoló hatását, és hangsúlyozta, hogy gazdaságunkban a keletre nyitás nagyon fontos, sőt létkérdés. A magyarság asszimilálódásának veszélyét nem tartotta kizártnak, de fenyegető veszélynek sem, és hozzá tette, hogy ez esetleg csak generációk múlva következhet be. Az Európai Unióhoz való csatlakozás elsősorban biztos piacot jelent. Ez először egyes rétegeknek jelent majd előnyt, és csak később a társadalom egészének. Amivel számolnunk kell, az a munkanélküliség problémája, amely nyugaton az európai uniós országokban, például Olaszországban éppúgy jelen van mint Magyarországon. Fontosnak tartotta megjegyezni, hogy nemzeti öntudatra ébredésről Magyarországon körülbelül 1848-tól beszélhetünk. Trianon sem volt teljesen igazságtalan, hiszen az elcsatolt területeken a magyarság kisebbségben volt. Véleménye szerint az előző rendszerben "nagyon sokan szidták az oktatást, a kultúrát, az ifjúságnevelést. Mikor nevelték az előző rendszerben a fiatalságot arra, hogy ne szeresse a hazáját, a magyar nemzetet, embertársait?"

Botka Lajosné, az MSZP alapítótagja, a szolnoki Varga Katalin Gimnázium Igazgatónöje.

Véleménye szerint a kisnemzeteknek (mint amilyen Magyarország is) az Európai Unió csatlakozás gazdasági és nemzetbiztonsági kérdés. Az asszimilálódás veszélye nem áll fenn, ha a külföldre kivándorlók meg tudják őrizni magukban a hazájukhoz való kötődést. Azért aggasztják e kérdések az embereket, mert az átlagpolgár az EU-ról kevés tájékozottsággal rendelkezik. Az EU átveszi a nemzeti politika egyes hatásköreit, de a kultúrát nem kell feladni. Ezen a tájékoztatásán elsősorban az oktatásban lehetne változtatni, ehhez azonban elengedhetetlen a nyelvtudás is. Így tudunk kommunikálni más népekkel. Csak így tudjuk velük megismertetni nemzeti kultúránkat, elmondani véleményünket, bebizonyítani szaktudásunkat. A gimnázium igazgatójaként még 1985-ben bevezette az angol-magyar kéttannyelvű oktatást, amiért akkor a fennálló rendszertől sok vád érte: nemzetietlennek tartották, hiszen akkoriban az orosz volt az elfogadott és kötelező nyelv. A nemzetközi kommunikáció lehetőségében éppen a nemzeti érdekek képviselését látja, s nem véletlenül adja a március 15-i műsor rendezésének feladatát a kéttannyelvű osztályoknak. Az egészséges nemzet tudat nem áll szemben más népekkel, sőt éppen magyarságtudatunk segít abban, hogy más nemzeteket is tisztelni tudjunk. Alapvetően azonban a család szerepét hangsúlyozta, mert az oktatás csak erre alapozhat.

A Csontos Sándorral készített interjúkat követően elkerülhetetlennek láttuk, hogy a jobboldal minden területére kiterjedően széles körű kutatást végezzünk, ezért, hogy objektivitásunk megmaradjon és pontosítsuk ismereteinket. A vizsgálódás folyamat további hajtóerő volt az a nagyfokú bizonytalanság, s nem túlzok, ha azt mondom tudatlanság amit a témával kapcsolatban megkérdezettekől (köztük egy JNKSZ megyei napilaptól) tapasztaltunk. A tanulmány ezen részéhez tartozó, majdan a mellékletben megjelenő cikkek, riportok az írás hitelességét hivatottak csupán igazolni és nem a mi meggyőződésünkről

vallanak. Másrészt úgy gondoljuk, mivel ezen újságok némelyike nagyon nehezen szerezhető be (aluljárókban, stb.), ezért nem mindenkinek van alkalma képet alkotni e szélsőséges ideológiák sokrétűségéről.

A Magyarországon jelenlévő jobboldali pártok, szervezetek, mozgalmak három nagyobb csoportra bomlanak. E csoportok között is igen éles feszültségek, ellentétek húzódnak.

Az első csoportnak a magyar tradicionális ultrajobboldali-ultrakonzervatív imperio-monarchista mozgalom célkitűzése tulajdonképpen egy monarchikus Pán-Európa létrehozása. Az ő lapjuk a PANNON FRONT. Vannak olyanok is, akik az Osztrák-Magyar Monarchia visszaállítása érdekében új habsburg királyválasztást szorgalmaznak. Bennük a nemzettudat más értelemben van jelen, s míg a szélsőjobboldaliak a nemzetállamiság fenntartásáért küzdenek, ők nyitott társadalomban gondolkodnak. A Habsburg-partiság súlyosan szerepet játszik véleménynyilvánításukban. Például az 1848/49-es szabadságharcról alkotott véleményük már több (!), mint megdöbbentő!

"Az Aradon törvényesen halálra ítélt és kivégzett tisztek császári-királyi katonatisztek voltak, de mint ilyenek - esküszegők, lázadók, árulók, az Uralkodóval fegyveresen szembefordulók. Mindenütt a világon halálra ítélték volna az ilyeneket. A szemünkben nem voltak, nem lehettek és nem lehetnek vértanúk... kivégzésük politikai hiba volt, de kinépvégzésük még sokkal súlyosabb politikai, jogi és morális hiba lett volna ... Nem kell és nem szabad ... dicsőségmámorban ünnepelni március 15-ét, s nem kell, nem szabad gyászteljes szívvel ünnepelni ... október 6-át." (PANNON FRONT, IV. évfolyam 2. szám 1998.)

A második csoporthoz tartoznak a nemzeti-konzervatív mérsékelt jobboldali eszme képviselői (MDF, KDNP, FKGP, FIDESZ) programjaik ismertebbek, elfogadottabbak. Sajtótermékeik; DEMOKRATA (KDNP-MDF), NAPI MAGYARORSZÁG stb. E pártok közül a '90-94-ig kormányon lévő Magyar Demokrata Fórummal foglalkoztunk Csurka István 1992-es tanulmányának (Néhány gondolat a rendszerváltozás két esztendeje és az MDF új programja kapcsán) nézőpontjából, ami azért is keltette fel érdeklődésünket, mert mint azt Csontos Sándor is említette, nem egyszer érte az antiszemizmus vádja. Csurka István szerint az MDF ellen azért szították a közvéleményt "mert az MDF rá mert mutatni az SZDSZ vezető köreinek bolsevista gyökereire és ezzel azt a gyanút felkelteni, ami aztán be is igazolódott, hogy tudni illik a nagy antikommunista hangerő mögött valójában a baloldali nómenklatúra átmentése húzódik meg. Ez a leleplezés azonban veszélyes fegyvernek bizonyult. Nyomában fel lehetett ébreszteni a vádat az MDF antiszemizmusáról... A nómenklatúra internacionalista vezetőstábjá rájött, hogy ha az MDF-nek meghagyja a nemzeti értékek szolgálatának nehéz küzdelemben megszerzett privilégiumát, azokat a tekintély-haranglábakat, amelyeket a rendszerváltozás előtt már megépített, a határainkon kívül élő magyarok szeretetét, egy szóval, ha meghagyja, hogy az MDF a nemzeti- keresztény-közép, akkor az MDF feltámadhat. Ezért tehát összességében mindenre, ami nemzeti, népi és magyar. Lejártni a hagyományt, kidobni a közös kincseket, korszerűtlennek nyilvánítani mindent, amit népi kéz teremtett és megalázni, állásából kivetni mindenkit, aki vállalni meri magyarságát... Nem úgy van az, hogy mindaz, ami 1867 előtt, a galíciai bevándorlás előtt történt, az mind "romantikus" és egy másik, "még nem igazi" nemzet feledhető történelme, nem, hanem éppen fordítva. Árpádig, s tovább visszamenőleg minden fontos, mert mindebből együtt, kunokkal, tótokkal, románokkal, szászokkal és zsidókkal együtt lettünk azok, amik vagyunk és jövőt, függetlenséget, megmaradást csak erre építhetünk. Ez nacionalizmus? A szocializmusnak volt itt egy soha meg nem valósított, sőt az ellenkezőjére fordított népnek szóló oktatási politikája, a népből merítés elve. Ezt nem lehet megtagadni. Igenis a népből kell meríteni, minél mélyebbről és minél többet. Csak így alakulhat ki az az erős nemzeti középosztály, amelyik megtartja az országot, a hazát." Ez persze csak az egyik oldal, de nekünk az az érzésünk, hogy ezt az oldalt kissé figyelmen kívül hagyták, ami pedig elengedhetetlen egy reális véleményalkotáshoz.

A harmadik csoportot szélsőjobbnak hívják. Ide sorolják a MIÉP-et is, bár kétségtelen nem olyan radikális, mint például a Szabó Albert vezette Magyar Népjóléti Szövetség (régábban Világnemzeti Népuralmista Párt, amit betiltatásuk előtt a vezetői oszlattak fel) és a MIÉP nem is igazán szereti, ha együtt emlegetik őket. (MAGYARTUDAT III. évfolyam 4. szám, 1997.) A MIÉP-ről már írtunk, de a Szabó Albert féle csoportosulásról általában csak háttér-információi vannak az embereknek. A hungarista pártvezér, Szabó Albert '86-ban emigrált Ausztráliába, '93-ban tért vissza azzal a céllal, hogy az általa megismert új vallást és a magyarság múltját, eredetét teljesen más aspektusban, mint a történészek által elfogadott, vizsgáló elméletet itthon hirdesse az ausztrál emigránsok szellemi, anyagi támogatásának segítségével. "Ausztrália alatt Tazmániában az egyik magyar kutató szerint ősmagyarok élhettek, amelynek nyomait föl lehet kutatni az angliai múzeumokban... több mint két méter magas szőkésbarna magyarok éltek Tazmániában... a Mu szigetén éltek hozzánk hasonló népek és ez három nagy szigetből állt, amely az ő véleményük szerint alkototta azt a régi hármas-halmot, amit a címerünkben is viselünk..." (A teljes cikk megtalálható a 3 PANNON FRONT I. évfolyam 4. szám, 1995.)

E hit tértítéséhez a politika adta meg a kereteket. Először a Világnemzeti Népuralmista Párt, az Újkori Hungarista Mozgalom, majd a jelenleg is működő Magyar Népjóléti Szövetség keretében. A csoportosulás szimpatizál Szálasi Ferenc ideológiájával. Az általuk viselt karszalag, jelvény is nagyon emlékeztet a náci által az egész világgal megismertett swastikához, piros alapon (munkásság jelképe) fehér (értelmiség) körben egy fekete (katonaság) fogaskerék. A havonta megjelenő, kereskedelmi forgalomba nem hozható, aluljárókban mozgóterjesztőknél beszerezhető lapjukban, a MAGYAR TUDAT-ban szélsőséges ideológiát terjesztő szélsőjobboldali érzelmű, más országokban teret nyerő ultranacionalista pártokkal, mozgalmakkal rokonszenvező (PANNON FRONT I. évfolyam 4. szám, 1995.), Trianont elítélő írások (PANNON FRONT I. évfolyam 4. szám, 1995.) kapnak helyet.

Az ilyen szélsőségek terjedése azért is lehet különösen veszélyes, mert a nemzeti érzelmekre alapozva, és bűnbakokat keresve, olyanokat mint a Magyarországon élő kisebbségek vagy mint a zsidók, próbálnak tömegbázist létrehozni maguk mögött. A SZITTYA KÜRT (a Hungarista Szabadságharcos Mozgalom lapja) sorolható még ebbe a III. kategóriába, mert a MAGYAR NEMZETI ARCVONAL mint ultrajobboldal is szót kap benne. Am ez a lap mégis a II. kategóriába tartozik inkább, mert az USA-ban (Cleveland) élő százezres nagyságrendű magyar emigráció szócsöve. Írásai kevésbé szélsőségesek, helyet kapnak benne az aktuálpolitikai kérdések, mint például az '98 év eleji botrányos tüntetés a magyar föld érdekében. A témát egy egészen új oldalról is megvilágítja a cikk szerzője, a tüntetők oldaláról: "A Himnusz, a Szózatot, s a Kossuth-nótát énekeltük többször egymás után. Egy páran letérdeltek az '56-os emléktábla elé. Őket kezüknél, lábuknál, hajjuknál fogva a rohamkocsikhoz vonszolták. Az öregeket, s a nőket sem kímélték... több száz elit kommandó is bevetettek." (A teljes cikk SZITTYAKÜRT XXXVII. évfolyam 1. sz. 1998.)

Az EU-hoz való csatlakozástól tehát nem kell félnünk. A hovatartozás érzésének megőrzése csak rajtunk múlik, senki más. A nemzeti identitást ápolnunk kell, de óvatosan, mert fegyverré is válhat. Meg kell védeni a fiatalokat. A politikáról, mozgalmakról írt sorainkkal nem kívántunk állást foglalni, igyekeztünk objektívek maradni. És felhívni a figyelmet a veszélyekre, melyek élők, jelen vannak, és egy esetleges válsághelyzetben kezelhetetlenné is válhatnak.

A hazaszeretet nem összeegyeztethetetlen a nemzetek felett álló Unióval. Mindig lesznek, akik őrzik a szívükben, a lelkükben.

Mindig lesznek akik szavakba is öntik az érzéseket. "Annyi vér folyt már e hon megtartásáért, és annyi szenvedés, hogy elég lenne egy újabb ezer esztendőre. Ott voltunk Mohinál, temettünk Mohácsnál, bujdosóvá lettünk Nagymajténynál, reményt vesztettünk Világosnál, sirató énekek ihletődtek Isonzó hajjain, Galícia hegyein, Doberdó szikláján. Itt az ezred végén újra pusztít egy háború, fölünk egy karnyújtásnyira. Tíz és tízezrek pusztulnak vallási felekezeti és faji hovatartozás miatt. Menekülnek, pusztá életüket mentik gyerekek, asszonyok, öregek. A művelt Európa mérlegel és néz. És a pusztulók között ott vannak a magyarok is. [...] Minden magyar felel minden magyarért. Így is gondoljuk, kedves honfitársaim? Mert ezt a hont senki nem fogja helyettünk megvédeni, ezt a hont senki nem fogja helyettünk építeni. S rajtunk múlik, hogy lesz-e újabb ezer esztendő itt, a Kárpát-medencében a magyarságnak. Ez most a nagy kérdése a nemzeti függetlenségnek. Most, amikor a saját kezünkben saját sorsunk, akkor tegyük meg mindazt, amit őseinktől örököltünk, vegyük kézbe saját sorsunkat, legyünk büszkéek nemzeti múltunkra, mert csak akkor léphetünk be egyenrangú nemzetként, ha teljes önbecsüléssel vagyunk az európai népek iránt. Akkor becsülnék meg ők is minket, és akkor lehetünk ismételten e nagy család egyenrangú nemzete és tagja." (Erdős László ezredes, a Magyar Honvédelmi Minisztérium képviselőjében)

Mit mondhatnánk még? Mi olyat, amit még nem mondtak előttünk mások jobban, szebben, hozzáértőbb módon? Szeretjük a hazánkat. Magyarok vagyunk és európaiak. Nem jobbak másoknál de nem is rosszabbak. Büszkéek vagyunk a múltunkra, a történelmünkre, a hőseinkre, költőinkre, tudósainkra. Szeretjük a földet, melyhez apáink vére köt. Soha nem helyezük magunkat mások fölébe. Szeretjük a hazánkat. Nem félünk a jövőtől, mert hisszük, hogy az a nép, amely az új évet az Isten szóval kezdi nem pusztulhat el!

Cigányság és romakérdés

Hej, cigány!
Miért vagy te cigány?
Ki adta rád ezt a nevet,
S ki alázta meg szívedet?

A "Rádió utca 11-ügy"

Oláh Vera

Rádió utca 11.. 1995 novemberéig még a székesfehérváriak közül sem mindenki tudta, hol található ez az épület. 1997 végére már az egész ország ismerte a "11"-ben lakó romák történetét, és érdeklődéssel várták, hogy a székesfehérvári önkormányzat hogyan próbálja megoldani ezt a régóta húzódo és sokszor megoldhatatlannak tűnő problémát.

Az alábbi anyagot sajtószemle és dokumentumok alapján állítottuk össze. Mivel az országos média sokat foglalkozott az üggyel, nem volt nehéz hozzájutnunk a különböző véleményekhez és információkhoz. Megpróbáltunk az adatok és tapasztalataink alapján valóságos képet alkotni az olvasó számára. Reméljük, hogy az igazsághoz közeli tényeket sikerült kiválasztanunk a sok rendelkezésünkre álló információk közül.

A történet nem '95 novemberében kezdődött. A háromemeletes téglapépület az 50-es évek elején épült. Harminc évvel később felvetődött, hogy az eredetileg repülőtisztaknek épített szállót felújítják, és a "többlakásos" bérházát alakítják át. (A lakás szó itt tulajdonképpen 15 és 20 m² közötti szobákat jelent.) A döntést ekkor még elodázták, csak úgy, mint 1985-ben és 1990-ben. Az önkormányzat végül is terv szerint bérlakásokat alakított ki a házban, és azokat a romáknak utalták ki bérleti szerződéssel. 1995-ben, az önkormányzat szeptemberi ülésén vetődött fel újra a kérdés. Ekkor merült fel, hogy a házban akkor lakó 151 romát - 80 felnőttet és 71 gyermeket - kiteleptik - kiteleptik, mert a bérleti díjat és a közüzemi díjakat nem fizették. Talán még ekkor sem gondolta volna senki, hogy a megoldást csak két év múlva találják meg ...

A történet

Határidő: november 10.!

Mint az a bevezetőben már olvasható volt, hosszú idő után, 1995 őszén került újra terítékre a Rádió utca 11-ben lakók sorsa. A fehérvári közgyűlésen felszólalt képviselő a házban lakó 151, többségében roma lakó kilakoltatását szorgalmazta. Eszerint a Takarodó úton, szociális gettót kialakítva, házat építenének, 20-25 m²-es lakásokkal. Az építkezés tervezett költségvetése: 40 millió forint. Már ekkor patthelyzet alakult ki. Az ok a következő volt: a Takarodó út egy kutyamenhely közelében fekszik. Az intézet dolgozói tiltakoztak az ellen, hogy a romákat a szomszédságukba telepítsék, viszont a Fejér Megyei Cigányok Független Szövetsége a kutyamenhellyel volt elégedetlen. Az eredmény: egy tényfeltárási bizottság létrehozása a Roma Polgárjogi Alapítvány, a Magyar Emberi Jogvédő Központ és a Fejér Megyei Cigányok Független Szövetsége közreműködésével. A bizottság vállalta, hogy november 10-ig egy alternatív javaslatot terjeszt az önkormányzat elé. De addig is történt egy s más.

1995 novemberében újra megalakult a GEB, a Gettóellenes Bizottság. Horváth Aladár, a GEB vezére nem győzte hangoztatni: "A cigánygettó ellen minden erővel harcolni fogunk!" Megemlíthető, hogy a roma vezetők nyilatkozataiban már 57 millió forint szerepelt a Takarodó úttal kapcsolatban.

Időközben kiderült, hogy a Takarodó úti szükséglakások tervei már márciusban is léteztek. November 8-án a lakásügyi bizottság határoz: a romákat ki kell lakoltatni. Ám ekkor már egy új terv is szóba került (nem az utolsó): 10-20 családnak belvárosi foghíjtelteken 3 szobás családiház-jellegű ingatlanokat építenének, ezzel segítve a romák integrációját. November 9-én a négy parlamenti párthoz tartozó többség leszavazza (?) a Takarodó út tervét, helyette parasztházakat és régi lakásokat vásárolnának a szükséglakásokra elkülönített 58 millió forintból.

A döntés első napja

Elérkezett a november 10-i határidő, a tényfeltárási bizottságnak eddig a napig kellett a fehérvári közgyűlés elé terjeszteni javaslatukat. A tényfeltárási bizottság nem járt eredménnyel, így egy újabb ad hoc bizottság jött létre. A Gettóellenes Bizottság egy újabb javaslattal állt elő. Szerintük azok részére, akik falvakban akarnak letelepedni, azok részére hosszú lejáratú, kamatmentes támogatást kellene biztosítani az önkormányzatnak. Ebben sem jutottak dűlőre, így a döntést megint elhalasztották, december 15-e lett az új határidő. Ugyanezen a közgyűlésen szólalt fel Jarolics Béláné a maroshegyiek képviselőjében, aki többször is felelt a hangját a Rádió utca 11-ben tapasztalható embertelen körülmények miatt. Az alábbiakban a közgyűlésen általa benyújtott petíció egyes részleteit közöljük, ami hűen tükrözi az akkori állapotokat.

"Tisztelt Közgyűlés! Tisztelt Polgármester Úr!

... Az utóbbi években mind több és több cigánycsalád is idekerült és sajnos jöttek önkényes beköltözők is. Ezután már egyre

nagyobb szeméthalmok keletkeztek a házban és környékén. Megjelentek mára már az egerek, patkányok, csótányok és egyebek.

... Tudni kell azt is, hogy nem a környékbeli lakosság, hanem a bentlakók némelyike tette mocskosság, elviselhetetlenül bűzössé és rommá ezt a házat és környékét, s nemcsak a velük együttlakni kényszerült rendesebb cigányok, de a környék is szenved a randalírozásoktól, az éjszakai ordítózkodásoktól, verekedésektől és ők is félelemben élnek. Meg lehetne tudni a rendőrségtől, mentőktől, hogy csak a legutóbbi évben is hányszor riasztották őket a Rádió u. 11. miatt.

Itt laknak tiszta, rendes cigánycsaládok is, akik ugyanúgy szenvednek, mint a környék lakói attól, hogy egyesek mindent összemocskolnak, részegen randalíroznak, az ajtókat, ablakkereteket feltűzelik, s bizony ez komoly pénzébe kerül évek óta az önkormányzatnak ...

Elmondásuk szerint ők sem mernek szólni ezeknek az embereknek, mert ők is félnek tőlük. Ez is bizonyítja, hogy ez nem "cigánykérdés", ahogy ezt beállítják, hanem magatartási probléma. Szeretnénk megtudni, hogy a helyi és országos cigányszervezetek miért nem védik meg a rendes, tisztességes cigányokat és a lakosságot a randalírozó, lumpen elemektől, azokat miért nem próbálják megfékezni, mint annak idején a cigányvajdak. Ezt csak a cigányszervezetek tehetnék meg, mert ha másvalaki próbálná, azonnal cigányellenességgel, rasszizmussal vádolnák meg... a legtöbben a bosszútól tartva nem merték volna elmondani a véleményüket, ... azt mondják, nem akarnak a hátukba kést kapni ...

Ez lenne az igazi feladatuk és nemcsak a jogokról, hanem a kötelességekről is felvilágosítani őket, hiszen ezek az emberek hiúsítják meg a többiek beilleszkedését.

... akik ezt a vihart felkavarták, háttérből irányítanak, nem itt laknak a környéken ... Akik ezt az ellentétet szítják, elfelejtették elmondani a cigányoknak, hogy a kb. 120-130 ezer lakosú város egészére jutó 52 millió Ft-os lakáskeretet az önkormányzat egyedül a 11-esben lakó lakánycsaládok jobb körülményeinek biztosítására akarják felhasználni, holott nemcsak nekik, hanem nagyon sok fehérvárnak kellene a lakáshelyzetét megoldani.

Ok mit szóljanak, hogy rájuk emiatt egy fillér sem jut? Innen nézve is cigányellenes a lakosság és az önkormányzat? ..."

Időközben egyre erősödtek azok a hangok, amelyek politikai háttérről beszéltek (lásd a fent idézett petíciót). Egyre többen vélték, hogy a Nagy István polgármester elleni támadás egyik ürügye a Rádió utca 11., de nemcsak őt, hanem a várost is eltalálták.

Újabb alternatívák

A novemberben alakult ad hoc bizottságnak adott egy hónap gyorsan eltelt. A közgyűlés elé kellett terjeszteni javaslatukat. Mivel ehhez Jarolics Béláné segítségével sikerült hozzájutnunk, úgy véljük, az lenne a legjobb, ha ezt szó szerint idéznénk, közbevetve megjegyzéseinket.

"A Rádió u. 11. sz. épület tarthatatlan helyzetének megoldása, az épület felújítása miatt elkerülhetetlenül szükséges az épület teljes kiürítése. Ez igen nehéz feladat, hiszen az épület mintegy 40 lakásában 130-140 felnőtt és gyerek lakik, többségében mindenfajta jogcím nélkül, önkényes lakásfoglalóként. A feladat megoldása, illetve a lehetséges megoldások vizsgálatára és javaslatlételre a Közgyűlés novemberben ad hoc bizottságot hozott létre. A bizottság az elmúlt hetekben alaposan megvizsgálta a Rádió u. 11-ben kialakult helyzetet, és számos lehetséges megoldásra tett javaslatot. (Öt különböző helyszínnel ötféle alternatívával; városi lakásokkal és házakkal, egy régi kastélyban kialakítható 8 lakással, volt laktanya átalakításával, a környező falvakban átadható házakkal, illetve a városban szétszórtan található telkek átadásával - (fel)használható tervek.) A tervzetből kitént, hogy a bizottság hosszú távra tervezett. A szövegben több utalás is elhangzik, amely a távolabbi jövőre vonatkozik. Lehet, hogy az önkormányzat már ekkor felkészült arra, hogy a végső döntés hónapokig, évekig elhúzódjat? Vagy a később esetlegesen előforduló hasonló problémák megelőzésére vonatkoznak?"

"Miért nem teszik ki őket már hamarabb?"

December 15-én lakossági fórum volt a Megyei Művelődési Központ és a Fejér Megyei Hírlap szervezésében. A Beszélgetősarok nevet viselő fórum témája nem is lehetett más, mint a Rádió u. 11. A találkozó sokszor indulatoktól sem volt mentes. A fórumon jelen volt az ad hoc bizottság öt képviselője is, akik szerint 11 családot és egy egyedülálló lakót rövid időn belül el tudnak helyezni a Kisfaludy kastélyban, a Móri úton és a Széchenyi úton. Ekkor még ők sem tudták, hogy a javaslatot nem egész két hónap múlva hatályon kívül helyezik.

Az összejevetelen több kérdés is felmerült. A legtöbben azt furcsállották, hogy a város nem rendelkezik szociális célú lakásokkal. Abban mindenki egyetértett, hogy ezen változtatni kell. Ennek kapcsán terelődött a szó a cigányságra, illetve a Rádió u. 11-re. A résztvevők között ilyen kérdés is elhangzott: "Miért hagyják százezres adósságokig elmenni a bérlőket? Miért nem teszik ki őket már hamarabb?"

A fórumon nyilvánosságra került a Takarodó úti szükséglakások felépítése. A kijelentés nagy felzúdulást okozott. A jelenlévő képviselők azzal nyugtatták a résztvevőket, hogy a ház garzonlakásnak megfelelő komfortfokozatú lesz, és oda nem kerül senki a Rádió u. 11-ből. Érdekes, hogy a javaslatban még komfort nélküli lakások szerepelnek, sőt az indoklás szerint komfortos lakások építése nem is lehetséges (a terület fejletlen, vagy inkább nem létező közműje miatt). Újabb ellentmondás az amúgy sem túl tiszta ügyben ...

Szünetek

A következő év elején valamelyest csökkent az érdeklődés a Rádió u. 11. iránt. De csak időlegesen. 1996. február 8-án a decemberi döntést hatályon kívül helyezték, az ad hoc bizottság decemberi javaslatát elvetették. A GEB támadta meg, a Takarodó út miatt. A közgyűlés új időpontot tűzött ki a döntésre: 1996. június 1. A Gettóellenes Bizottság azt kifogásolta, hogy az önkormányzat a Takarodó útra 57 (40? 52?) millió forintot szánna, komfortos lakások építésére semmit. Maradt hát a várakozás júniusig.

Határozatok

Lejárt az újabb határidő is. A döntésből már látni lehetett, hogy nem várható előrelépés az ügyben. Az önkormányzat a Váralja soron 35-40 lakásos átmeneti szállást akart építeni a rossz körülmények között élőknek. A határozat szövege homályos - a Gettóellenes Bizottságnak ez is elég volt ahhoz, hogy megtámadja ezt a határozatot is.

Időközben a helyszínen, a Rádió u. 11-ben semmi sem változott. Sőt. A maroshegyiek képviselője július végén 354 aláírást gyűjtött össze a környéken lakóktól. "Szomszédjaik" ellen tiltakoztak. Újabb petíció is megfogalmazódik. A beadvány lényege a következő:

"T. Cím!

A sok egyoldalú TV, rádió és újság riport után most hallgattassék meg a másik fél is!

S. O. S.

Elsősorban a cigány szervezetektől várunk sürgős intézkedést - és védelmet követelünk mi, a Székesfehérvár Rádió úti lakótelep lakói magunknak és a Rádió u. 11-ben lakó tisztességes, rendes cigánycsaládoknak az ugyanígy, a Rádió u. 11-ben lakó randalírozó, az együttélés elemi szabályait is felrúgó, a legegyszerűbb követelményeket sem ismerő, saját fajtájukat is lejárató cigányokkal szemben.

Tiltakozunk az ellen, hogy 8-10 éves gyermekcsoportok felnőtteket, a környék lakóit tartsák állandó rettegésben, nap, mint nap időseket, elesett szegény embereket környékeznék meg, ... törött üvegekkel, kövekkel dobálják meg a járókelőket minden ok nélkül.

...

Hemzsegnek a bogarak, a csótányok azoknál is, akik saját otthonukat igyekeznek rendben tartani. Sajnos ma már megjelentek a patkányok is... Izsonyatos fertőzőforrás ez a ház és környéke. ... A Rádió u. 11. miatt a környező lakások teljesen elértéktelenedtek, eladásuk, cseréjük szinte lehetetlen.

... Azért, mert egyes családok 30-40 m²-en nagyon sokan laknak összezsúfolva, ők maguk a felelősök, mert a környékbeli falvakból bevándoroltakat befogadták, rontva saját és a többiek helyzetét is. Köztudott, hogy többnek van köztük vidéken saját háza, lakása, vagy a városban már összkomfortos lakásokat ugyanígy szétverték, tehát nem éppen hajléktalanokról van szó.

...

... Amennyiben a cigányszervezetek nem segítenek a környék lakóinak abban, hogy ezeket a családokat és gyermekeiket megrendszabályozzák, s az újonnan rájuk telepedetteket visszairányítsák eredeti lakóhelyükre, és nem tanítják meg őket a törvények tiszteletére, akkor a felelősség az övéké lesz, ha az indulatok elszabadulnak. ..."

Augusztus 13. Ez a nap több dolog miatt is érdekes volt. A helyi lap aznapi számában egy furcsa felhívást lehetett olvasni. A közbeszerzési eljárást az önkormányzat tette közzé, amelynek tárgya "Székesfehérváron, a Takarodó út területén korlátozottan igénybe vehető átmeneti szálláshelyek építése". A hirdetésből az tűnik ki, hogy az önkormányzat nem vette figyelembe azt, hogy februárban már hatályon kívül helyezték a döntést. Persze a GEB most is éber volt.

Ugyanezen a napon újabb lakossági fórumra került sor, ezúttal a Gettóellenes Bizottság szervezésében. A fórumot megelőzően mindkét fél (a GEB ill. Nagy István polgármester) állást foglalt. Horváth Aladár az önkormányzatot vádolta, mert úgy érezték, hogy február 8-a óta nem történt konkrét előrelépés. Elutasították továbbá, hogy egyesek a roma civil szervezetek feladatának tekintik a cigányok "megrendszabályozását".

A másik oldalon Nagy István elismerte, hogy Fehérvárnak szüksége van alacsony komfortfokozatú lakásokra, amelyek a hátrányos helyzetű családok számára is megfizethetők. A lakossági fórum meglepően békésen zajlott le, amely után Horváth Aladár és dr. Nagy István tárgyalóasztalhoz ültek. A tárgyalás eredményeként egy közös sajtónyilatkozatot tettek közzé, amelyben újabb határidők fogalmazódnak meg. A megoldási javaslatot 1996. szeptember 19-éig kell a közgyűlés elé terjeszteni. A másik dátum (szeptember 1.) pedig egy pályázat határidejét rögzítette. A felek ugyanis pályázatot szerettek volna kiírni a helyzet megoldására, lakások építésére, aminek pénzügyi, technikai, jogi feltételeit közösen rögzítenék.

A szeptember 19-ei határidő előtt már készen állt a legújabb javaslat. Ezt mindössze csak a Gettóellenes Bizottságnak kellett volna elfogadnia. Ez a határozat többféle alternatívát tartalmazott, de nem neveztek meg konkrét helyeket. A tervezett megoldások a következők voltak:

- Önkormányzati, telepes jellegű, alacsony bérű garzonlakás építése közhasznú munkavállalással. Az önkormányzat építtetné, az odaköltöző családok közhasznú munkavállalással segítenének. Feltétel: a meglévő hátralék törlesztésének megkezdése.
- Önkormányzati támogatás lakásvásárlás céljából. Feltétele, akárcsak az előző pontnál, a hátralékok törlesztése.
- Önkormányzati építési telkek biztosítása lakóház építésére.
- Határozatlan idejű bérlakásban történő elhelyezés. Az esetleges hátralék törlesztése után az önkormányzat biztosítja a bérvizony folyamatosságát.
- Határozott idejű bérlakásban történő elhelyezés. A feltétel megegyezik az előzővel.

A Rádió u. 11-ben lakók választhattak a fent felsorolt lehetőségek közül. Az első megoldás 9, a második 13, a harmadik 8, a negyedik 7, az ötödik 2 családot érintett.

Az egyeztető tárgyalás szeptember 10-én zajlott le. A három órás tanácskozás fűtött hangulatban telt. A Gettóellenes Bizottság az kifogásolta, hogy az önkormányzat mégis felépíti a Takarodó úti házat. Az önkormányzat részéről megjelentek hiába mondták, hogy a majdan felépülő bérházba nem költöztetnek senkit sem a Rádió u. 11-ből, Horváth Aladár felelete sem késett: "A GEB amiatt tiltakozott, hogy embereket ne tegyenek ki a lakókörzeten kívülre! ... Nekünk nem a Rádió utca 11-ben lakókat kell megvédenünk, hanem a gettósodást kell megakadályoznunk! ... Ez nem gettóellenes bizottság, hanem Takarodó út ellenes bizottság: így is lehet mondani!"

Megegyezés pedig nem született. A szeptember 19-i közgyűlés napirendjéről levették a Rádió utca 11. problémáját, áttették az októberi közgyűlésre. Ez már az ötödik határidő volt ...

A fordulat éve

Aligha túlzás ezzel a jelzővel illetni 1997-et. Sem az októberi határidőig, sem utána nem született semmilyen érdemi döntés. Az illetékes vállalat szakemberei még '96-ban "téliestítették" a házat, vagyis elvégezték azokat a munkákat, amelyek nélkülözhetetlenek voltak ahhoz, hogy a téli fagyok ne szedjenek áldozatokat a házon belül. Az már más lapra tartozik, hogy a lakók ezzel nem sokat törődtek, az újonnan beszerelt ablakkereteket ugyanúgy eltűzelték, mint korábban.

Döntés hiányában a Rádió u. 11-ben és környékén nem változott semmi. Azok lakrészét, akik elhagyták az épületet, újabb lakásfoglalók törték fel. A lakók a lakbért és a közüzemi díjakat továbbra sem fizették. Sőt, a környéken lakók elmondása szerint a romák a házzal szomszédos közvilágításról csempészték be az épületbe az áramot, csupaszes vezetőkeken. A Szécho megelégedte, a fehérvári cigány kisebbségi önkormányzat vezetőjét kérte, hogy segítsen az ügyben. Krasznai József a helyszínre ment, az áramlopás ennek ellenére a ház lebontásáig tovább folytatódott. Közben készültek a különféle felmérések a lakások illetve a ház állapotát illetően. Az egyik ilyen volt a Szécho Rt. által készített adatlap. Az adatlap szerint 1997-ben 39 lakásról lehet beszélni. Az adatlapok szerint ebből 37 volt lakva, de ebből két "lakást" csak az ott lakók minősítettek így. A lapokon több kérdés is szerepelt, például a lakók szerint miért ilyen a lakások állapota, vagy mennyire törődik lakásával? A romák, maguk a lakók által adott válaszok a lakások állapotáról: karbantartás hiánya (7 esetben), előző lakók hagyták így (2 esetben), véletlen rongálás (12 esetben). A lakók törődése az adatlapok alapján: megóvja, javítja a lakását (13 esetben), javításokat végez a lakásban (16 esetben), nem törődik vele (4 esetben).

A válaszok alapján az épületben egyetlen lakásrongáló sincs. Nem lehet vitatkozni azonban azzal sem, hogy vannak, akik javították lakásukat. Talán ennek azért nem volt semmi látszatja, mert javítanivaló volt bőven. Az adatlapok összesítése után több dolog is kiderült. Érdekes körülmények között jutottak néhányan lakáshoz. Voltak, akik bérelti szerződéssel rendelkeztek. Voltak, akik rendelkeztek ugyan lakáskiutalással, de az már évek óta lejárt. Megint mások a lakást állítólag úgy vették az előző lakótól (más kérdés, hogy ezek a lakások az önkormányzat tulajdonában voltak ...). A legfurcsábbak azonban azok voltak, akik

családi házakat (!) cseréltek el, hogy a Rádió u. 11-be költözhesse. A felmérés tanulmányozása közben érdekes dologra bukkantunk.: "Az I. emelet 1. számú lakás adatlapja hiányzik. A lakásban lakó Lakatos Ferenc és Krasznai Szilvia önkényes beköltözők, az elmúlt hetekben költöztek be. Krasznai Szilvia egyébként Krasznai József lánya." Alighanem lett volna botrány abból, ha kitudódik, hogy a cigány kisebbségi önkormányzat vezetőjének lánya a Rádió utca 11-ben lakik - önkényes lakásfoglalóként. Az ok aligha lehet kétséges: a helyzet megoldása előbb-utóbb elérkezett volna, a romák ilyen vagy olyan módon, de lakásokhoz jutnak ...

Viharos ősz

Az események ősszel ismét felgyorsultak. Szeptember elején az önkormányzat a házban lakó valamennyi önkényes lakásfoglalónak névre szóló felszólítást küldött, ha októberig nem költöznek ki az épületből, akkor az önkormányzat, soron kívüli eljárást kérve, bírósághoz fordul. Talán nem meglepő, hogy ebből sem lett semmi.

Az újságokban egymást érték a különböző vélemények. Krasznai József különösen érdekes: "A Rádió u. 11-ben nem emberhez méltóak a körülmények." A lánya ekkor már a ház lakója volt ...

Mivel októberig a házból nem költöztek ki a romák, az önkormányzat bírósághoz fordult. A házban ekkor 13 család lakott. Az épületben a körülmények közben egyre romlottak. Október 1-jén a vizet is elzárták a házban, a közös vécét (ami nem volt sokat használva) befalazták. Kolompár György, a házban lakók egyik szószólója elkeseredetten fakadt ki: "Hol van most Horváth Aladár? Neki köszönhetjük, hogy bajban vagyunk. Építettek volna nekünk lakást a Takarodó utcában, de ő hadonászott nekünk, hogy "testvérek, ne menjetek gettóba!". Pedig még az is jobb lenne most, mint az utca." Ki tudja, ha az önkormányzat képes kihasználni a romák (pillanatnyi) megingását, a helyzet gyorsabban megoldódott volna. Ezzel kikerülhették volna a különböző bizottságokat, akik látszólag eddig is akadályai voltak a megegyezésnek.

A helyhatóság közben gőzerővel kereste a mindenkinek megfelelő megoldást. Az ő terve szerint az önkormányzat az SFOR katonák által használt lakókonténereket vásárolna, amelyben a romákat ideiglenesen, 1998. június 30-ig helyeznék el. Eddig az időpontig a kisebbségi önkormányzat a város több pontján társasházakat épít, amit a székesfehérvári önkormányzat 30 millió forinttal támogatna. Aki azt hiszi, hogy ez olcsóbb megoldás, mint a Takarodó úti terv volt, az téved. Figyelembe kell venni azt is, hogy a lakókonténerek sem ingyen kerültek volna a helyükre. Ez a hely egyébként először a Szárazréten lett volna, ott azonban egy nap leforgása alatt 1425 aláírást gyűjtöttek össze a környéken lakók, tiltakozva leendő szomszédjaik ellen. Az önkormányzatnak volt még egy helyszíne a konténerek elhelyezésére. Nem nehéz kitalálni: a Takarodó út.

Rövid életű egyezségek

Október 16-án közgyűlés volt. Először úgy tűnt, megegyezés született. Ám a közgyűlés szünetében a Rádió 11-ben lakók közölték Krasznaival, hogy nem mennek a konténerekbe, mert Horváth Aladár ezt tanácsolta nekik. A kisebbségi önkormányzat vezetője, annak ellenére, hogy pár perccel korábban elfogadta a konténeres megoldást, visszatáncolt. Melléjük állt Vancsik Zoltán szocialista képviselő is, aki úgy gondolta, hogy konténerek helyett ideiglenesen kórházakba helyezték el a romákat. Egyben egyetértettek: december 31-ig az épületet le kell bontani.

Az ügy közben országos nyilvánosságot kapott. Lett volna egy nyilvános tévéfelvétel, ahova önkormányzat és a roma szervezetek képviselői is meg voltak hívva. A fórum azonban elmaradt. A roma vezetők, mindenféle előzetes bejelentés nélkül, nem jelentek meg. A GEB viselkedését látva egyre többen kérdezték, indulatuktól sem mentesen, hogy milyen joga van az önkormányzat munkájába egy civil szervezetnek?

Az indulatok egyre csak forrósodtak. Október 29-én a GEB nemzetközi sajtótájékoztatót hívott össze, ahol roma holocaustnak nevezték a Rádió utca 11. ügyét. A sajtótájékoztatót az is elhangzott, hogy a GEB nem érti, miért nincsenek egy Székesfehérvár nagyságú városnak szükségletei, ahová elhelyezhetnék a lakókat. Azt is bejelentették, hogy tüntetést szerveznek a romák lakókonténerekbe helyezése ellen. A vezetők szerint a konténerek túl kicsik, komfortfokozatuk alacsony, és távol esnének a városközponttól. A mérettel kapcsolatos kifogás számunkra érthetetlen. A konténerek alapterülete 25 m², ami az átlag lakások alapterülete volt a Rádió 11-ben. A tüntetés november 23-án megtörtént, mintegy kb. 150 résztvevővel, és Horváth Aladár vezényletével "nem akarunk gettót" kiáltással tiltakoztak a lakóalkalmatlanságok ellen. Az önkormányzat ennek ellenére továbbra is kitarított a konténerek mellett. A GEB szinte naponta új ötletekkel állt elő. A legújabb verzió szerint, a városnak lakhatóvá kellene tennie a Rádió u. 11-et addig, amíg a korábban említett társasházak felépülnek. Az ötletet Takács Attila, a Széphi vezérigazgatója örülségnek tartotta, többet szóba se került.

A város vezetősége közben igyekezett bontási engedélyt szerezni a Rádió u. 11-re. A feltétel mindössze az volt, hogy az épület üres legyen. Közben az illetékes vállalat kijelölte az időpontot a konténerek Takarodó útra telepítésére: november utolsó hétvégéje. Már csak egy akadály volt: a környékbeliek tiltakozása. 250 aláírás gyűlt össze ...

Egy nehéz nap ...

1997. november 25. A nap során többször is úgy tűnt, hogy az indulatok elszabadulnak, és a békés megegyezés nem jön létre. Felidézünk néhány momentumot a napból, hogyan is született meg végül a kompromisszum.

Reggel: A polgármester telefonon beszél Deutsch Tamással, a Fidesz-MPP alelnökével (Nagy maga is Fideszes), aki arra kéri, hogy mindent tegyen meg a helyzet békés rendezése érdekében. Ugyanebben az időpontban Kuncze Gábor belügyminiszter a Kossuth rádióban elmondja, hogy megpróbálja meggyőzni a polgármestert, hogy halasszák el a roma lakók kilakoltatását. Nagy István az MTI-nek nyilatkozva elmondja, hogy holnap reggel mindenképpen kiköltöztetik a családokat a Rádió u. 11-ből. Időközben fehérvári lakosok telefonáltak a polgármesteri hivatalba, akik támogatásukról biztosították a város vezetőjét. Ezzel egyidőben a város elöljárói megpróbálják megtudni, hogy vajon a belügyminiszter ellátogat-e Fehérvárra. Úgy értesülnek: Kuncze Gábor, Balsay István (a korábbi polgármester) és Horváth Aladár együtt utazik a városba. A hír futótűzként terjedt, a Rádió u. 11-ben lázas takarítással várták a vezetőket.

Délelőtt: A Rádió úti tárgyalás elkezdődött. Nagy István Kolompár Györggyel, a lakók képviselőjével beszélt. A javaslat a következő volt: ha másnap este 10 óráig maguktól kimennek az épületből, s beköltöznek a konténerekbe, az önkormányzat megváltoztatja a döntését úgy, hogy nem a város épít a romáknak házat, hanem az erre a célra nyújtott 30 millió forintból vesz nekik lakást ott, ahol ők akarják. Kolompár gondolkodási időt kér.

A helyszínen még javában folyt az egyezkedés, amikor a déli hírekben vezető helyeken szerepelt, hogy Kuncze Gábor és Nagy István megállapodott a helyzet rendezésének ügyében. A polgármesteri hivatal percek alatt több telefont kapott. A telefonálók közül többen azt mondják: ha a hír igaz, Nagyból soha többet nem lesz polgármester Fehérváron. Nagy István aláírja a kötelezvényt.

Déli órák: Horváth Attila, a fehérvári romaközösség egyik képviselője Kolompár Györggyel a hivatalba érkezett, ahol a polgármester azonnal fogadta őket. Nagy átadta Kolompárnak a tervezett megállapodás szövegét, aki magával akarta vinni, hogy megmutassa lakótársainak. Útközben találkozott Horváth Aladárral, aki áttanulmányozta a kötelezvényt, s kijelentette, hogy nem szabad elfogadni. Kérte a polgármestert, hogy fogadja őt.

Horváth ezután rögtön át is megy a Fejér Megyei Közigazgatási Hivatalba és jogi szakvéleményt kér az okiratról. Nagy István ekkor értesül arról, hogy a megállapodás ezzel valószínűleg kútba esik.

Délután: Nagy István összehívja a Fidesz városi elnökségét. Az összejövetelre helyi önkormányzati képviselők is jönnek. A polgármester kikéri mindegyikük véleményét. A képviselők - pártállástól függetlenül - arról biztosították a város vezetőjét, hogy kösse magát az eredeti megállapodáshoz, ne menjen bele semmilyen kompromisszumba. Nagy szól utoljára.

"- Biztos vagyok abban, hogy holnap reggel igénybe kell venni a karhatalmat. Értsetek meg, ezt egyszerűen nem tudám elviselni. Nem akarok vérző fejű gyerekeket látni a városban. Kompromisszumot ajánlok. Ahhoz azonban ragaszkodom, hogy a Rádió úti épület holnap összeködjön." A polgármester beszéde után botrány volt készülődésben.

Közben Horváth Aladár is visszaérkezik a városházára. Közli, hogy ha az önkormányzat nem módosítja a megállapodást, másnap élő lánccal veszik körül a Rádió u. 11-et. A roma képviselő szerint a polgármester önkormányzati döntés nélkül nem ajánlhat 30 millió forintot lakásvásárlásra.

Este: Nagy István fogadja a GEB vezetőjét. Horváth Aladár azt mondja, hogy a romák nem mennek gettóba. De ha az önkormányzat mindenképpen ragaszkodik a kilakoltatáshoz, a lakók legalább egy kórházat kapjanak ideiglenes szállásnak. A polgármester visszamegy a jegyzői hivatalba, ahol ekkorra már összeült a Fidesz helyi elnöksége. A telefonvonalak szinte izzanak. Balsay István is visszaérkezik a városházára, aki felvázolja egy lehetséges kompromisszum lényegét: a romák ideiglenesen kórházat kapnak, azután pedig az önkormányzat harmincmillió forintért vesz nekik lakásokat.

Horváth Aladár és Nagy István ismét tárgyalóasztalhoz ül. A polgármester közli Horváthtal, hogy a kórházat megkapják. A polgárjogvédő válaszára elötte meg kívánja tekinteni az épületet.

Horváth Aladár elmegy megnézni a felajánlott házat. Bársony János, a Gettóellenes Bizottság jogásza a hivatalba érkezik és elmondása szerint a szervezet készen áll arra az esetre is, ha a megegyezés nem születik meg. Ebben az esetben plakátokkal ragasztanak tele a várost, amelyeken a Rádió úti kisgyermek fényképe volt, akik kedvesen mosolyognak a kamerába. A fénykép alatt felirat: "Öket akarjátok az utcára tenni?"

Éjszaka: A GEB vezére visszaér, és közli: elfogadják az ajánlatot. A kompromisszumról szóló szerződést Nagy István, Kolompár György és Krasznai József aláírja. Megszületett a döntés ...

A romák másnap megkezdhetik a költözést a Palotai úti épületbe, az egykori Vöröskeresztes házba, közismert nevén a FINTI-be. A megállapodás szerint a Rádió úti romákat ide helyezik el december 20-ig, ez idő alatt pedig az önkormányzat a roma szervezetekkel közösen lakásokat keres a családok számára a városban, vagy vidéken. Az ideiglenes elhelyezést a város finanszírozza. Az önkormányzat 30 millió forintot szánt a probléma megoldására, ez családonként 1,6 millió Ft-ot jelent. A pénz nem kerülhet a romák kezébe, azt közvetlenül az eladónak fizetik ki. Az így vásárolt ingatlan pakolták fel dolgait a teherautókra, majd a Palotai útra mentek, hogy birtokba vegyék ideiglenes szállásukat. Miután az utolsó ember is elhagyta az épületet, délelőtt tizenegy órakor egy dózer elkezdte az épület lebontását. A házat gyorsan elbontották. Nagy István már csak a "végeredményt" nézte meg.

Másnap, november 26-án reggel fél hétkor megkezdődött a Rádió útiak költöztetése. A környékbeliek a házat körülvevő figyelték az eseményeket. A sajtó részéről is óriási volt az érdeklődés. Több kamera, riporter, fotós és újságíró vadászott a döntéshozókra illetve magukra az érintettek. A lakók nyugodtan, talán némi megkönnyebbüléssel pakolták fel dolgait a teherautókra, majd a Palotai útra mentek, hogy birtokba vegyék ideiglenes szállásukat. Miután az utolsó ember is elhagyta az épületet, délelőtt tizenegy órakor egy dózer elkezdte az épület lebontását. A házat gyorsan elbontották. Nagy István már csak a "végeredményt" nézte meg.

De az örömmámorba család is vegyült. Sok embernek fáj a szíve a romáknak adott 30 millió miatt. Talán mindenki olcsóbb és igazságosabb megoldást várt.

A 15 lakókonténer sorsa ekkor még kérdéses volt. Az önkormányzati elképzelés szerint hajléktalanszállóvá alakították volna át őket.

Visszhangok

A megállapodást mindegyik fél győzelemként könyvelte el. Nagy István nem győzte hangsúlyozni, hogy a megegyezés szerinte is csorbát ejtett a törvényességen, de a polgármester örült, hogy a döntéssel sikerült megőrizni a város jó hírét. A város első embere az egyik helyi lapban nyilatkozott.

"Tisztelt székesfehérvári Polgártársaim!

Nagyon sok észrevételt kaptam a Rádió u. 11. sz. ház, és lakói sorsáról meghozott döntésem miatt. Nem kérek mást Önöktől, csak azt, hogy vegyék számításba mindazokat a szempontokat, amelyeket mérlegelve kellett döntenem, illetve azokat a körülményeket, amelyek döntésemet befolyásolták.

A város közgyűlése október 11-i döntésével kijelölt 3 telket Székesfehérvár belterületén, és 30 millió Ft támogatással 3x5 lakásos társasház felépítését határoztam el azokon 1998. évi befejezéssel. Olcsóbb megoldásra volt szükség. A lakossági fórumok az októberi döntést egy városrészben sem támogatták. Emlékezzenek a tiltakozó ívekre.

A Közigazgatási Hivatal döntése miatt, a családok konténerekbe jogszerűen nem váltak elhelyezhetővé. Egyes magukat jogvédőnek nevező szervezetek felkorbácsolták a média érdeklődését, és ezt a súlyos problémát kisebbségi ügyé változtatták. A fentiek okán nyilvánvaló volt, hogy a lakók részéről nyilvános ellenállásra kell számítani. A média jelentős része ez ügyben ellenséges beállítódásúvá vált. (A végrehajtás reggelén 16 kamera, több mint 30 fotós és közel 60 riporter jelent meg.)

A város hírnevét meg kellett őriznem. Bár előre láttam a kritikákat, és a lakásra várók szembeállítását, úgy ítélt meg, hogy az eredeti program végrehajtása engem népszerűvé tesz, de ügydöntő körökben - a kiobbant választási küzdelem miatt - én leszek a magyar Funar, és a városunk rasszista városa. Az épületnek a eredeti terv szerint le kellett omolnia, hogy az erre törekvők ne tehessék jelképpé."

Az ügyben mások is véleményt alkottak. A belügyminiszter, Kuncze Gábor szerint azért volt szükség békés megoldásra, mert ellenkező esetben olyan felvételek járhattak volna be Európát, akiknek a hatása beláthatatlan következményekkel járt volna. Meglepő volt, hogy roma szervezetek szerint nem lett volna szabad a Gettóellenes Bizottságnak beleavatkoznia az ügybe.

Oláh József, az Amaro Trajo Szociális Kulturális Alapítvány elnöke Nagy István mellett állt ki. Horváth Gábor, a fehérvári romákat segítő Esély Kulturális Egyesület vezetője szintén a polgármester hozzáállását méltatta, és a kialakult helyzetért a házban lakókat tette felelőssé. De a kisebbségi önkormányzaton belül is voltak véleménykülönbségek. Az alelnök, Lakatos Krisztián szerint ami itt történt, az nem faji kérdés, nem gettóügy, hanem politikai kérdés. Lakatos szerint néhányan csak arra használták fel a házban lakókat, hogy a figyelem középpontjába kerüljenek, és így szerezzék vissza megtépzott politikai szerepüket.

A lakosság is állást foglalt. Általános volt a vélemény, hogy a romáknak adott pénz sok. Mindenki feltette a kérdést, hogy vajon mennyit kapnak azok az emberek, akik szintén nem jutnak lakáshoz, de a Rádió útiakkal ellentétben becsületesebbek? Abban is nagy volt az egyetértés, hogy a Horváth Aladár által vezetett GEB-nek nem lett volna szabad beleszólnia az ügybe. De

mindenki kifejezte egyúttal örömét is, hogy a helyzet végül megoldódott és sokan ezt Nagy István érdemének tartották. A polgármester népszerűségi indexe az épület lebontása után ugrásszerűen megnőtt.

"Pátka nem befogadó!"

Mindeközben lázasan folyt a lakáskeresés. A romák közül sokan vidékre szerettek volna költözni. A kiszemelt házak Osiben, Perkátán, Pátkán, Belsőbárándon és a környező településeken voltak. Mivel a december 20-i határidő nem volt már messze, a lakók elkezdtek költözni a már megvásárolt házakba. Különösen Pátkán és Belsőbárándon forrtak az indulatok. December 17-én a belsőbárándi lakosok gépekkel torlaszolták el a faluba vezető utakat, hogy így akadályozzák meg a romák beköltözését. Pátkán aláírásokat gyűjtöttek. A helyi lakók szerint etikátlan, hogy a város a Rádió útiaknak egy lakóház lerombolásáért "jutalmul" vidéki családi házakat vásárol.

A családok megrettentek. A többi faluban sem fogadták őket szívesen, volt olyan hely, ahol a már megvásárolt ház kapuját behegesztették. A megrémült romák visszaköltöztek a FINTI-be, és ott várták, hogy a vezetők hogyan oldják meg ezt a problémát. Már ekkor látszott, hogy a december 20-i határidő tarthatatlan.

A karácsonyt és az újévet is a Palotai úti házban éltek meg a családok. 1998. január 5-én tárgyalóasztalhoz ültek a tiltakozó polgármesterek, valamint Nagy István, Horváth Aladár és Krasznai József. Ekkorra két család már elköltözött. Egy Osibe, egy pedig Perkátára. Aba, Polgárdi és Pátka polgármesterei szerint nem tudják garantálni a családok biztonságát. Nagy István ezért úgy döntött, hogy a családokat kérdezi meg, vállalják-e a beköltözést. Mivel a válaszok nemlegesek voltak, a város vezetői úgy döntöttek, hogy a romák maradhatnak még ideiglenes lakhelyükön. Az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat képviselője kijelentette, hogy pert indítanak az érintett faluk polgármesterei ellen. Nagy ekkor már úgy érezte, hogy novemberben rossz döntést hoztak.

Csendes döntés

Miután a tiltakozások alábbhagytak, az ügy is elvesztette országos nyilvánosságát. A kiköltözések szép csendben (olykor titokban) történtek, így februára a 13 családból már csak 6 maradt az ideiglenes szálláson. Persze nem minden faluban várták tárt karokkal a romákat, így azok a települések, amelyek visszavásárolták az önkormányzat által korábban megvásárolt házakat, a pénzt visszautalták a fehérvári helyhatóság számlájára. Így nem maradt más hátra, mint Fehérváron, szűkséglakásokban elhelyezni a 6 családot.

Természetesen felvetődik a kérdés, hogyan kaphatnak lakást a családok, hiszen korábban elhangzott, hogy a városnak nincs szabad bérlakása. Takács Attila, a Széphi Rt. igazgatója úgy próbálta megoldani a helyzetet, hogy azok a fehérvári családok, akik eddig félkomfortos lakásokban éltek, 70-80 ezer forint befizetésével magasabb komfortfokozatú lakásokhoz juthatnak. Nem merték megkockáztatni, hogy komfortos lakásokba költöztessék a romákat ...

Befejezés

Februárban az utolsó visszhangok is elültek. 1998. júliusára mindössze egy család maradt a Palotai úti épületben. Most lehetne írni sikeres megegyezésről, de mi a szokásoktól eltérően találtunk hasonló eseteket néhány más településen. A közös vonás az, hogy mindkét eset romákkal kapcsolatos. (Zámolyban és Móraönkényes lakásfoglalók, megoldást kereső polgármesterek, tiltakozó lakók ...) Tehát a Rádió utca 11. esete nem egyedi, ilyen probléma az ország több pontján fellelhető. Mivel lehetne megállítani a lakásfoglalókat?

Állásfoglalás

A Rádió úti esetről az évek során többen is megalkották véleményüket. Az indulatok nem hagyták, hogy közömbösekké maradjanak az emberek. A kérdés nagyon bonyolult és összetett. Egyrészt ezek az emberek valóban tarthatatlan körülmények között éltek, lakásproblémájukat meg kellett oldani, mert addigi lakóházuk összeomlással fenyegetett. De hiba lenne elfelejteni azt, hogy a Rádió u. 11-et a benne lakók tették olyaná, amilyené, ráadásul jelentős részük önkényes lakásfoglalóként került a házba. Másrészt nem cigány emberek is laktak illetve laknak Fehérváron hasonló körülmények között, és ha ők hátralékaikat nem tudják kifizetni, kilakoltatják őket úgy, hogy senki sem kérdezi, mihez kezdenek ezután. Ez szülte a fő ellentétet. A cigány családok 30 milliót kaptak azért, hogy elhagyjanak egy olyan házat, amelybe jogtalanul költöztek be, míg a nem cigány családokat "sorsukra hagyták". Ráadásul a Rádió utcai romák még "válogattak" is. Számtalan megoldási terv bukkant meg azon, hogy a lakók nem fogadták el a számukra felkínált lakást vagy konténert. Ugyanakkor azt is tudta mindenki, hogy ezeket az embereket a különböző roma vagy nem roma polgárjogvédő szervezetek a háttérből irányították. A város mégis talált megoldást. Humánus, mindenki számára megfelelő megoldást. Senki nem emelt ellene kifogást. Csak a szakértők ...

Szerintünk Székesfehérvár mindenféle viszálykodás nélkül képes lett volna megoldani a problémát, de a sajtó, a média, a szakértők "tüllihegték" a Rádió u. 11. Kérdését. Mi is a "nézőközönség" tagjai voltunk, kezdettől fogva figyelemmel kísértük az eseményeket, és volt saját véleményünk ... A botrány kirobbanásakor még csak kíváncsian vártuk a megoldást, akkor még mi sem hittük, hogy ez hónapokig el fog húzódní. Aztán egyre teljesebb képet kaptunk a Rádió u. 11-ről, lakóiról, életkörülményeiről, és (a közvélemény nagyobb részéhez hasonlóan) mi is elítéltük a házban élő romákat, úgy gondoltuk, hogy a kialakult helyzetért saját magukat okolhatják. Az idő előrehaladtával azonban számunkra egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a háttérben sok egyéb tényező is szerepet játszik (pl. a politika), és az ügy tulajdonképpeni főszereplői e tényezők áldozatai lettek. Ennek ellenére a megoldást mi is igazságtalannak éreztük, hiszen a romáknak adott 30 millió forintból sok más, évek óta lakásra váró család problémája megoldható lett volna.

A sok akadály ellenére végül sikerült egy mindenki számára megfelelő megoldást találni. A békés végkifejlet ellenére úgy érezzük, hogy mind az önkormányzat, mind a civil roma szervezetek több olyan hibát is elkövettek, ami késleltette a megállapodást. Az önkormányzatnak kezdettől fogva ragaszkodnia kellett volna álláspontjához, hiszen itt többségében önkényes, jogcím nélküli lakásfoglalókról volt szó, és még a szerződéssel rendelkezők sem fizették rendszeresen a lakbért és a közüzemi díjakat. Az utcára nyilván nem kerülhettek, hiszen emberekről, gyermekes családokról beszélünk. A polgárjogvédő szervezeteket pedig nem lett volna szabad - vagy legfeljebb csak tanácsadói szinten - engedni, hogy ilyen mértékben beleszóljának az ügybe. Természetesen az ő segítségük is nélkülözhetetlen volt a sikeres megoldáshoz.

Az országos nyilvánosságot is ki kellett volna kerülni. A média túl nagy szerepet töltött be az ügyben, de sajnos nem biztosította a teljes informáltságot az embereknek. Ebből következett, hogy ennyi szélsőséges és ellentétes vélemény alakult ki az országban.

A nagypolitikát sem kellett volna az ügy közelébe engedni. A felek mentségére legyen mondva, hogy ez elkerülhetetlen volt, hiszen a választások közeledtével mindegyik párt igyekezett a békés megoldásból a maga részét kivenni. Láthatjuk azt is, hogy a választások végével már senkit nem érdekelt a még el nem helyezett roma családok sorsa. Sem a politikusokat, sem a médiát nem foglalkoztatta a várva várt végkifejlet.

Visszont az eset rávilágított Székesfehérvár egyik legnagyobb problémájára is, hogy a város nem rendelkezik bármikor kiutalható bérlakásokkal vagy szükséglakásokkal. Talán ennek köszönhető, hogy már 1997 telén elkezdtek a munkálatokat a Kelemen Béla utcai lakótelep környékén. Bérházak fognak épülni ...

A felelősség tulajdonítás és a romákkal kapcsolatos beállítódás összefüggése

Ez a táblázat azt mutatja, hogy a romákhoz ellenségesen, háritóan vagy támogatóan hozzáálló emberek miként vélekednek a felelős személyéről. Látható, hogy az ellentétek ellenére, nem volt sárdobálás, hiszen abban mindhárom kör egyetértett, hogy mindenki felelőssé tehető a kialakult helyzetért.

	nem mondfelölöst (%)	mindenki felelős (%)	a romák felelősek (%)
Ellenséges	17	43	31
Háritó	16	44	28
Támogató	23	36	22

A konfliktus kiéleződésében mekkora szerepe volt a következő szervezeteknek, illetve személyeknek?

	nagy	közepes	egy kicsi	nem tudja	semekkora
Az érintett romacsaládok	48	16	8	23	4
Fehérvári cigány Kisebbségi Önkormányzat	46	18	8	25	4
Gettóellenes Bizottság	46	16	6	30	2
Horváth Aladár	42	13	6	37	2
Nagy István	35	19	13	25	8
Székesfehérvári Közgyűlés	33	20	13	34	15
Kuncze Gábor	23	15	13	34	15
Belügyminisztérium	20	16	15	34	15
Az önkormányzat megbízottja	18	19	11	48	4

A táblázat tanúsága szerint a legnagyobb szerepe az érintett roma családoknak volt. Ennek igazságtartalmát nem nehéz belátni. Azt is meg lehet figyelni, hogy a megkérdezettek többsége nem nagyon tudta "hova rakni" Mózs Józsefet, az önkormányzat megbízottját.

Abban, hogy a konfliktus végül is megoldódott, mekkora szerepe volt a következő szervezeteknek, személyeknek?

Újabb adatok, amelyek alátámasztják azt, hogy a megállapodás után Nagy István népszerűbb lett, mint előtte. Több meglepő adat is kiolvasható a táblázatból. Például Kuncze Gábor szerepe. A belügyminiszter mindössze az utolsó napon kapcsolódott be a konfliktuskezelésbe, mégis a harmadik helyen végzett a rangsorban. Néhányakat talán meglep a GEB helyezése is, hiszen a szervezet közel két és fél éven át szerepet vállalt az ügyben. Ugyanakkor nagy a bizonytalanság is, sokan nem tudták eldönteni, kit is válasszanak.

	nagy	közepes	egy kicsi	nem tudja	semekkora
Nagy István	51	18	5	24	2
Székesfehérvári Közgyűlés	45	21	7	25	2
Kuncze Gábor	35	19	11	30	5
Cigány Kisebbségi Önkormányzat	28	24	15	27	6
Belügyminisztérium	28	22	12	32	6
Gettóellenes Bizottság	27	22	13	32	6
Horváth Aladár	25	19	14	37	6
Az érintett roma családok	23	18	19	26	13
Mózs József	20	23	9	45	2

A számok tükrében

Hathatós segítséggel sikerült megszerezni a Szépho Rt. által 1996 közepén kiadott kimutatásokat a Rádió u. 11-el kapcsolatban. Sajnos az 1998-as adatok nem állnak rendelkezésünkre, de az alább olvasható adatok is roppant tanulságosak.

- 1995 novemberében 43 család lakott a Rádió u. 11-ben. Ez 151 embert jelentett, 80 felnőttet és 71 gyereket. A 43 család közül 30 rendelkezett lakáskiutalással, 13 volt önkényes lakásfoglaló.
- a ház lakói 1995-ben 1.384.716 forintot vettek fel segélyként
- a lakbér 200 és 500 forint mozgott (mindössze egy félkomfortos lakásért kértek 1300 Ft-ot).
- A lakók összesen 869 000 Ft lakbérhátralékot halmoztak fel.

A Széphonek nem voltak olcsók a házban lakó romák. Az kiszámlázott üzemeltetési, karbantartási és közüzemi díjak a következőképpen alakultak:

	1995 (Ft)	1996 első fele (Ft)
Üzemeltetés és karbantartás	1 748 000	630 000
Lakbér és vízdíj	329 000*	186 000**

*ebből befizetett: 76 000 Ft **ebből befizetett: 25 000 Ft

A lakók rengeteg hátralékot is felhalmoztak. Hogy kik? Íme:

- a korábban elköltözött lakók: 298 000 Ft
- jelenlegi lakók: 1 010 000 Ft
- jelenlegi lakók az előző lakásokban: kb. 1 100 000 Ft

Nem kevés pénz, főleg, ha hozzáteszünk, hogy ezek az összegek a késedelmi kamatokat nem tartalmazzák.

A házban lakó családok megoszlása jogi állás szerint (1996):

- lakásbérlő: 15 család
- lejárt bérleti szerződéssel rendelkező: 2 család
- önkényes lakásfoglaló: 23 család

Az írás során idézett újságcikkek a Fejér Megyei Hírlapból, a Népszabadságból, a Kurírból, a Népszavából valamint a Fehérvári Polgárból származnak.

A cigányság helyzete Jászfényszarun

Berze Péter, Berze Éva

Hej, cigány! Miért vagy te cigány?

Ki adta rád ezt a nevet,
S ki alázta meg szívedet?
Megaláztak, megcsúfoltak.
Fogadd el akkor is nemzedet,

Hisz a sors hozta mind ezt neked.
Szenvedtél már az élettől eleget,
Ne engedd, hogy romba döntsék
Mind azt, ami könnyíti a helyzetet!

Ne tagadd meg nemzetséged,
Büszkesége töltsön el!
Néped legyen főerényed,
Cigányságod éltesse a nemzetet!

(Farkas Lajos, jászfényszarui cigányköltő)

Bevezető

Mindketten Jászfényszarun élünk születésünk óta. Kisvárosunk cigányságának kultúrája lassanként teljesen eltűnik, beleolvad a miénkbe, a fiatalság előtt álló lehetőségek kicsiny száma döbentett rá bennünket, hogy erre fel kell hívni mindenki figyelmét, ha azt akarjuk, hogy minden lehetséges összeütközést és katasztrófális méretű ellentéteket még csírájukban elfojtsunk. Pályázatunk célja, hogy a cigányság mindennapi problémáit megismertessük az emberekkel, és ráébredjünk azokat, akik tudnak tenni értük valamit, hogy tegyék is meg. Mi már azt is eredménynek könyveljük el, ha csak néhány ember néz önmagába és döbben rá, hogy ő tudna tenni valamit, de eddig nem tette meg, és a mi pályázatunk hatására cselekedne.

A cigányok eredete, történelme

A cigányság két hullámban érkezett a Kárpát-medencébe. A XV. század elején és 1850-ben. A XIX. század végére már a társadalom aljára kerültek tradicionális foglalkozásaikkal. Letelepedésükkor a falvak szélén kaptak helyet és igen rossz körülmények között éltek. A század végére a cigány csoportokon belül is észrevehető bizonyos széthúzás. A muzsikások, primások, fuvarosok a társadalom megbecsültjei közé emelkedtek, de voltak, akiknek a megélhetés is gondot okozott. Az 1900-as évek elején csendes volt az úgynevezett cigánykérdés. A kormány 1910-13-ban cigányügyi biztost nevezett ki, mivel a háború újabb gondokat hozott. Mivel különböző volt az életmódjuk, bélyeget kaptak és egyre nehezebb lett az életük. Mindezt a II. világháború közeledte csak növelte. Életük a Horthy-korszakban sem fordult jobbra. 1931-ben szigorították a rájuk vonatkozó szabályokat, így életük még nehezebb lett. Ettől kezdve már faji problémáról volt szó. 1938-ban a BM által kiadott határozat teljes mértékben rányomta a bélyeget az egész cigányságra. Eszerint, minden cigányt gyanúsnak kell tekinteni, s üldözni lehet, sőt kiirtani. A háború ezt meg is tette. 500 000 cigányt öltek meg Hitler fajelméletének felhatalmazásával. Ezek után a társadalmi átalakulás sokkal nehezebb volt számukra, hiányzott az iskola. Hivatalosan ugyan megszűnt a megkülönböztetés, de a gyakorlatban nem. 1961-ben fordulat történt az életükben. A helyzetük javítása társadalmi kérdéssé vált. Ekkor 200 000-en éltek Magyarországon. 1986-ban megalakult a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége. 1987-ben a Hazafias Népfront mellett megalakult az Országos Cigánytanács. 1993-ban törvény biztosította részükre a kisebbségi önkormányzatot. Sajnos az előítéletek ma is megmaradtak.

A jászfényszarui cigányság

A jászfényszarui letelepedéshez 1759-ben kaptak engedélyt. 1692-ben kezdték meg az egyházi anyakönyvvezetést. Az első keresztelés 1721-ben volt Vida György néven, majd ezután folyamatosan. Idáig tart a zenés cigányok bejegyzése. 1800-ban Raffael Józsefét keresztelik meg, aki már oláh családból származik. A településen már ekkor megjelent a Raffael név, mely az oláhcigányok leggyakoribb neve. Jelenleg is ilyen nevű nycsalád él a városban, teljes rokonságával. Ajtai név az utolsó évtizedben található. Ebben az esetben a család női tagja tartozik a fényszarui Raffaelek közé.

Jászfényszarun két csoport telepedett le, és él ma is. Nagyszámú zenész cigányból és egy kisebb számú oláhcigányból összetevődő csoport. Kettő sorban 42 putriba telepedtek le a település dél-keleti szélén, az úgynevezett Válykosban. A terület neve, az egykoron idetelepültek foglalkozására utalhat. Mai napig ez a központja az itt élő cigányoknak. A településen elszórva csak később és szórványosan költöztek. A zenész cigányok leszármazottjai a város minden részén megtalálhatók. Az Alvégnek nevezett részen csak az idősebbek élnek, de nem a régi rossz körülmények között. A terület közművesített, a putrikat felváltották a modern házak. Az oláh cigány családok soha nem laktak és nem is laknak az Alvégen, mindig a településen belül vásároltak maguknak házat. Nem csoportosulnak egy megadott területre. Előfordul, hogy rokon rokonnak adja el a házat, de ritka mikor egy magyar veszi meg. Az hogy zenész cigány vegye meg, még ritkább.

Jászfényszarun a cigányok életkörülményeinek javítására (életkörülmények javítása, magasabb iskolázottság, előítéletek megszűnése stb.) az első átfogó intézkedést 1961-ben hozták. Az intézkedések végrehajtása a 80-as évek közepéig húzódtak. Ekkor került sor a közművesítésre, és a putrik lerombolására. A helyükbe a már említett modern házak épültek. Az óvodázottság elérte a 90%-ot. Az általános iskolát egyre többen végezték el, és tovább is tanultak. Jászfényszarun az egyik legmagasabb a cigánylakosság koncentrációja. A város lakosságának 15%-a. Jellemző rájuk, hogy szellemi, és anyagi tekintetben szinte a legmagasabb színvonalú cigányság, ami az együttélést, és az előítéletek megszűnését segíti elő. Igazán

nálunk nincsen cigánykérdés. Nincsenek lopások, veszekedések, lakásfoglalások, vagy ha mégis egyáltalán nem több arányban, mint a magyar lakosság részéről, sőt inkább kevesebb.

Az anyagi rétegződés itt is végbement. Az oláh cigányok között nincsen kiugróan gazdag, de jól élnek. Egy-két családnál tapasztalható tisztas szegénység, de őket közösen segítik. Az oláh cigányok rokonai között találunk jogászt, vámost, de ők nem Fényszarun élnek. A zenész cigányoknál ellenben vannak kiugróan gazdag vállalkozók, emeletes luxus házzal, kocsival, nyaralóval, de vannak az Alvégen egy szoba-konyhás lakásban élő szegények is.

Egy magyar cigány mindennapjai

Emlegetjük őket magyar cigánynak, zenész cigánynak, cigánynak. Az oláhok ROMUNGRÓK-nak hívják őket. Jelenleg Jászfényszarun 659 fő él.

Saját kultúrával a jászfényszarui zenész cigányoknál már nem beszélhetünk. Úgy élnek, dolgoznak, mint akikkel kb. 290 éve együtt élnek. Nincs már vándorlás, nincs a putrinak emléke sem. A vályogvetésre csak mosolyognak, igaz az itteni cigányok csak zenéltek. 8-12 banda volt, s eljártak a környéki lakodalmakra. Mára már csak egy ilyen banda maradt, és csak akkor állnak össze, ha kell. Nincsen utánpótlás a mai fiatalság körében. Manapság inkább vállalkoznak, családonként általában 1-2 fő fővállalkozó, a rokonság pedig nála dolgozik. A 45 évesek is nagyobb részt szakmával rendelkeznek, Bt-t, Kft-t alapítanak budapesti telephellyel. Szakmunkásként szívesen alkalmaznak magyarokat. Igen nagy számban vannak azonban, akik munkanélküliek, nyugdíjasok. Ők egésznap otthon vannak. Közöttük nagyon sok a fiatal. Reggel 8.00 órakor ők népesítik be az Alvég utcáit, boltba mennek, beszélgetnek, a férfiak a közeli kocsmába mennek, és lehajtanak egy-egy kupicával. 10 óráig eltelik az idő, majd lehet elkezdni a főzést. Sok a ráérő, otthon lévő ember. Beszélgetnek, üldögélnek, így összefolynak a hétköznapok és az ünnepek. A zenész cigányok körében már nem beszélhetünk hagyományokról. Sokan dolgoztak külföldön, így az ott tapasztaltakat itthon főleg az építkezésben kamatoztatják. Átvették a magyar lakosság szokásait, és életmódját. A tradicionális ünnepeket felváltották a magyaroknál szokásos ünnepek, melyeket ugyanúgy ünnepelnek, mint mi.

Végül azok, akik tisztas szegénységben élnek kevés szociális járadékból, munkanélküli nagy unokával, vagy későn érkezett gyermekkel. Rend, tisztaság van az ajtón belül.

Az utcák közepesen tiszták az Alvégen, a magyarokhoz betelepülteknél olyan, mint a többi. Nem sokat törődnek az udvarral, vetemény nincsen, a sárból lépnek a tiszta lakásba. A lakás belső képe szöges ellentéte az udvarénak.

Valaha a cigánybíró volt a zenész cigányok vezetője, de mára már az a tisztség nem létezik. Azonban rendelkeznek önkormányzattal és különféle szövetségekkel, melyeknek sajnos más és más a vezetőjük, és ez bizonyos széthúzást okoz közöttük. Nem fognak össze, csak azt várják, hogy valaki segítsen rajtuk. Manapság sajnos vannak, akik úgy gondolják, a gazdag rokon lenézi őket. A Jászfényszarun élő cigány vezetők szerencsére világosan látják népük helyzetét és tesznek annak jobbra fordulásáért.

Fényszarun, ha valakinek cigány a szomszédja jóformán semmit nem jelent. Tudunk olyanokról, akik 30 év élnek egymás mellett és még egy hangos szó sem hagyta el a szájukat. Az apuka dolgozik, az anyuka ellátja a házimunkát, a gyerekek tanulnak. Úgy öltözködnek és boldogulnak, mint bárki más Jászfényszarun.

Születéstől - halálig

Ma már az asszonyok nem otthon, hanem kórházban szülik meg gyermekeiket, s megelégednek a 2-3 fős gyermekáldással. A kórházban mindig meglátogatják a kismamát és a csöppséget, majd amikor hazajöttek segítenek a főzésben, hogy ne az anyának kelljen. A keresztelőt a lehető leghamarabb megtartják, és természetesen ünnepelnek.

A gyermek óvodába, majd iskolába jár. Mivel a természetükből adódóan igen nagy a szabadság igényük, elég nehéz délutánra is az iskola falai közé zárnı őket. Fiatalon discoba, és vendéglőkbe járnak, jogosítvány nélkül gépkocsit vezetnek, igaz ezek a dolgok a magyar gyerekek egy részére is igaz. A szülők az egyik percben szidják őket, a másikkban viszont, mint egy anyatigris védik, oltalmazzák gyermeküket.

A házastársat általában a saját közösségükből választják, de az utóbbi időben egyre gyakrabban vannak vegyes házasságok. Az erre vonatkozó statisztikát később még ismertetjük. Fényszarun a cigányokkal kapcsolatban meg kell még valamit jegyeznünk, ami a mostani időben vált egyre gyakoribbá: cigány házassodik magyarral. E házasságok nem okoznak törést egyik fél életében sem, hiszen a két kultúra már nem sokban különbözik egymástól. Az idősebbek (60-70 évesek) nem igazán örülnek a vegyes házasságnak, de csak a magyarok részéről. A gyerekek között még kisebb a megkülönböztetés, hiszen ebben az életkorban (7-12) még nagy szerepet kap a játék, s ez összeköti őket. Lassan-lassan felcseperednek a gyerekek, és elhagyják a szülői házat. Náluk egy házban nem lakik több generáció. A fiatalok külön lakásba próbálnak költözni, amennyiben ez nem lehetséges, akkor a szülői házat bővítik, mely el van választva az eredeti háztól, így nem élnek egymás hegyén-hátán. Az öregeket tisztelik, segítik, amiben csak tudják.

Mint mindenki számára, az utolsó mozzanat az életben a temetés. Amikor egy cigány meghal, kiviszik a halottasházba és felravalozzák. A rokonok estétől-reggelig beszélgetnek a halottról, és gondoskodnak ennévalóról a közeli rokonoknak, hiszen ők ezekben a napokban nem főznek. A halál napjától kezdődik a virasztás, mely a temetésig tart. A temetést cigányzene kíséri, s amennyiben az elhunyt hegedült, a koporsójára rakják a hegedűjét, és a primás elvág rajta egy húrt, hiszen elhallgatott a hegedű. A hegedűt nem temetik vele, csak a személyes tárgyait (botot, pipát, zsebkendőt, vagy amit szeretett), mert úgy gondolják ezekre még szüksége lesz a túlvilágon. Temetés után mielőbb síremléket emelnek, melyre az elhunyt fényképe is felkerül.

A cigányokat nem mindig a hivatalos nevén ismerik, hanem ragadványneveiken, mint pl.: Daru, Gatyás, Gólya, Szúnyog, Kurta, Néma, Pici, Apó, Dunkó, Legény, Bogos, Csore stb.

Egy oláh cigány mindennapjai

Amint már a dolgozatunk elején már említettük, a zenész cigányokon kívül Fényszarun letelepedtek az oláh cigányok is. Nyolc-tíz-tizenegy család, Raffael családnévvvel a mai napig itt él. Számuk állandóan változik, mert az ősi kóborlásnak a hagyománya nálunk, annyiban él, hogy a rokonságból hol az egyik, hol a másik eladja lakását és Szegedre, Hatvanba esetleg Jászberénybe költözik. Hetek, hónapok, évek múlva visszajön, de lehet, hogy végleg ott marad. Ezen cigányréteg városunkban, a saját kis mindennapjaikban igazán megőrizték kultúrájukat.

Jelenleg magyar családoktól vásárolt lakásokban élnek elszóródva. A Kiss Ernő út, a Bajza út és a Vörösmarty út részükről a legszívesebben lakott része Fényszarunak. A magyarok félnek, ha a közelükbe oláh cigányok költöznek, pedig mióta itt élünk, nem hallottunk olyanról, hogy a szomszédok vitába keveredtek volna. Maguk között sincsenek nagy viták, kisélek vagy erőszakkal végződő veszekedések.

Mára már a kéregetést is kiűzték életükből, csak egy asszony van, aki egyedül neveli az unokáit, és örömmel fogadja el a felajánlott ruhát, és élelmiszert. Az oláh cigányok segítik egymást, ha kér, adnak neki, ha tudja, majd megadja. Mindig segítenek, de csak azzal, amire éppen szükség van. Ha azonban azt tapasztalják, hogy elherdálja a vagyonát, úgy vélik, a

maga szegénysége és oldja meg a problémáit maga.

Az oláhok egy lakásban több generáció is együtt élhet. Ott lakik az idősebb házaspár, valamelyik fia a gyermekével és feleségével, valamint a még otthon lévő testvérek. Sőt még ott élhet a házaspár valamelyik életben lévő szülője. Tradicionális jellegű közösségek ezek. A családok anyanyelve a cigány. Odahaza cigányul beszélnek. A kicsi gyermek, amikor óvodába megy, kétnyelvűként jelenik meg, de a magyar nyelv gyakorlásában sok problémája adódik.

Sokan azt hiszik, hogy az oláhok vezetője a vajda, de ez már igen régóta nincs így Fényszarun. Az viszont igaz, hogy a város legöregebbjét ismerik el vezetőjüknek, tőle kérnek tanácsot, ő a szóvivőjük és ő adja össze a házasságokat. Nagyon nagy értéke van az adott szónak, amire egyszer kezet ráztak, annak úgy kell lennie.

Lakásaik még a zenész cigányokénál is díszesebb, szentképek vannak mindenhol, tarka-barka függönyök, drapériák, terítők dominálnak a lakásokban. A házaik nem hivalkodóak, és közel egy kategóriába sorolhatók, hiszen náluk nem ment végbe a vagyoni rétegződés.

Születéstől - halálig

Ma már az oláh cigány nő is kórházban szül. A fiúgyermeknek örülnek jobban, mert az nem megy el a szülői háztól, nem viszik el. Egy fiút szülni dicsőség. A születésétől, a keresztelésig a baba pólyáján piros szalagnak kell lennie, mert ez megvédi a picit, szentkép és sóskenyér kerül a feje alá, mely a rontást és a bajt űzi el.

A gyermekeket szeretettel nevelik, de kötöttségek nélkül. Mivel az udvaron nincsen vetemény, az a gyerekek birodalma. A gyerekeknek becenevet adnak, ami aztán az egész életükön át elkíséri őket. Később már jóformán csak ezen a néven ismerik őket. Mivel a szülő a napjait otthon tölti, így szereti, ha a gyerek is otthon van, ezért az óvodába nem mindig viszi el. Mielőtt azonban iskolába menne, egy évig rendszeresen jár az óvodába, ahol igen sok mindent meg kell tanulnia, a magyar kifejezéseket, fogmosást napközben, öltözködés, evőeszközök helyes használata.

A lányok sokszor nehezen fejezik be az általános iskolát, még a fiúk, ha tehetik szakmát is tanulnak, sőt az utóbbi években szakközépiskolába, és gimnáziumba is jelentkeznek sikeresen.

A lakodalom nagyon korán éri a gyermekes családokat, de mindig a legidősebb mehet férjhez vagy nőszülhet. Az ő esetükben valamilyen táncos, beszélgetős összejövetelen kinézik a fiúk a lányokat. Ha a kislány megtetszik a fiú családjának, akkor felkerekednek és megkeresik a lányos család elöljáróját, és elmondják tervük van a kislánnyal. Amennyiben a legöregebb vezetőnek tetszik a leendő házasság, felkeresik a lány családját. Jelenleg Jászfényszarun ezt az elöljáró tisztet családja, rokonsága által CSOSZKO-nak nevezett legidősebb férfi tölti be. Az ő jóváhagyása után a lányos házhoz megy, s a fiús család ott is előadja a beszélgetés közben valódi jövetelének okát. A két fiatal eddig nem beszélgetett egymással, csak kinézték a lányt feleségnek. A lányos család egy-két hét várakozási időt kér. Ezalatt megbeszéli a kislányukkal, tetszik-e neki a fiú. A látogatás során a fiús szülőknek illik italt vinni a beszélgetéshez. Mikor letelik a várakozási idő (1-2 hét) jönnek a válaszerő. Amennyiben elutasításban van részük, nincs harag. Ha tetszik a házasság gondolata, akkor ki is tűzik a házasság időpontját. Ez 2-3 hétnél nem több. Ennyi idő kell a rokonság meghívásához. Udvarlás nem történik. Ha kitérték az időpontot, kezdődhet a vendégek meghívása, ami a fiús szülők dolga két üveg pálinkával. A pálinkás üvegek színes szalaggal díszítettek. Az egyik üveget ott hagyják, ahol hívogatni voltak, a másikkól a háziakat kínálják. Természetesen pótolják, ha elfogyott, elég költséges egy ilyen hívogatás.

Amikor eljön a lakodalom napja, a fiú szüleivel és vendégeivel elmegy a lányos házhoz. A násznép nincs kiöltözve, a férfiak: hosszú nadrág, ing, pulóver, a nők a mindennapi viseletben vannak. Az úton nem sorrendben, hanem csoportosan énekelve, táncolva ballagnak. A lányéknál beszélgetés, iszogatás folyik. A lakóház bejáratát nagy asztalokkal eltorlaszolják, melyeket feldíszítenek, és telerakják itallal. A vendégek úgy tesznek, mintha nem is várnák a vőlegényt, csak ünnepelnek. Amikor a vőlegény megérkezik, ő is úgy tesz, mintha nem is a lányért jönne, hanem egy elveszett báránnyát keresne. Egy jó háromnegyed órát vitatkoznak, hogy kié a bárány, és hogy lopták vagy nem, amikor is a lányos ház által kinevezett számadó juhász beengedi a fiús rokonságot, hogy keressék meg, azok meg is találják, és a két rokonság együtt mulat tovább. Egy-két óra múlva a menyasszony felöltözik, amiben segítenek neki mind a két fél rokonai.

A templomi, hivatali esküvő igen ritka, hiszen a lány túl fiatal, előfordul, hogy csak a fiatalokért mondott szentmisén vesznek részt. Később a gyermekáldás miatt szükség lesz a hivatalos papírra, bár úgy tartják, "papír nélkül is lehet boldogan élni". Éjfélkor megtáncoltatják a menyasszonyt pénzért, és bekötik a fejét, ami a lakodalom végéig rajta is marad.

Mint bárhol másutt itt is a temetés az utolsó földi kötelék. A halottat virrasztják, amíg a földön van. Beszélgetnek, szomorú énekeket énekelnek. Ma már kriptába temetkeznek, ahová igen sok személyes dolgot vele temetnek, székét, fogast ruhával, asztalt, pipát stb., amire szüksége lehet a túlvilágon. Utolsó útjára cigányzenével kísérik. Ha fiatal volt, akkor nagyon sokan elkísérik utolsó útjára, ellenben ha öreg, akkor csak a szűk család.

Statisztika

A lakosságszám 15%-a cigány származású, cigánylakosság összlétszáma 737 fő. Ebből zenész cigány 659 fő, oláh cigány 78 fő.

Vegyes házasságkötések: 48 (magyar nő és cigány férfi: 28, magyar férfi és cigány nő 20)

A városban lakó cigányok száma viszonyítva az összlakossághoz 10 év viszonylatában a következőképpen alakult. 1988-ban összlakosság 6149 fő, ebből a cigány lakosok száma 706 fő. Ezek a számok 1997-ben 6000 illetve 737 fő.

1997-ben 19 tanuló végzett az általános iskolában, mind a 19 tanulót felvették továbbtanulni. 1997-ben 29 tanuló végezte el az első osztályt, a bukások aránya nem nagyobb a magyarokénál.

Zárszó

A kultúra az emberi társadalom által létrehozott anyagi és szellemi javak összessége. Minden ide tartozik, ami az emberi tevékenység révén létezik. Szavak, tárgyak, épületek, viselkedési formák, törvények, elvek stb. Eme megfogalmazás alapján próbáltuk megmutatni városunk cigány lakosságának életét. Ehhez hozzátartoznak a hétköznapiak, az ünnepek, a születés és a halál.

Az érdekelt bennünket, hogy ki hogyan él és miként boldogul az élet kivívásaival szemben. A magyar cigányok sokkal jobb anyagi létben élnek, mégis sokat panaszkodnak, s közben a szellemi javaik fokról-fokra elvesznek. Az oláh cigányok ellenben, igen rossz anyagi körülmények között élnek, de nem panaszkodnak, hanem megpróbálnak magukon segíteni. Ezt úgy érik el, hogy közülük meglepően sokan igyekeznek továbbtanulni. Felismerték a tudásban rejlő hatalmat.

Minden, amit a dolgozatban leírtunk, a fényszarui cigányságra vonatkozik. Az itt élők olyan nagy anyagi problémákkal nem állnak szembe, mint a megye többi településén ezért az előítéletek az irányukba már megszűnőben vannak. Reméljük ez egy bizonyos idő elteltével, minél rövidebb, annál jobb, mindenhol így lesz, sőt teljesen megszűnik.

Ne tagadd meg nemzetséged,

Büszkesége töltsön el!
Néped legyen főerényed,
Cigányságod éltesse a nemzetet!

A JÖVŐRŐL

Ne fordulj el a lehetséges
jövőktől, mielőtt meg nem
bizonyosodtál, hogy nincs
mit tanulnod belőlük.

A továbbtanulás

Czipóth Lukács, Gróz Ibolya, Jakab György Károly, Pusztai Izabella, Szarka Gábor

A továbbtanulás az első olyan döntés életünkben, amelyet lényegében önállóan hozunk meg és szinte az egész további életünkre kihat. Évről évre sok tízezer végzős középiskolás diák jelentkezik felsőoktatási intézményekbe. A magyar állam 1998-ban 42,000 nappali és 9,000 esti, illetve levelező tagozatos hallgató beiskolázását tudja vállalni. Dolgozatunkban a székesfehérvári középiskolás diákok továbbtanulásáról készítettünk szociológiai tanulmányt, megállapításainkat és kutatási eredményeinket kérdőívek kitöltése alapján elkészített statisztikákkal és interjúinkkal is alátámasztva. Arra voltunk kíváncsiak, hogy ezek, az életünket nagyban befolyásoló döntések mennyire szabad akaratból történnek, illetve mekkora része van bennük a szülői ráhatásnak, társadalmi helyzetnek, anyagi háttérnek, az iskolatípusnak, továbbá annak, hogy a későbbiekben milyen megélhetést biztosít számukra az egyetemen megszerzett tudás anyagi kamatoztatása az életben. Tényfeltáró kutatásunkat az alábbi szempontok szerint készítettük el: esélyek és esélyegyenlőtlenségek, lehetőségek, tapasztalatok, élmények, várakozások, felmerülő költségek, tandíj, kollégium, bejárás.

Első rész

amelyben szólunk a választási kényszerről, bemutatjuk a különböző iskolatípusokat, illetve rá mutatunk azok hibáira. A továbbtanulást igen nagy mértékben meghatározza a középiskola típusának megválasztása. A magyar oktatási rendszernek nagy hibája, hogy már negyedikes, hatodikos, és nyolcadikos korban az iskolaválasztás révén olyan döntésekre kényszeríti a tanulókat, amelynek következtében az egész további tanulmányaiknak egyfajta irányt szab, amelynek medréből kilépni nagyon nehéz. Az iskolatípus megválasztásának kényszere, és a nem saját elhatározásból történő megválasztása gyakran vezet ahhoz, hogy a diáknak beilleszkedési gondjai támadnak, tanulmányi eredményei nem megfelelőek, deviáns viselkedésformákat vehet fel, kedvtelenné válik, nem fejlődik ki egészséges saját öntudata. A középiskola típusa jelentős mértékben meghatározza azt, hogy ki hova és milyen eséllyel pályázhat a továbbtanulásra. Most a különböző iskolatípusokat szeretnénk bemutatni.

A szakiskolák

az általános iskolai képzésre épülnek, gyakran kisebb falvakban vannak jelen, sok esetben gazda- illetve gazdasszonyképzés, vagy egyéb, ilyen alapvető munkák rejtelmibe vezetnek be. Általában egy szakiskola elvégzése nem jelent - vagy csak nagyon kicsi mértékben - alternatívát, mert még csak egy szakmunkáslevelet sem tudnak kiadni. Időtartamban egy-két évesek, és azt az úrt kívánják betölteni, hogy azokat a diákokat tanítsák, akik egyébként a szakmunkásképző intézményekbe sem jutottak be, de még tanköteles korúak. A szakiskolai tanulók nagy része később szakmunkásképző intézetekben tanulnak "tovább", illetve a legjobbak a szakközépiskoláig is eljuthatnak.

A szakmunkásképző intézetek

a szakiskoláknál valamivel magasabb szintű képzést nyújtanak. A középfokú oktatási intézmények közül még mindig itt tanul a legtöbb diák, bár részarányuk az összes középiskolai tanulók között évről-évre csökken, ami különösen a rendszerváltás óta figyelhető meg. A képzés három évet ölel fel, melynek eredményeképpen szakmunkás bizonyítványt kapnak kézhez az intézmény tanulói, amely voltaképp egy szakma elsajátítását jelenti. Az órarend is ahhoz alkalmazkodik, hogy ne elsősorban az általános ismereteket bővítsék (kivétel ez alól egy-két olyan meghatározóan fontos tantárgy, mint a matematika, vagy a magyar stb.), hanem az adott szakmához feltétlenül szükséges alapvető tudást. A szakmunkásképző intézet elvégzése után sokan még megpróbálnak érettségit is szerezni, amelyre egyre több intézményben is lehetőségük van.

A szakközépiskolák

a rendkívül egyoldalú, alacsony szintű és hiányos képzést nyújtó szakmunkásképző intézeteknél már egy jóval fejlettebb szintet képviselnek. Jellemzőik, hogy a gimnáziumokhoz hasonlóan négy éves képzést biztosítanak, és ez idő alatt nem csak egy szakma elsajátítására van mód, hanem az érettségi megszerzése is kötelező. Ezt azzal érik el, hogy a megfelelő szakmai képzés mellett az általános ismereteket is bővítő órákra szintén megfelelő hangsúlyt fektetnek. Ennek köszönhetően, hogy nem csak egy szakmát nyújt ez az iskolatípus, hanem érettségit is, a szakközépiskolák tanulóinak száma évről-évre nő. A szakközépiskolákból kikerülőknél módjuk van egy technikum végzésére is (általában ötödik évben), ami a szakmai ismeretek bővítésének lehetőségét nyújtja és ezáltal, illetve az érettségivel és a megfelelő (szak)ismerettel együtt már jó eséllyel pályázhatnak a felsőoktatási intézményekbe való bejutásra.

A gimnázium

az a középfokú oktatási intézmény, amelynek a feladata leginkább a felsőoktatásra való felkészítés, valamint az általános műveltség minél szélesebb körű biztosítása. A gimnáziumba jelentkezők általában megjelölhetnek egy szakot, mely irányban leginkább szeretnék ismereteiket bővíteni. Erre jó példák a nyelv-, reál-, illetve humán-tagozatos gimnáziumok. Akik ezt az oktatási intézményt választják, már a legtöbb esetben tudatában vannak annak, hogy ők egyetemen, vagy főiskolán fognak, illetve szeretnének továbbtanulni. Ennek megfelelően van mód ezekben az oktatási intézményekben arra, hogy különóránon a diák egy-egy szakterületen még mélyebben elmerülhessen. A gimnáziumok hátránya, hogy az itt megszerezhető érettségi mellett semmilyen szak elsajátítására nincs mód, így azoknak, akik nem tanulnak tovább, sokkal kevesebb lehetőségük van az elhelyezkedésre, mint azon kortársaiknak, akik az érettségi mellett szakmájuk is van.

A középfokú oktatási intézmények erősségeit és hátrányait megvizsgálva azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a látszólagos színvonal ellenére igen kevés lehetőség közül választhat az általános iskolából kikerülő diák. Mi a középfokú oktatás egyik hibájának tekintjük (pontosabban nem is hibája, hiszen ennek pénzügyi korlátjai vannak), hogy a kellőnél nagyobb létszámú osztályokban az iskolák és a tanárok nem tudnak megfelelő hangsúlyt fektetni az egyéni képzésre. Ennek következtében a

szóbeli megmértetések is nagyon ritkák, holott az érettségik, a felvételik és magában az életben történő megnyilvánulások nagy része is verbális formában történik.

A középiskolai diákok élete meglehetősen sokszínű; a különböző intézménytípusok diákága bizonyos egységes vonásokat mutat. Összetartja őket az a kohéziós erő, melyet középiskolai szellemnek nevezhetünk. Ez minden egyes intézménynek sajátja, amelyet az iskola légköre, tradíciója, sporthagyományai, valamint kulturális igényei határoznak meg.

A magyar középiskolák egyik legnagyobb hibája, hogy szakközépiskolából szinte lehetetlen eljutni egy gimnáziumba; szintén nehéz egyik ország középiskolájából egy másik ország középiskolájába bejutni.

Második rész

amelyben a felvételizésről lesz szó

Az Oktatásügyi Minisztérium minden évben megjelenteti a Felsőoktatási felvételi tájékoztató című könyvet, amelyben az adott évi felvételi eljárásokról és lehetőségekről, a jelentkezés szükséges feltételeiről. Ekkor indul az a sok hónapos, egészen július közepéig tartó, hosszú és idegfeszültséggel teli procedúra, amit felvételinek nevezünk.

A jelentkezés első lépése a március elsejéig szükségszerűen beadandó jelentkezési A és B lapok beszerzése, értelemserű, pontos és hiánytalan kitöltése, valamint időben történő postára adása. Az A lap a jelentkezési törzslap, amelyből minden felsőoktatási intézménybe pályázó egyet küld be a Professzorok Háza elnevezésű, a felvételeket koordináló intézménybe. Az A lap azért feltétlenül fontos, mert az ezen a lapon megjelölt intézményi karok sorrendjét veszik figyelembe a későbbi eljárások során, amennyiben több helyen is elérte a jelentkező a felvételhez elegendő minimális pontszámot. A B lapokat pedig minden kiválasztott egyetemi vagy főiskolai szakra el kell küldeni, mert e nélkül az adott helyre való jelentkezés érvénytelenné válik. (A tavalyi év óta a Minisztérium lehetővé tette a bármekkora számú jelentkezés lehetőségét.) Miután március 1-ig feladták a jelentkezési lapokat (a szükséges okiratokkal együtt), megkezdődik a felvételizők regisztrálása a központi számítógépen, mind az intézmények, mind pedig a Professzorok Háza részéről.

Az érettségik egy része közös érettségi-felvételi vizsga, amelyek már a felvételi vizsgák részei. A közös érettségik megírása előtt már megérkeznek az intézményekből a visszajelzések, és ez alapján már minden jelentkező tudja, hogy regisztrálták a jelentkezését, valamint megküldik az közös írásbeli felvételik időpontját is.

A szóbeli érettségi államilag előírt kötelező legkésőbbi befejeződése után megkezdődnek az intézmények saját, illetve egységes írásbeli felvételi feladatai, amelyről a jelentkezők külön írásos értesítést kapnak előzőleg. Az úgynevezett egységes írásbelik (pl. gazdasági, bölcsész, jogi stb.) egy hét alatt lezajlanak. Ezen vizsgák időpontjai megtalálhatóak a "kék könyvben" is. Az egységes vizsgák érdekessége, hogy abban az esetben, ha valaki több különböző szakra is történelemből, vagy magyarból felvételizik, annak ugyanabból a tárgyból többször is meg kell írnia ezt a vizsgát. (Ha például valaki bölcsész szakra és gazdasági szakra is egyaránt jelentkezik, akkor két különböző történelem felvételit is meg kell írnia).

Az írásbeli vizsgák befejezése után a jelentkezőknek lehetőségük van betekinteniük a dolgozatuk értékelésébe, és amennyiben azzal nem értenek egyet, úgy legkésőbb a betekintést követő második munkanap végéig felülvizsgálati kérelmet beadni az illetékes intézmény tanulmányi osztályára. A felülvizsgálati kérelem elbírálása után az írásbelin elért pontszám véglegessé válik. Az egységes vizsgák befejeződése után zajlanak a szóbeli vizsgák. Erre a fajta vizsgára csak az mehet el, aki megfelelő számú pontot ért el az írásbelin, illetve néhány esetben akkor, ha még matematikai esélye van a felvételi sikerére. A szóbeli vizsga befejeztével a jelentkezők pontszáma véglegessé válik.

A felsőoktatási intézmény a jelentkezőket egységes rangsorolás alapján veszi fel, arra a helyre, ahol legelsőként teljesítette az adott szakra való bejutás feltételeit. A rangsoroláskor az intézmények kötelesek figyelembe venni a pályázó által a felvételi döntéshozás minden esetben ponthatárt állapotban meg, amelyet az adott egyetem, illetve főiskola, a tervezett felvételi létszámára figyelemmel, kar vezetőjéhez, vagy valamennyi jelentkezőt, aki e fölött teljesít, felveszik, aki pedig nem éri el ezt a pontszámot, azt arra a helyre nem vehetik fel. A megállapított ponthatárról az egyetemek és a főiskolák az országos napilapokon keresztül tájékoztatják a széles nyilvánosságot. Ezután minden felvételiző egy héten belül értesítést kap a felvételi döntéséről. A felvételt elutasító határozat ellen a kézhezvételtől számított 8 munkanapon belül fellebbezéssel lehet fordulni a felsőoktatási intézmény, kar vezetőjéhez, amennyiben a pályázó úgy véli, hogy a döntéssel jogsabályt, vagy intézményi szabályzatot sértettek. Az intézmény vezetője megvizsgálja, hogy történt-e szabálytalanság, vagy jogsértés, és ennek eredményéről az érintettet 15 napon belül tájékoztatja. E döntés után további fellebbezésnek helye nincs.

Amennyiben a jelentkezőt nem veszik fel semelyik, az általa megjelölt szakra sem, akkor még mindig van esélye az ún. pótfelvétellel, amelyet a sajtón keresztül hoznak nyilvánosságra a felvételi ponthatárok kihirdetésével egy időben. Ez a lehetőség olyan helyekre érvényes, ahol nem sikerült feltölteni az előzőleg megállapított keretszámokat, illetve január 1-e után kaptak engedélyt az Oktatásügyi Minisztériumtól az adott szak megindítására és ezáltal a felsőoktatási felvételi tájékoztató könyvbe nem kerülhettek be.

Harmadik rész

amelyben a felvételi utáni helyzetről és az esélyegyenlőségekről lesz szó

Akiknek sikerült a felvételi, azok előtt ott állnak még a szép, de gyötrelmes egyetemi évek. A felvettek további tudnivalóikat (beiratkozás, szakválasztás stb.) a felvételihez küldött levélben kapják meg.

A felsőoktatás korántsem az esélyegyenlőség elvén alapszik. Az idejévtől eltörölte ugyan a tandíjat a kormányzat, azonban ez korántsem vett le minden terhet a hallgatók vállairól. A felvételizőknek az első jelentős megterhelést maga a jelentkezés jelenti, hiszen az A és B lapokból minimum egyet-egyet meg kell vásárolniuk, ami önmagában 3400 forint.

A legtöbb szakközépiskolás saját továbbtanulásának költségeit havi 25-40 forintra teszi (72,6%, 85 fő), 14,5% (17 fő) 15-25 ezerre, 9,4% (11 ember) 0-15 ezer forintra és csak négyen (3,4%) tartják úgy, hogy meg fogja haladni a 40 ezer forintot. Amíg a szakközép-iskolásoknál a legáltalánosabb költségbebecslés a 25-40 ezer forint volt, addig a gimnazistáknál ez az arány csak 25,6% (42 fő). A gimnazisták legtöbbször, 48,8%-uk (80 ember) tanulmányi költségeit havi 15-25 ezer forintra becsüli, 21,3%-uk (35 fő) szerint ez az összeg a 15 ezer forintot sem fogja elérni és heten (4,3%) vannak, akik szerint ez az összeg meg fogja haladni a 40 ezer forintot. Ők zömmel a költségtérítéses képzésben bíznak.

A kérdőívünkre kapott válaszok is alátámasztják, hogy a legtöbb felvételiző valamilyen előkészítő tanfolyamon vesz részt (egyéni, vagy csoportos formában). A legolcsóbb felkészítő szakkörök is óránként 4-500 forintba kerülnek, de inkább az 1000 forintos óradíj az általános. Ha csak heti kétszer egy szamolunk, az heti 2,000 forint. Ehhez még hozzájönnek a különböző felkészítő kiadványok is, amelyek szintén 2-3000 forintba kerülnek összesen. Hogy a felsőoktatás nem olcsó dolog, ezt a kérdőívünkre adott válaszok is alátámasztják. A legtöbbet fizetik (ők többnyire a költségtérítéses képzést folytatják): a válaszadók 3,2%-a (12 ember) tanulmányainak (leendő) költsége meghaladja a 40 ezer forintot, ami szemeszterenként 200 ezer forintot jelent. Egy főiskola átlagosan 6 szemeszterénél ez 1,2 millió forintot jelent... A megkérdezettek 38-15%-a (145

ember) arra számít, hogy tanulmányai költsége 25 és 40 ezer forint között lesz havonta.

Ott a szállás kérdése is. A kollégiumba való bejutás esélyei igencsak gyatrák, hiszen a legtöbb egyetemnél a frissen bekerülőknél csupán egyharmadának elhelyezésére van egyáltalán férőhely. Ha valakinek van akkora szerencséje - illetve valóban olyanok a szociális körülményei -, akkor a havi szállásköltségei 4-6000 forintnál nem magasabbak. Ezzel szemben a maguknak csak alberletben szállást találók szállás- és rezsi-költségei általában már 15-20 000 forintot tesznek ki. A szállásköltség mellett igen nagy megterhelést jelentenek még a közlekedés és az étkezés is. Az ingázás is kitesz legalább havi 4000 forintot.

Összességében elmondhatjuk tehát, hogy az egyetemi-, illetve főiskolai képzésünk 3, illetve 5 évének költségei még állami finanszírozásban és tandíj nélkül is igencsak megközelítik az egymillió forintot is. Esélyegyenlőségről tehát semmiképpen sem beszélhetünk, mert számos esetben azok boldogulnak jobban, akik meg tudják fizetni a tanulás költségeit. Ebből kifolyólag a társadalmi esélyegyenlőtlenségek az felsőoktatásban is érvényesülnek. Amíg nem valósul meg a széles értelemben vett gazdasági és társadalmi jólét, addig valódi esélyegyenlőségről nem is beszélhetünk, nemhogy az oktatás, de az élet más területén sem.

Negyedik rész

amelyben az általunk elvégzett kérdőíves kutatások eredményeit ismertetjük

A kutatás megkezdésének időpontjában a tanév befejeződése, valamint a rendelkezésünkre álló idő rövid volta meglehetősen megnehezítette munkánkat, s végül csak a gimnáziumi és a szakközépiskolás tanulókkal, valamint a felsőfokú tanulmányaikat folytató hallgatók körében végeztünk érdemleges kutatásokat. A megkérdezéseknél igyekeztünk a nemek arányára tekintettel lenni, vagyis valamivel több lányt, mint fiút megkérdezni. Végül is 205 lányt (54%) és 175 fiút kérdeztünk meg (46%). A megkérdezettek 30,8%-a (117 fő) szakközépiskolás, a technikumot végzők aránya valamivel alacsonyabb, mint 12% (45 fő), az egyetemisták, illetve főiskolások aránya pedig szintén 12% körüli értéket mutat (52 fő). A legmagasabb a gimnazisták aránya volt, ott 164 fővel meghaladja a 43%-ot. A gimnazisták számarányának túlsúlya természetesen nem tükrözheti a valóságos értékeket, arányuk csupán azért ilyen magas, mivel leginkább őket tudtuk elérni.

A megkérdezettek döntő hányada (62,8%, 239 ember) nagyvárosban él, leginkább Székesfehérváron. A falusiak aránya 7% körül mozog, a községek aránya pedig 20% körül. A megkérdezettek döntő hányada (72%) városban lakik. A Fehérvár környéki kisvárosok a tanulók mintegy 10,2%-át adják.

Kérdőívünkre kapott válaszok valóban alátámasztják, hogy a legjellemzőbb családforma a 4-6 fős család, hiszen a megkérdezettek közel 90,3%-a (343 fő) ekkora családban lakik. Az olyan családok aránya, ahol 4 főnél kevesebben élnek egy háztartásban (csonkacsaládok, egykézűk, kirepültek) aránya 8% körül mozog (30 fő). A nagycsaládosok aránya 1,8 százalék körül mozog, ők csupán heten vannak. A családok mintegy 70%-ánál a keresők aránya 25-50% körül mozog, ami igencsak logikus, hiszen a legáltalánosabb a 2 szülő, 2 gyerek modell. Az olyan családok aránya, ahol a keresők aránya a 25%-ot nem haladja meg, 5% körül van. Egész sokan vannak olyanok is, ahol a keresők aránya meghaladja az 50%-ot, az ő arányuk 25% körül van.

Mivel a megkérdezéseket Székesfehérváron és annak környékén végeztük el, ezért természetes, hogy a falvakban, a községekben és a kisvárosban lakók nem településükön járnak iskolába, hanem megyeszékhelyünkön. Mivel Székesfehérváron csupán 1-2 főiskola működik (Kodolányi, Kandó, Soproni Egyetem kihelyezett tagozata), ezért az is természetes, hogy a felsőfokú tanulmányaikat végzők, még ha Székesfehérváriak is, akkor sem lakóhelyükön járnak többnyire iskolába, hanem olyan városokba, ahol több felsőfokú oktatási intézmény működik. Csak 15 olyan főiskola van a megkérdezett 45-ből, akik városunkban tanulnak.

Örömmel tapasztaltuk, hogy a megkérdezett 380 ember közül csak 5-en voltak olyanok, akik nem is szándékoztak továbbtanulni, az ő arányuk tehát elenyészőnek mondható. Másik érdekes tény, hogy az 5 nimmel válaszoló mindegyike szakközépiskolás volt, ami alátámasztja azt a tényt, hogy a szakközépiskola kevésbé a továbbtanulásra készít fel, mint az iskola befejezése utáni azonnali elhelyezkedésre.

A szakok megválasztásánál jelenleg a legnépszerűbb a gazdasági képzés, amit a válaszadók közel 20%-a (76 fő) választott, de szintén nagyon népszerű a műszaki (19%, 72 fő) és a természettudományi pályák is (15,3%, 58 fő). Alig valamivel kevesebben vannak a jogi pályára készülő, az ő arányuk is megközelíti a 14%-ot (53 fő). Kevésbé népszerűek a tanári (6,6%, 25 fő) és a bölcsészszakok (5%, 19 fő). Az összes többi pálya (orvosi, katonai, színművészeti stb.) csupán 20,26%-ot tesz ki (77 fő).

A jelentkezők 5,8%-át teszik ki azok (22 fő), akik mindössze egy helyet jelölnek be továbbtanulásra, s még ennél is kevesebben vannak azok, akik a másik szélsőséget képviselik, vagyis 8-nál is több helyre jelentkeznek (1%, 4 fő). A legtöbben 2-3 helyet jelölnek be, az ő arányuk valamivel meghaladja az 58%-ot (222 fő). Olyanok is sokan vannak, akik 4-8 helyet jelölnek be, az ő arányuk 34,7% (136 fő).

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a felvételizők, illetve a korábban felvettek meglehetősen optimisták voltak saját esélyeik megjósolásában: a válaszadók 38,2% (145 fő) már a jelentkezéskor teljesen biztos volt benne, hogy valahová felveszik. Szintén nagyon sokan voltak, akik 67-99%-ban bíztak a sikerükben, az ő arányuk 34% (130 fő). Azok aránya, akik 33-66%-ban bíztak a saját esélyükben, az összes válaszoló 9,75-át teszik ki (37 fő). Akik még ennél is kevésbé bíztak magukban, azok szerencséjére jóval kevesebben vannak, összesen 68-an vannak, közülük 17-en vannak azok, akik egyáltalán nem bíztak felvételjük sikerében.

Mivel a kutatásainkat még május-június hónapokban végeztük, ezért a felvételi arányokat csak később és mindössze 45 ember eredményei alapján vizsgáltuk meg (22 szakközépiskolás, 18 gimnazista és 5 főiskolás, egyetemista). 18-nak első helyre (40%), 8-nak (17,8%) 2-3. Helyre, 9-nek (20%) egyéb helyre és 10-nek (22,2%) egyáltalán nem sikerült.

A válaszadók közül 217-en (57,1%) semmiképp sem vállalták volna a költségtérítési formulát, de meglehetősen sokan vannak olyanok is, akik örömmel vállalnák, vagy vállalták is (163 fő, ami 42,9%). Annak ellenére, hogy a megkérdezettek több, mint 57%-a nem vállalta volna a költségtérítési képzést, mégis 74,2% (282 fő) azoknak az aránya, akik valamilyen fizetős felkészítő tanfolyamon részt vettek a sikeres felvételjük érdekében és csak 98-an vannak olyanok, akik semmilyen fizetős előkészítő tanfolyamot nem végeztek.

A válaszadók túlnyomó része, csaknem 45,3% (172 fő) szerint a tanulmányai nem fognak havi 15-25 ezer forintnál többet felemészteni. 51-en vannak olyanok (13,4%), akiknek nem fog a tanulmányuk még havi 15 ezer forintba sem kerülni. Érdemes utánagondolni, az egyetem öt éve még akkor is 750.000 forintunkba kerül...

A megkérdezettek valamivel több, mint 60%-a (321-en) azt állította, hogy családja nem gyakorolt rá nyomást a szak

megválasztásakor, azonban 149 fő (39,2%) többnyire a családjá akaratából döntött. Ha felmerült volna bennünk a kérdés, hogy mire is fizetünk mi ki ennyi pénzt, akkor az utolsó kérdések eléggé egyértelművé teszik a választ: azért, hogy majdan még több pénzt keressünk. A válaszadók csaknem 83%-át, vagyis 314 embert motivált a pénzkereseti lehetőség és csupán 66 ember volt (17,4%), akit döntésében nem motiváltak a pénzkereseti lehetőségek.

A fenti adatok a gimnazisták, a szakközépisikolások, valamint az egyetemisták adatait együttesen tartalmazták. Érdekesnek tartottuk éppen ezért, hogy a szakközépisikolások és a gimnazisták eredményeit, mint a két meghatározó középfokú iskolatípus képviselőit, külön is megvizsgáljuk és rávilágítsunk az összefüggésekre és a különbségekre. A különbségek és az azonosságok könnyebb összehasonlíthatósága érdekében ezeket az eredményeket egymás mellett sorakoztattuk fel.

Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a szakközépisikolákban a fiúk aránya magasabb, a megkérdezett 117 szakközépisikolász között ugyanis 66 fiú volt (56,4%) és 51 lány (99,4%) volt, azonban ez az eloszlás sajátos módon igen egyenlőtlenül oszlik meg a különböző szakközépisikolák között, ugyanis az olyan szakközépisikolákban, amelyek leginkább műszaki oktatást nyújtanak, ott akár 98%-os is lehet a fiúk aránya (pl. a Széchenyi István műszaki szakközépisikola Székesfehérváron), azonban az egészségügyi szakközépisikolákban csaknem fordított az arány. Talán a közgazdasági szakközépisikolákban tehető ez az arány egyedül 50-50%-ra.

A gimnáziumokban a fiúk és lányok aránya csaknem azonos: a 164 gimnazista közül 85 lány (51,8%) és 79 fiú (48,2%) volt. Mindez önmagában nem mutat jelentős különbséget a szakközépisikolások arányaihoz képest, azonban itt sokkal egyenlőbb az egyes iskolákban az eloszlás, mint a szakközépisikolákban, hiszen minden gimnáziumban a fiúk és lányok aránya 40-60% körül mozog, és hol az egyik, hol a másik nem van valamicskét túlsúlyban.

A megkérdezett szakközépisikolásoknál igen magas a bejárók aránya, a 117 főből 64-en (54,7%) fehérváriak csak, a fehérvár-környéki kisebb városokból (Mór, Enying, Sárbogárd, Dinnyés, Agárd stb.) bejárók aránya 10,2% körül mozog, míg a falusiak (17 fő, 14,5%) és a községiek (24 fő, 20,51%) aránya is jelentős. Itt ismét a fentebb említett problémákra utalhatunk, vagyis hogy az iskolák többnyire a nagyobb településekre centralizáltak.

Igen jelentős az eltérés a gimnáziumok és a szakközépisikolák között, ha a tanulóinak lakhelyét vizsgáljuk. Amíg ugyanis a szakközépisikolásoknál a fehérvári diákok aránya alig haladta meg az 50%-ot, addig ugyanez az arány a gimnáziumoknál 76,2%, ami 125 főt jelent jelen esetben. Ha ehhez még hozzászámítjuk a Fehérvár környéki kisvárosokból bejárók 12,1%-át (20 fő), akkor azt mondhatjuk, hogy a gimnazisták csaknem 90%-a városban él. A községekben lakók aránya itt 6,7% csupán (11 fő), a falusiak aránya pedig 4,9% (8 fő).

Szakközépisikola Az összesen megkérdezett 380 ember közül csupán heten származtak nagycsaládból, vagyis legalább 6-an voltak. Ebből a 7 főből négyen folytatnak szakközépisikolai tanulmányokat az ő arányuk így 3,4%. Az átlagos családméretnek mondható 4-6 fős családokban a szakközépisikolász diákok 84,6%-a (99 fő) él, míg az ennél kisebb családokban élők aránya 12% (14 fő).

Ha azt mondtuk, hogy a szakközépisikolásoknál a 4-6 fős családméret a jellemző, akkor ez a gimnazistákra még inkább igaz, hiszen náluk 92% (151 fő) az ő arányuk, míg a nagycsaládosok 1,2%-a (2 fő) és a 4 főnél kisebb családok 6,7%-a (11 fő) jóval kevesebben vannak.

Az aktív keresők aránya a megkérdezettekénél semmilyen jelentős eltérést nem mutat az átlagtól: a szakközépisikolász végző diákok 9,4%-a (11 fő) él olyan családban, ahol 25% alatti az aktív keresők aránya, 82,9%-uk (97 fő) az átlagos 25-50%-os arányú családokban, míg 7,7%-uk (9 fő) családjában nagyobb a keresők aránya 50%-nál.

A gimnazisták adatai igen hasonlóak a szakközépisikolászokéhoz, igaz itt némileg általánosabb a 25-50%-os kereseti arány (87,2%, ami esetünkben 143 fő), azonban ez az eltérés statisztikai hibából is eredhet. Az olyan családok aránya, ahol az aktív keresők aránya 0-25%, szerencsére nem éri el az 5%-ot (4,8%, 8 fő). A megkérdezettek 7,9%-ánál (13 fő) nagyobb a keresők aránya 50%-nál.

A hetedik kérdésnél ("Tovább akar(t) tanulni?") a megkérdezett 380 diák közül csupán öten válaszoltak nemmel erre a kérdésre, valamennyien szakközépisikolászok. Az öt nemmel válaszoló diáknál megállapítható, hogy nem családjuk anyagi helyzete (ez csupán egyetlen esetben feltételezhető) miatt döntöttek így. Érdekes tény viszont, hogy az erre a kérdésre nemmel válaszolóak közül négyen faluban, vagy községben élnek.

A megkérdezett szakközépisikolászok között a legnépszerűbb a műszaki pálya (30,8%, 36 fő), ezt követik a természettudományi karok 27,4%-kal (32 fő) és a gazdasági karok 17%-kal (20 fő). A többi szak már kevésbé népszerű, hiszen például a megkérdezettek közül senki sem választotta a bölcsész szakot. Tanárnak csupán heten (6%) szándékoznak továbbtanulni, míg jogi pályákra hárman (3%). Az egyéb pályákra jelentkezők aránya 16,2%, ami 19 főt jelent.

Ha azt mondtuk, hogy a szakközépisikolászoknál a legdivatosabb a műszaki pálya, akkor a gimnazistáknál a gazdasági (26,5%, 44 fő) és a jogi pályák (22,6%, 37 fő). Igen jelentős még az egyéb pályákra továbbtanulók aránya is: 17% az arányuk (28 fő). A műszaki pályák a gimnazisták körében is népszerűek, az ide jelentkezők száma pontosan megegyezik az egyéb pályán továbbtanuló diákok számával (28 fő, 17%). A természettudományi karok már kevésbé népszerűek a maguk 12%-ával (14 fő). Utánuk már csak a bölcsészkarok (6,8%, ami 8 főt jelent) és a sor legvégén a tanári pályák következnek 3%-kal (5 fő).

A legtöbb szakközépisikolász 2-3 helyre jelentkezik (59%, 69 fő), de igen sokan vannak azok is, akik 4-8 helyre adtak be jelentkezési lapot. Az ő arányuk 31,6% (37 fő) A szakközépisikolászok 8%-a (8 fő) adott be csak egy helyre jelentkezési lapot. Ebből a nyolcból öt ember anyagi okokkal magyarázta döntését, míg a többi 3 tanulmányi versenyen nyert felvételtelenségé miatt volt ilyen biztos a dolgában. A másik szélsőséges eset képviselő, akik 8-nál is több helyre jelentkeztek, hárman vannak (2,6%).

A gimnazisták jelentkezési arányai igen hasonlóak a szakközépisikolászok arányaihoz. A megkérdezett 164 gimnazista közül 12-en voltak, akik csak egy helyre jelentkeztek (itt is inkább azért, mert biztosak voltak a dolgukban), a legtöbben (56,1%, 92 fő) 2-3 helyre jelentkeztek, 59-en 4-8 helyre (36%) és csak egy olyan diák volt, aki 8-nál több helyre (0,6%).

A szakközépisikolászok jóval kevésbé optimisták, mint gimnazista társaik, ha felvételi eredményük esélyeiről kérdezzük őket, kutatásaink legalábbis ezt támasztják alá: míg az összes megkérdezett közül 145-en voltak 100%-ig biztosak felvételiük sikerében (ami az összes megkérdezett 38%-a), addig ez az arány a szakközépisikolászoknál csak 18% (21 fő). A legtöbben 33-66% közé becsülték esélyeiket (29,9%, 35 fő), de szintén sokan vannak azok is, akik 67-99%-ban voltak biztosak magukban (25,6%, 30 fő). 17-en becsülték esélyeiket 1-32%-ra (14,5%), és 14-en vannak azok (12%), akik egyáltalán nem bíztak

magukban.

Megkérdezett gimnazistáink igen csak optimisták voltak, amikor saját esélyeikről kérdeztük őket. A megkérdezettek 47%-a (77 fő) volt biztos abban, hogy "valahova csak fölvesznek", míg 43,3%-uk szintén nagyon optimista volt (71 fő) és becsülte esélyeit 67-99%-ra. Pessimisták pedig szinte alig voltak: csak 1,2%-uk (2 fő) adott magának 33-66% esélyt, 6,7% (11 fő) 1-32%-ot, és csak három olyan diák volt (1,8%), aki semmi esélyt nem látott arra, hogy sikerül a felvételijé.

Érdekes elgondolkozni a két iskolatípus képviselőinek magabiztossága közötti nagy különbségen. Nem valószínű, hogy a gimnáziumi képzés ennyivel magasabb végzettséget nyújtana, csupán arról van szó szerintünk, hogy a gimnáziumi tanulók alaptárgyi felkészültsége magasabb, mint a csupán a szaktantárgyat magasabb szinten tanuló középiskolásoké és ezáltal a felvételin nagyobb eséllyel indulnak.

Sajnos a szakközepesek negatív várakozásait valamennyire igazolták is a felvételi arányszámok. A 22 idén felvételizett szakközépiskolás diák közül 5-nek sikerült első helyre a felvételijé (22,7%), négynek 2-3. helyre (18,2%), ötnek egyéb (22,7%), illetve nyolcnak (36,4%) sehova sem. A 18 idén felvételizett gimnazista közül 10-nek (55,6%) első helyre, 3-3 főnek (16,7%) 2-3., illetve egyéb helyekre; és 2-en voltak, akiknek sehova sem sikerült. Mindez valóban jobb arány a szakközépiskolásokénál, még ha az esetleges torzulásokat figyelembe is vesszük. Jellemző azonban, hogy a szakközépiskolások nagy rész az érettségi letétele után még nem közvetlenül tanul tovább, hanem előbb elvégzi a technikumot.

A megkérdezett szakközépiskolások közül 25-en (21,4%) vállalta volna a költségtérítéssel járó képzést, 92-en (78,6%) pedig semmiképp sem.

A gimnazistáknál igen hasonló az arány: a megkérdezettek 18,3%-a (30 fő) vállalta volna a költségtérítéssel járó képzést és 134-en (81,7%) nem.

A szakközépiskolások nagy része (75,2%, 88 fő) jár(t) valamilyen fizetéses előkészítő tanfolyamra, közel egy-negyedük (24,8%, 29 fő) pedig nem.

A gimnazistáknál valamivel nagyobb az a fizetéses előkészítő tanfolyamokra járók aránya: 86% (141 fő). A nem járók aránya pedig 14% (23 fő).

Tapasztalataink azt mutatják, hogy csupán a szakközépiskolásoknál van összefüggés a felvételi sikere és az előkészítő tanfolyamok elvégzése között, hiszen ott kevésbé magas szintű az általános képzést nyújtó tárgyak oktatása. A gimnáziumoknál az előkészítőknél inkább az a szerepe, hogy a három-négy év alatt megtanult anyagot áttekintsék.

A szakközépiskolások 63,2%-ánál (74 fő) a család nem gyakorolta a diákokra nyomást a szak megválasztásánál, 36,8%-nál (43 fő) pedig igen.

A gimnazista szülők felméréseink szerint igencsak beleszólnak gyermekük pályaválasztásába: a megkérdezettek 48,2%-a (79 fő) válaszolta azt, hogy leginkább saját akaratából döntött (de közöttük is sokan vannak, akik a család beleegyezésével és egyeztetésével) és 51,8%-uk (85 fő) pedig főként szülei hatására döntött.

A szakközépiskolások 65%-ánál (76 fő) a leendő szakma megszerzésével elérhető pénzkereseti lehetőségeknek igen fontos szerepe van. Az a 35% (41 fő), akik nem a pénzkereseti lehetőségek miatt választanak szakot, többnyire a tudományos pályákon tanulnak tovább (TTK, tanár).

A gimnazistáknál még magasabb azok aránya (77,4%, ami esetünkben 127 fő), akiknél a pályaválasztásnál igencsak jelentős szerepet játszanak az adott szak elvégzésével járó pénzkereseti lehetőségek. Itt is jellemző, hogy a kérdésre nemmel válaszolók (22,6%, 37 fő) főként tudományos és tanári pályákon tanulnak tovább.

Reméljük, tényfeltáró tanulmányunk átböngészése is hozzásegíti ahhoz a középiskolákba jelentkezőket, hogy céljaiknak és érdeklődési körüknek legmegfelelőbb intézményeket válasszák.

Első riport

amelyben osztályfőnökünkkel beszélgetünk el a továbbtanulás feladatiról

Rad Ildikó tanárnő a Teleki Blanka Gimnázium fizika-kémia szakos tanárnője, 1994-1998 között osztályfőnökünk. Korábban a Május 1-e (ma Széna téri) általános iskolában, majd a Vörösmarty Szakmunkásképző Intézetben tanított.

- Kedves tanárnő! Meséljen néhány mondatban arról, hogy egy végzős osztály osztályfőnökeként hogyan élte meg a felvételiket, érettségiket és mindez milyen feladatokat rótt Önre!

- Most így visszatekintve az utóbbi hónapok lázas készülődéseire, azt kell mondanom, hogy én is veletek együtt izgultam végig az egész érettségi és felvételi. Nehéz, de gyönyörű szép hónapok voltak, s ami még külön öröm, hogy nagyon sokatoknak jól is sikerült a felvételik.

Az érettségi és a felvételi rettentő sok adminisztrációs munkával járnak, hiszen össze kell írni, hogy ki és milyen tárgyból írásbelizik, szóbelizik az érettségiben, vagy tesz közös érettségi-felvételi vizsgát. És az érettségi mellett ott vannak a felvételi papírok is, amelynek adminisztrációja alig előzi meg az érettségiét. Fontos a jelentkezési lapok pontos kitöltése, valamint a pontszámok igazolása, amiben nekem kell segítenem diákjaimat tanácsokkal és útmutatásokkal. A jelentkezési és érettségi lapok kitöltése és leadása után májusban megkezdődtek az írásbeli, illetve június elején a szóbeli érettségi. Az utolsó szóbeli után nekem kellett kitöltenem a bizonyítványokat, amivel tulajdonképpen formálisan is lezárultak osztályfőnöki teendőim. Hát, röviden ennyi volt az idei év.

- Így utólag mit tud tanácsolni a diákoknak, a minél jobb érettségi és felvételi eléréséhez?

- Szerintem nagyon fontos, hogy a diákok és szüleik még a gimnázium kezdetén együtt leüljenek megbeszélni, hogy mi az, ami érdekli a diákokat, milyen irányba szeretne esetleg később továbbtanulni. Harmadik elején újra meg kell kérdezni őt, hogy hová szeretne továbbtanulni, hiszen az év végi pontszámok már sok helyre kelhetnek. Szintén fontos, hogy a diákok időben elkezdjenek felkészülni a felvételekre, legelőször csak korábbi felvételi feladatsorok átböngészésével, majd később egyre komolyabban. A nyelvvizsga továbbá szintén jelentősen megkönnyíti az esélyeinket, hiszen néhol felvételmertiséget is jelent, de többletpontot egészen biztosan.

Második riport

amelyben egy édesapával beszélgetünk el a szülői érzésekről és feladatokról

Sz. István szülő, okleveles kohómérnök. Székesfehérváron él és dolgozik minőségellenőrzési osztályvezetőként.

- Kedves apuka! Milyen kihívásokat jelent egy szülőnek gyermeke továbbtanulása?
- Fiammal már korábban megbeszéltük, hogy milyen irányba szeretne továbbtanulni, s mivel szerencsére ez a döntés igen korán megszületett benne, így már nem volt más dolga, csak felkészülni erre a pályára. Először lényegében csak a vitt pontszámok megszerzésével törődtünk, majd szintén harmadik végére tervbe vettük az első nyelvvizsga megszerzését is. Mivel a Teleki Blanka Gimnáziumban igen jó volt a nyelvképzés, ezért nem jelentett gondot májusban az angol írásbeli, júniusban pedig a német C-típusú középfokú nyelvvizsgák letétele, negyedik elején sikerült az angol szóbeli is, így hát a nyelvekről le volt a gond. Ekkor kezdődött a komolyabb felkészülés: a történelem előkészítő tanfolyamra való beiratkozás, valamint a felkészülés matematikából (órákon és egyénileg). A félévi pontszámok is hiánytalanul meglettek, így már csak a tanulás és az érettségi, felvételi vizsgák voltak hátra, amik kiválóan sikerültek.
- Milyen érzés Önnek, hogy sikerült a felvételi?
- Különösen boldoggá tett, hogy a fiammal együtt nagyon örülhettem neki, s bevallom, némiképp számítottunk is rá. Korábban a jelentkezések kiválasztásánál is közösen döntöttünk, de anélkül, hogy a saját akaratomat egy kicsit is rá akartam volna erőltetni. Anyagi helyzetünkől függetlenül bármennyi helyre beadhatta volna a jelentkezését, de végül is úgy beszélünk meg, hogy három helyre jelentkezik. A költségtérítéses képzést nem tudtuk volna megfizetni, de nem is igazán gondoltunk rá, hogy szükség lenne rá.
- Miben látja a szülő szerepét gyermeke továbbtanulásánál?
- Szerintem egy szülő legfontosabb feladata az, hogy gyermekét az önálló és világos gondolkodásra nevelje, támogassa egyéni elképzeléseit és céljait. A szülő szerepét én továbbá abban látom, hogy segítsen gyermeke egészséges önképének kialakításában, valamint az irányválasztás eldöntésénél tapasztalataival és tanácsaival ellássa őt. A felsőoktatási tanulmányok zavartalan folytatása érdekében pedig anyagi eszközökkel és egyéb formában nyújthat támogatást. Ezáltal biztosíthatja, hogy gyermeke boldog és kiegyensúlyozott felnőtté váljon.

Harmadik riport

amelyben egy olyan diákkal beszélgetünk, akinek úgy sikerült a felvételi, ahogyan szerette volna

Czipóth Lukács az idén végzett a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium matematika tagozatos osztályában és első helyre nyert felvételt a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem szociológia szakára.

- Kedves Lukács! Először is arról kérdeznék, hogy milyen érzés leendő egyetemistának lenni?
- Mindig is nagyon érdekelték a társadalom és az emberiség mozgatórugói és a rejtett összefüggései. Tulajdonképpen nem is kellett nagyon felkészülnöm a felvételire, hiszen csak a szociológia tankönyvet kellett megtanulnom, valamint a történelem tudásomat felfrissíteni. Péccsett egyébként nagyon kedvesek voltak a vizsgáztatóim, mert látták rajtam, hogy valóban érdekel ez a tudományág.
- Milyen feladatok várnak rád mostanában, mint leendő egyetemistára?
- Az egyetemről az értesítés mellett egy egész csomagot is kaptam, amiben benne van minden szükséges tudnivaló a tanévkezdéssel kapcsolatban. Először ezt kell átnézni, majd a szüleimmel megbeszélnem, hogy milyen tárgyakat szeretnék felvenni. Vannak ugyanis kötelező tárgyak, de e mellett választható és fakultatív tárgyak is vannak. Igyekezni kell, hogy idejében feladjam a kollégiumi kérelmet, mert csákvári diákként csak az albérlet a másik lehetőségem ..
- Milyen szempontok alapján választottad ezt a szakot? Mennyire számított a döntéshozatalodnál a szüleid akarat, illetve az, hogy mennyire lehet megélni ebből a szakkból?
- A szüleim akaratát ellentétesen érvényesült, mert lényegében ők nem akarták, hogy ezt a szakot válasszam. A döntésemet tehát teljesen egyedül hoztam meg. Amikor úgy döntöttem, hogy a szociológia szakot választom, akkor ezt tényleg azért tettem, mert érdekelt. Volt bennem egy kicsit amolyan "csakazértis" hangulat, mivel sok helyen tapasztaltam, hogy az emberek szemében csak azoknak a szakoknak van becsülete és társadalmi elismertsége, amelyek magas kereseti lehetőséget nyújtanak.
- Végezetül mit üzennél azoknak a társaidnak, akik csak jövőre fognak a felvétellel próbálkozni?
- Mindenképpen nagyon fontosnak tartom, hogy saját képességük és érdeklődésük alapján döntsenek, mert véleményem szerint meggyőződés nélkül semmit sem lehet jól csinálni. Az pedig semmiképpen sem lenne szerencsés, ha valaki az egyetemen döbbenne rá arra, hogy ő nem is ezt akarta.

Negyedik riport

amelyben egy olyan diákkal beszélgetünk, akinek nem úgy sikerült a felvételi, ahogyan szerette volna

Orosi Gergely szintén az idén végzett a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium matematika tagozatos évfolyamán. Felvételi jelentkezési lapjait a Miskolci Egyetem olaj- és gázmérnöki szakára adta be, azonban egyik általa megjelölt intézménybe sem nyert felvételt.

- Kedves Gergő! Mik a terveid a felvételi vizsgák végeztével? Hogyan sikerült feldolgoznod, hogy nem sikerült, amit eltervezte?
- Amikor megtudtam, hogy nem sikerültek a felvételi, napokig nagyon elkeseredett voltam, de most már kezdem feldolgozni magamban a kudarcot. Nem erre számítottam. Nagyon bíztam a felvételimben és éppen ezért még költségtérítéses képzést sem jelöltem be. Szerencsére a szüleim is megértően álltak hozzá a dologhoz. Most még mindenképpen megpróbálok a pótfelvétellel, amelyre a jelentkezési lapot augusztus 4-ig kell leadnom. A tanulás mellett mindenképpen megpróbálnék valamilyen rendszeres munkát is végezni, esetleg nyelvtudásomat gyarapítanám.
- Ha most újra kezdheted, mi az, amit másképpen csinálnál?
- Sajnos sokáig nem vettem komolyan a felvételiket, mert nagyon bíztam abban, hogy tanulás nélkül is sikerülni fog. Nem így történt. A fiataloknak pedig azt üzenném, hogy tényleg kezdjenek el idejében felkészülni a felvételire és hogy a nyelvvizsga megszerzése hatalmas előnyt jelent. A Miskolci Egyetem földgáz- és olajmérnöki szakán, ahová jelentkeztem, ott a vitt pontszámok alapján számították a felvételi pontszámot. Most csak abban bízhatom, hogy a pótfelvételim sikerülni fog. Ez az utolsó lehetőségem az idei évben.

Utószó

amelyben összegezzük kutatásunk tapasztalatait és levonjuk a konzekvenciákat
A továbbtanulás az első olyan döntés életünkben, amelyet lényegében önállóan hozunk meg és szinte az egész további életünkre kihat. Évről évre sok tízezer végzős középiskolás diák jelentkezik felsőoktatási intézményekbe.

A továbbtanulni szándékozó diákok száma évről-évre emelkedik. Az idei évben közel 120 ezren szándékoztak valamilyen felsőfokú oktatási intézményben továbbtanulni, s ez minden harmadik embernek sikerült is. Kutatásaink tapasztalata szerint a magyar középfokú oktatás és a felsőoktatás a világ legmagasabb szintjét képviselő, sok elismert külföldi oktatási intézménnyel állítható egy sorba. Ma már a diákok legnagyobb része - igaz ugyan, hogy jelenleg még leginkább a pénzügyi okokkal magyarázhatóan - tovább akar tanulni. Éppen ezért lenne fontos a számukra, ha a különböző oktatási intézmények tájékoztató anyagaikkal is segítenék döntésüket, amelyre a Soros Alapítvány támogatásával már volt is példa. Bizunk abban, hogy az egyeteméről és főiskolákról kikerülő új generáció méltán fogja hazánkat a nemzetközi tudományos és kulturális életben képviselni. Minden okunk megvan a reményre.

... ez a döntés igen korán megszületett benne, így már nem volt más dolga, csak felkészülni erre a pályára ...

Jövőkép-kutatás

Boros Zoltán, Boros Tünde, Dencső Blanka, Békési Zoltán, Kaszás László, Szilágyi Kata

Az adatfelvételt 250 ember megkérdezésével végeztük el Szolnokon, Záhonyban és Debrecenben. Ennek során az utca emberét és ismerőseinket kérdeztük meg. A kérdőívünk elején összegyűjtöttük ezeket a szempontokat. Az is érdekelt minket, hogy ezek a tényezők hogyan hatnak az emberek gondolkodásmódjára. A második részben már ezekre a kialakult véleményekre kérdeztünk rá. Csak így együttesen kaphattunk értékes információkat arról, hogy hogyan alakítják ezek a tényezők az emberek gondolkodásmódját.

A kérdőívek elemzése

A felmérésünk legfontosabb célja az volt, hogy Záhony, Debrecen és Szolnok lakosainak véleményét összehasonlítsuk. Ezért ezeket az eredményeket elemezzük ki részletesebben.

A jövőképkutatásához elengedhetetlen a múlt ismerete. Ez a viszonyítási alapunk, ezért kérdeztünk rá a 10. kérdésben arra, hogy elégedett volt-e az egyén az anyagi helyzetével a szocialista rendszerben. (A méréshez ötös skálát használtunk, amelyben az 1-es szám azt jelenti, hogy egyáltalán nem volt elégedett vele, az 5-ös pedig azt, hogy teljesen elégedett volt.) A 11. kérdéssel azt próbáltuk kideríteni, hogy mennyire elégedettek a jelenlegi anyagi helyzetükkel az emberek. A két kérdésre kapott válaszokat %-os arányban közöljük.

10. mennyire volt elégedett az anyagi helyzetével a szocialista rendszerben?		11. mennyire elégedett most az anyagi helyzetével?
1	6,7%	16,5%
2	11,9%	19,3%
3	44,7%	37,9%
4	23,1%	23,4%
5	13,4%	2,7%

Ezekből az adatokból kitűnik az, hogy az emberek többségének saját megítélése szerint jobb volt az anyagi helyzete az előző rendszerben. A záhonyi és debreceni lakosok anyagi szempontból jobbnak ítélték meg a régi rendszert. A szolnokiak viszont ellenkező véleményen voltak.

		Záhony	Debrecen	Szolnok
10.	1	6,2%	7,8%	4,5%
	2	12,5%	10,9%	13,6%
	3	60,4%	32%	45%
	4	14,5%	26,5%	32%
	5	6,2%	21,8%	4,5%
11.	1	14%	23%	6,4%
	2	28%	15,6%	12,9%
	3	36%	42%	32,2%
	4	22%	15,6%	41,9%
	5	0%	3,1%	6,4%

A záhonyiak között senki sem volt, aki teljes mértékben elégedett lett volna a jelenlegi életszínvonalával. Ez azzal magyarázható, hogy Záhony az ország legelmaradottabb részén található, az életszínvonal is alacsonyabb. A 12. kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, hogy az emberek szerint hogyan fog alakulni a jövőben az anyagi helyzetük. Itt ezek az eredmények születtek.

Nem tudja 39,3%, javulni fog 28,6%, nem fog változni az anyagi helyzete 24%, romlani fog az anyagi helyzete 8%. A megkérdezettek többsége bizonytalanságban él. Nem tudják, hogyan fog alakulni a sorsuk. Mégis azt mondhatjuk, hogy jelentős hányaduk pozitívan látja jövőjének alakulását. A városenkénti elemzésnél a következő válaszokat kaptuk.

	Záhony	Debrecen	Szolnok
romlani fog	8%	8,6%	6,4%
nem lesz változás	26%	20,2%	29%
javulni fog	24%	33,3%	25%
nem tudja	42%	37,6%	38%

A 13. kérdésben arra kerestünk választ, hogy miben látják a polgárok a szocialista rendszer legnagyobb hátrányát.

megsértették az alapvető emberi jogokat, diktatúra volt és nem értett egyet az eszmével	31,9%
idegen, szovjet befolyás alatt állt az ország	30,5%
eladósodott az ország	23%
az ország szellemi elitjét kivándorlásra kényszerítették	7,4%
jelentős volt a korrupció	6,7%

Tehát a megkérdezettek többsége szerint az volt az előző rendszer legnagyobb hátránya, hogy szovjet befolyás alatt álltunk és az, hogy diktatúra volt. Ez az eredmény az emberiség szabadságszeretetéből adódik. Senki sem szereti ha a magánéletébe beavatkoznak. Városonként a következőképpen alakultak az emberek véleményei.

	Záhony	Debrecen	Szolnok
eladósodott az ország	40,9%	18,7%	3,8%
jelentős volt a korrupció	6,8%	7,8%	3,8%
az ország szellemi elitjét kivándorlásra kényszerítették	11,3%	7,8%	0%
megsértették az alapvető emberi jogokat, diktatúra volt és nem értett egyet az eszmével	11,2%	40,5%	45%
idegen, szovjet befolyás alatt állt az ország	29,5%	25%	46,1%

A 14. kérdésben azt vizsgáltuk, hogy miben látják az emberek a szocialista rendszer legfőbb erényét.

munkát és létbiztonságot teremtett	52%
támogatták a lakáshoz jutást, a családi házak építését	15%
általános közbiztonság	9%
lehetőséget adott az ingyenes tanulásra	6%
lehetővé tette az ingyenes üdülést	6%
a szakszervezet képviselte a dolgozók érdekeit	3,7%
kisdobos és úttörőmozgalom	3,7%
egy párt egységének köszönhetően	
hatékonyabban tudta kormányozni az országot	3%
egyértettem az eszmével	0%
szovjet védelem alatt álltunk	0%

A megkérdezettek 52%-a az előző rendszer legfőbb erényét abban látja, hogy mindenki számára biztosítottak munkát és ezzel létbiztonságot teremtettek. Ez magyarázhatja azt, hogy miért voltak elégedettebbek az emberek a múlt rendszerben az anyagi helyzetükkel. Ezekből az adatokból úgy tűnik, hogy "senki sem értett egyet" a szocializmus eszméjével. A városenkénti elemzés során ezek az eredmények születtek.

	Záhony	Debrecen	Szolnok
lehetőséget adott az ingyenes tanulásra.	8,8%	4,7%	4%
munkát és létbiztonságot teremtett.	64,4%	50,7%	36%
lehetővé tette az ingyenes üdülést.	2,2%	7,9%	8%
a szakszervezet képviselte a dolgozók érdekeit.	0%	6,3%	4%
egyértettem az eszmével.	0%	0%	0%
támogatták a lakáshoz jutást, a családi házak építését	15,5%	12,6%	20%
szovjet védelem alatt álltunk.	0%	0%	4%
kisdobos- és úttörő mozgalom	2,2%	1,5%	12%
általános közbiztonság	6,6%	11,1%	8%
Egy párt egységének köszönhetően hatékonyabban....	0%	4,7%	4%

A 15. kérdéssel ki szeretnénk volna deríteni, hogy miben látják az állampolgárok a jelenlegi rendszer legfőbb hátrányát.

kettészakadt a társadalom, vékony elitréteg alakult ki, és sokan elszegényedtek	42%
kialakult a munkanélküliség	18%
jelentősen nőtt a korrupció	12,5%
az országot eladták a külföldieknek	11,8%
a határok megnyitásával hazánk védtelenné vált a külföldi negatív hatásokkal szemben	9,7%
bevezették a tandíjat, egyébként is drágább lett a taníttatás	5,4%
megszűnt a szovjet védelem	0%
megszűnt az előző korszakot meghatározó eszme egyeduralma	0%

A városenkénti elemzés adatai is ugyanezt az eredményt mutatják:

	Záhony	Debrecen	Szolnok
jelentősen nőtt a korrupció.	10,4%	13%	14,8%

az országot eladták a külföldieknek.	10,4%	15,9%	3,7%
a határok megnyitásával hazánk védtelenné vált...	6,2%	10%	14,8%
kettészakadt a társadalom ...	50%	31%	55,2%
bevezették a tandíjat, egyébként is ...	0%	8,6%	7,4%
megszűnt a szovjet védelem.	0%	0%	0%
megszűnt az előző korszakot meghatározó eszme...	0%	0%	0%
kialakult a munkanélküliség.	22,9%	20%	3,7%

A 16. kérdésben azt kérdeztük, hogy miben látják a jelenlegi rendszer legfőbb erényét.

szabad választások, demokrácia, többpártrendszer	36,5%
lehetőségünk van csatlakozni az európai unióhoz, nato-hoz	26%
az ország függetlenné vált	13%
megnyíltak a határok, lehetővé vált a szabad kereskedelem és az utazás	9,1%
előtérbe kerültek más eszmék is	8,3%
szabad gazdagodási lehetőségek	6,8%

Váratlanul ért minket, hogy a szabad gazdagodási lehetőséget jelölték meg a legkevesebben válaszként, mivel azt az előző rendszer korlátozta, úgy gondoltuk, hogy többen fogják ezt választani. Sokkal pénz- és sikerorientáltabbnak tartottuk a mai magyar társadalmat. A különböző városokra lebontva is hasonló eredményt kaptunk.

	Záhony	Debrecen	Szolnok
szabad választások, demokrácia, többpártrendszer	42,7%	31,6%	45,8%
szabad gazdagodási lehetőségek	6,6%	7,9%	4,1%
lehetőségünk van csatlakozni az eu-hoz, nato-hoz	27,9%	20,6%	16,6%
megnyíltak a határok...	10,8%	9,5%	8,3%
előtérbe kerültek más eszmék is	0%	11,1%	16,6%
az ország függetlenné vált	10,8%	17,4%	8,3%

A következő két kérdés a mai magyar társadalom aktuális témáival foglalkozik, melyekkel a média is naponta foglalkozott az elmúlt években, különösen az elmúlt hónapokban. Így a 17. kérdéssel (melyben azt derítettük ki, hogy mennyire tartják előnyösnek az emberek a NATO-hoz való csatlakozást) illetve a 18/a, 18/b és 18/c kérdésekkel (az Európai Unió csatlakozás előnyei és hátrányai) itt most nem ismertetjük. Az általunk végzett kutatás is a nagy közvélemény-kutató intézetek eredményeit tükrözi.

A 19. kérdésben arra voltunk kíváncsiak, hogy az emberek véleménye szerint fejlődik-e az ország.

fejlődik az ország	58%
nem lesz számottevő változás az ország életében	33%
visszafejlődik az ország	8,4%

A városenkénti elemzés adatai.

	Záhony	Debrecen	Szolnok
visszafejlődik az ország.	10%	11%	0%
nem lesz számottevő változás az ország életében.	30%	39%	27%
fejlődik az ország.	60%	50%	73%

A 20. kérdésben arra kértük a megkérdezetteinket, hogy írják le az álmaikat a közeljövőre nézve. Hasonló válaszokat kaptunk mindhárom városban, ezért nem értékeltük őket lakóhely szerint. Az emberek álmai a következőkhöz kapcsolódnak: iskola, család, szakmai siker, egészség, anyagi biztonság, utazás, luxuscikkek (pl. luxus autók), pénz. Sok diák álmodik továbbtanulásról, sikeres felvételig, érettségiről vagy diplomáról. Többen választották, hogy szeretnének családot alapítani/férjhez menni, gyermeket vállalni és boldog házasságban élni. Sokan szeretnének javítani az életkörülményeiken, pl. nyugdíjemelést várnak. Az emberek túlnyomó többsége tehát békés családi életre és anyagi biztonságra vágyik.

A 21. kérdésben megkértük az embereket, hogy fejték ki távlati céljaikat. De a többség ugyanazt válaszolta, mint az előző kérdésre, ezért nem tudtuk elkülöníteni egymástól az emberek közeli és távoli céljait.

A 22. kérdésnél azt vártuk, hogy eldöntsék, mi a legfontosabb érték a számukra.

szerelem	1,5%
egészség	35,7%
barátság	7,9%
szex	3,1%
demokrácia	1,5%

pénz, anyagi siker	3,1%
család	35,5%
szakmai elismerés	3,1%
szabadság	7,9%

Örültünk, hogy a megkérdezettek nagy részének a család és az egészség a legfontosabb érték. Az itt kapott válaszok is igazolták a 20. kérdés adatait, amely szerint a pénz nem játszik túl nagy szerepet az emberek életében.

A városok szerinti elemzés adatai:

	Záhony	Debrecen	Szolnok
szerelem	0%	3,3%	0%
barátság	4,7%	8,4%	11,5%
demokrácia	2,3%	1,6%	0%
család	3,8%	27%	50%
szabadság	9,5%	5%	3,8%
egészség	42%	32,2%	30,7%
szex	0%	8,4%	0%
pénz, anyagi siker	0%	5%	3,8%
szakmai elismerés	2,3%	3,3%	0%
hit	0%	5%	0%

A 23/a kérdés segítségével megtudtuk, hogy a megkérdezettek közül szinte mindenki szeretne családot alapítani. A 23/b kérdés pedig azt mutatta meg, hogy a leendő szülők hány gyermeket nem tudnak vállalni anyagi okok miatt. 250 személy válasza alapján azt mondhatjuk, hogy valószínűleg 49 kisbaba nem fog a világra jönni pénzhány miatt. A megkérdezetteket ebből a szempontból két nagy csoportra oszthatjuk: az egyik részük ugyanannyi gyereket vállal, mint amennyit szeretett volna, a másik viszont sokkal kevesebbet. Nem az a jellemző, hogy az emberek többsége egy-két gyerekkel kevesebbet nevel fel, mint ahányat szeretne. A városok szerinti értékelés szerint Szolnokon várhatóan 21, Záhonyban 9, Debrecenben pedig 19 csecsemő nem jöhet a világra ilyen okokból.

A 24. kérdés válaszaiból az derül ki, hogy mit várnak az emberek az új kormánytól.

váltsák be az összes választási ígéretüket	40%
az anyagi biztonság megteremtését mindenki számára	30%
a közbiztonság javulását	10,7%
semmi jót, nem bízom bennük	10%
szolgálják az egyszerű emberek érdekeit is	8,4%

Számítottunk arra, hogy lesznek, akik velünk értenek majd egyet, és azt várják az új kormánytól, hogy váltsa be az összes választási ígéretét. Az viszont meglepett minket, hogy az embereknek ilyen nagy része gondolkodik így. Ennél a kérdésnél is megjelenik az, hogy mire vágnak az emberek (20. pont), hiszen a 30% az anyagi biztonság megteremtését várja a kormánytól. De szerencsére nem sokan válaszolták, hogy semmi jót nem várnak tőlük.

A városok szerinti eredmények.

	Záhony	Debrecen	Szolnok
semmi jót, nem bízom bennük	13,4%	8,9%	3,8%
a közbiztonság javulását	3,8%	16%	11,5%
az anyagi biztonság megteremtését mindenki számára	21,1%	39,2%	23%
szolgálják az egyszerű emberek érdekeit is	7,6%	7,1%	11,5%
váltsák be az összes választási ígéretüket	52,1%	28,5%	50%

A városok szerinti elemzés során azt a különbséget vettük észre, hogy Debrecenben az anyagi biztonságra adott válaszok száma a legtöbb. Úgy tűnik, hogy itt az embereknek kisebbek az igényeik, nem várják el a kormánytól, hogy minden választási ígéretét teljesítse, csak anyagi biztonságban szeretnének élni.

A 25. kérdés az emberek értékrendjének a különbségeire mutat rá. A legfontosabb értéknek a törekvést jelölték meg a megkérdezetteink. Tehát szerintük ez az emberi tulajdonság a legfontosabb ahhoz, hogy elérjük céljainkat a mai világban. Ebben a kérdésben mindhárom város egyformán vélekedett. A megkérdezettek többsége még ma is fontosnak tartja az életben való boldoguláshoz a kemény munkát. Ezt tartották a második legfontosabb tényezőnek. A velünk született képesség a harmadik helyre került. A következő fontos szempont az iskolázottság. A megkérdezetteinknek csak a 30,1%-a tartja ezt a legfontosabbnak.

Valamivel kevesebb ember számára jelenti a legfontosabb dolgot az, hogy ismer-e befolyásos embereket. Úgy véljük, hogy egy-egy jó ismerős még az átlagemberek hétköznapjait is megkönnyíti, pl. munkahelykeresésnél. A hatodik helyre került a fontossági sorrendben az, hogy valaki milyen gazdag családból származik. A szülők iskolázottságát csak a megkérdezetteink 20%-a tartotta fontosnak. Ez is az előzőeket igazolja: emberi törekvéssel, ráteremtéssel és kemény munkával feljebb lehet lépni a társadalmi ranglétrán bármilyen helyzetű és iskolázottságú családból származik is az ember. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy egy család nem csak anyagi javakat, hanem kulturális tőkét is nyújthat a gyermekének. Alig tulajdonítottak jelentőséget a megkérdezetteink annak, hogy az ország melyik részéről származik valaki. Azt sem tartják

lényegesnek ebből a szempontból, hogy jó politikai kapcsolataik legyenek, vagy hogy milyen politikai nézeteket vallanak. A megkérdezetteknek csak elhanyagolható százaléka érezte úgy, hogy sokat számít a boldogulás szempontjából az, hogy valaki férfi vagy nő.

Összegzés

A kutatásunk előfeltételezései beigazolódtak. A tanulmányi terv elkészítése közben úgy véltük, hogy Magyarországon elindult az elszegényedés folyamata. Ennek a mértékét sok helyen kutattuk a kérdőívünkben, ahol a következő eredmények születtek: a 10. és 11. kérdések elemzése során nem lepődtünk meg azon, hogy az állampolgárok a szocialista rendszerben viszonylagos jólétben éltek. Ezt eddig is tudtuk, csupán számszerűleg akartuk igazolni. A 12. kérdésből derült ki az, hogy a megkérdezetteink 39,3%-a nem tudja megítélni azt, hogy hogyan alakul az anyagi helyzete a jövőben. Tehát az emberek nagy része bizonytalanságban él.

A 14. kérdés eredményei azt mutatják, hogy a szocialista rendszer az embereknek munkát és létbiztonságot teremtett (52%). Valószínűnek tartjuk, hogy ez az eredmény nem "győzött volna" ilyen nagy különbséggel, ha az előző rendszerben elért életszínvonalat az ország fenn tudta volna tartani. (Igaz ugyan, hogy ezt a szocializmusban is csak nagy mértékű adósság felhalmozásával tudták megőrizni.) A szocializmus elbukott, és sokak számára ezzel a jólét is. A megkérdezettek 42%-a szerint a társadalom kettészakadt. A mobilizációs csatornákon széles rétegek indultak el lefelé, a szegénység irányába. Kialakult a munkanélküliség is, mely a megkérdezettek 18%-a szerint a legfontosabb társadalmi probléma.

A fiatalok álmai jórészt az iskolához kötődnek. Sokan diplomát szeretnének közülük, úgy véljük, hogy sokat segített az új kormány azzal, hogy a tandíjat eltörölte. Így a továbbtanulás már nem függ a hallgató családjának anyagi helyzetétől, csak a tehetségtől.

A 20. és a 21. pontoknál sokan válaszolták, hogy anyagi biztonságra vágyanak. Itt és a 22. kérdésben a másik két fontos érték a család (35%) és az egészség (35%) volt. Az embereknek fontosabbak a gyermekeik és az, hogy elkerüljék a betegségeket. Ezért volna az jó, ha az állam is hasonlóan gondolkodna. (Reméljük így is lesz.)

A 24. kérdés eredménye azt bizonyítja, hogy a válaszadók 10%-a nem bízik a kormányban, pedig még alig kezdte meg a munkáját. A megkérdezetteink 40,7%-a úgy gondolja, hogy a kormánynak teljesítenie kell a választási ígéreteit.

Az állampolgárok alapvetően bizakodóak. Ezt az mutatja, hogy a 19. kérdésünkre a megkérdezettek 60%-a szerint fejlődni fog az ország. Reméljük, hogy sikerül megállítani a negatív társadalmi folyamatokat, és lehetőséget teremtenek nekünk arra, hogy szebb jövőt biztosítsunk a gyerekeink számára.

a soros alapítvány " if you ... társadalmi-tényfeltáró"
programjában részt vett középiskolás diákok:

Ari Orsolya, Benedek Beáta, Békési Zoltán, Berze Éva, Berze Péter, Bézi Imre, Boros Tünde, Boros Zoltán, Bródy Anikó, Bródy Eszter, Czipóth Lukács, Csóbor Orsolya, Csuka Edina, Dalmi Péter, Danka Balázs, Dencső Blanka, Dobai Attila, Donkó Katalin, Erős Gyula, Fülöp Krisztián, Gáspár Anita, Gróz Ibolya, Guba Zsuzsa, Győri Zoltán, Hári Péter, Holló Péter, Horváth Réka, Jakab György Károly, Juhász Attila, Kaszás László, Kehl Dániel, Kiss Bernadett, Klotz Péter, Kocsis Attila, Kovács Anett, Kovács Mónika, Mikola Rita, Muhari Andrea, Oláh Vera, Őri Adrienn, Pintér László, Pluhár Szilvia, Pusztai Izabella, Rabcsánszki Laura Lúcia, Réz Péter, Szarka Gábor, Szeremi Levente, Szilágyi Kata, Takács Ákos, Tarcsa Gábor, Terjéki Anita, Vágó Krisztina, Varga Erika, Vona László.

a könyvet tervezte: Rakusz Tamás/mongol tavasz
nyomdai előkészítés: Wittenberg Kft.

kiadó: Soros Alapítvány

felelős kiadó: a Soros Alapítvány igazgatója

felelős szerkesztő: Daróczi Gábor

nyomdai munkák: Szegedi Kossuth Nyomda Kft.

ISBN 963 9049 301